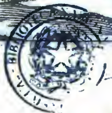

GEORGI HORNI

Orbis Politicus

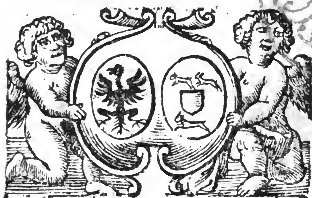

GEORGI HORNI
ORBIS POLITICUS
IMPERIORUM, REGNORUM, PRINCIPATUUM, RERUM PUBLICARUM

Cum Memorabilium Historicis & Geographia veteri ac recenti.

Editio tertia auctior & Emendatior.

VESALIÆ,
Typis ANDREÆ ab HOOGENHUYSEN
Typogr. Ord.
Anno clɔ Iɔ c LXIX.

Serenissimis & celcissimis
PRINCIPIBUS ac DOMINIS
D. CAROLO ÆMYLIO,
D.G. MARCHIONI BRANDEBURGICO ELECTORATUS HÆREDI.
D. FRIDERICO,
D.G. MARCHIONI BRANDEBURGICO FRATRIBUS GERMANIS.
Serenissimi & Potentissimi
PRINCIPIS ac DOMINI
D. FRIDER. WILHELMI,
D. G. MARCHIONIS BRANDEBURGICI. S. R. I. ELECTORIS & ARCHICAMERARII, DUCIS MAGDEBURGI, PRUSSIÆ, JULIÆ, CLIVIÆ, MONTIUM, STETINI, POMERANORUM, CASSUBIORUM, VANDALORUM, CROSNÆ, CARNOVIÆ, &c. BURGGRAVI NORIBERGENSIS, PRINCIPIS MINDÆ & HALBERSTADI, COMITIS MARCÆ & RAVENSBURGI, DOM. RAVENSTEIN.
MAXIMÆ SPEI FILIIS,
Dominis suis Clementissimis
ORBEM POLITICUM
Consecrat
GEORGIUS HORNIUS, Historiarum in Acad. Lugduno-Batavâ Professor.

ORBEM POLITICUM, id est Universalem omnium Imperiorum, Regnorum,

rum, Dominationum, Rerum-publicarum, Rerum-gestarum, Rigionum Gentiumque, qualis à prima hucusque origine, per tot seculorum vicissitudinem fuit, seriem; opus ùt mole exiguum, ita pondere usuque ingens, Vobis, SERENISSIMI & CELSISSMI Principes ex Augustâ BRANDENBURGICA domo, ad maximas prognatis Spes, inscribere & sacrum facere visum fuit. Non nunc illud dicam, majores nostros, jam ante aliquot secula, veteres florentissimæ Domus Brandeburgicæ clientes subjectosque fuisse, inde usque ab A. Ch. Millesimo Ducentesimo & *Ottonis* Meranii tempore, quo cæso, totus ille terrarum tractus, quem *Voytlandiam* & *Marchionatum* Supramontanum dicimus

cimus, Burggraviis Noribergensibus, conditoribus vestris, accessit: unde brevi longè latèque per Franconiam, Marchiam, Pomeraniam, Pruzziam, Silesiam, Cliviam, Juliam, Bergam, Saxoniam tanta sumserunt incrementa, ut à Duna & Memela ultra Rhenum, Mosam, Mœnumque, continuo amplissimarum terrarum tractu, potentissimè justissimèque dominentur.

Neque vero armis aut invasionibus, sed jure, connubiis, hæreditate, largitione etiam, ob ingentia erga Imperium merita, Cæsarum. solidam tantæ dominationis fundationem collocarunt, non ignari thronos Justitiâ stabiliri ac Pietate.

Quapropter quoties mente mecum, hic jam ad Oceanum

longè sepositus, in cunabula Brandeburgica, in quibus primam ætatem jucundissima suavitate transegi, revolvo, tacita quædam veneratio locorum, priscâ etiamnum religione sacrorum, animum subit; ac videre mihi videor illos cælo contiguos montes Piniferos, viridantibus passim convallibus floriferis tapeti instar pulcherrimè distinctos: tum limpidos ex asperrimis rupibus salientes fontes: crebra oppida ipsâ antiquitate & incolarum priscâ illâ Germanicâ sinceritate religiosa: arces Ducum Nobiliumque Magnificas: tum passim eminentia dirutarum per altissimos montes rudera saxorumque ingentium moles.

Nam cun post fatale in Bohemia Palatinis bellum, patria cede-

cedere tum victor juberet illis; quibus major conſcientiæ quàm caducorum, cœleſtium quàm brevi periturorum ratio conſtitiſſet: proximum nobis receptum Celſiſſimi Principis ac Domini, D. CHRISTIANI Marchionis Brandenburgici oppidumCreuſenâ dedit: quodſi ſitum ſpectes admirabilem, cum Hieroſolyma comparare poſſis. Ibi ingentes ſuperſunt ruinæ arcis Hohenzolleren, unde ſtirps veſtra naſcitur & alia antiquitatis monumenta, qualia ne Italia quidem oſtentet: ſpecus in vicinis montibus naturâ an arte exciſi, tam admirabiles, ut ſæpe mihi Adullam Davidis, & Crak Moabitidis, cogitanti repræſentent. Et quemadmodum prima hujus vitæ initia tenaciſſimè varios inſequentium annorum caſus

fus reputantibus inhærent : ita Creusenæ, ubi prima literarum fundamenta posui sub optimis & fidelissimis Magistris, ubi sacrum Beati Parentis depositum est, memoria apud me nunquam intermoritura superstes manet. Mox cum Noribergâ belli Germanici flamma etiam montes illos à naturâ quasi tuto loco sepositos, Ann. Christ. cIↄ Iↄc xxxii. peteret, quas non direptiones, cædes, stupra, incendia vidimus passique sumus? Destruenda ergo fuit Creusena velut altera Troja jam hostili igne Bavarico flagrans, cùm præter vitam corpusque, cætera hostiles flammæ tenerent.

Neque Byrcithi, Marchionis sede, tutior mansio : sola Blassenburgum, inexpugnabili mu-

munitione suâ, profugos texit. Fœda interim toto Marchionatu facies, cum præter bellum famemque atrocissima pestilentia Anno. 1635. omne mortalium genus popularetur, oblitis jam plerisque hominum, conditionis suæ dubiisque ferum, famen an letum eligerent; cùm singulis momentis homicida Crobatus, pallida egestas & pessima mors imminerent: nullo jam humano auxilio, cum ipsi Principes pulsi, profugi, cæsi, neque sibi neque suis prospicere possent.

Inter has, quæ ineffabiles sunt, publicas privatasque calamitates, cùm parumper respirare datum fuisset, jucundum erat Justrare Neustadii ad Culmum magnifica & plusquam Regia monumenta. Oppidum il-

lud amœnissimo situ in colle moliter edito & acclivi ab utroque latere circumsitum Palatinatum in devexis convallibus spectat: sed quod majestatem loci auget, duo sunt montes, quorum similes vix, nisi forte in Arabiâ apud Sinam & Horeb reperias, urbis longitudini imminentes: *Culm* gentico sermone vocant; unde etiam Caput regionis Culmbachnomen obtinuit, à Columnis, ùt ego quidem hæc scribens, cum antehac nunquam eâ de re vel legissem quicquam vel cogitassem, Romana familia Brandeburgicæ Domus conditrice, sicut Anhaldini ab Ursinis originem trahunt, certissimum esse arbitror. Ut redeam ad *Neustadium*, mihi multis nominibus memorabile & quod ibi sepulta sit Pientissima

Mater,

Mater, quemadmodum Creusénæ Pater; duo illi Culmi, in Majorem & Minorem distinguuntur. Ac Major quidem nescio an in toto Orbe sui similem habeat montem, sive altitudinem spectes, qui in centro Germaniæ positus, longè latèque cæteris supereminet montibus, figurâ tam rotundâ & in conum supra arborum cacumina procerissimarum assurgens, ut miraculum Mundi præbere possit: jam verò olim sublimi conspicuus arce ex saxo cœruleo, cujus etiamnum supersunt disjecta rudera, per quæ, quanquam patenti olim viâ & curuli, nunc ægrè & cum periculo datur ascensus, præsidium toti regioni fuit; & ab altero latere Culmus Minor, in quo tum contra hostilem vim diurnas nocturnas-

nasque excubias agebamus, ac varia, ùt otium erat in summo periculo, vetustatis monumenta, etiamnum pueri, eruebamus.

Non ignoro, SERENISSIMI & CELSISSIMI Principes, quod Majorum gloria casusque quam proximè, post SERENISSIMUM & POTENTISSIM. Principem ac Dominum ELECTOREM Parentem Vestrum, vos tangant; jucundumque sit intelligere, quæ per ætatem & sublimiores curas temporumque vicissitudines nondum innotuerunt. Quapropter hæc obiter, cùm aliquid præfandum esset, ab oblivione quasi vindicare & commemorare visum fuit. Longum esset cuncta repetere, quæ in ditione illa Brandeburgico-Montana admodum puer cognoverim, cùm illam inter ancipites bellorum ca-

ſus, inſuperabili, ſi humana ſpectes, periculo incolerem & per medios hoſtes ac latrones peragrarem: quibus quidem in pluſquam Ulyſſeis erroribus, Curia Variſcorum, clauſo flumine ad Bernburgum duobus exercitibus Salâ, ſolus redux, fatali quadam temeritate in oppidem Leythen per aſperrimas rupes ejectus fui, unius noctis hoſpes, ubi quæ natura in montibus miranda ſepe ſuiſſet vidi, & hodieque, jam in illa omnium ſtudiorum maxima & pulcherrima Leyda Batavorum cum jucunda recordatione ob nominum ſimilitudinem commemoro.

Cæterùm cur vobis,

SERENISSIMI & CELSISSIMI

PRINCIPES

CAROLE ÆMYLI,

ELECT. BRANDENB.

HÆRES,

ET

FRIDERICE,

MARCHIO BRAND.

Hunc ORBEM POLITICUM inſcribendum cenſuerim præter illa quæ ex antiquitate & præteritis temporibus memoravi, cauſa etiam hæc fuit, quod SERENIS. POTENT. Dom. ELECTOR jam ante novendecim annos

per

per Joh. Bergium Theologum ad Professionem Theologicam Francofurtumad Viadrum me evocare dignatus fuerit, promto me & ad obsequium parato, nisi aliter DEO visum tum fuisset, à quo res humanæ diriguntur.

Deinde quia Electoralis & Principalis vestra indoles ad amplissimam Patriæ communis Germaniæ spem, cum voto omnium bonorum in dies assurgit.

DEUS, qui Domum BRANDENBURGICAM tam brevi tempore, ad summum in humanis, pietatis & potentiæ fastigium admirabiliter provexit; Seriniss. ELECTOR. Parentem vestrum, diutissimè sospitet; Vosque omni benedi-

nedictione Cœli ac Terræ abundanter cumulet! Scriptum Lugd. Batav. XIV. Novemb. clↄ. lↄc. LXVI.

PRÆ-

PRÆFATIO
AD
LECTOREM.

ORBEM POLITICUM *in quatuor divisum partes, opusculum si molem spectes exiguum; Cæterùm in quo varietas rerum delectare pariter atque prodesse juventuti queat, tibi*, LECTOR *Benevole, postquam ut id facerem, sæpiùs ab amicis rogatus fueram, nunc legendum publicè exhibeo. Ac de causis quidem quæ me impulerunt nunc dicere nihil attinet, cùm vel una illa sufficere queat, muneris id nostri qui in Academiis docemus, partem haud exiguam esse, ut non voce tantùm sed & calamo, non privatim modò verùm insuper publicè juventutem instituamus, quisque pro suo in Rem literariam affectu ac viribus; ut quæ apud paucos traduntur, exteris quoque innotescant, instituaturque velut commercium aliquod Academicum.*

India mittit ebur.

Sic singuli sua in medium & publica commoda liberaliter conferant. Accessit & illud quòd cùm exemplaria variè transcriberentur, non id modò corruptioni occasionem præberet, verùm etiam fraudi obnoxium esset, cum quisque pro arbitrio, adderet, demeret & corrigendo quæ ex mente au-

thoris

thoris non intelligebat rectè, deteriora faceret: unde si quid utilitatis sperandum erat, id cum tempore multiplicatis erroribus omninò perriturum videbatur. Ergo operæ pretium visum hanc qualemcunque molestiam suscipere & publici juris facere quæ in usum juniorum olim tradita & ab ipsis in literas relata fuerunt. Ac nihil vel perparum mutare visum; quòd non opus perfectum, sed quale initio prodierat, publicare, tum negotia majoris momenti, tum temporis angustia paterentur. Præcipuus labor & scopus fuit Ordinem facilem reperire ac ita disponere omnia ut quilibet privato studio facilè quamcunque susciperet partem, eam extendere & dilatare posset. Nihil omissum quod ad rem faceret: fontes, capita, divisiones, omnia suo loco tradita & ritè disposita; ut qualemcunque quis legat scriptorem, recitari quæ gesta aut etiamnum fiunt audiat ab aliis vel ipse peregrinando experiatur, si memoriâ dignum judicet, annotare in usum ulteriorem possit. Ac tales libelli peregrinantibus per illa loca, ubi libertas conscientiæ viget, nec innocentia delatoribus Inquisitorum velut piacularis victima subjacet, imprimis usui esse possunt, cum exiguâ mole omnem fere materiam orbis terrarum Politici complectantur. Quippe totum opus in quatuor partes dividitur, velut totidem vitæ Civilis elementa. Prima complectitur Imperia, Regna, & Respublicas Orbis qualis nunc est. Antiquiora ab orbe condito in ARCA NOÆ *simili ordine tradidimus, ut si quem prisca illa dele-*

delectant, exinde haurire queat, quanquam illa potiùs ad scientiam, hæc ad vitæ Civilis usum necessarium & profuturum spectent. Itaque Primâ illâ parte continentur illi Orbis status, qui superiorem in terra nullum agnoscunt, sive Imperatores, Reges, Respublicæ, aut alio nomine appellentur. Hi sunt illi quos Aristoteles efficacissimâ voce ἀνυπευθύνους *vocat, quasi dicas* libera Imperia *habentes.*

Secunda pars complectitur dominationes *sive Inferiores* Poteſtates, *quæ ut hodie mos fert, sunt* Ecclesiasticæ & seculares. *Hæ* inferiores *vocantur, quia* superiori *in terris subsunt & subesse debent, secundum sanctissimam regulam Pauli ad Roman.*XIII. Omnis anima poteſtatibus supereminentibus subeſto. *Et quanquam Papa Romanus jam ante* 666. *annos diu meditatam jam à Phoca & Bonifacii* III. *temporibus Monarchiam Ecclesiasticam pariter & Secularem tandem per meram vim & oppressionem Imperatorum, Regum & Rerumpublicarum, obtinuerit, prout illam hodieque palàm defendunt Iesuitæ & Curia Romana: tamen semper reperti, sive, qui cùm privati essent & vim illam nonnisi calamo & ore possent repellere, Martyri suo contradixerunt, sive ipsi Imperatores, Reges & Respublicæ, qui etiam armis victricibus illam Monarchiam Papæ sive spiritualem sive temporalem, sive meram sive mixtam, fregerunt, quanquam fatali necessitate, semper iterum emerserit, donec superiori seculo, Imperatores, Reges, Principes, Respublicæ, Protestati*

contra

contra usurpatam in Deum hominesque potestatem, abnuerunt, eique Divotione a Filialem solemniter tanquam Antichristo renunciarunt dentibus etiam, si qua imposterum latrare conaretur, ostensis.

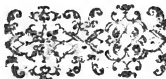
Tertiam Partem Memorabilibus *Historicis sacravimus: ut ibi brevi compendio quicquid ubique terrarum memorabile accidisset ab orbe condito ad nostra tempora, obiter conspiceretur, neglecto accuratiori ordine; ita ut nihil tamen desiderari possit alicujus momenti & publici usus.*

Ac quoniam omnia haec suis gesta fuerunt hodieque geruntur locis, quam doctrinam Geographiam *vocant; hinc illa Quartam ultimamque, velut basis Imperiorum, Rerumpublicarum, Dominatuum, Episcopatuum, Principatuum, Civitatum, Nobilium, constituere debuit. Ut sicut prima Pars hoc visibile coelum Mundi constituit & Imperia velut Soles, regna velut Lunas, ac Respublicas ut stellas primae magnitudinis: ita secunda sit quasi Expansum, nox, ac tenebrae, magnitudinem lucis circumscribens ac temperans. Tertia velut Oceanus & aquarum coelestium terrestriumque commune receptaculum, quicquid à duabus his potestatibus mutua vicissitudine actum, factum, fida interpres & statua Mercurialis, ordine commemorat.*

Quae quidem omnia cum contigerint coelo teste, terra conscia, & coeli enarrent gloriam Dei ac in omnem terram exiverit sonus eorum;

rum: *hinc tandem Universus Orbis hoc quaternario Politico absolvitur.*

Vale lector, & quia in hoc Martio seculo, ubi inter Michaelem Archangelum & Draconem bellum fervet ac Gog & Magog fatale prælium committunt, te pluribus nunc alloqui non possum: lætioribus temporibus curiositatem tuam asserva.

GEOR-

GEORGI HORNI

ORBIS POLITICUS

Omnium Imperiorum, Regnorum, Rerumpublicarum, quæ hodie per totum Mundum florent.

I. *Supremus Scopus omnium Politiarum eſt propria Conſervatio.*

HÆc *Conſervatio*, quæ eſt anima Rerump. & vita, complectitur duas partes (1) *conſervationem* quocunque modo etiam cum jacturâ vel opum atque divitiarum, vel regionum atque Subditorum. Et huc pertinet illa regula apud Jobum: *Quid non dabit homo pro vita ſua?* (2) *Amplificationem Reip.* Nam non tantum debet conſervari Reſp. in eodem ſtatu, ſed quantum fieri poteſt per licita media ejus *incrementum* & *propagatio* quæritur: Atque hoc eſt, quod vulgo dicitur *Ratio* ſtatus, & barbara voce *Interim.*

II. *Status Perfectiſſimus Politiæ eſt Indubitatum ſignum imminentis ruinæ.*

Secundum illud Poëtæ, *Summiſque negatum ſtare diu*, & Aphoriſmum Hippocratis de *habitu* corporum *athletico.*

III. *Mundus exiguâ Sapientiâ gubernatur.*

Secundum illud vulgare: *Dei providentiâ & hominum stultitia gubernant mundum.* Subtilitas & magna sapientia non requiritur in Politico, dummodo instar C. *Sallustii* apud Tacitum: *Sit par negotiis, neque supra:* qui possit præstare id, quod est sui officii.

IV. *Omnes Politiæ variis Mutationibus necessariò sunt obnoxiæ.*

Huc pertinent elegantissimi versus *Ovid.* XV. Metamorph.

Sic omnia verti
Cernimus, atque alias assumere robora gentes,
Concidere has: sic magna fuit censuque virisque,
Perque decem potuit tantum dare sanguinis annos,
Nunc humilis veteres tantummodo Troya ruinas,
Et pro divitiis tumulos ostendit avorum.
Clara fuit Spartæ, magnæ viguêre Mycenæ,
Nec non & Cecropis, nec non Amphionis arces.
V. le solum Spartæ est: altæ cecidere Mycenæ.
Oedipodioniæ quid sunt nisi nomina Thebæ?
Quin Pandioniæ restant nisi nomen Athenæ?

CAP.

CAP. I.

DE POLITIIS.

I. Politiæ *ſunt Triplices*, Imperia, Regna, Reſpublicæ.

Diſtinctio inter *Imperia* & *Regna* eſt potius *nominalis* ſive titularis, quam *realis* vel auctoritativa. *Imperia* propriè vocantur quæ *plura Regna* ſub ſe comprehendunt: ideoque Imperator debet eſſe *Rex Regum* & Reges ſibi aliquos ſubjectos habere, *Regnum* propriè eſt, quod ſubjectos ſibi habet *plures Duces* & *Principes*: ſicut *Princeps* propriè dicitur, qui ſub ſe habet plures *Comites*. *Comes* plures Barones. *Baro* plures nobiles. *Nobilis* plures ruſticos.

II. IMPERIA *ſunt Germanico-Romanum, Turcicum, Ruſſicum, Perſicum, Habaſſenum, Fez-Maroccanum, Mogolicum, Tartarico-Sinicum*: REGNA *precipua ſunt, Hiſpania, Gallia, Britannia, Scandia, Polonia, India.* RESPUBLICÆ *majores ſunt tres, Veneta, Helvetica, Belgica.* Minores *totidem*: Raguſa, Lucca, Geneva.

Dantur quidem plura Imperia, Regna & Reſpublicæ; ſed illæ ſunt vel minoris momenti, & dependent ab his, quæ commemorata ſunt, vel ab Europeorum converſa-

 tio-

tione & ratione Status penitus seclusa sunt: ita ut illorum in Politica, nulla ratio haberi possit.

DE IMPERIIS.

I. DE IMPERIO ROMANO-GERMANICO.

I. *Deficiente Stirpe Caroli M. Germani Imperium à* Gallis *ad se transtulerunt.*

FActum hoc A. Christi 912. Creatus fuit à Germanis Imperator CONRADUS I. Dux *Franconiæ*, hâc expressa conditione, ne *Germani* unquam paterentur sibi vel ab *Italis* vel à *Gallis*, aut *aliis* nationibus eripi Imperatoriam Majestatem, idque ab eo tempore constanter fuit observatum, nec quisquam, qui non esset *nativitate* & *linguâ* Germanus, ad Imperium fuit legitimè promotus. Excipiuntur tempora corrupta, quibus Imperium potius *venale* fuit, quam legitimâ ratione collatum: præcipuè sub illo diuturno interregno octodecim vel viginti annorum post mortem Friderici II. Tum enim Principes accepto auro elegerunt *Alphonsum* X. Regem Castiliæ, qui melior erat *Astronomus* quam Princeps. Deinde *Richardum* Ducem Cornubiæ, fratrem Henrici III. Regis Angliæ: denique post mortem Ludovici IV. Bavari, *Edvardum* III. Regem Angliæ, qui tamen Imperio vel spreto vel vix degustato iterum expulsi fuerunt.

II. Im-

II. *Imperator* GERMANUS *omnes Principes Christianos præcedit.*

Quæstionem sive controversiam dignitatis Imperatori Germaniæ moverunt inprimis *Itali* & *Galli*, sed irrito successu, quandoquidem nullo ampliùs contradicente Imperator Germaniæ primum locum inter Principes Christianos obtinet.

III. *Imperium Germaniæ Electivum fuit à multis seculis.*

Electio primo fuit communis omnibus Principibus Germaniæ, nullâ adhuc factâ distinctione inter *Electores*, & alios *Principes*: sed postea propter nimiam multitudinem Principum, & factiones familiarum; constituti fuerunt VII. Electores, quibus cæteri Principes sua jura eligendi Cæsarem cesserunt. Quo tempore autem hoc primum factum sit, nullus hactenus vel Historicorum, vel Politicorum, reperire potuit. Communis opinio est, *Electores* constitutos sub *Ottone III.* sed nullis fundamentis subnixa: neque operę pretium est, illam quæstionem prolixè discutere, quoniam hodie *nullum* habet *usum*, confirmata jam & communi consensu approbata Autoritate Electorum. Id certum est, post mortem *Friderici II.* ultimi ex Sueciæ Ducum familia Imperatoris, solos VII. Electores, Imperatorem creasse.

IV. *Aurea Bulla & Constitutiones Imperii, quæ vocantur Reichsab-*

ſcheide, ſunt Lex fundamentalis Imperii Germanici, & præterea CAPITULATIONES *Imperatorum cum Electoribus.*

Anno 1356. CAROLUS IV. Imperator in Comitiis Noribergenſibus promulgavit legem fundamentalem Imperii, quæ vocatur ab aureo Sigillo, Aurea BULLA. Hæc ab illo tempore perpetua fuit LEX IMPERII & ſancta ac inviolabilis Conſtitutio, quâ continentur Privilegia, libertates, ordo & mutuus reſpectus inter Imperatorem ac Principes. Sed quemadmodum nihil in rebus humanis adeò perfectum reperitur, quod non longo tempore vitium contrahat, & correctione aliquâ indigeat, ſic noſtrâ memoriâ Aurea Bulla in dubium fuit vocata propter controverſias inter Electorem Palatinum & Ducem Bavariæ, neque ante finiri potuit illa lis, quam in ultima pace Monaſterienſi Octavus Electoratus inſtitueretur.

V. *Domus Auſtriaca hodie Imperium obtinet.*

Poſt diuturnum illud interregnum ab obitu Friderici II. Imperatoris; tandem electus fuit Imperator RUDOLPHUS Comes Habsburgicus. Auctor hujuſ Electionis fuit Elector *Palatinus.* Nam cum *Rudolphus* eſſet Princeps bellicoſus, & tres haberet filias nubiles, Electores *Palatinus Saxo & Bran-*

denburgicus, singuli singulas sibi sponsas destinarunt, atque ita Imperatoriam dignitatem Rudolpho, quanquam exigua ejus esset potentia, detulerunt. Hic RUDOLPHUS fundavit præpotentem domum AUSTRIACAM, quæ totum quasi orbem terrarum potentia suâ complexa, eum vel conjugiis, vel ârmis sibi destinavit, & Imperii Rom. limites longius promovit, quam ullus unquam Imperator ab orbe condito. RUDOLPHUS Imperator primo omnium occupavit illas Provincias, quæ jure *Feudali* ad Imperium spectabant. Vacuæ tum erant legitimo Principe *Austria, Stiria, Carinthia*, & quicquid in illis partibus ad Austriacos hodie spectat. OTTOGARUS Rex Bohemiæ provincias uxorio jure invaserat. RUDOLPHUS jubet illi decedere & imperio restituere, quod injustè occupasset. Negat *Ottocarus* & potentiâ suâ fretus, vilipendit Imperatorem, & paulò post bellum idsi infert. Sed victus in Austria & à duobus nobilibus ex Stiria proditus, vitam cum omnibus illis provinciis amisit, quas Rudolphus jure belli & potestate Imperatoriâ in filium suum *Albertum* contulit, atque ita Comites Habsburgici facti fuerunt primò *Duces*: deinde *Archiduces* AUSTRIÆ atque hinc potentiam suam longè latèque ad nostra usque tempora propagarunt.

VI. *Reges* FRANCIÆ *Imperium à Germanis aliquoties repetunt.*

Præcipuè post mortem *Maximiliani* I.

Anno 1518. & 19. Tum FRANCISCUS *I.* Rex Galliæ summis viribus sese opposuit Domui Austriacæ, ac imperium pecuniâ ad Francos trâsferre conatus fuit. Sed post varias disceptationes prævaluit fortuna Austriaca, ac KAROLUS V. Archidux *Austriæ*, Dux *Burgundiæ*, Princeps *Belgii* ac Rex *Hispaniæ*, Imperator creatus fuit. Ab eo tempore Austriaca domus tantas radices egit in Germania, ut Imperium nomine quidem *Electivum*, reipsa unius familiæ quasi *hereditas* esset, maximè ab eo tempore, quo introducta fuit cousuetudo creandi REGIS ROMANI, etiamnum superstite Imperatore, quod factum Anno 1531. frustra sese opponente Electore *Saxoniæ* Johanne, qui quamplurimis argumentis ostendebat, illud spectare ad *liberam electionem* Imperatoris enervandam.

VII. *Forma Imperii Germanici est* MONARCHIA *Aristocratica.*

Acriter de hac re disputant Politici. *Itali* rident titulum Imperatoris ROMANI, cui nulla per *Italiam*, multo minùs *Romæ* potestas. *Galli* dicunt, Imperatorem *nullam* habere *potestatem*, cujus autoritas tot legibus & Principibus sit circumscripta: ita quidem, ut proverbio dicatur: *Tantum potest* Princeps *in suo territorio, quantum* Imperator *in Imperio.* Sed hæc partim ex odio, partim ex æmulatione dicuntur. Est omnino maxima Imperatoris Germanici potestas & majestas, & jure me-

re meritoque MAXIMILIANUS dixit, se esse REGEM REGUM; quemadmodum Rex *Galliæ* vulgo appellatur, *Rex Asinorum*, Rex Angliæ, *Diabolorum*, & Rex Hispaniæ, *Hominum*. Conclusio hujus quæstionis in eo consistit, *Imperium* apud Germanos esse *Monarchicum*, sed specie *Aristocratiæ*, per Electores, Principes atque status Imperii temperatum; sicut ex Recessibus Imperii & Capitulationibus inter Imperatores ac Electores & Imperium patet.

VIII. *Solemnia Imperii Rom. consistunt in* Electione *ac* Coronatione.

Electio ordinarie fit *Francofurti*, non tamen necessariò. *Coronatio* olim fuit triplex. 1. *Aquisgrani* pro Galliâ. 2. *Francofurti* vel etiam alibi, pro Germania. 3. In *Italiâ* sive *Mediolani* sive *Bononiæ* sive *Romæ*, pro Regno Italiæ & Imperio Romano. Sed post mortem Caroli V. Imperatores unica coronatione fuerunt contenti, neque *Aquisgranum* neque *Romam* propter coronationem amplius petierunt. *Insignia* Imperatoria, nempe *Corona*, Caroli M. *Ensis*, *sceptrum* atque alia asservantur & custodiuntur à civitate Norimbergensi.

IX. *Maximilianus* I. *Cameram Imperialem instituit, & Imperium in Circulos* X. *divisit*.

Hactenus *Iudicia* publica sequebantur *Aulam* Imperatoris, sed cum Imperatores ob cre-

crebra bella rarò certo in loco subsisterent; MAXIMILIANUS I. instituit peculiare & supremum aliquod Tribunal Justitiæ, cui in rebus Civilibus ipse Imperator & omnes Principes essent subjecti. Hoc tribunal appellatum fuit *Camera* Imperialis, & sedem suam habuit interdum *Eslingæ* & *Rothvilæ* in Sueviâ, interdum *Noribergæ*, donec tandem KAROLUS V. urbem SPIRAM jussit esse perpetuum sedem Cameræ Imperialis, circa A. C. 1535. à quo etiam tempore Camera Spirensis, per totam Europam fuit celebrata, ac repræsentat gravissimum consilium Justitiæ, ita quidem, ut maximæ controversiæ illius judicio submittantur.

X. *Prætensiones Imperii Germanici sunt in* Italiam *& Regnum Galliæ* Arelatense.

Jus Germaniæ in *Italiam* est manifestum: quippe *Italia* Imperatoribus Germaniæ fuit subjecta à tempore KAROLI Magni usque ad tempora HENRICI IV. sub quo imperatore *Pontifices Romani* Italiam ab Imperio Germaniæ abstrahere fuerunt conati, idque tandem specie religionis & per negligentiam aliquot Imperatorum obtinuerunt. Atque ita facta fuit mirabilis mutatio in Imperio, ut cum hactenus Papa Rom. subditus fuisset Imperatori, nunc vise versa *Papa* sibi subjecerit Imperarorem Rom. secundum illos versiculos:

Rex

Rex venit ante fores, jurans prius urbis honores,
Post homo fit Papæ, recipit quo dante coronam.

KAROLUS V. Superiori seculo hanc Papæ Romani tyrannidem in Imperatores fuit ultus, cum captâ urbe Româ Germani inauditas crudelitates exercuerunt in Papam, Cardinales & totam denique civitatem. Sed quo minus Papam in ordinem redigeret, & prisca jura Imperatoria assereret, prohibitus fuit, partim *Discordiâ* Germaniæ, partim *æmulatione* Gallorum & Anglorum, qui nolebant perferre, ut Germania accessione Italiæ augeretur.

XI. *Hostes Imperii Germanici* Antiqui *fuerunt Hungari, Sclavi, Normanni &* Itali. *Hodierni sunt* Turcæ.

§. 1. Contra antiquos hostes variæ institutæ fuerunt *Marchiæ* & Comitatus: contra Hungaros *Austriæ* & *Moraviæ*: contra Sclavos *Slevicensis, Lusatiæ, Brandenburgi, Misniæ*: contra Normannos, Comitatus *Hollandiæ, Geldriæ, Flandriæ*.

§. 2. *Hungari* atrocissimè afflixerunt Germaniam, donec ab Imperatore HENRICO Aucupe apud *Mersburgum*, & deinde apud *Augustam* Vindelicorum & *Ratisbonam* ita fuerunt contusi, ut imposterum à Germaniâ vexanda abstinuerint. HENRICUS I. Auceps instituit *militiam* Germanicam. Nam ex pagis fecit oppida munita, ac Germaniam in tres status, *Nobiles*, *Cives* & *Rusticos* divi-

divisit. *Nobiles* erant exempti ab omnibus oneribus; sed tenebantur suo sumtu militare. Quinque *Cives* tenebantur alere *sextum*, & *octo* rustici *nonum* in militia, qui ab eo tempore vocabantur *der Aussehus.* Superior Germania optimos *pedites*, Inferior optimos *Equites* suppeditat. Optimi *Equites* censentur *Iuliacenses* cum vicinis: optimi pedites *Suevi* & *Helvetii.* Miles Germanus tumultuatur ante prælium, sicut Hispanus post victoriam. Galli inprimis metuunt Germanos milites, ideoque victi sese libentiùs dedunt Hispanis quam Germanis. Sicut videre licet in vita Admiralis Colignii.

§. 3. Nec minor *Sclavorum*, qui oram maris Balthici usque in Prussiam incolebant, fuit ferocia, qui multoties à Christiana fide defecerunt, donec tandem in potestatem Principum *Megapolitanorum*, *Pomeraniæ*, *Brandenburgi*, *Lusatiæ*, *Misniæ* & ordinis *Teutonici* per *Prussiam* ac *Livoniam* concederent, à gravi servitute pressi, ne in hanc quidem diem exuerunt antiquos mores, linguam ac ferociam, quin quotidiè Germanis imprecantur extrema quæque, ac moribundis insusurrant hæc verba: *Abi in alterum mundum, & ibi Germanis dominàre, sicut tibi dominati fuerunt in hoc mundo.* Ac propter tantam hujus gentis pertinaciam, cum servitus per totam Germaniam publico decreto abolita fuisset, soli Sclavi hodieque sub servitutis gravi jugo passim continētur, quia libertas ipsis periculosa; Unde lingua Ger-

Germanica *Sclaves* appellamus Mancipia.

§. 4. *Normanni* & Hungaros & Sclavos superarunt in devastandâ Germaniâ, ita quidem, ut contra illos publicæ preces in omnibus templis indictæ fuerint, ad sonum campanæ meridianæ, cum hac formulâ: à *furore* Normannorum *libera nos Domine*.

§. 5. His hostibus repressis Germaniam afflixerunt *Itali*, Duce PAPA Rom. qui Imperatores Germaniæ pro Vasallis habebat, & ipsos tum creandi tum deponendi potestatem sibi arrogabat. Controversia illa inter Papam & Imperatorem diuturna atque atrox fuit. Nam HENRICUS *III*. Imperator tulerat legem, ut nemo esset Papa Rom. nisi approbatus à Cæsare, ac omnes Papæ cogebantur juramentum fidelitatis dicere Cæsaribus, neque ullam potestatem habebant in temporalibus; donec circa A.C. 1000. Papæ Romani imperium totius orbis terrarum sibi arrogarent, & per consequentiam non tantum Imperatorem Rom. verùm etiam omnes alios Reges ac Principes sibi subjectos contenderent. Fundamenta Paparum erant duo præcipuè (1) *Donatio* Constantini M. (2) *Translatio* Imperii à *Græcis* ad *Francos*, à Francis ad *Germanos*, Utrumque cum confictum & falsum ex historiâ deprehendatur, hodie in jure *Ecclesiastico* & *Oecumenico* Episcopatu, sive *Primatu* per totum Orbem terrarum, respectu animæ & æternæ salutis vel damnationis, potestatem suam fundari contendunt.

§. 6

§. 6. *Imperatores* igitur tantæ se tyrannidi Paparum opposuerunt (1) quidem HENRICUS IV. (2) HENRICUS V. sed hic à Papa superatus jure suo cessit. (3) CONRADUS III. Sub quo exortæ *factiones* Guelphorum & Gibellinorum. *Guelphi* tuebantur jura Papæ, *Gibellini* jura Cæsaris. (4) FRIDERICUS Barbarossa; sed hunc *Alexander* III. Papa Venetiis pedibus conculcavit, dicens ex Psalmo: *Super aspidem & basiliscum ambulabis, & colla leonum conculcabis:* cumque *Fridericus* regereret, *non tibi sed Petro*, Papa denuo dixit, *& mihi & Petro*. (5) FRIDERICUS II. (6) ALBERTUS I. filius Rudolphi Habsburgici. Cum hic *Albertus* à Bonifacio VIII. Papâ confirmationem in Imperium peteret, Papa accinctus ense & coronâ imperiali ornatus prodit in publicum & exclamavit: *Ego sum* Cæsar & Pontifex. sed PHILIPUS *Pulcher* Rex Franciæ egregiè repressit hanc Bonifacii VIII. stultitiam hác epistolâ: *Sciat tua maxima* fatuitas, *nos in* temporalibus *nulli subesse*. 7 & ultimus Imperatorum, quem Pontifices exercuerunt, fuit LUDOVICUS Bavarus. Sed hic adeò masculé repressit, & *gladio* & *calamo* Paparum ambitionem & affectationem Imperii, ut post illa tempora non ausi fuerint ulterius lacessere Imperatoriam Majestatem.

§. 7. Hodiè Imperium Rom. *hostem* publicum & formidabilem alium non habet quam TURCAM, maximè postquam occupuvit anno 1660. & 61. *Transsylvaniam*, ac *Va-*

ac *Varadinum*, claustra & claves Germaniæ trans Danubium. Notabile est, quod non invadat *Turca* Germaniam *discordem* (nunquam n. sese immiscuerunt bellis Germanicis) sed Germaniam *concordem*. Hoc quidem videtur esse contra omnes regulas Politicas, sed nititur profundâ & solidâ ratione, quam aliquando legato cuidam exposuit *Caïnachan*, hoc est intimus *Consiliarius* Imperatoris Turcici his verbis: *Germania* est densa & vasta *sylva*, per quam non possumus perrumpere, donec ipsi Germani inter se *discordes*, sylvam illam passim *exscindant*, & nobis viam *aperiant*. Turca propterea formidabilis est Germaniæ; quia exercitum habet ex omnibus nationibus compositum, qui & calores & frigora & famem, ac sitim, ac omnia denique climata perferre possunt: præcipuè quia Turcæ in exercitu *sobrii* & *temperantes* ac *disciplinæ* militaris sunt observantissimi: contra vero miles *Germanus* luxui & intemperantiæ assuetus, postquam venit in Hungariam, mox aëris & cibi potusque intemderantiá *pestilentiam* contrahit, ac *morbo* potius quam ab *hoste* exstinguitur. Unde *Hungaria* Germanorum *cœmiterium* appellatur.

XII. Licet *Principibus Germaniæ inter se & cum cæteris pro justâ* defensione *religionis & libertatis* fœdera *inire*.

De hoc accerrimè disputatum fuit superiori & nostro sæculo propter *fœdus* Smalcaldi-

caldicum & *Vnionem*, ac nunc etiam propter fœdus Principum quorundam pro defensione pacis. Politici inter se sunt discordes, & acerrimè calamo inter se justitiam vel injustitiam hujus fœderis disputant. Præcipua difficultas in eo consistit; quod talia fœdera contra *Cæsarem* videntur iniri, & pugnare cum juramento *fidelitatis*; Contra hanc difficultatem hoc repertum fuit remedium, ut in talibus fœderibus *Cæsar* & *Imperium* semper eximerentur. Alii superiori sæculo longè subtiliorem repererunt distinctionem, inter *Cæsarem*, qua *Cæsarem* & qua *non Cæsarem*. Unde superiori sæculo hic rythmus proverbialis fuit exortus linguâ Germanicâ Und thuen hiemit gäntzlich wieder den Kaiser nit: der dann kein Kaiser ist. Praxis approbavit sententiam affirmativam. Nam & *fœdus* Smalcaldicum, quamquam exitu infælix, tamen pro legitimo à *Protestantibus* fuit habitum. Ita *Mauritius* Elector Saxoniæ clandestinum fœdus cum Rege *Galliæ* pro libertate *Germaniæ* contra *Cæsarem percussit*. Et ut ad nostra tempora accedamus, nullam difficultatem fecit *Iohannes* Georgius Elector Saxoniæ, & omnes ferè Principes *Protestantes* per Germaniam, quin existimarent sibi licitum & liberum esse fœdus *defensivum* cum *Suecis* & *Gallis* contra Cæsarem inire.

XIII. *Imperium Germanicum caret Potentiâ Navali.*

Omnis potentia navalis Germaniæ est penes

nes Civitates Hanseaticas, inprimis *Hamburgum* & *Lubecam*. Sed illarum civitatum præcipuus scopus est libera *mercatura*; ideo navibus suis non pro Imperio Germanico, sed pro sua salute ac commodo utuntur: Unde nunquam Imperatores Germaniæ, aliquid eximium mari effecerunt. Primus FERDINANDUS *II*. conatus fuit stabilire & occupare Imperium maris *Germanici* ac *Baltici*, creato in eum finem Archithalasso imperii Duce *Fridlandiæ* sive *Wallensteinio*, sed non persuaderi potuit *Hamburgensibus* & *Lubecensibus* ut naves suas bellicas in eum finem commodarent. Obstitit etiam Cæsaris conatibus pertinaci obsidione urbs *Stralesundia*, & Ordines Foederati *Belgii*, ac Rex *Angliæ*, haudquaquam tolerare voluerunt; ut *Imperator* vel unicum *portum* maris *Germanici* ac *Balthici* occuparet. Ab eo tempore neglecta jacuit omnis cura Imperii maritimi; quemadmodum nupero bello Danico fuit perspectum, ubi copiæ Imperatoris ne quidem exigua freta potuerunt trajicere, nisi aliorum navibus adjutæ.

XIV. Claustra *Imperii Germanici sunt versus* Turciam *Vienna Austriæ*: *versus* Poloniam *Uratislavia*: *versus* Daniam *Hamburgum & Lubeca*: *versus* Belgium *Colonia Agrippina*: *versus* Galliam *Argentoratum*. Mediterranea *præsidia sunt*; *in* Suevia *Au-*

Augusta Vindalicorum: *in* Bavaria *Ratisbona & Noriberga*: *in* Franconia *Francofurtum*: *in* Thuringiâ *Erfurtum*. *in* Vestphaliâ *Monasterium*: *in* Saxoniâ *superiori* Lipsia: *in* Saxoniâ *inferiori* Brunsvicum, & Brema.

§. Hæc præcipua sunt *munimenta* imperii Germanici, quibus amissis haud dubiè actum est de toto Imperio. Ideo in horum conservatione ab externis hostibus procul dubio salus Germaniæ consistit. Unde etiam in gravissimis bellis, non nisi aliqua ex his in potestatem hostium pervénerúnt.

XV. *Plenaria* Reformatio *Imperii* sperari *facilius quàm* obtineri *potest*.

De *reformando* & ad antiquum splendorem *reducendo* Imperio Germ. inde usque ab anno 1521. acerrimè fuit disputatum & deliberatum per innumera colloquia, Conventus, Comitia. Sed cum verbis nihil proficeretur, tandem *reformatio* commissa fuit *gladio* & ancipiti bellorum aleæ: sed neque hoc modo omnes difficultates potuerunt tolli. Ideo quemadmodum corpora longa senectute detrita, & viribus jam senio exhausta, vix ulla arte medica possunt revocari ad pristinum robur & sanitatem; nisi fortasse fabulosa medicina illa universali nunquam in hac vita conspecta vel conspicienda;

da; ita quoque sentiendum est de *Imperiis*, quæ cum iisdem mutationibus fuit obnoxia, quibus homines; frustra conamur contra naturæ ordinem ea ad antiquum splendorem revocare.

XVI. Duraturum *est Imperium* Germanicum *ad* finem *usque mundi.*

Quanquam multorum exstent *Prophetiæ*, vel potius ex perturbato cerebro nata *vaticinia* de ruinâ & interitu Imperii Rom- German. ea tamen omnia hactenus non nisi *falsa* & *conficta* deprehenduntur. Indubitatus nobis est Propheta DANIEL, qui clarissimè tradit, *Quartum* Imperium, quod esse Romano-Germanicum nemo Historiarum peritus dubitare potest, duraturum usque ad finem mundi. Sed quia de *futuris* non judicat *Politica*, ideo omnia hæc divinæ *providentiæ* sunt relinquenda.

XVII. *Sub* CAROLO V. *Imperat.* Germania in *duas Factiones Romano* Catholicos *&* Protestantes *fuit scissa.*

Causa præcipua fuit clandestinum *odium*, quo plerique Germani *Curiam* Romanam propter intolerabiles extorsiones & ludibria prosequebantur. Eo enim res redactæ erant ut si Papa jussisset Germanis comedere fœnum, id plebs rudis vel etiam sapientes fecissent. Occasio fuerunt *Indulgentiæ*, quas quidam Monachus nomine Johannes *Tetze-*

Tetzelius per Germaniam venditabat tanta cum impietate, ut diceret, *etiamsi quis* Virgini Mariæ *stuprum intulisset*, se *peccatum* data *pecunia* remittere posse. Huic nebuloni sese opposuit alius quidam Monachus *Martinus* Lutherus, qui initio abusum tantum taxabat: sed paulò post, quia *Papa* nolebat corrigi, & *Lutherus* nolebat revocare, facta fuit *generalis* defectio à Papa Rom. *clam* & in sinu gaudentibus Principibus, quod tandem aliquando favorabilem reperissent causam, qua *jugum* Papæ possent excutere. Facta fuit hæc defectio A. C. 1522. quo anno *Lutherus* Wittebergæ extra portam magnum ignem jussit incendi, & *decreta* ac *Bullas* Papales in ignem conjecit atque combussit, dicens: *Quia tu perturbasti* Sanctum Domini, *etiam te consumat* ignis æternus. A. C. 1529. exortum fuit nomen PROTESTANTIUM in Comitiis *Wormatiensibus*, cum nimirum Princeps Elector *Saxoniæ*, Landgravius *Hassiæ*, Civitas *Noribergensis*, & alii protestarentur contra decretum Cæsaris, ac ad Concilium *Universale* provocarent. A. C. 1530. exhibita fuit *Confessio* Protestantium, quæ vocatur *Augustana*.

§. 2. Sed ipsi *Protestantes* paulò post in duas partes fuerunt scissi, *Lutheranos* nimirum & *Reformatos*; Quod dissidium maximorum in Imperio malorum fuit causa. *Lutheranorum* caput erat & est hodie Elector *Saxoniæ*, Reformatorum Elector *Palatinus* & *Brandenburgicus*. Sed hæ duæ factiones post

post diuturnas altercationes tandem *coaluerunt* pace Monasteriensi in *unum* nomen *Confessionis* Augustanæ: ita quidem, ut hodie *discrimen* nullum *Politicum* amplius inter eos supersit, & spes quoque præbeatur frænum aliquod impositum iri *calamo* & *ori* Pastorum ac Professorum, ne sese mutuò *condemnent*, sed *tolerent*, ac amicè controversias inter se *disputent*.

XVIII. *Ex hoc dissidio nata sunt duo Bella maxima* Smalcaldicum & *Bohemo* Suecicum.

Bellum *Smalcaldicum* ita dictum à fœdere, quod Protestantes *Smalcaldiæ in* Hassia iniverant; cœpit ac finitum est anno 1547. Omnes n. *Protestantes* in potestatem *Caroli* V. pervenerunt, inprimis ipse Elector Saxoniæ *Iohannes* Fridericus captus in prælio apud Mulbergam, & *Philippus* Hassiæ Landgravius, qui spontanea deditione captivum se Cæsari stitit; sed contra datam fidem in carcere detentus fuit. Ita actum videbatur de causa Protestantium, nisi *Mauritius* novus Saxoniæ Elector repente & ex improviso *Cæsarem* oppressisset, ac ipsi omnes de Germania victorias momento oculi extorsisset. Ita successit pax *Passaviensis*. A. C. 1552. qua Protestantes plenam sibi *libertatem* ac *exemptionem* à jugo Papali pacti sunt. Ita tranquillitas in *Germania* usque ad ann. 1618. quo ex eadem causa cœpit bellum *Bohemicum*, quod paulò post transmutatum fuit in *Saxonicum*, & denique à *Suecis pro*

Ger-

Germenia liberanda geſtum, per innumeras ſtrages datas invicem atque acceptas uſque ad annum 1648. quo Pax *Monaſterienſis* ſtatum Germaniæ in eam formam redegit, qua hodieque Dei gratia fruimur. *Proteſtantes*, Lutherani, pariter & Reformati, in *plenam* libertatem fuerunt aſſerti. Auſus tamen fuit *Papa* hanc pacem tanquam *Eccleſiæ* noxiam annullare: ſed cruda ejus fulmina non magis curat Germania, quam ſtrepitum foliorum.

II. DE IMPERIO TURCICO.

I. *Familia* Oſmannica *Imperium Turcicum condidit.*

An.Ch. 1300. Conditor vaſti hujus Imperii fuit OSMAN ſive OTTOMAN, ſtrenuus miles, natione Turca, qui collecta ad ſe prædonum manu, aliquot *Aſiæ* minoris provincias occupavit, ac ſedem Regiam poſuit in urbe *Pruſa* ſive *Burſia*. Et hujus Ottomanni familia in hunc uſque diem ampliſſimo huic imperio, quod *Turcicum* vocamus præeſt. Unde etiam *domus* vel *Porta* Ottomannica vocatur. Ejus ſucceſſores primò in Urbem Thraciæ *Hadrianopolin*, deinde ipſam *Conſtantinopolin* Imperatoriam ſedem tranſtulerunt; quod factum A.C. 1453. cum Mahometes II. eam urbem expugnaſſet, à quo tempore Imperium Turcicum ſupremum ſuum faſtigium attigit.

§. 2.

§. 2. Quanta hujus Imperii sit *Magnitudo*, exinde patet, quod tres orbis partes, *Europam*, *Asiam* & *Africam* continua serie complectitur, & à *Danubio* ad *Tigrim*, à *Lybia* ad *Russiam* usque extenditur. In tam vasto Imperio non nisi quatuor amplissimæ urbes reperiuntur, & in quibus nervus totius Imperii Turcici consistit, *Constantinopolis* Thraciæ sive Romaniæ, *Aleppo* Syriæ, *Alcabira* Ægypti & *Bagdad* Babyloniæ: additur & quinta *Damascus* Syriæ.

§. 3. Habet sibi Turca etiam obnoxios (1) Reges *Tartarorum* Precopensium, in Europa, & Fez ac Maroco in Africa. (2) Principes *Arabum*, *Georgianorum*, *Moldaviæ*, *Wallachiæ* & *Transylvaniæ*.

§. 4. Præcipua quæ ad mores & habitum Turcarum spectant hæc sunt. *Sinistra* manus ipsis dextra habetur dignior: *caput* tegunt albâ tiarâ sive *tulipando*, & qui ex Mahometis familia originem se trahere jactant, utuntur *viridi*. Atque hoc signo distinguuntur à *Persis*, qui *rubro* capitis tegmine utuntur. Si quis Turca caligas *virides* gestet, capite plectitur: indignum judicant eo colore pudenda obtegere, quo Muhammed caput contexerit. Ergo in contemtum *Persarum* plerumque utuntur caligis *rubris*, sicut Persæ in odium *Turcarum* caligis ex *albo* colore. Honorem exhibituri suo Imperatori non solent caput nudare, ut Europæi, sed manu pectori admota se incurvare. Soli *Tartari* Precopenses Principem suum nudato capite ve-

te venerantur. Ædificia privata per totam Turciam sunt tenuia, & plerumque ex ligno constructa: Publica veluti templa, balnea & publica diversoria, quæ vocantur Caravansarai, magnificentissima sunt.

II. *Imperium Turcarum est Despoticum, sive planè absolutum.*

§. 1. *Imperator* Turcarum est *absolutus* Dominus, & omnes ejus subditi sunt pura mancipia, quorum vita, opes atque fortunæ omnes sunt Imperatoris, qui eas pro lubitu invadere, & in quemcunque vult, transferre potest.

§. 2. Hoc Imperium ita gubernatur. *Caput* ejus est ipse Imperator; proximum ab Imperatore locum obtinent illi, qui vocantur *Veziri*, quorum plerumque sunt plures, inter quos loco ac dignitate primus supremam post Imperatorem potestatem obtinet, & ab hoc primo *Vezirio* totum Imperium gubernatur, ac is omnia Imperii onera, tanquam Atlas cœlum, solus sustinet, præcipuè quæ ad pacem ac bellum spectant. *Secundus* Vezirius appellatur lingua Turcica *Kaimachan* hoc est *Vicarius* supremi Vezirii. Nemo potest fieri *Vezirius*, nisi prius fuerit *Bassa*. Cætera Imperii negotia per *Divanum* sive Senatum administrantur. Residui Magistratus sunt *Bassæ* id est præfecti Regnorum & provinciarum, qui alio nomine etiam appellantur *Begler-Beg*, sive Principes Principum. *Sangiaki* præfecti territoriorum,

riorum, *Chiausi* nuncii publici, *Kadiler* Judices, *S*ubbassæ Lictores: Et deniq; supremus Hortorum præfectus, qui vocatur *Bostangi-Bassa*.

§. 3. Imperator quam plurimas habet Uxores & pellices, sed ex quacunque prognatus fuerit filius *primogenitus*, illa habetur pro Uxore ac *Sultana* vocatur. Hodierna Sultana hujus Imperatoris Turcici est natione Polona; quapropter Imperator Turcarum, cujus Mater habet maximam potestatem, admodum favet Polonis. Et hæc putatur fuisse causa ruinæ Ragotzki Principis Transylvaniæ, quod nimirum se contra placitum Imperatoris Turcarum, immiscuit bello Polonico.

III. *Imperium Turcicum conservatur Sævitiâ, promptâ justitiâ, perpetuis* bellis, *abstinentia à* vino, *fratrum* cæde, *&* vastitate *ac* solitudine *terrarum*.

§. 1. Nulli parcitur Vizirio, Bassæ, aut Magistratui; omnes subjacent securi. Supplicia sumuntur per *Chiausios*, qui triste decretum Imperatoris nigro panno involutum afferunt, ac statim supplicia exequuntur. In aulâ plerumque utuntur personis mutis ad supplicia magnatum exequenda, ne nimirum mandata Imperatoris aliis narrare possint.

§. 2. *Turcæ* semper aliquod *bellum* alunt, non tam Imperii propagandi ergò, quam ut

ſuos ab otio & ſeditionibus abſtrahant, ac diſciplinam militarem conſervent.

§. 3. *Abſtinentia* à vino introducta eſt lege Muhamedis, & nititur ratione phyſicâ, quia cum Turcæ præſertim Aſiatici, & Africani obtineant calidiſſimas regiones, in quibus generoſiſſima vina proveniunt, quæ facilè enervant viros militares: Hinc perpetua abſtinentia ſancita fuit, ac per totum Imperium Turcarum vineta ſunt excisa ac deſolata, niſi quantum Chriſtiani adhuc ſuperſtites colunt. Sed hæc lex parum religiosè nunc obſervatur à Turcis, qui ubicunque poſſunt, clam ſe ingurgitant vino, & deprehenſi in facinore graves pœnas luunt.

§. 4. Præcipua *ſecuritas* Imperii Turcici conſiſtit in *cæde* fratrum. Novus enim Imperator initium imperii facit à ſtrangulatione omnium ſuorum fratrum, non odio aliquo, ſed quod aliter non poſſit conſuli unitati & concordiæ Imperii Turcici, quod à pluribus facilè diſtraheretur.

IV. *Militia Turcica conſiſtit in* Janitzaris & Spahis.

Quanquam Turcæ ingentes exercitus in hoſtes producant, pleraque tamen illa turba ad prælium eſt inutilis, ac robur exercitus tantum conſiſtit in hoc duplici militum genere. *Ianizari* ſunt robur totius peditatus: *Spahi* ſunt robur totius Equitatus. Utrique eliguntur ex *Azamoglanis* ſive Tributariis liberis Chriſtianorum. Quippe liberi *Chriſtianorum* in infantia à parentibus abripiuntur,

tur. Hi in Turcarum lingua, religione ac moribus à teneris instituti sunt *Seminarium* militiæ Turcicæ, & ubi ad ætatem virilem pervenerint, vel *Janizarorum* vel *Spahorum* ordini accensentur.

§ 2. *Turcæ* quam facillimè ingentes exercitus cogere possunt, ex illis, qui vocantur *Timariotæ* & Feuda ac prædia militaria ab Imperatore possident, quorum ingens in tanto imperio est numerus ac plusquam 435000 Timariotarum recensentur, quorum vel minimus quinque aut sex milites alere tenetur, sine ullo sumptu Imperatoris.

§. 3. *Auxiliares* copiæ, quæ vocantur *Asappi* ex Christianis conscribuntur, ac in bello præmittuntur, ut hostes primo impetu sua cæde delassent; nam jactura illorum nihil æstimatur, ut deinde succedentibus Janitzaris & Spahis faciliorem victoriā relinquant.

V. Classes *Turcarum sunt tres*, Constantinopolitana, Africana. & Ægyptia.

§. 1. *Turcarum* navalis potentia non est adeo magna, & ipsorum naves ac remiges rudis materiæ ac bellandi imperiti sunt. Hinc Turcia facillimè debellari potest mari, quemadmodum Respublica Venera terrestri bello impar Turcis, jam ultra vigesimum annum ipsorum vires sustinuit.

§. 2. Unicum tamen est, quod milites Turcarum contra omnes hostes solet animare, firmissima persuasio de *fatali* mortis termino, quem cujuscunque hominis in lucem

prodeuntis fronti inſcriptum credunt,& qui nulla ratione evitari poſſit. Hac Stoica fiducia animati neque peſtilentiam metuunt, neque ullum periculum ſubterfugiunt,certi ſe non perituros ante fatalem illam & inevitabilem horam. Accedit & alterum ad audaciam augmentum , quod quicunque in prælio occumbunt, eos omnes beatos fore, ac recta in paradiſum migrare credant.

VI. *Illicitum eſt inter Turcas de Religione diſputare.*

Præſes ſive Supremus *Pontifex* vocatur *Mufdi*,quaſi dicas Interpres religionis. Hujus ſententiæ tanquam divino oraculo omnes ſe ſubmittere tenentur,etiam ipſe Imperator. Atque hic eſt ſupremus Controverſiarum de religione Judex. Diſputationes omnes de religione ſunt prohibitæ, ex Edicto enim Muhammetis non ore vel calamo, ſed *gladio* religionem ſuam propagare tenentur.

VII. *Liberum Cujuſlibet Religionis Exercitium permittitur.*

Nemo inter Turcas cogitur religionem Mahometicam ſuſcipere , ſed omnibus religionibus, ſolà Idolo latria Gentili excepta, ſua relinquitur libertas.Atque hoc præcipuè medio Turcæ Imperium ſuum per Chriſtianum orbem propagarunt, ita ut quam plurimi populi malint vivere ſub Turca , permittente libertatem conſcientiis, quam ſub ipſis Chriſtianis, præſertim ubi viget Hiſpanica

nica inquisitio. Neque alia ratione potentior evasit Turca, quam quod Rex Hispaniæ omnes Judæos & Mauros ex suis Regnis A.C. 1609. proscripsit: tum enim plus 120000. in Afric. & ditiones Turcicas migrarunt, simulque artes Europæas, præsertim militares & mekanicas, Turcas docuerunt.

VIII. *Desciscentibus à fide Christianis omnes dignitates patent.*

§. 1. Quanquam Turcæ neminem cogant ad suam religionem, variis tamen artibus, sed præcipuè spe præmiorum, dignitatum, ac divitiarum, innumeros Christianos sponte ad se pelliciunt. Nam cum totum Imperium Turcicum constet ex quatuor Nationibus & Sectis, nimirum *Turcis* nativis & Aboriginibus, *Christianis* apostatis, qui vocantur Renegati, *Christianis* in fide permanentibus, & denique *Iudæis*: Soli *Renegati* sive Christiani *Apostatæ* ad supremas dignitates militiæ atque Imperii admittuntur, & nullus potest fieri *Vezirius* vel *Bassa*, aut *Ianizarus* vel *Spahi*, qui non sit Christianis parentibus prognatus, & fidem abjurarit. Itaque gubernatio Ottomannici Imperii tota est penes Christianos Apostatas.

§. 2. Quod autem spectat *Turcas* Aborigines sive Nativos, nulla illorum ferè habetur ratio, quia solus Imperator *Ottomannicus* debet esse origine Turca: reliquæ omnes familię Turcicæ excluduntur ab admi-

niſtratione Reipublicæ, nec admittuntur ad majores dignitates, niſi quæ ſpectant Juſtitiam Criminalem & civilem, adeoque non poſſunt majores dignitates conſequi, quam ut fiant Judices, quos vocant *Kadi*.

§. 3. Accedit & aliud arcanum, quo Turcæ Chriſtianos ad ſe pelliciunt, quod omnes *Turcæ* & qui *Mahometicam* religionem amplectuntur, immunes ſunt à tributo & oneribus, ac ipſis ſolis *arma* geſtare licet. Quapropter innumeri Chriſtiani partim ut ad dignitates perveniant, partim ut à graviſſimis oneribus liberentur, fidem abnegant, & fiunt *Muſelmanni*, ac Religionem Mahometicam ſuſcipiunt.

IX. *Chriſtiani per Imperium Turcicum ſunt imbelles.*

Unde non eſt, quod illorum rebellionem metuat Turca. (1) quia plerique Chriſtiani ſub Imperio Turcico viventes religionem *Græcam* ſectantur, & *Latinos*, ſive Chriſtianos occidentales cane pejus & angue oderunt. (2) quia ſunt inermes, & in totum ab antiqua generoſitate defecerunt. (3) quia deprehendunt longe tolerabilius vivi ſub Turca quam ſub Chriſtianis Principibus. Hinc plurimi per *Hungariam*, *Serviam*, *Boſniam*, *Dalmatiam*, pertæſi Chriſtianæ dominationis ac Tyrannidis; domibus incenſis cum ſuis liberis & opibus ad Turcas confugiunt, à quibus modeſtius tractantur.

X. *Tur-*

X. *Turcæ Rebellionem patiuntur plerumq; à Præfectis Asiæ Orientalibus.*

Idque propter viciniam *Persarum.* Nam sicut præfecti *Persarum* metu sui Principis frequenter deficiunt ad Turcas: ita *Turcæ* ob eandem causam ad Persas: hic nuper Bassa Alepensis cum tota ferè Asia à Turca defecerat, sed mira calliditate circumventus cum omnibus suis asseclis periit.

XI. *Turcæ locum semel captum non restituunt, nisi armis ipsis iterum eripiatur.*

Planè diversa ratio Turcarum ac Christianorum est. *Christiani* postquam diu bella inter se gesserunt, & alter alteri multa loca eripiunt, tandem pace facta, pleraque restituunt, atque ita æterna bella inter se alunt. Sed *Turcæ* perpetuo decreto nullum locum bello captum (nisi rarissimè) restituunt, idque sibi à Muhammede prohibitum expressa lege jactant. Quapropter qui vult pacem inire cum Turcis, is relinquat illis, quæcunque bello occuparunt necesse est.

XII. *Hostes Turcarum sunt Germani, Veneti, Poloni, Moscovitæ & Persæ.*

Germanos Turca non valde metuit, neque tamen libenter eos bello aggreditur, *Moscovitæ* propter fœdus cum Persis & propter Græcam religionem maximè metuuntur à Turcis: sed Turca, ut compescat Moscovitam, *Tartaros* Præcopenses magno stipendio

alit, atque eos subinde in Muscoviam immittit; Persæ sunt jurati Turcarum hostes. *Causa* odii inter Turcas & Persas est primo ex *religione*; quanquam enim utrique sunt Mahometistæ, tamen diversas sectas sequuntur. Persæ enim sunt Alistæ: Turcæ sunt Omaristæ. Hinc habitu quoque extremo discernuntur. Turcæ tegmine capitis *albo* vel *viridi*, utuntur: Persæ rubro: Turcæ caligis rubris, Persæ albis. Hodie Respublica Veneta sola jam ultra 20. annos bellum contra Turcas pro *Candiâ* gerit. Germanicum brevi pace compositum fuit, Turcis parta retinentibus.

XIII. *Duo bella maximè horrent Turcæ*, Persicum & Hungaricum.

Persicum ob longinquitatem & asperitatem locorum. *Hungaricum* propter crebras arces, loca munita, & bellandi genus Turcis inassuetum. *Germaniæ* enim plerumque sclopetis bella gerunt, Turcæ acinace.

XIV. *Ruina Imperij Turcici à Janizaris frustra speratur.*

Nihil magis metuendum est Imperatoribus Turcarum quam enormis illa potestas, multitudo & insolentia Janizarorum, qui more Prætorianorum apud Romanos viventes, totum Imperium in sua manu situm esse putant. Hinc frequentissimè apud Imperatores suos tumultuantur, atque illis pecuniam, vel vitam etiam præcipuorum ministro-

nistrorum, pro lubitu extorquent. Sed hactenus manus abstinuerant ab ipsis Imperatoribus, donec tandem A. Chr. 1622. ausi fuerunt Imperatorem suum Osmanem *II.* publicè tanquam nefarium latronem strangulare, & novum Imperatorem in ejus locum eligere. Hoc exemplum repetierunt A. C. 1648. cum Imperatorem Ibrahimum II. simili exemplo strangularunt, ac in ejus locum elegerunt illum, qui hodiè imperat, Muhamedem *IV.*

§.2. Quanquam intolerabilis licentia sit *Ianizarorum,* frustra tamen per illos speratur eversio Imperii Turcici, quia *Ianizari* non destructionem Imperii, sed tantum Imperatorum quærunt.

XV. *Turcam* Germaniam Superaturum *incredibile.*

Jactantur quidem *Prophetiæ*, jam inde usque à 100. annis Turcam cum suis copiis usque ad Rhenum perventurum, atque equos suos Coloniæ Agrippinæ aquaturum. Sed omnia illa hactenus falsa deprehenduntur, neque credibile humanitùs videtur, Turcas per regionem adeò munitam & asperam penetrare posse.

XVI. *Turcarum Imperium duraturum videtur ad finem mundi.*

Neque obstat illud, quod sit Imperium *Tyrannicum* ac violentum. Nam ab *internis*

hostibus nihil ipsi est metuendum, neque etiam ab *Externis* propter magnitudinem. Ita igitur ejus Imperium quoque duraturum ad finem mundi usque credibile videtur.

III. DE IMPERIO RUSSICO SEU MUSCOVITICO.

I. Zech, Lech & Russ, *Tres* Fratres, *Condiderunt* Bohemiam, Poloniam, Russiam.

§. I. HI tres *fratres* fuerunt origine ex *Dalmatiâ* sive *Sclavoniâ*, ac circa A. C. 500. ex *Sclavoniâ* sive *Croatiâ* cum militari manu profecti in Sarmaticas regiones, tum ferè desertas, ibidem fundamenta trium regnorum posuêre, *Bohemiæ, Poloniæ*, Russiæ, Nam ZECHUS cum suis occupavit *Bohemiam*: LECHUS tractum *Poloniæ* ad *Vistulam*: Russ circa *Moscoviam* consedit. Hinc *Bohemi* hodieque vocantur *Zechi*, Poloni *Lechi*, & Muscovitæ *Russ* sive *Russi*. *Russia* est duplex, *Nigra* quæ Polonis, & *Alba* quæ Muscovitis paret. *Russi* appellati fuêre *Muscovitæ* ab urbe Muscow, in quam sedem Imperii transtulit circa A. C. 1312. Dux *Georgius*. In tantam autem amplitudinem excrevit potentia Russorum, ut hodiè à finibus *Lituaniæ* usque ad fines Oceani glacialis, & terminos ipsius Imperii Tartarici, vagâ potentiâ dominentur. Hinc jure meritoque RUSSIA Imperiis accensetur, quod sub se complectatur *duo* Regna Tartarica, *Casan* & *Astrachan*, & à mari Caspio ac Persarum fini-

finibus ad oceanum usque glacialem & incognitas adhuc Asiæ interioris plagas, dominatur.

II. *Imperium* Russicum *est* Despoticum.

§. 1. Id est *absoluta*, & omnibus *legibus* soluta Monarchia. Tanta enim est auctoritas Magni Ducis, ut parem in toto Orbe terrarum vix habeat. Nam *Moscovitæ* longè abjectiùs serviunt, quam vel *Turcæ* vel *Tartari*. Unde *Muhammed* Bassa dicere solebat: *Solos* Moscorum ac *Turcarum* Principes esse absolutos ac veros dominos. Omnes igitur *Russi* Magnates pariter & plebs durissima servitute premuntur, neque aliud regimen naturæ ipsorum convenit: nam veluti *pisces*, quos *Asellus* vocamus, non sapiunt, nisi multis plagis contusi: ita *Russus* non fungetur suo officio, nisi *fustibus* adactus: bona libertatis ignorat. Et *gravissima apud eos* servitus est *carere Domino*. Sunt enim ex illo hominum genere, quos *Aristoteles* vocavit *Naturâ* servos; ideoque quò *duriores* dominos nanciscuntur, eò *magis* obediunt; Etiam *uxores* amorem maritorum suorum æstimant ex multitudine plagarum.

§. 2. Ipse autem *Imperator*, velut Deus aliquis terrestris colitur: illum omnia *scire*, omnia *posse* credunt Russi: ab eo *vitam* suam, suas *opes*, suam *sanitatē* derivari, stolidâ *Simplicitate* credunt. *Voluntas* & *verba* Principis suprema *lex* sunt: nec secus ei obediendum censent, quam *Deo* immortali.

III. Hoc

III. *Hoc Imperium Conservatur Ignorantiâ* literarum, *unione* religionis & *prohibitione* peregrinationis.

§. 1. Omnes *Russi* sunt homines *stupidi* & *ignari* artis atque scientiarum. Hinc *Scholas in* tanto Imperio nullas habent, nisi Alphabetarias: *legere* & *scribere* posse supremū Russicæ *sapientiæ est* fastigium. Et hoc ideò fit, ne quisquam Imperatore *doctior* evadat. *Solus* enim Imperator *omnia* scire debet, reliqui *nihil*; quod si quis plus scire velit, ille tanquam *perturbator*. Reipublicæ, capite plectitur.

§. 2. De *Religione* inter Russos non licet disputare. Hinc nullæ inter eos *Sectæ*: idem *omnes* sentiunt, credunt, amplectuntur. Ita *soli* Russi consecuti fuerunt id, quod nullum aliud Imperium per totum orbem terrarum, nimirum absolutam *concordiam* in suâ religione.

§. 3. *Omnibus* Russis sub capitis supplicio interdictum est, ne *peregrinentur*, aut fines imperii egrediantur. Nam Imperator non vult suos subditos *peregrinis* moribus imbui: hinc solam Russiam exstimant esse *Paradisum*, neque extra eam ullos potentes dominos reperiri. Atque hæc tria sunt suprema *arcana* Imperii Russici.

IV. Religioni *Græcæ sunt* addicti.

§. 1. Hinc solos *Græcos* & *Russos* putant esse veros *Christianos*, reliquos autem omnes

Apo-

Apostatas: sed inprimis *Papam* Romanum, ac Ecclesiam *Latinam* immenso odio prosequuntur. Quare *Evangelicos*, tam *Lutheranos* quam *Calvinianos* tolerant, & *templa* ipsis indulgent: sed nunquam impetrari potuit ab ipsis, ut Romano-Catholicos tolerarent; quinimo ne *militem* quidem *Papæ* addictum in exercitu ferunt. Ex omnibus Sanctis maximè colunt NICOLAUM qui est magnus Russorum patronus: illum majori honore, quam CHRISTUM prosequuntur, illi omnes victorias, placato, vel si irascatur, clades adscribunt. Neminem tamen *cogunt ad* suam religionem: sed si quis *uxorem Russicam* ducat, is quoque *religionem* Russicam accipere tenetur; nam nolunt tolerare connubia suæ nationis cum hominibus disparis religionis.

V. *Limites suos* Sylvis & Desertis *muniunt*.

Extrema Imperii vacua colonis relinquunt, ut terra deserta à cultu hominum sylvescat, ac densis arboribus & imperviis tesquis descendatur, haud secùs ac civitas aliqua vallo. Et hæc res non minimam difficultatem præbet Polonis Russiam invasuris, antequam per invias illas sylvas & tesqua viam sibi aperiant.

VI. Militia *Russica consistit ex* Strelicis & Equitibus *indigenis, ac* Ducibus *exteris*.

§. 1. *Strelici* sunt *Pedites* sclopetarii, in qui-

quibus præcipuum robur militiæ Russorum consistit, *Equites* omnes sunt ex nobilitate, sive ut ipsi vocant ex *Bojaris*. Et horum numerus est ingens, ita ut 150000. Equitum facilè in aciem producere possint. In milite Russico sive Muscovitico laudatur inprimis *obedientia*, & laborum *tolerantia*. Paucis sunt contenti, & siquidem *allium* non desit, omnia sibi adesse putant. *Miles* est aptissimus ad oppida & castra defendenda, loca enim sibi commissa ad extremum usque spiritum incredibili *pertinaciâ* defendunt: sicut ex propugnatione arcis *Vilnensis* in Lithuania patuit, quam Poloni non nisi diuturna obsidione ad deditionem cogere potuerunt. Sed non eadem est Russorum virtus in *prælio* campestri; ubi plerumque à Suecis & Polonis profligatur. Quippe *Russus* quanquam valido & robusto sit corpore, ubi tamen semet in fugam vertit adeò abjecto est animo, ut ne mortem quidem deprecetur, neque insequentibus resistat, sed pro lubitu se occidendum ipsis exponat. Conati quidem fuerunt Imperatores hanc suæ gentis imperitiam corrigere, conductis exteris militiæ *Ducibus* ac *Magistris*, unde plerumque aliquot millia Germanorum vel *Scotorum*, *in* Russia publico stipendio aluntur, ut indigenas disciplinam militarem erudiant: sed parum hactenùs apud homines illos rudissimos fuit effectum, qui exteros omnes præ se contemnunt, neque illorum jussis obedire volunt.

VII. *In-*

VII. *Incrementa maxima cœpit sub* Basilio *&* Johanne *Basilide.*

Idque ab A.C. 1500. *Basilius* primum sese appellavit CZAR id est *Cæsarem*, cum hactenus *Welikiknesæ* Magni Duces vocarentur. Intellexerant enim Russi, quod supremus Princeps Christianorũ appellaretur CÆSAR: quapropter ne ipsi essent inferiores, & ipsi nomen *Cæsaris* assumpserunt & sese vocari jusserunt *Czar*, quod eandem apud ipsos significationem cum nomine Cæsar habet. *Iohannes Basilides* Regna Tartarica *Casan* & *Astrachã* subegit, ac limites imperii *Russici* usque ad *Persiam* ac *Mediam* propagavit.

§.2. Post *Iohannem* Basilidem Russi susceperunt expeditiones versus *Septentrionem* & *Orientem*, ac colonias deduxerunt usque ad Oceanum glacialem, ac innumeros populos ad *Christianam* religionem sive *Græcam* adduxerunt, non *bello* sed *legationibus*: cum illis ostenderant bona & commoda, quæ ex conversatione Russorum possent consequi. Ita *Samojedæ, Obdoræ, Condoræ, Iugori, Lucumores, Molgjomai*, & quamplurimi alii populi spontè se subjecerunt Imperatori Russorum, & ab illo in fide Christianâ, pro captu gentis, utcunque fuerunt instructi. Hodiè Imperium *Russorum* versus Septentriotem ac Orientem non habet certos limites, sed magis magisque commerciis ac coloniis dilatatur. Credunt hodierni Russi suũ ALEXIUM Michalowitz fore *Quintũ* Monarchã & *Christũ* visibilẽ in terrâ, sicut retulerũt fide

fide digni in nupero bello Sueco Polonico a Russis capti, qui id ex Patriarcha eorum audiverunt, cum Riga obsideretur. De qua aliàs.

VIII. Hostes *Imperii Russici sunt Tartari*, Poloni, Sueci, & Turcæ.

§. 1. Nullos infensiores hostes habent Russi, quam *Tartaros*, qui ex desertis Europæis & Asiaticis anniversarias expeditiones in Moscoviam suscipiunt, ac instar fulminis totam regionem celeritate equorum suorum obruunt. Hi *Tartari* A. C. 1230. totam Russiam occuparunt & sibi tributariam reddidêre, ita quidem ut per 300. annos Tartari Moscovitis pro lubitu *Duces* & darent & adimerent. Donec tandem circa A. C. 1500. *Basilius* hanc Tartaricam servitutem excussit, & ab eo tempore Russi exemti quidem fuerunt à subjectione Tartaricâ, sed tamen pacem annuis *donationibus* redimere coguntur, nisi totum imperium suum vastitati exponere malint, quemadmodum A. C. 1570. centum millia *Tartarorum* repentè oppresserunt urbem *Moscow*, ac totam in cineres redegerunt, incredibilique hominum multitudine in servitutem abstractâ opibus graves in Scythiam suam sunt reversi. Multoties quidem conati sunt Russi hoc regnum Tartariæ *Præcopensis* destruere, sed irrito successu, quandoquidem *Turcæ* Tartarorum causam in se susceperunt, ac solitudines

nes

nes ipsæ nullum bello vel victoriæ locum relinquerent.

§. 2. Tartaris conjuncti sunt *Turcæ*, sed qui rara bella contra Moscovitas gerere possunt, nisi ope & interventu Tartarorum. Cum ante sesquisæculum Turca vellet fluvium *Tanaim* derivare in *Volgam*, atque ita copias suas per mare *Caspium* in Persiam infundere, acerrimè se huic consilio opposuerunt *Russi*, & ipsi *Tartari* cum *Cosaccis*, ac omnes copias *Turcarum* internecione deleverunt.

§. 3. Inter *Polonos* & *Russos* ab aliquot sæculis continua fere fuerunt bella, propter contiguos & ambiguos limites. *Poloni* prævalent certamine campestri, *Russi* obsidionibus & defensionibus urbium. Omnium inter Polonos & Russos bellorum pretium est Ducatus *Smolenscko* & *Severiæ*, quos *Russi* asserunt esse suos, & *Poloni* armis repetunt. Ita hodieque inter duas illas nationes acri bello certatur, præsertim postquam *Cosacci*, cum totâ Russiâ nigrâ, quam vocant *Vkreinam*, ad Russos defecerunt.

§. 4. Versus Septentrionem *Russia* non habet alios hostes nisi *Suecos*. Præcipua controversia est de *Livonia*, quam cum *Iohannes* Basilides Magnus Dux Moscorum occupasset, aliquæ civitates, velut *Revalia*, sese protectioni Suecorum submiserunt: qui tandem successu armorum & *Russos* & *Polonos* Livoniâ expulerunt, eamque suæ coronæ tanquam *Provinciam* hæreditariam adjunxerunt. Atque hæc hodierni inter *Suecos* &

Russos

Russos belli causa est, cum utrimque pro *Livoniæ* possessione certetur.

IX. *Claustra Imperii Russici sũt versus* Finlandiam & Succiã *Emporium S. Michaëlis Archangeli*, *ac* Novogardia *magna*: *versus Poloniã* Pleskow & Smolensko; *versus Tartariam* Casan & Astrachan.

§. 1. Emporium *Archangeli* inter præcipua munimenta Imperii Russici in Septentrione recensetur, propterea quod omnia Russiæ mercimonia per Oceanum Septentrionalem supra *Lapponiam & Finmarchiam* in illud & importari & exportari possint, prætermisso mari Baltico. Primi repertores hujus navigationis fuerũt *Angli*, qui circumnavigata totâ *Norwegia & Lapponia* pervenerunt ad urbem S. Archangeli & S. Nicolai, ac ostenderunt Europæis, posse cum *Russis* commercia exerceri per plagas illas Septentrionales, quæ hactenus censebantur esse innavigabiles. Occasio fuit bellum inter *Danos & Suecos*, & inter *Suecos & Russos*, quod in mari Baltico tum temporis gerebatur. Cum enim exteri prohiberentur *libera commercia* exercere in mari Baltico, sub prætextu, quod res ad bellum spectantes hostibus, præcipuè *Russis*, suppeditarent: navigatio ab *Anglis* mercatoribus versus Septentrionem fuit instituta, quæ ab eo tempore florentissima fuit, præsertim quia Magnus Dux *Moscoviæ* maxima privilegia indulsit omnibus illis mercatoribus, qui ad emporium

um S. *Archangeli cum* suis mercibus navigarent. Inter mediterraneas versus Sueciam urbes, præcipuum locum obtinet *Novogardia* Magna, quæ olim totius Rusſiæ fuit caput, & tantæ potentiæ, ut proverbio diceretur: *Quis potest contra* Deum & magnam *Novogardiam*? Sed hæc jactantia fuit repressa à Suecis circa A. C. 1608. vel 9. cum *Sueci* sub auspiciis *Ponti* de la Garde cum exercitu 6000. 100000. Russorum ex urbe *Novogardia* expulerunt, ac ipsam urbem in potestatem suam redegerunt.

§. 2 Urbs *Smolensko* est pomum discordiæ inter *Polonos & Russos*: quippe alternatim illam urbem sibi eripiunt. Nam circa annum 1500 quidam Polonus nobilis nomine Michael *Glinski* ad Moscos defecit, ac ipsis urbem *Smolensko* tradidit; quam postea Poloni acerrimo bello recuperarunt. Sed iterum in Russorum potestatem redacta fuit, donec tandem A. C. 1610. cum tota Rusſia factionibus civilibus esset distracta, Poloni urbem *Smolensko* recuperarent. Sed A. C. 1634. denuo Moscovitæ illam urbem gravissimâ obsidione cinxerunt; Sed tantâ cum perfidiâ suorum Ducum ut totus Exercitus in potestatem Polonorum pervenerit, neque unquam turpiùs succubuerint Russi. Dux ipsorum Generalis erat quidam Hermannus *Schein*, qui suâ superbiâ tantæ cladi causam præbuit, ac propterea pertinacibus odiis à Russis ad supplicium postulatus fuit: quanquam Patriarcha & ipse Imperator eũ eripere conarentur; tamen capite fuit mulctatus

tus

tus, & filius ipsius scuticis in mortem flagellatus. Sed in fatali illâ & nuperâ Poloniæ confusione, denuo Russi *Smolensko* obsederunt, ac non illam modo, verum totam *Russiam* nigram ac magnam partem *Lithuaniæ* occuparunt, atque hactenus bellum contra Polonos continuant.

X. Russia *gravissimè fuit perturbata à* Pseudo-Demetriis.

§. 1. Longa est Historia, longæ ambages: summa huc redit. Quidam Impostor a *Iesuitis* Polonis subornatus & instructus fingebat se esse *Demetrium*, Johannis *Basilidis* filium, qui *Demetrius* in infantiâ dudum fuerat occisus. Tanto artificio hæc fabula fuit peracta, ut hic falsus *Demetrius* A. C. 1604. Imperator Russorum fuerit coronatus, adjutus copiis Polonorum & filia Palatini *Sendomiriensis* in uxorem ductâ; sed cum hic *Demetrius* à Russorum moribus & religione Græca se alienum ostenderet, Russi fraude deprehensa, impetu in aulam facto, ipsum obtruncarunt. Mox alius atque alius *Demetrius* emersit, ac toties occisus *Demetrius* semper à mortuis quasi resurgebat. Ita *Russi* capite destituti, facti fuerunt præda *Tartarorum, Polonorum & Suecorum*. Nam Poloni expugnata urbe *Moscow*, infinitas divitias & inæstimabiles thesauros priscorum Ducum in prædam suam converterunt; ita quidem ut præ nimia copia *margaritas* immensi pretii loco plumbeorum globorum ex sclo-

sclopetis suis explοderent. *Russi* inter se discordes, alii creaverunt Magnum Ducem *Uladislaum* Poloniæ, alii *Carolum* Sueciæ principes: sed hæc omnia augebant mala Russiæ, donec tandem quidam ex infima plebe nomine *Zacharias* Lippenow, lanius, habitans in Septentrionali provincia, quæ vocatur *Duina*, progressus in medium dixit: *perire Russiam*, creandum esse *Ducem* ex *Russica nobilitate*, & *ærarium* fido quæstori committendum. Hujus hominis ductu *Russi* statim decreverunt omnes exteros expellere & indigenam Principem eligere. *Zacharias* factus *Dux* Exercitus & *Quæstor*, Polonos Moscoviâ ejecit & Magnum Ducem elegit MICHAELEM Fedorowitz, qui brevi tempore Russiam restituit, & cum *Suecis* ac *Polonis* pacem inivit, cujus hodiè filius ALEXIUS Michaelowitz Russorum imperio potitur.

XI. *Frustra aliquoties conati sunt Mercatores per* Moscoviam *&* Persiam, *terrestri itinere*, *in* Indiam *commercia exercere.*

§. 1. Consilium hoc jam sesquiseculo fuit agitatum, ut commercia aromatum & aliarum mercium Indiæ Orientalis, Lusitanis eriperentur, qui longâ & periculosâ Africæ circumnavigatione soli illas divitias occupabant. Propterea civitates maris *Balthici* existimabant breviori compendio per *Muscoviam & Persiam* posse exerceri illa commer-

mercia, per fluvium *Volgam* & mare *Caspium*, unde facilè merces possent deportari fluvio *Duna* Rigam, vel fluvio *Duinâ* ad oppidum Archangeli.

§. 2. Hoc consilium circa A.C. 1636. Dux *Holsatiæ* FRIDERICUS magnificâ legatione in Russiam & Persiam missa denuò susceperat, sed irrito successu, quandoquidem aliæ nationes id impedire conabantur. Quam totam legationem *Oleatius* prolixè descripsit.

Hæc de tribus Imperiis.

CAP. III.

DE REGNIS.

I. Regna *sunt vel* Occidentalia *vel* Septentrionalia.

II. Occidentalia *sunt* Hispania, Gallia & Britannia.

III. Septentrionalia *sunt* Dania, Suecia & Polonia.

DE REGNO HISPANIÆ.

I. Potentiam *Hispanorum fundavit* Ferdinandus *Catholicus*.

(1) PEr conjunctionem *Arragoniæ*, *Castiliæ*, Siciliæ, *Neapolis* & *Navarræ*. (2) detectione & occupatione *Novi* orbis. (3) conjugio filiæ suæ *Iohanne* cum *Philippo* Archiduce Austriæ. Atque ita obscurum hactenus Hispaniæ regnum, repentè spem ac successum Quintæ alicujus Monarchiæ concepit. Titulus fuit Ferdinando tributus Re-

gis

gis *Catholici*, haud obscuro omine Hispanos totum orbem terrarum sua potentia, sed inani successu, resistentibus Gallis complexuros.

II. *Summum Incrementum & Decrementum Hispania sub* Philippo II. *accepit.*

Per accessionem Portugalliæ. Ita tota *Hispania* in unius Regis potestatem concessit, ac totum terrarum orbem complexa fuit, unde magnifica illa de Hispanorum immensis dominiis elogia: *Solem* in Hispaniæ Regis territorio semper *oriri & occidere*, & quæ alia quamplurima apud *Oratores* vel *Poëtas* occurrunt, nulla vanitate aut adulatione conficta: quandoquidem quod antiqui Poëtæ de *Augusto*, & aliis Imperatoribus finxerunt, id in *Hispanis* superiori sæculo completum fuit. Nam sola *Hispania* IV. orbis terrarum partes præcipuas, *Europam*, *Africam*, *Asiam & Americam* complexa fuit, ac plus terrarum & hominum occupavit, quam *omnes* Antiquæ Monarchiæ, si vel in unum corpus compingantur. Sed sicut *Portugalliæ* incrementum: ità *Batavia* decrementum *Monarchiæ* imaginariæ *Quintæ* fecit & Plus *Citra* subsistere jussit.

III. *Hujus* Vastissimi *Regni. Membra conjunguntur duabus* Classibus.

§. 1. Unicus *defectus* in hoc ingenti Regno Hipanico à Politicis deprehensus fuit, quod membra ipsius per totum orbem dispersa,

IV. *Regnum* Hispaniæ *debilitatum fuit à* Belgis & Portugallis.

§. 1. Nulla potentia humana resistere potuisset *Hispanicæ* magnitudini, quo minus totum orbem terrarum suo Imperio complecteretur, si *Belgicas* provincias eâ cum mansuètudine regere potuissent, ne se illorum imperio subducerent. Quæ enim vis resistere potuisset, si Belgicæ classes pro Hispanis in Septentrionem pugnassent? Sed Deus pertæsus Superbiæ Hispanicæ PHILIPPUM II. turpiter errare ac contra omnes regulas politicas peccare passus fuit, ut existimaret Belgarum libertatem terrore edictorum ac suppliciis posse infringi: tam infelici successu, ut cum *Belgæ* viderent, *Hispanos* absolutam dominationem velle introducere, desperatâ audaciâ, ipsi exiguis viribus, sed animo pro libertate in mortem obfirmato sese opposuerint, ac bello octoginta annorum tandem extorserint Hispanis confessionem sui erroris, ac ipsos hanc regulam docuerint: Liberis gentibus liberè esse imperandum.

§. 2. A.C. 1640. iterum defecit *Portugallia*, ac dimidiam partem Imperii Hispanici secum abstraxit, ita ut hodiè Rex Hispaniæ non nisi dimidiam magnitudinem majorum suorum obtineat. Actum fuit acriter de *Portugalliâ* debellandâ, verùm irrito successu, cæsis ad *Evoram* Castilianis memorabili ad omnem posteritatem prælio, JOHANNE II. Austriaco, ne quid fatali omini deesset, Imperatore.

V. *Hostes* Hispanorum *perpetui sunt Galli.*

§. 1. Postquam Ferdinandus Arragonius tot regnorum conjunctione fundamenta posuerat Quintæ alicujus Monarchiæ: GALLI qui hactenus *Hispanos* tanquam impares neglexerant, ab eo tempore perpetuis quasi bellis crescentem eorum potentiam defatigarunt. Quod inprimis factum fuit, cum CAROLUS V. Rex Hispaniæ imperium quoque Germanicum consecutus fuisset: Hinc atrocia illa bella inter *Carolum V.* & *Franciscum* I. inter *Philippum* II. & *Henricum* II. Sed Philippus II. cum Galliam suis conatibus tam pertinaciter adversari videret, non bello, sed factionibus florentissimum illud regnum statuit opprimere; in quem finem excitavit Sacram Ligam, ut tum vocabatur, qua per 30. fere annos Galliam miserrimè afflixit, donec tandem Henricus IV. velut novus aliquis Hercules capita illius hydræ contunderet, ac partim ferro resecaret, partim igne exureret. Ita Gallia recuperavit antiquum animum, ac Hispanicæ potentiæ constanter iterum se opposuit: donec tandem præterito anno inter Hispanos atque Gallos post diuturnum 26. ann. bellum pax conjugio fuit sancita.

§. 2. Est a. inter Gallos & Hispanos contrarietas quædam naturalis, ita ut omnia habeant contraria, neque minor sit disparitas inter duas illas nationes, quam inter aquam & ignem; ut peculiari libello illa Gallorum

ac Hispanorum repugnantia fuit descripta. Ita nunquam potest se movere alterutra natio, quin statim altera sit in armis, ac sese consiliis ipsius opponat.

VI. Consilia & Actiones Hispanorum sunt lenta & tarda.

§. 1. *Hispani* cum sint temperamento melancholico & atra bile abundent, hinc omnes ipsorum actiones & consilia tarditatem & nimiam gravitatem repræsentant, ita ut plerumque occasiones rerum gerendarum prætermittant, dum momenta rerum nimia scrupulositate expendunt. Sunt potius *Fabii*, quam *Marcelli*, cunctatores quam festinantes. Hinc tanta inter ipsos & Gallos est naturarum contrarietas: cum Galli in omnibus actionibus sint præcipites ac festinabundi, qui *furore* potius & *impetu*, quam *consilio & ratione* res suas administrant. Quapropter Gallorum *levitatem* Hispani sua *constantia* frangunt, non secus ac rapida flumina rupibus franguntur. Quanquam igitur Galli plerumque superiores sint bello, tamen consilio & mora Hispanorum, fructum victoriarum ferè amiserunt ac in contractibus pacis plerumque inferiores deprehenduntur.

VII. Hispani *affectarunt Monarchiam quintam*.

Causa fuit inusitatum illud incrementum Hispaniæ per *Americæ* detectionem, cum preterea fortuna certatim amplissima Regna & potentissimos populos illorum Imperio

adderet. Hinc Hiſpani immenſis opibus ſuis ac ditionibus freti ſpem alicujus *novæ*, h. e. *quintæ* Monarchiæ conceperunt, atque in illo conſilio non abſque manifeſta ſpe ad noſtra uſque tempora perſeverarunt. Habebant *Germaniam* ſibi obnoxiam propter affinitatem domus Auſtriacæ: *Italia* ipſis magnam partem erat addicta: ſola *Gallia* & *Anglia* immenſæ ſpei ſeſe opponere poterant. Sed *Galliam* perturbabant factionibus *Sanctæ* Ligæ: *Angliam* ſperabant expugnari poſſe prævalida illa claſſe A. C. 1588. Ita *Belgas*, quorum tunc exiguæ vires, facilè ſub poteſtatem venturos. Sed omnia hæc conſilia ſucceſſu caruerunt, ac tantum abeſt, ut Hiſpania *Monarchiam* Europæ conſequeretur, ut potius plerique Reges & Principes ſeſe quam acerrimè oppoſuerint huic Hiſpanorum ambitioni, præſertim à quo tempore Cardinalis *Richelius* Gallorum potentiam adminiſtravit; Cujus etiam induſtria *Luſitani* defecerunt, ita ut nunc Hiſpania, inteſtino ac domeſtico hoſte laborans & immenſis cladibus fracta atque imminuta, ægrè præſentem ſuum ſtatum tueri poſſit, & conſilia Monarchiæ conſequendæ deponere cogatur.

§. 2. *Prætextus* conſequendæ hujus Monarchiæ erat defenſio & propagatio religionis *Catholicæ*, cujus ſe ſupremum Protectorem Rex Hiſpaniæ venditabat, & *Hæreticorum*, ut vocantur, exſtirpatio. Nam his duabus rationibus Hiſpani omnes ſuas ambitiones palliare fuerunt ſoliti, quod non ſtudio potentiæ amplificandæ, ſed pro *defenſione* Eccle-

Ecclesiæ Romano-Catholicæ, & ad exstinguendas *hæreses*, bellum sacrum gererent. Sed hæc pia fraus adeò fuit deprehensa ab ipsis Catholicis, ut hodiè non nisi cum ludibrio illa uti possint.

VIII. Hispania *laborat inopia* Pecuniæ & hominum.

§. 1. Quanquam *Hispania* auro & argento Americano totum orbem impleverit; ipsa tamen adeò est exhausta, ut vix alia moneta quam *cupreâ* utatur; ac præsertim Belgæ, cum bellum Hispanicum duraret, monetâ cupreâ ingenti numero clam illata, aurum & argentum Hispanicum ad sese transtulerunt. Ita ut mirabili quodam modo Hispania inter infinitas opes semper sit *inops* ac bulimia laboret, & nunquam satiari possit opibus, quas ex America advehit, immensis.

§. 2. Nec minor hominum est indigentia Nam cum Hispania ingens terrarum spatium ambitu suo complectatur, pauci tamen *Incolæ* pro tanto corpore reperiuntur, & magnam partem desolata atque inculta jacet. *Causa* reperitur triplex (1) propter colonias, quas in *Americam & Indiam* Orientalem frequentissimas duxit. (2) propter bella externa *Italica & Belgica*, quæ omne robur Juventutis Hispanicæ exhauserunt. (3) ob proscriptionem *Iudæorum & Maurorum*. Nam Anno C. 1610. ex Hispania pulsi fuerunt novi Christiani, h. e. quicunque ex Mauris abnegato Mahomete religionem Christianam amplexi fuerant. Horum numerus superavit

plus quam *duodecies* centena millia hominum; ita, ut *integræ* in Hispaniâ provinciæ desolatæ jaceant, quæ olim fuerunt populosissimæ.

§. 3. Contra hanc hominum inopiam varia excogitata fuerunt consilia, sed præcipuum in eo consistebat, ut matura *conjugia* & procreatio liberorum multis privilegiis & immunitatibus promoverentur: Si quis 18: anno ætatis uxorem duceret, liber erat à tributo. Si quis sex liberos masculos simul viventes procrearet, is majoribus adhuc dignitatibus fruebatur.

IX. Hispani *exteris populis sunt* exosi.

Propter mores *superbos & tyrannidem*. Inprimis *Inquisitio* Hispanica omnes populos Christianos odio & terrore Hispanorum implevit, neque alio argumento *Wilhelmus* Princeps Auriacus acrius incendit Belgarum animos, quam quod diceret: eos *homines vivos comburere propter religionem.*

X. Philippus II. *controversiam* Gallis *primus movit* de præcedentia.

Regem *Galliæ* inter omnes Reges Christianos primum obtinere locum, nemo in dubium vocavit, usque ad tempora Philippi II. Regis Hispaniæ, qui Gallis litem movit de præcedentia non alio argumento, nisi quod *major* sua esset potentia, quam Gallorum. Controversia illa acerrimè non tantum inter Politicos *calamo*, verum etiam inter milites *bello* fuit disceptata, neque hactenus finiri potu-

potuit, quandoquidem duo potentissimi competitores nullius arbitrio suam causam volunt committere. Ita quotiescunque conveniunt Legati *Gallorum* & *Hispanorum*, neuter præponi solet, sed variis artibus *ambigua* illa lis ita tractatur, ut uterque suam dignitatem quasi integram retineat, neque alter alteri quicquam de sua prærogativa concedat. Magno se JUDICE quisque tuetur.

XI. Hispani *exteras nationes* Castellis *in officio continent*.

§. 1. Præcipua Castella regni Hisp. per Europam sunt tria: *Mediolanense*, *Neapolitanum* & *Antwerpiense*. His tribus veluti frenis coërcet exteras nationes sibi subjectas, quas scit Hispanicum Imperium non nisi *metu* ac *vi* coactas tolerare.

§. 2 Constituerant Hispani per XVII. Provincias *Belgicas* in singulis urbibus *castella* condere, ut *Belgas* quantumvis reluctantes sub ditione sua continerent; sed consilium hoc adeò fuit *infelix*, ut hæc una ex præcipuis motuum & tumultuum causis fuerit, neque unquam acrius exarsit vindicandæ libertatis studium, quam quotiescunque Hispani *castella* struere conabantur. Quemadmodum apparuit *Ultrajecti*, *Groningæ* & alibi.

XII. *Clavis* Americæ *est portus* Havana.

Hispani Americam, portu *Havana*, velut clave quadam & sibi *aperiunt* & exteris na-

tionibus *claudunt*. Est autem illud unicum potentiæ Hispanicæ per Americam firmamentum. Hinc classes Hispanicæ emittuntur in Europam, & ex Hispaniâ missæ recipiuntur. Quicquid auri & argenti America suppeditat, illud omne portu Havana recipitur, qui tot arcibus & propugnaculis est munitus, ut omnium judicio inexpugnabilis censeatur: quapropter quicunque classibus auriferis Hispanicis insidiantur, illi semper circa Havanam excubias agunt. Certè non aliâ viâ divitias Americanas in Hispaniam deferri posse patet, quemadmodum Hollandis ann. 1629. tam feliciter is conatus cessit, ut totam classem Hispanicam ex portu Havana egredientem cum omnibus thesauris absque cæde & sanguine, momento quasi oculi interceperint.

XIII. Divitiæ *Hispanorum consistunt in* America.

§. 1. In *Americâ Rex* Hispaniæ possidet *inexhaustas* auri & argenti venas, quæ tantam copiam divitiarum suppeditant, ut *Hispani* profiteantur, nisi bello Belgico istæ opes fuissent exhaustæ, sese omnes suas ædes *auro & argento* contegere potuisse. Incredibilia sunt, quæ de immensis opibus ex America in Hispaniam delatis referuntur. *Fodinæ* illæ reperiuntur partim in nova Hispania *Mexicana*, partim in *Peruvia*, *ubi* extat mons *Potosi* totus argento refertus, ita ut vix sufficiens hominum copia reperiri possit ad opes illas ex terra eruendas, quanquam nunc paulatim illam

illam ubertatem exarescere, concussis vel absorptis terræ motu aliquot montibus, fama referat.

§. 2. Accedit haud minus lucrum ex præstantissimis quibusdam mercimoniis, quæ ex sola America inde in reliquam Europam deferuntur, inter quæ principem locum obtinet vermiculus quidam, ex quo conficitur præstantissimus & summi pretii color purpureus, qui vocatur *Cuchenillie*. Accedit immensa *sacchari* copia, cujus tantam multitudinem *Brasilia* profundit, ut sola totum orbem eo condimento implere possit.

§. 3 Sed hoc infortunii accessit Hispanis, quod frequentissimis *naufragiis* Oceanum impleant, antequam illas opes in Hispaniam deferre possint. Integræ sæpe numero *classes* ab *irato* mari cum omnibus opibus absorbentur, præsertim in freto *Bahama*; quod atrocissimis tempestatibus infestum. Spirat enim ibi quidam ventus, quem vocant *Orcanem*, cujus tanta est violentia, ut integra navigia demergat.

XIV. Americam *incolunt tria Hispanorum Genera*: *Hispani*, *Crioli* & *Mestecii*.

§. 1. Hispani vocantur illi, qui in ipsa Hispania nati, ex eâ in Americam quotannis mittuntur. Hi omnes ferè dignitates ac supremos Magistratus occupant, tam in *Politicis* quam *Ecclesiasticis rebus*, ac reliquos omnes durâ servitute opprimunt. Quippe Rex

Hisp. omnem fiduciam suam in Hispanis extra Americam natis collocat.

§. 2. *Criolii* vocantur, qui ex Hispanis parentibus, sed in ipsa America sunt nati. Hi numero quidem & multitudine prævalent, sed nunquàm possunt pervenire ad aliquam dignitatem majoris momenti. Hinc implacabile odium inter *Hispanos* Europæos, & *Hispanos* Americanos, qui vocantur Criolii, adeo quidem ut *Criolii* quamcunque nationem Europæam admitterent; dummodo ab oppressione Hispanorum Europæorum liberari possent. Atque hinc præcipuus Regi Hispaniæ metus, amittendæ Americæ, si aliquando *Criolii* proprium sibi Regem, exclusis Hispanis, imponant.

§. 3. *Mestecii* vocantur, qui ex Parentibus *Hispanis* ac *Americanis* mixtim nati sunt. Et hi *Mestecii ferè* contemptim ac serviliter habentur, ac mixtam ex Hispanis & Americanis naturam obtinent.

XV. *Hispani Milites post* Victoriam *tumultuantur.*

§. 1. Sicut *Germani ante*, ita Hispani post prælia stipendia per seditionem poscunt, neque ullus miles magis post victoriam obtentam metuendus propriis dominis, quam Hispanus, ita quidem, ut in *Belgio* superioribus annis horrendos tumultus excitaverint, ac plus damni intulerint Regi Hispaniæ per tumultum, quàm commodi acceperat ex ipsorum victoriis. *Tumultuantes* creant sibi supremum præfectum, quem vocant Electum: is sibi

ſibi adjungit aliquos veluti *Aſſeſſores*, ac formam Reip. ſtrictam & ſeveram introducunt. Omnes, qui vel minimum contra juſſa militaria delinquunt, morte inexorabiliter puniuntur. Proximum eſt, ut *occupent* urbes, ac illas ut proprium *Patrimonium* invadant, donec ſibi omnia ſtipendia plenè ſunt perſoluta. Sed unicum exemplum ſufficiat direptio Antwerpiæ A. C. 1575. ubi Hiſpani tumultuantes ditiſſimam totius orbis terrarum Urbem, miſerabiliter diripuerunt, incenſa & combuſta *Curia*, civium multis millibus occiſis, ditiſſimis mercatoribus ſpoliatis, ut apud Stradam & alios belli Belgici Scriptores videri poteſt.

XVI. *Neapolitani in rebelliones ſunt proni.*

Intra annos 460. Neapolitani 28. inſignes rebelliones commiſerunt. Sed omnium famoſiſſima fuit, quæ accidit A. 1647. cum quidam piſcator nomine *Thomas* Angelus, ſive ut Itali loquuntur, *Mas* Angello, totam civitatem Neapolitanam horribili tempeſtate & tumultu commovit, plus quam 200000. Civium ſolo nutu gubernavit, ac pro arbitrio dominatus fuit. Duravit hæc rebellio non amplius decem diebus, intra quos *Mas* Angello brevem ſuam *Majeſtatem, à ſicariis* occiſus, finivit. Extat tota ejus rei hiſtoria tot mirandis caſibus referta, ut niſi noſtris temporibus accidiſſet, fabulis poſſet annumerari.

§. 2. Quapropter Reges Hiſpaniæ, cum viderent *Neapolitanos*, tanquam ferocem ali-

quem & effrenem equum leviſſimo impulſu in furorem & curſum abripi (nam etiam equo *effreni* pro inſigni & ſymbolo utebantur:) tribus caſtellis firmiſſimis tanquam frenis quibuſdam ac ephippiis hunc ferocientem equum caſtigarunt, & Seſſorem hoc eſt Regem ſuum pati docuerunt. Quemadmodum ea de re *Trajanus* Boccalini pluribus videri poteſt.

II. De Regno Galliae CANON.

I. *Regnum Galliæ fundavit* Ludovicus XI.

Loquimur de ſtatu *hodierno* Regni Galliæ, cujus prima fundamenta poſuit *Ludovicus* XI. circa A. C. 1460. Ille enim primus dicitur miſiſſe Reges Galliæ *hors de page*, id eſt abſolutos Dominos eos feciſſe. Quibus autem artibus hoc conſecutus fuerit, prolixè *Philippus* Cominæus commemorat: tribus enim quaſi frenis infinita Regum Galliæ poteſtas circumſcribitur: *Religione*, à qua Chriſtianiſſimi dicuntur: *Iurisdictione*, ſive auctoritate Parlamentorum & *Politia* ſive decretis ac conſtitutionibus Regni.

Sed hæc omnia non impediunt, quo minus Rex Galliæ pro arbitrio dominetur, ac ſuam voluntatem ſupremam legem conſtituat, nullâ habitâ ratione Parlamentorum, ſeu contradicant ſive conſentiant, quæ liber-

tas

tas præsertim nostro seculo, enormiter invaluit.

II. Fœminæ à *successione Regni Galliæ excluduntur.*

Vulgo Lex *Salica* producitur, per quam *fœminæ* à regno excluduntur. Sed ejus legis adeò obscura & antiqua sunt vestigia, ut vix possit demonstrari, ac præsertim acerrimæ controversiæ de hujus Legis Salicę existentia ac auctoritate exortæ fuerunt post mortem *Philippi* Pulchri, inter *Philippum* Valesium & *Eduardum* III. Regem Angliæ. Nam *Eduardus* III. natus erat sorore Philippi Pulchri, & exstincta linea mascula proximus sanguine ad successionem Regni Gallici haberi volebat. Opposuit se, tanquam externo, *Philippus* Comes Valesius, qui ex serie mascula collaterali Regum Galliæ descendebat, ac provocavit ad Legem *Salicam*, quæ sexum fœmininum à successione coronæ excluderet. Hinc inter Politicos acerrimè de illa Lege fuit disputatum: cum *Angli* negarent eam extare: Galli ad eam provocarent, tanquam regni sui *fundamentalem*. Sed hæc controversia *gladio* fuit decisa, & bello ducentorum ferè annorum. Successio & Regnum penes *Valesios* mansit, Angli nihil nisi titulum inanem retinuerunt.

III. Liga *Sancta gravissimè turbavit Regnum Franciæ.*

A. C. 1560. in Gallia gravissimi motus exarserunt propter religionem, ac Regnum in duas factiones partim Ecclesiasticas, *Catho-*

licos

licos & Hugenottas, partim Politicas, *Momorantios* sive *Condeos vel Borbonios*, & *Guisios* sive *Lotharingios*, distractum fuit. Hinc atrocissima bella civilia: quibus intercessit feralis illa *laniena*, facta in nuptiis Henrici Regis Navarræ cum Margareta sorore *Caroli* IX. in quibus anno 1572. die 24. Augusti, quæ erat sacra *Bartholomæo*, omnes Hugenottæ exitio & internecioni fuerunt destinati. Ab eo tempore cœpit *Liga* Sancta, hoc est Sacra quædam confœderatio *Papæ* Romani, Regis *Hispan.* & Ducis *Guisiæ*, pro religione *Romana* Catholica & *hæreticis* exstirpandis. Atque hic erat prætextus. Occultior autem causa hujus *Ligæ* erat *translatio* Regni Galliæ à familia *Valesia* & *Burbonia* ad Regem *Hispaniæ* vel familiam *Lotharingiam*, quæ sese à *Carolo* M. descendere ferebat.

IV. *Extincta familia* Valesia *successerunt* Burbonii.

Ultimus ex familia *Valesia* fuit *Henricus* III. Rex *Galliæ* & *Poloniæ*, Princeps toto Regno infelicissimus, & qui voluptatibus potius suis & otio, aliisque ineptiis, quam regno conservando indulsit. Quapropter *Franciscus* Dux Guisius apud *Nobilitatem* & *plebem* gratiosus, contemta Regis socordia, ausus fuit Coronam sperare atque appetere; pulso ex urbe Parisiorum ipso *Henrico* & urbe Regia occupata. *Henricus* tum demum velut ex profundo somno excitatus agi de sua vita ac Corona deprehendit. Quapropter cum leonina pellis non sufficeret, induit vulpinam, & Co-

mitia Regni apud *Blesas* celebravit, ubi etiam Dux *Guisius* data prius & accepta fide, comparuit. Sed Rex decreverat illum occidere, idque per aliquos in eam rem constitutos peractum fuit, ac ante ipsas cubilis regii fores repente confossus fuit *Guisius*, cujus jam interfecti faciem Rex *Henricus* pede calcavit, memorabili vindictæ divinæ exemplo: Eodem enim modo *Dux Guisius* calcaverat faciem interfecti Admiralis *Colignii* anno 1572. Altera die frater Guisii, qui erat *Cardinalis*, jussu Regis strangulatus fuit, & cadavera horum duorum fratrum in multas partes dissecta ac flammis abolita fuerunt.

§. 2. Hac *Guisiorum* cæde audita Parisiis, immane dictu, quantum exarserit furor *Ligistarum*, qui palam in templis jurabant sese mortem *Guisiorum* quam accerimè ulturos, neque *Henricum* III. pro Rege amplius agnituros. Qui etiam paulo post à quodam Monacho Jacobo *Clemente* in suis castris cultro fuit confossus. Factum hoc anno 1589. Ita familia *Valesia* in hoc *Henrico* III. fuit extincta.

§. 3. Statim ab exercitu proclamatus fuit *Henricus*, Rex Navarræ & caput familiæ Burbonicæ. Sed huic, quia erat religioni *Reformatæ* addictus & à *Papa* excommunicatus, sese quam acerrime opposuerunt *Ligistæ*, quorum tamen furorem incredibili fortitudine ac successu per innumeras victorias ita fregit, ut totam Galliam una cum urbe Parisiorum recuperaret. Sed quia sola religio obstabat, quo minus totam Ligam extin-

VI. *Omnia* Officia *apud Gallos sunt venalia.*

Idque inter turpissima vitia Gallorum Politici numerant. *Thuanus l.* 132.

VII. *Galli* Duellis *domi sese atterunt.*

§. 1. Ob causas levissimas nobilissimæ Familiæ duello sese mutuo necant. Hinc tantum artis gladiatoriæ pretium, quam non alio fine addiscunt, nisi ut sese vel *offensive* vel *defensivè* mutuo confodiant. Neque ulla mors videtur generosior, quam quæ in tali congressu illicito subitur. Credibile est malum genium cruenta sacrificia humana, quæ gentiles suis diis offerebant, exortâ luce Christianæ fidei, transformasse in hæc duella, ubi sese mutuo immolant, ac corpus vitâ, animam æternâ salute, spoliant.

§. 2. Accedit crimen longè atrocius, quod non modo rixarum authores vel participes sese mutuo ad pugnam mortalem provocant, verum etiam intimos suos amicos extra omnem controversiam positos, eodem scelere, titulo *Secundorum* involvunt, vanissimo honoris prætextu. Incredibile dictu, quantum pretiosissimi sanguinis quotannis in Gallia exhauriatur hoc ferali certamine, neque vel ira ac metus numinis, vel atrocissimæ Magistratum pœnæ, & infamia post mortem occisorum duratura, Gallos ab hac insaniâ avocare potuit.

§. 3. Quid non Reges *Henricus* IV. *Ludovicus* XIII. & XIV. contra hanc suæ gentis insaniam

ſaniam excogitarunt? Nulli flagitio tam atrocia edicta fuerunt oppoſita; & ad terrorem etiam Illuſtriſſimi capite plectuntur, qui contemtâ regiorum Edictorum majeſtate privatas injurias, plerumque vix caſsâ nuce dignas, præteritâ Magiſtratuum autoritate, ipſi inter ſe ferro tranſigunt. Eſt enim revera crimen læſæ majeſtatis, duello abſque conſenſu ſupremi Principis decertare; quia duellum eſt belli ſpecies, cujus eventus conſiſtit in victoriâ & vel morte vel captivitate atque exarmatione victi.

§. 4. Hæc *Duellorum* licentia à Gallis ad exteros Galliam frequentantes fuit propagata, ita quidem ut intra 30. annos & amplius etiam *Germania* hoc contagio fuerit correpta & vix ſeveritate legum coërceri poſſint illa ſacrificia humana. Quapropter qui Galliam frequentant, inprimis ſibi ab hoc infami vitio caveant, neceſſe eſt, neque exigua aliqua injuria, aut læſus honor titularis, tantus eſſe debet apud generoſum pectus, ut propterea & vitam ſuam & ſpem parentum ac patriæ & ſalutem animæ in anceps periculũ conjicere velit. Armis nulli, qui Magiſtratui ſubjectus eſt, uti licet, niſi juſſu & Magiſtratus auctoritate contra hoſtes publicos, vel in caſu ſupremæ neceſſitatis, pro ſuæ vitę inevitabili defenſione, contra latrones vel temerarios aggreſſores.

VIII. *Galli ſunt* Factioſi *& Bellorum avidi.*

Antiqua hæc fuit Gallorum natura, quod nun-

nunquam conquiescere possint, sed vel externis bellis, vel civilibus, vel factionibus familiarum atque duellis inter se exercere odia cupiunt. Adeò omnis quietis pertæsi, vel cum aliis, vel inter se perpetuò rixantur, similes stipulis, quæ levissimo contactu flagrant, sed eâdem celeritate, quâ ignem conceperunt, iterum extinguuntur. Hinc *crebra* sed *brevia* Gallorum inter se sunt bella, paucis annis & pax & bellum & transactiones, & ruptiones. Sed hęc omnia clariùs perspiciuntur ex historiâ unius seculi ab Anno 1560. ad præsentem, quam ut breviori narratione exponi possit.

IX. *Facilius aliena acquirunt quam retinent.*

Hoc ex eodem fundamento, ut antecedentia, profluit: Quia enim natura Gallorum est *Mercurialis*, hinc nunquam diu uno loco consistere possunt, sed celeriter omnia pervadunt atque occupant. Huc pertinent illorum expeditiones in *Lombardiam*, Ducatum *Mediolanensem, Neapolin, Siciliam, Cataloniam*, quas omnes regiones brevi tempore occuparunt: sed eadem facilitate iterum amiserunt. Inprimis memorabiles expeditiones Gallorum in Italiam, quas copiosè describunt Philippus *Cominæus & Guicciardinus*. Memorabiles sunt Vesperæ *Siculæ* perpetratæ A. C. 1268. ubi una hora conspiratione Siculorum omnes Galli per totam Siciliam fuerunt obtruncati, tanto furore & odio nominis Gallici, ut etiam prægnantium ex Gallis fœminarum uteros exciderint, ne quis-

quisquam ex invisâ & exosâ gente superesset. Ita *Deus & Natura* Gallorum mobilem naturam suis limitibus includere voluit, neque egredi montes *Pyrenæos vel Alpes*, vel fluvium *Rhenum*. Rhenus enim antiquus fuit terminus inter Galliam & Germaniam. Quapropter etiam Galli in nupera pace Monasteriensi *Brisacum, Philipsburgum, Theonvillam sive Didenhoffen*, & alia ad Rhenum loca sibi pacti fuerunt, & nunc in controversia cum Duce Lotharingiæ liberos aditus sive vias in Germaniam usque ad Rhenum deposcunt.

X. Militia *Gallica consistit in robore Equestri.*

§. 1. Nullus *Equitatus* præfertur Gallico, quia ferè constat ex nobilitate. Quapropter Galli omnes suas victorias imputant suo equitatui. Nobiles raro pedestres: soli plebeji, idque dura servitute pressi, exiguam armorum notitiam habent, neque Reges Gallorum magnopere desiderant populum in armis exerceri, ne sua multitudine confisi tumultus excitent.

§. 2. Quapropter Rex Galliæ robur peditatus sui inprimis ex *Helvetia* petit; Helvetii enim præcipuam auctoritatem obtinent in pedestri exercitu Gallico, immensis stipendiis, privilegiis, conducti, ita quidem ut juventus Helvetica in Galliam militatum abeat, non secus ac olim *Græci* in Asiam ad Reges Persarum.

XI. *Deest Regno Galliæ Sufficiens* Navalis *Potentia.*

§. 1. Quanquam Gallia tribus lateribus, partim mari mediterraneo, partim Oceano alluatur, & spatio terrarum, multitudine fluviorum, commoditate portuum, quascunque regiones vel æquet vel superet; nunquam tamen Galli res magnas mari egere. (1) propter defectum *navium* bellicarum. (2) propter *imperitiam* rerum navalium.

§. 2. Hunc defectum regni Galliæ corrigere voluit Cardinalis *Richelius*, coëmptis in Hollandiâ & immani sumptu exstructis navibus bellicis. Sed nihil hactenus tanto apparatu dignum effectum, nisi quod maria & Oceánus per pyraticam conturbata. Quippe Deus sicut terrestrem potentiam voluit esse penes Gallos, ita maritimam tribuit aliis populis, inprimis *Hollandis*, ne nimirum unus omnia solus possit, sed ut sese mutuo auxilio, fædere & amicitiâ opus habere cognoscerent.

XII. *Hostes Gallorum sunt* Angli, Burgundi, & Hispani.

§. 1. Inter *Anglos & Gallos* est naturalis quædam & *irreconciliabilis* antipathia, ita quidem, ut Angli à pueritia olim imbuti fuerint odio Gallorum. Cum enim Angli imprimis sagittandi arte excellerent, pro scopo in quem sagittæ defigerentur, depinxerunt hominem habitu Gallico, ac filios suos artem sagittandi docuerunt hac compellatione: *Disce ferire Francum.* Hoc odium inter Francos & Anglos perpetuis bellis fuit propagatum,

tum, ac à parentibus ad liberos veluti hæreditas quædam transmissa. præsertim ab anno 1326. cum *Eduardus* III. Rex Angliæ titulos & jura Regni Galliæ armis sibi vindicaret. Hinc atroces illæ Gallorum clades ab Anglis acceptæ ad *Cressiacum* in Picardia, apud *Pictones* & denique apud *Agencurtim*, quibus præliis tota Gallorum potentia ab Anglis fuit confracta, ita quidem ut *Henricus* V. Rex Angliæ declaratus *hæres & successor* Regni Franciæ, excluso *Carolo* Delphino legitimo hærede, ac ejus filius *Henricus* VI. Parisiis coronatus fuerit Rex Franciæ. Hæc odia & bella inter Gallos & Anglos durarunt usque ad annum 1558. quo anno Galli recuperarunt ab Anglis urbem *Caletum*, atque ita finem impofuerunt omnibus illis bellis, quæ per 200. annos continuata fuerant. Nam ab eo tempore, quanquam Angli perpetuo repeterent Caletum, & interdum quoque arma Galliæ inferrent, nihil tum amplius ab illis potuit confici, sed fortuna cœpit favere Francis, qui aliquoties ingenti strage, præsertim mari Anglos profligarunt, maxime A. 1627. & 28.

§. 2. Proximi post Anglos Gallorum hostes fuerunt *Burgundi*, & illi potius domestici quam externi. Quippe Duces *Burgundiæ* ex ipsa Regum Galliæ familia originem ducebant: sed mox atrocissimæ factiones inter domum *Burgundicam & Aurelianensem* exortæ fuerunt, quæ non nisi sanguine & morte utrorumque componi poterant. Quippe *Iohannes* Intrepidus Dux Burgundiæ *Ludovicum*

cum Ducem Aurelianenſem Pariſiis in media civitate juſſit obtruncari, & factum inſuper velut legitimum defendit: *Aurelianenſes* vero non antea quieverunt, quam *Iohannem* Intrepidum iterum contra datam fidem obtruncaſſent. Ita cædes cæde fuit compenſata: ſed vindicta utriuſque ſanguinis in hanc uſque diem pertinacibus inter Burgundos & Gallos armis perdurat: longa eſt hiſtoria, longæ ambages, ideoque diſſertationi potius quam calamo committenda.

§. 3. In odia Burgundorum ſucceſſerunt *Hiſpani*. Quippe *Ludovicus* XI. Rex Galliæ non ante quievit, quàm familiam Burgundicam nomini Gallico adeò infenſam & formidabilem, penitus deleviſſet. Factum hoc videbatur anno 1477. cum *Carolus* Audax Dux Burgundiæ apud *Nanceium* in Lotharingia ab Helvetiis fuit occiſus, nulla relicta prole maſcula, ſed unica tantum filia *Maria*. Sed in hoc caſu omnis Ludovicum XI. Sapientia humana fefellit, ſicut prolixiùs apud Cominæum videre eſt. Quippe *Maria* nupſit Maximiliano Archiduci Auſtriæ, atque ita omnem potentiam Burgundicam conjunxit cum domo Auſtriacâ: hæc conjugio Philippi I. Hiſpaniæ regnis fuit innexa, ita quidem ut hodie Rex Hiſpaniæ tanquam Dux *Burgundiæ* & Princeps *Belgarum*, antiqua illa odia Burgundica, contra Gallos longè majoribus viribus continuet, quæ licet interdum brevi pace componantur, vix tamen diuturna illa pax eſſe poteſt.

XIII. Gal-

XIII. Galli *Fœdus cum* Turcâ *inierunt*.

§. 1. Sub *Francisco* I. Inde acerrimis libellis disputatum, *An liceat* Christianis *contra* Christianos cum *Turcâ* fœdus inire? *Hispani & Germani* pertinaciter negabant, ac multis congestis in Gallos opprobriis, factum exaggerabant. *Galli* dupliciter respondebant (1) per simplicem *negationem*. Quippe *Franciscus* I. constanter negavit, ullum sese aliud fœdus cum Turca pepigisse, nisi commerciorum & publicæ quietis ergo. (2) per *retorsionem*: talia fædera cum Principibus à Christianâ religione alienis frequentissimè ab ipsis Hispanis fuisse usurpata. Et sic latissimus campus sese aperiebat, differendi de omnibus fæderibus Principum inter se. Accusatio hæc potius ad invidiam Gallorum spectabat, quàm quod revera aliquid solidi complecteretur. Docet enim Historia & Sacra & Profana, talia fædera politica cum infidelibus semper fuisse recepta, etiam à Regibus, qui propter pietatem maximè celebrantur, quia non pro *Religione* sed pro *Regione* bella ejusmodi gerebantur: licet uti defensoribus quibuscunque in extremâ necessitate: Ita *Poloni* Tartaris contra Moscos & alios hostes perpetuò utuntur, neque quisquam propterea crimen ipsis aliquod intendit.

XIV. Galli *denuo* Burgundiam *& Provincias* Belgicas *amiserunt*.

Cum consilia *Ludovici* XI. de exstinguendâ familiâ Burgundicâ in irritum cecidissent, denuò

denuò data fuit Gallis occaſio,quam ne quidem ſpe aut voto concipere potuiſſent,ut omnes Provincias Belgicas cum Regno Galliæ perpetuò conjungerent. Quippe ipſi *Belgæ*, pertæſi Hiſpanorum & abjuratâ auctoritate *Philippi* II. communi omnium Provinciarum conſenſu, ſeſe Regibus Galliæ non tam ſubjecerunt, quam per ultimas preces ipſorum defenſionem & protectionem expetierunt, ſuaſu inprimis *Wilhelmi* Principis Auriaci, qui tum temporis non aliâ ratione defendi poſſe Belgas contra Hiſpanos, quàm opibus Gallorum, videbat. Succeſſit conſilium; *Franciſcus* Dux Alenſonius Henrici III. Regis Galliæ Frater unicus accepit conditiones, ac Dux *Brabantiæ* & Princeps totius Belgii publicè fuit declaratus. Ita Galli fortunam Domus Burgundiacæ denuo habebant in ſua manu,ſi tam bene noviſſent parta tueri,quam acquirere. Sed mox *furor* aliquis ac denſa *cæcitas* Gallorum mentes occupavit; ita ut *conjurationem* contra Ordines & Civitates Belgarum inſtituerent ac una die potentiſſimas civitates occupare conarentur. Præmium veſani hujus conſilii erat *Antwerpia*,qua occupata facilè cætera ceſſura videbantur. Sed in ipſo facinore deprehenſi ſuis cadaveribus portas Antwerpienſes & plateas,& foſſas impleverunt mille quingentis & amplius Gallorum ad unam portam occiſis. Ipſe Dux *Alenſonius* in extremas miſerias conjectus, cum populus Belgarum odio erga Gallos incenſus, etiam cibos Principi negaret; ita quidem, ut crudis rapis veſci coactus

D fue-

fuerit. Atque ita denuo Galli amiserunt pulcherrimam occasionem conjungendi cum suo Regno Provincias Burgundicas. Et quanquam Princeps *Auriacus* summo studio interetur conciliare Ducem Alensonium cum Ordinibus, nihil tum effici potuit animis populi antiquis odiis inter Burgundos & Gallos inflammatis; ac ipse Alensonius paulò post ex mœrore animi defunctus finem his consiliis imposuit.

XV. *Libertas* Religionis *Reformatæ præcipuum Regni Galliæ munimentum est.*

§. 1. Hanc *libertatem* sibi armis pepererunt Reformati anno 1560. Sed quia toties promissa ipsis servata non fuerunt, hinc tanquam fidei pignora præcipuas & munitissimas Urbes occuparunt, quas inter caput erat *Rupellæ*. Hanc libertatem Religionis confirmavit *Henricus* IV. edicto Nannetensi, quo Reformatos in omnibus pares esse voluit Catholicis, ac iisdem privilegiis ac imunitatibus frui.

§. 2. Sed cum Reges Galliæ hanc *armatam* Reformatorum libertatem sibi formidolosam esse existimarent atque *regnum* in *regno* diutius tolerare nollent, suasu inprimis Cardinalis *Richelii* Urbes fiduciariæ Reformatis fuerunt ereptæ. Unde ingens per Galliam bellum, quod tandem memorabili obsidione *Rupellæ* & stupenda ejus expugnatione anno 1628. fuit finitum. Nulla obsidio famosior, ac quicquid artium & machinarum in bello unquam usurpatum fuit, ad solam Rupellam

vix

vix sufficiebat expugnandam. Nitebantur Rupellani non tam suis viribus, quam auxilio & favore occulto vicinorum Regum. Inprimis *Angli*, perpetuò Gallis infensi, Rupellam obsidione liberandam censebant, non tam studio religionis, quam quod Galliam factionibus inter se distractam vellent, neque conveniret vicinis Regibus concordem esse Galliam. Ipse Rex *Hispanus*, quanquam aliàs acerrimus religionis reformatæ persecutor, clanculum tamen favebat Rupellanis, & cum Marchio *Spinola* Hispanicarum copiarum in Belgio Dux tum forte obsidionem Rupellæ, & immensas illas moles, quibus ipsi Oceano claustra fuissent injecta, spectasset, miratus Giganteos illos ausus, cum in Hispaniam venisset, in consilio Regis perpetuo ursit, *Rupellam obsidione esse liberandam*. Sed Hispani sperabant *Anglos* hoc opus perfecturos, qui duplici classe instructâ bis conati fuerant perfringere aggeres Gallorum, semper turpiter repulsi, pristinam gloriam, quam in Galliâ acquisiverant, amiserunt. Ita tandem magnanima illa Rupella fame potius & extremâ miseria, quam oppugnantium virtute succubuit, ac facta deditione, Regis gratiæ se submisit, Rupellæ graviori inflicta pœna, nisi quod ad instar *Chartaginis* mænia & munimenta solo æquata, ac ipsa Urbs hactenus inexpugnabilis, omnibus muris nudata fuit.

§. 3. Ita Regnum *Galliæ* in unus iterum Imperii corpus redactum fuit, ac servata hactenus *Reformatis* conscientiæ libertas, nisi

quod erepta fuit ſeſe contra vim & oppreſſionem defendendi occaſio. Ab eo tempore Galli conjunctis viribus externa contra *Hiſpanos & Auſtriacos* bella continuarunt, uſi inprimis armis & animis Reformatorum, quorum fides & conſtantia erga Regem Galliæ ſemper inviolabilis deprehenditur. Unde Rex Galliæ ſupremum armorum ſuorum Imperium feliciſſimo ſucceſſu commiſit Marchioni *Turennio* Reformatæ Religionis Principi.

XVI. Regnum *Galliæ nuperâ* Pace *magnum incrementum ſumpſit.*

Nam pace Germanicâ acceſſit Regno Galliæ *Alſatia*, & totius Rheni firmiſſimum propugnaculum *Briſacum*: præterea *Philipsburgum*. Pace Hiſpanicâ acceſſit Comitatus *Ruſſillon*, *Arteſia*, *Gravelinga*, & multa alia ad Moſam loca. Ita Regnum Galliæ antiquos ſuos limites ad *Rhenam & Moſam* recuperavit, occupatis ipſis Germaniæ clauſtris, ut quandocunque neceſſitas poſtulat, exercitus trans Rhenum in Germaniam effundere poſſit.

§. 2. *Lotharingiæ* quoque Ducatus hoc bello in poteſtatem Gallorum pervenit. De cujus etiamnum reſtitutione tractatur: quippe Galli, etſi non abnuant reſtitutionem Ducatus, ſibi tamen reſervatam cupiunt Urbem Nanceium vel ejus munitiones dirui, & præterea vias publicas per Ducatum Lotharingiæ in Germaniam.

XVII.

XVII. Gallia *nuper per Primarium Ministrum Status gubernabatur.*

§. 1. A. C. 1624. Cardinalis *Richelius* creatus fuit primarius minister status, hoc est, Vicarius Regis. Hujus *primarii* Ministri summa in toto regno est potestas, ac omnes alii Consiliarii ab ipso dependent. Ad tantum fastigium promotus fuit *Richelius* incredibili quadam mentis sagacitate. Solus enim tanti regni magnitudinem capacissimo ingenio implere poterat, æque promptus Marte & arte, consilio vel manu, & felicitatem sibi quasi famulantem habuit. Hujus industria Regnum Galliæ antiquum splendorem recuperavit, ac sese Hispanorum molitionibus tanta cum constantia opposuit. Quæ ac quanta hic Richelius peregerit, peculiari commentario publicè descripta extant.

§ 2. Richelio anno 1642. defuncto, successit in hoc supremo Magistratu Cardinalis *Mazarinus*, natione Siculus. Unde odia contra illum tanquam extraneum, ac conjurationes & bella civilia. Proscriptus & toto regno expulsus gloriosior rediit, Regis caritate defensus. Hinc Principis *Condei ad* Hispanos fuga, sed Mazarini dignitatem suam strenuè tutatus, tandem inchoatis Richelii consiliis ultimam manum imposuit gloriosâ pace cum Cæsare & Hispano inita. Qui exhaustus curis & laboribus, vita excessit. Cui an alius successurus sit primarius Minister status, an Rex in plures hunc Magistratum

 sit

fit distributurus, incertum manet, & eventus docebit.

III. DE REGNO BRITANNIAE CANON.

I. *Regnum Britanniæ condidit* Henricus VII.

§. 1. PEr conjunctionem *rosæ* albæ & *rosæ* rubræ. Rosa *alba* vocabatur domus *Eboracensis*. Rosa *rubra* domus *Lancastrencis*. Hæ duæ factiones & familiæ cruentis bellis pro Regno Angliæ certarunt. De quibus *Cominæus* videri potest. Tandem anno 1460. Domus *Eboracensis* sive Rosa alba, domum *Lancastrensem* sive Rosam *rubram* regno dejecit, Primus Rex ex familia Eboracensi fuit *Eduardus* IV. qui *Henricum* VI. caput familiæ Lancastrensis conjecit in carcerem & tandem manu fratris sui *Richardi* Ducis Glocestriæ ferro trajecit. *Eduardo* IV. successit frater *Richardus* III. Dux Glocestriæ, quo nullus unquam mortalium majorem tyrannidem exercuisse perhibetur. Contra hunc emersit *Henricus* Dux Richmondiæ, qui tum temporis erat caput familiæ *Lancastrensis*; & quia *Richardus* III. omnibus erat exosus, hinc quamplurimi ad Henricum defecerunt. Controversia inter familiam Eboracensem & Lancastrensem commissa fuit prælio, quod factum anno 1483. apud Urbem Leceſtriam. ubi Richardus & Henricus ipsi inter se sua manu pugnarunt. Favit Deus Henrico & in præ-

prælio occisus fuit *Richardus* III. à cujus etiam capite ablata corona militum acclamatione imposita fuit victori Henrico, qui imposterum vocatus fuit *Henricus* VII. Angliæ Rex.

§. 2. Cum jam nemo ex mascula progenie familiæ Eboracensis superesset, *Henricus* VII. duxit Elizabetham unicam Eduardi IV. filiam, atque ita duas factiones sive familias Lancastrensem & Eboracensem conjunxit. A quo tempore duplicata rosa *alba & rubra* in Regum Angliæ insigniis conspicitur, qua denotatur conjunctio domus Eboracensis & Lancastrensis. Quapropter Angli hanc rem designant his verbis: *Henricus rosas.*

§. 3. Exstinctis his factionibus *Henricus* VII. totam Britanniam sub unum imperium redigere conabatur, quod cum nullis hactenus bellis fieri potuisset, statuit conjugio inter Reges Angliæ & Reges Scotiæ hoc perficere. Igitur filiam suam *Margaretam* matrimonio conjunxit cum *Iacobo* IV. Rege Scotiæ, atque ita fundamentum posuit Monarchiæ Britannicæ: nam ex illo conjugio prognatus fuit *Iacobus* V. ex hoc *Iacobus* VI. qui exstincta familia Regia Angliæ in Elisabetha anno 1603. tanquam proximus hæres Rosæ albæ & rubræ factus fuit Rex Angliæ, & ita primus ab orbe condito totam Britanniam in unam Monarchiam sive corpus redegit, quod Angli designant his verbis: *Regnat* Jacobus.

II. Henricus VII. *se fecit* Papam *Angliæ.*

Hoc est exclusa potestate Pontificis Rom. se constituit *caput* Ecclesiæ Anglicanæ in terris. Is primo scripserat contra Lutherum ac propterea à Leone X. Titulum Defensoris Ecclesiæ accepit, sed paulo post in rixas cum Clemente VII. Papa dilapsus fuit propter divortium cum uxore sua *Catharina*, & quia Papa nolebat se accommodare ipsius voluntati, hinc omnia Monasteria & Abbatias per totam Angliam funditus destruxit, ac se ipsum constituit *caput* Ecclesiæ, & novam quandam religionis formulam promulgavit, quæ ambigui sensus erat. Occidebat & comburebat omnes, quicunque ipsius auctoritati refragarentur, ita ut una die combusti vel occisi fuerint hîc Romano-Catholici, alibi Lutherani, alibi Anabaptistæ; adeoque incertum esset, quam potissimum religionem vel approbaret vel improbaret Rex, quia omnibus æque videbatur infensus.

III. Eduardus VI. *Religionem* Reformatam *introduxit.*

Quanquam *Henricus* VIII. auctoritatem Papæ sustulisset; retenta tamen nihilominus fuit *fides* Ecclesiæ Romanæ; donec *Eduardus* VI. ad Regnum pervenisset. Is enim cum esset minorennis tutores & gubernatores nactus fuit religioni reformatæ addictos: Quos inter præcipuus erat *Thomas* Cranmerus Archi-Episcopus *Cantuariensis*: à quibus in Religio-

ligione Reformatâ fuit institutus, adeo ut per totam Angliam abolita fuerit *Missa*. Fuit enim *Eduardus* VI. sui ævi miraculum, cum propter *pietatem* erga Deum, tum propter *justitiam* erga subditos, ac eruditionem, & omnium artium linguarumque cognitionem admirabilem, ita quidem, ut incomparabilem Principem daturus fuisset Britanniæ, nisi mors fato propera, vel ut alii suspicantur, dolus anno ætatis 16. ipsum sustulisset.

IV. Maria *Papæ auctoritatem* restituit.

Post præmaturam mortem *Eduardi* VI. magnæ in Anglia fuerunt controversiæ de successione Regni. Quippe duæ filiæ Henrici VIII. *Maria* & *Elisabetha*, testamento Eduardi VI. à successione excludebantur. Ita Dux *Northumbriæ* Regnum ad suam familiam transferre conabatur, proclamata Regina *Iohanna* Graja: sed prævaluerunt mox partes *Mariæ*, adeoque *Iohanna* capite fuit plexa. Mox *Maria* abolitam Papæ Romani auctoritatem in Anglia restituit, *combustis* & *interfectis* omnibus, qui religionem reformatam profitebantur. Tum temporis magna illa Ecclesiæ lumina, Thomas *Cranmerus* Archi-Episcopus Cantuariensis, *Latimerus*, *Riddæus* & alii, è vivis fuerunt sublati.

§. 2. Mox *Maria* duxit Philippum II. Regem Hispaniæ, qui tum temporis à Carolo V. Patre suo renunciatus fuit Rex Neapolis & Princeps Belgii. Hoc conjugium vehementer displicuit Anglis: quippe conjuratio-

nes contra nuptias Philippi cum Maria initæ, quarum conſciam fuiſſe Eliſabetham Mariæ Sororem unicam, apud reginam jactabant Papiſtæ. Inprimis Stephanus *Gardinerus* Epiſcopus Wintonienſis. Præcipuum crimen erat Profeſſio *Reformatæ* Religionis. Unde metuebant Papales, ne mortuâ *Mariâ* ad regnum *Eliſabetha* perveniret. Conjecta igitur fuit in carcerem duriſſimum, & capitis accuſata. Innumeras artes excogitabant ejus adverſarii, ut aliquem ſaltem ſpecioſum prætextum reperirent occidendæ Eliſabethæ. Inprimis eam ſoror urgebat: ut ſaltem culpam confiteretur, neque de gratia dubitaret; ſed *Eliſabetha* veluti rupes in mediis fluctibus reſtitit, ac innocentiam ſuam profeſſa; negavit: *ſe unquam* vel culpam *confeſſuram*, vel *gratiam* Reginæ in eo facto imploraturam. In hac miſeria totum quinquennium tranſegit, ſingulis momentis mortem exſpectans. Sed interceſſit ipſe *Philippus* II. quanquam acerrimus perſecutor Reformatorum, adeoque noluit ſanguinem regium effundi. Secuta fuit amiſſo urbis *Caleti*, hanc mors Reginæ *Mariæ* contracta ex animi mœrore Anno 1558.

V. Eliſabetha *Religionem* Reformatam *reſtituit*.

§. 1. Ita *Eliſabetha* ex carcere ad Regnum & ab ipſa morte ad vitam fuit revocata, ac inter primas Regni curas habuit, *reſcindere* acta & decreta Mariæ contra reformatos ac illos ab exilio revocare. Hæc eſt illa *Eliſabetha*.

tha, quæ totum orbem terrarum magnitudine sui nominis implevit, quæ *Galliam & Belgium* Tyrannidi Hispanorum eripuit, ac quæ amor & delitiæ suorum subditorum fuit appellata, ita quidem ut in hunc usque diem Angli ad felicia Elisabethæ tempora respicientes, nunquam fuisse fæliciorem Angliam, quam ea regnante, profiteantur.

§. 2. Erat *Elisabetha* ultima ex sanguine Regum Angliæ, ideoque crebris potentissimorum Regum conjugiis ambiebatur, quos ipsa diu vana *spe* lactavit; certa non nubere, & in illo proposito constanter per 45. annos regni sui perseveravit. Innumeris appetita fuit insidiis Jesuitarum, sed semper, Dei providentia, evasit. Hispanorum crescenti potentiæ acriter sese opposuit, ac illorum consilia disturbavit. Inprimis memorabilis fuit profligatio Classis Hispanicæ, quæ jactantiâ appellabatur *Invincibilis*, quam Anno 1588. auxiliantibus præcipuè Hollandis & Zeelandis, pessumdedit.

VI. Jacobus VI. *Rex* Scotiæ *Fundavit Regnum Magnæ* Britanniæ.

A. C. 1603. *Elisabetha* paulo suum ante obitum successorem & hæredem Angliæ declaravit proximum suum agnatum *Iacobum* VI. Regem Scotiæ, qui primus omnia Regna & insulas Britannicas in unum corpus redegit, ac ut antiqua odiorum nomina abole-

aboleret, Regnum *Angliæ & Scotiæ* in posterum antiquo & communi nomine appellari publico decreto Parlamenti jussit *Magnam* Britanniam. Mox atrox contra ipsum & totum Parlamentum inita fuit conjuratio, quæ vocatur *Pulveraria*: Quippe domum, in qua Parlamentum congregatur, pulvere pyrio stipaverant, uno ictu fulmineo *Regem* simul ac *Parlamentum* è medio sublaturi.

VII. Suprema *Regni administratio penes Parlamentum consistit.*

Parlamenta Angliæ constant ex tribus membris (1) ex *Rege vel Protectore* tanquam capite ac anima (2) ex domo *Nobilium*, qui vocantur *Lords*. (3) ex deputatis populi, qui vocantur *Communs*. Penes hos est suprema potestas condendi & abolendi leges. Rex vel Protector habet potestatem probandi vel improbandi decreta Nobilium & Populi: sed nulla tributa aut onera nova sine consensu populi imponere potest. Quamdiu inter Parlamentum & Regem est concordia, omnia benè habent: Discordantibus atroces tumultus vel bella civilia consequuntur, quemadmodum nostro tempore contigit.

VIII. Lanificium *præcipua Angliæ Columna est.*

§. 1. Floruit inde usque ab *Eduardi* III temporibus, qui anno 12. sui Regni plurimis concessis privilegiis & libertatibus *Belgas* in Angliam invitavit, à quibus Angli artem pannorum laneorum texendorum didicerunt.

Cre-

Crevit ſub *Eliſabetha*, quæ iiſdem artibus, multa millia Belgarum, tyrannidem Ducis *Albani* fugientium, in Angliam recepit. Hinc immenſa illa copia pannorum Anglicorum per totum orbem terrarum diſperſa, atque inexhauſtæ illæ opes mercatorum, quibus reliquas fere nationes ſuperarunt.

§. 2. Quippe immenſa lanæ copia ex innumeris ovium gregibus colligitur. Nam paſſim totâ Angliâ colles & teſqua ovibus conſperſa cernuntur, quæ nullo cuſtode toto anno liberè paſcuntur. *Anglia* enim caret *lupis*, unde ovium greges abſque ullo metu ſummâ libertate vagantur & cum cœlum ibi ſit molle ac temperatum etiam mediâ hyeme ſub divo agunt, neque unquam niſi aſperrimâ, quanquam id rarum, hyeme in ſtabula compelluntur.

§. 3. Quæ autem cauſa ſit, cur *Anglia lupis* deſtituatur, variè apud exteros diſſeritur. Nam cum in Scotia frequentes reperiantur, quæ Angliæ contigua eſt, mirum videri queat, cur non in regionem ovium frequentiſſimam pabuli ergo excurrant: neque *aëris* temperies ipſis adverſatur: paſſim enim in Magnatum vivariis lupi captivi conſpiciuntur. *Hiſtorici* cauſam referunt in priſcorum Regum induſtriam, qui totam luporum progeniem hac arte extinxerint, ut ſi quis capitis pœnam fuiſſet promeritus, pro magnitudine delicti, tot *lupos* occidere, & illorum capita ad judicem deferre teneretur. Ita tandem tot inquirentium ſedulitate nulli amplius lupi reperiri potuerunt. Verum neque hæc cauſa ſuf-

ſa ſufficere videtur:Sed unica ratio eſt multitudo *canum*, quorum tanta ferocia eſt,ut etiam cum leonibus atque urſis decertent. Quippe nulla regio totius orbis canes alit *Moloſſis* Anglicis pares.Hinc mirum non eſt, *lupos* ex regione ſibi tam inimica exceſſiſſe, ac in montana *Scotiæ*, ubi nullus a canibus erat metus, ſe recepiſſe.

IX. *Angli Religionibus plurimis dediti ſunt.*

Hinc illa *Sectarum* multitudo, quæ inprimis noſtro tempore in immenſum excrevit. Olim *Papæ* Rom.erant addictiſſimi: hodiè ei ſunt infenſiſſimi.Præcipua Sectarum nomina & familiæ *Proteſtantes vel Puritani*. Hi vel *Conformiſtæ* vel non *Conformiſtæ*. Non *Conformiſtæ vel Brouniſtæ ſive Separatiſtæ vel Independentes*. Atque hæ ſectæ durarunt uſque ad annum 1642. Nam tum flagrante bello civili tota religio diviſa fuit in *Epiſcopales, Presbyterianos & Independentes*. Independentes iterum fuerunt ſciſſi in quàm plurimas partes; nam ut quiſque erat novarum opinionum ſtudioſus,ita ſe Independentibus aggregabat,ſed potiſſimum *Anabaptiſtæ*. Tandem pleræque Sectæ in commune nomen *Quakerorum* degenerarunt : Hi & alio nomine vocantur *Trepidantes* ſive ſua lingua *Tremblers*,& à præcipuo dogmate homines *Quintæ* Monarchiæ, propterea quod ſtatuant brevi abolendam eſſe IV. Monarchiam & inſtituendam V.ſive Regnum *Chriſti* in terra. Id-

que

e ex *Daniele* & *Apocalypsi* sibi revelatum
ntendunt.

X. Militia *Anglorum terrestris & maritima est.*

§. 1. Reges *Angliæ* hoc habent privile-
um vel consuetudinem, quod non ut, alii
incipes milite voluntario, & per tympa-
m conducto opus habeant, sed possunt
ditos suos etiam *nolentes* ad bellum coge-
id quod ipsi vocant *pressen*. *Milites* Angli
s audaciâ & strenuitate conferentur. Sunt
im *mortis* contemptores, ac vili prætio vi-
n suam æstimant: sed *labores* & præsertim
diam, vix perferre possunt, nisi diu extero
lo assueti. Hinc copiæ illorum in exteris
gionibus ante sive Intemperantiâ sive ino-
intereunt, quam interdum hostem con-
xerint. *Peditatu* quam *Equitatu* meliores.
amvis cum regio equorum ferax sit, vix
nen illi bello sunt apti. Quapropter equos
itares ex transmarinis fere regionibus pe-
t, aut etiam domesticos peculiari ratione
bellum assuefaciunt.

§. 2. De navali *Anglorum* potentiâ nul-
i est dubium, quippe in quâ hodiè post
gas, Gallos, & Danos, cæteris gentilibus
t superiores. Hoc autem anno 1666. præ-
maritimo a Belgis Fœderatis profligati
erium quod prætendebant maritimum,
iserunt.

XI. *Prætendunt* dominium Maris.

De hac controversiâ extant contraria Scri-
Johannis Seldeni, qui *mare clausum*, &
Hugo-

Hugonis Grotti,qui *mare liberum* defendunt. Quæſtio hodie bello diſceptatur. Exitum dies docebit.

XII. *Anglia bello civili graviter concuſſa.*

Cujus hæc breviſſima delineatio nunc ſufficiat. *Controverſia* erat de Regis *Prærogativa & privilegiis* populi. *Rex* VI. membra Parlamenti accuſabat,& ſibi tradi volebat. *Parlamentum* hoc interpretabatur violentiam ſuorum privilegiorum, *Rex* offenſus tumultibus populi *Londinum* deſerit. *Hulla per Hothamum* excluditur. Hinc mutuæ querelæ & accuſationes, denique ad *arma* utrinque conclamatum. *Rex* vexillum ſive Standardum erigit *Notinghamiæ*. Parlamentum Generalem Exercitus creat Comitem *Eſſexium*. Primum prælium commiſſum ad *Egdehillam*. In *Cornubiâ* deinde *Eſſexius* jacturam fecit. Rex *Gloceſtriam* obſedit à Maſſejo defenſam. *Secundum* prælium fuit ad oppidum *Nuberiam*. *Tertium* ad urbem *Eboracum*, ubi Rex gravi prælio fuit ſuperatus. Eſſexio ſucceſſit *Fairfaxius*, ſub quo exitioſum regiis partibus prælium ad vicum *Naſebin*. Rex amiſſis omnibus in caſtra Scotorum ſe recepit. Ab his traditur Parlamento Angliæ: ab hoc in cuſtodiam mittitur, accuſatur & occiditur. *Angli* rempublicam inſtituunt. Mox illam in *Protectoratum* mutant. Tandem & hujus pertæſi, *Regem* revocant: Epiſcopos reſtituunt, bellum *infelix & temerarium* contra *Belgas, Gallos,*

Danos, movent, ingentibus præliis profli-tur.

. De Regnis Septentrionalibus Daniae, Sueciae et Norvvegiae.

Unio Regnorum Septentrionalium cœpit sub Margaretha.

1. AC. 1388. Nam post mortem *Olai* Regis Norwegiæ, qui ultimus fuit familiâ *Haraldi* Harfageri, sive *Pulchri-i* Regnum *Norwegiæ* cum *Daniâ* fuit junctum, ita ut ab eo tempore idem per-uo Rex *Daniæ* & *Norwegiæ* fuerit.

. 2. Conati quidem fuerunt aliquoties *-wegi* ex suâ gente Reges iterum creare, irrito successu. Inprimis memorabilis fuit atus cujusdam *Hermolai* Hudphat, qui rwegos ad defectionem impulerat, sed eo to & rotæ imposito, Norwegi in gravio-i servitutem redacti fuerunt à *Christierno* quo etiam tempore Reges Daniæ sese *edes* Norwegiæ scripserunt. Ita Regnum -wegiæ ab antiquâ illâ gloriâ & poten-quam sub priscis Regibus suis habuerat, iè multum defecit, præsertim cum ad Da-præcipua Regni munia, exclusis ferè in-enis, transferantur.

. 3. *Margaretha* Daniæ & Norwegiæ gina capto & victo *Alberto* Megapolita-Rege Sueciæ, illud Regnum reliquis duo-bus

bus junxit, atque ita tria regna Septentrionalia in unum corpus redegit. Et ut hæc unio esset perpetua, ac totus Septentrio ab uno imposterum Rege regeretur, in Comitiis *Calmariensibus*, tanquam lege pragmaticâ & fundamentali sancitum fuit, ut *unus* esset Rex *Daniæ, Sueciæ & Norwegiæ*, hac tamen sub conditione, ut inter *Danos*, & *Suecos* suffragia Regis creandi alternarentur. & ut Dani & Sueci alternatim primum suffragium in Rege creando haberent.

II. Unio *Regnorum Septentrionalium iterum dissolvitur.*

§. I. Non potuit inter *Danos & Suecos* diuturna esse concordia propter causas Politicis notas. Hinc mox exortæ mutuæ querelæ. Conquerebantur *Sueci* pacta Calmariensia in creatione Regis *Christophori* Bavari à Danis fuisse violata. Hinc post longas contestationes *Dani*, cum primum in Rege creando suffragium sibi arrogarent, *Sueci* proprium sibi Regem ex suâ gente crearunt. Carolum Canuti postquam Dani creassent, *Christianum* Comitem Oldenburgicum. Diuturnæ illæ fuerunt lites & gravia bella, modo Suecis iterum unionem Calmariensem admittentibus, mox iterum ab ea discedentibus. Atque hæ altercationes durarunt toto Christiani I. *Iohannis* & ex parte *Christierni* II. Regno. Quanquam enim *Sueci* nollent perferre Reges Danorum, nondum tamen palam ab unione trium regnorum desciscere volebant, sed tantum conquerebantur; non
serva-

ari pacta, testati, illa si servarentur, nul-
in se fore moram, quo minus unus totius
:entrionis Rex esset.

. 2. Inter has contentiones *Sueci* pro suâ
rtate defendendâ crearunt sibi *Guberna-*
: tres ordine, *Suantonem* & duos *Stenones*
jorem & Minorem, quorum magnifica ex-
: facinora.

. . Dania & Suecia *iterum in duo Regna disjunguntur.*

ı.C.1523. planè abolita & sublata fuit *U-*
Calmariensis, communi Danorum & Sue-
um consensu. Causa fuit atrox *Christierni*
yrannis, qui à Suecis Rex admissus, contra
am fidem 90. Proceres Stockholmiæ in
›lico foro, manu carnificis trucidari jussit,
ılia egit, quæ vix ab ullo Tyranno antiquo
rata leguntur. Hanc immanitatem exhor-
t totus Septentrio, ac communi Danorum,
:corum & Norwegorum decreto Re-
ım *Christierno* II. fuit abrogatum, cumque
ırmis repeteret, captus à Danis & in mi-
rimum carcerem per 38. continuos annos
|ue ad finem vitæ conjectus fuit. Ita amo-
Tyranno sui jam juris Dani & Sueci pe-
iares sibi & separatos Reges crearunt.

. Dani *Regnum transtulerunt ad* Fridericum *Ducem Holsatiæ.*

Factum hoc inprimis favore Nobilitatis.
am cum *Christiernus* II. tyrannus inprimis
obilitati infensus fuisset, captans grati-
ı civium ac plebis; hinc Nobiles patru-
um

um ipsius *Fridericum* Ducem Holsatiæ certis conditionibus & magnâ sibi privilegia pacti, elegerunt, quæ privilegia ad hunc usque diem & annum Nobilitas Danica & Holsatica in creatione Novorum Regum non tantum acriter defendit, verum etiam magnâ accessione auxit, ita quidem, ut jura *Majestatis* cum Rege communia habuerint. Sed inprimis cum *Fridericus* II. Rex eligeretur, hæc Nobilium privilegia in immensum fuerunt aucta, quorum hæc capita præcipua. I. *Rex* nullum *Nobilium* capitis damnato vel proscribito, sed judicium Senatui relinquat. 2. *Nobiles* jus vitæ & necis in suos subditos, absque provocatione habento, neque Rex de mulctis participet. 3. *Honores & dignitates* nulli privato aut extraneo Rex dato, sed id penes Senatum sit. In has leges *Fridericus* II. juravit, ac ne juramentum suum violare posset, *Nobilitas* cum civitate Lubecensi & Rege Poloniæ fœdus inivit. Atque hic status Politicus Regni Daniæ fuit usque ad hunc annum 1661. quo hæc Nobilium privilegia à Civitatibus, Clericis & Agricolis fuerunt sublata, ac ipse Rex ex illâ quasi servitute Nobilium in libertatem fuit assertus.

V. *Claustrum* Daniæ *est Fretum* Sunda.

§. 1. Hoc fretum totius orbis celeberrimum, quod lingua vulgari *Sünd* vocatur, est clavis maris Balthici, neque alia via navigationes ultro citroque exerceri possunt, nisi per

lud fretum. Quapropter Daniæ Rex est *Claviger* totius navigationis ac merca- Balthicæ. Atque hinc præcipui reditus loniis, navibus ac mercibus impositis. propter præcipuum robur Regni Daniæ ſtit in defenſione freti Sundani. Unde *ricus* II. firmiſſimo Caſtello, quod *Cro- urgum* vocant, extructo, hujus freti nſionem ſibi poſteriſque ſuis confir- it.

2. Propter hoc *Sundenſe* telonium, d Rex Daniæ *Chriſtianus* IV. multis mo- ontra antiqua jura ac conſuetudines ag- abat, magnæ controverſiæ inter *Danos atavos* fuerunt exortæ, ita quidem ut landi armata manu tranſitum ſibi libe- per Sundam aperturi viderentur, & pa- jactarent, claves freti Sundani eſſe Am- dami. Hæ controverſiæ inter Danos atavos anno 1644. exortæ & compoſitæ e,ac vectigalia ad certas leges & mo- redacta.

VI. Dania *Regnum* Hæreditarium *fit*.

. C. 1661. Maxima in Regno *Daniæ* fa- fuit mutatio, ac introducta *hæreditaria* uſque ſexus ſucceſſio. Rex factus *ſupre-* Regni Dominus, qui hactenus à Senatu gni dependebat.

I. Hallandia, Scania, Bleckingia *Regno Daniæ deceſſerunt.*

De his Provinciis antiqua fuit contentio inter

inter Danos & Suecos, utrisque eas sibi vindicantibus; quæ composita fuit nupera pace, ita quidem, ut hæ tres Provinciæ juris Suecici essent.

VII. Sueci *Regnum transtulerunt ad* Gustavum *Erici.*

§. 1. A C. 1523. *Gustavus* Erici obses Christierno II. datus, habitu bubsequæ effugit, & Lubecam pervenit, ubi vestimenta sua rustica dedit Senatui, quæ hodieque ibi asservantur, & ab illis novo habitu & pecunia instructus, ac in Sueciam remissus fuit, ut eam gentem ad defectionem à Danis concitaret. *Gustavus* igitur *Dalecarlos*, gentem fortissimam ad arma impulit, & ab illis Dux contra Christiernum II. creatus fuit, ac felicibus prœliis brevi tempore Danorum præsidia toto regno pepulit.

§. 2. Propter hæc merita *Gustavus* creatus fuit à Suecis Rex A. C. 1523. ac postea obtinuit: ut regnum illud suæ familiæ, quantum ad lineam masculinam, *hæreditarium & successivum* esset. Sub cujus nepote *Gustavo Adolpho* qui prole mascula carebat, hoc privilegium etiam ad fœminas fuit extensum, quemadmodum ipsi filia *Christina* successit.

IX. *Controversia inter* Sigismundum & Carolum, *Sueciam cum Polonia diuturno bello involvit.*

§. 1. *Gustavus* tres reliquit filios, *Ericum Iohannem & Carolum.* Johannis filius erat *Sigismundus*, quem Poloni Regem creaverunt,

]ui cum pactis non ſtetiſſet, & religio-
n Suecia turbaret, Sueci patruum ejus
m Ducem Sudermanniæ, primò Gu-
torem, deinde Regem creaverunt, ex-
Sigiſmundo ac omni ejus poſteritate.
bella inter Suecos & Polonos, repe-
regnum Sueciæ, tanquam hæreditari-
igiſmundo: poſſeſſionem ejus defen-
Carolo IX. Tandem Guſtavus Adol-
Caroli IX. filius & ſucceſſor hunc no-
Gordium gladio victore diſſecuit, ac Si-
ındum regno Sueciæ renunciare coëgit.
1627.

2. Quanquam verò inter Suecos & Po-
, vel pace vel induciis hæc controverſia
ique ſopita videretur, manſerunt tamen
adices. Quippe Reges Poloniæ ex linea
nundi, quanquam Regno Sueciæ care-
itulis tamen atque inſignibus abſtinere
runt. Inde antiqua odia inter utramque
m recruduerunt, quæ tandem inter *Ca-*
X. Sueciæ & *Iohannem* Caſimirum Po-
Regem in funeſtiſſimum illud bellum
1653. exarſerunt, quo tota ferè Polo-
nflagravit.

ıeci *bello Germanico & Danico maxima incrementa cœpit.*

1. Obſcura hactenus & Septentrioni
ıcluſa Suecorum potentia & gloria pri-
erupit, atque toti orbi innotuit, bello
anico, quod *Guſtavus Adolphus* anno
gerere cœpit, incredibili cum ſuc-
ceſſu,

cessu, quod tandem anno 1648. pace Monasteriensi finitum fuit.

§. 2. Hoc bello & pace Sueci obtinuerunt præter ingentes thesauros ac inæstimabilem prædam, amplissimas ad mare *Balthicum* Provincias, Ducatum *Bremensem*, salva urbis libertate & *Verdensem*: omnem *Pomeraniam* citeriorem unà cum *Episcopatu Caminensi* ac Dominatum *Vismariæ* in Ducatu *Megapolitano*.

§. 3. Bello postremo Danico Sueciæ accesserunt 1. in Norwegia *Iemptia & Bahus* 2. *in Daniâ, Hallandia, Scania, & Bleckingia* atque aliæ in mari Balthico Insulæ.

V. DE REGNO POLONIAE.

I. Polonia *exteros* Reges *habere cœpit*.

A. C. 1571. exstincta familia *Iagellonidum* in Sigismundo Augusto. A quo tempore Poloni *exteros* Reges creare sibi cœperunt. (1) *Henricum Ducem Andegavensem* Fratrem Caroli IX. Regis Galliæ, qui primo anno, pertæsus Regni Poloniæ clam ex Regno aufugit. (2) *Stephanum* Batorium Principem Transsylvaniæ, qui antiquam Regni Poloniæ gloriam ingentibus virtutibus excitavit. (3) *Sigismundum* Regem Sueciæ, cujus filius *Iohannes* Casimirus hodieque regnat. Restat nunc ingens illa controversia de Rege Poloniæ creando, de cujus eventú Divina Providentia judicabit.

II. *For-*

II. *Forma regni Poloniæ est* Aristocratcia.

1. Ingens Nobilium Polonorum non libertas quam licentia est, qui se propeum Regis *Fratris ac æquales* arbitrantur. em ipsi eligunt & quas volunt leges cribunt. Si quis illas leges non vult acci-, proclamant *Piastum*, hoc est, ex sua nae vel rusticum aliquem, qualis fuit *Pia-* volunt eligere. Perpetua sunt certamina t *Senatores & Nobiles*. Regi *Senatores*, Re- *Nobiles* favent. Omnium Nobilium Porum par est autoritas: uno dissentiente, qua irrita sunt suffragia, unusque Nobilis habet intercedendi in Comitiis Poloniæ. n cæteri omnes consensum præbuissent, s Nobilis surrexit, & se hoc *non probare* t. Rogatus causam, dixit: quia *Nobilis* : neque ante ratum putarunt esse decre-, quam ipsius *consensus* impetraretur.

2. In Comitiis Poloniæ prævalet autori- *Nunciorum* terrestrium, qui sunt deputati *ilitatis* & causam *libertatis* publicæ, con- Regem & Senatores regni, strenuè agunt per enim metuunt *Nobiles* Poloni, ne à e suis privilegiis spolientur. Habent au- privilegia ingentia. Quippe suis Subdi- um absoluta potestate dominantur, in il- us *vitæ & necis* habent. Ita singuli fere iles singuli sunt Reges.

III. Militia Polonorum equestris est.

1. Pro tot privilegiis *Nobiles* propriis

impenſis militare coguntur. Sola ibi Nobilitas tractat arma: Cives ad Mercaturam vel opificia: Ruſtici ad Stivam relegantur. Hinc quia Nobilibus Polonis turpe videtur pedibus incedere, omnes equeſtrem militiam ſectantur. Et hoc eſt illud robur militiæ Polonicæ; centum millia Nobilium ſtant in procinctu ad defendendum regnum. De finibus prolatandis non ſunt ſolliciti. Inter Equites cenſentur *Coſacci* levis armaturæ, quorum unicus ſcopus eſt omnia vaſtare, deprædari & incendere, tam hoſti quàm amicis terribiles.

§. 2. Quòd ſi Poloni opus habeant *peditatu*, illum non ex ſua gente, ſed ex *Germanis* & *Hungaris* conducunt.

IV. Opes *Polonorum in* Frumento *conſiſtunt*.

Poloniæ eſt Europæ *Ægyptus* ac inprimis *Belgii* horreum. *Meſſes* Polonicæ totam fere Europam ſterilitate ingruente alunt, ac propterea tota *Europa* optat pacem Poloniæ, ut illius uberrima frumenti copia ſaturetur. ac ipſe Deus fluvio *Viſtulâ* totum Poloniam permeante, & apud *Dantiſcum* in mare Balthicum ſe exonerante, tanquam aliquo *Nilo* beare voluit, ut ſuas merces Europæ reliquæ impertiretur. Emporium Mercaturæ Polonicæ in mari Baltico *Dantiſcum* eſt, pro cujus libertate hactenus Belgæ tam acriter pugnarunt, ne nimirum à Polonia avelleretur.

V. Ho-

Hostes *Polonorum* Sueci, Moscovitæ, *Tartari* & Turcæ *sunt*.

1. Inter *Suecos* & *Polonos* hostilitates
centur tribus de causis. (1) propter *Livo-*
. (2) propter *prætensionem* Lineæ *Sigis-*
li in Regnum Sueciæ. (3) propter titu-
 insignia. Sed hæ controversiæ tot bel-
cisæ brevi evanescent extincta linea *Si-*
undica.

2. De *Moscorum* cum Polonis dissidio
ue causis supradictum in Russia.

3. *Tartari* Precopenses, *Voliniam* & *Po-*
m infestant. Deliberatum aliquando in
itiis Poloniæ de Pestilentia illa Tartari-
 penitus *exscindenda*, vel saltem *refræ-*
â: promptissimum remedium videba-
quidem Insulæ fluvii *Borysthenis*, præsi-
ommunirentur, quem transire Tartari in
niam excurrentes debent, sed res effectu
t. Ita hodièque *Tartari* annuis excursio-
 Poloniam deprædantur, vel ut *amici*
 hostes; ipsis enim perinde est, quo titu-
loniam invadant, cum semper præda,
nis vero hominum agminibus graves, in
icam suam revertantur. Tartari igitur
tudent occupare, sed tantum deprædari
tare Poloniam.

4. Maximus autem procul dubio hostis
iæ est *Turca*, præsertim postquam
chiam, *Moldaviam* ac *Transsylvani-*
ccupavit claustra Regni Poloniæ, ac
Tartaros sibi obnoxias habet. Sed de

hoc hoste nil adhuc certi statui potest, quia consilia tantum & metus hactenus cognita sunt.

VI. Hesthera *Judæa* Judæis *à* Casimiro *M. ingentia Privilegia impetravit.*

De quibus videantur *Constitutiones* Regni Poloniæ. Sic *Esther* sub Rege Ahasuero: ut nomen illud quasi *fatale & favorabile* videatur Judæis. Ab eo tempore *Judæi* omnia ferè vectigalia regni Poloniæ possederunt, gravi cum oppressione Indigenarum. Atque hæc una ex præcipuis fuit causis, cur Cosacci nuper rebellarint.

III. Polonia *ob Regum* Electionem *est* turbulenta.

§. 1. Quanquam Regnum Poloniæ sit *Electivum*, nunquam tamen Poloni præteritâ familiâ Regiâ exteros elegerunt, sed si quando deficiat familia Regia, tum demum oriuntur graves factiones, antequam in novum Regem conspirare possint.

§. 2. *Competitores* Regni Poloniæ sunt (1) *Moscus* ob eandem linguam, originem & viciniam. (2) *Tartarus* Precopensis, qui tribus inprimis rationibus nititur. 1. Se esse *potentem* ac vel 100000. Equitum in aciem producere posse. 2. se esse *parcum* & paucis contentum, quippe cui caro *equina* cibum, *sanguis* vel *lac* potum præbeat. 3. quod Religionem spectet, de qua audiat in Poloniâ disceptari, se illam susque deque habere, *Tuus* inquit *Luthe-*

herus, meus *Lutherus*: Tuus *Papa*, meus
t. (3) Domus *Austriaca*, quæ diu Polo-
Bohemiæ & Hungariæ conjungere vo-
quod inprimus apparuit post mortem
bani Batori: tum enim Poloni in duas fa-
nes scissi, alii quidem *Sigismundum* Re-
Sueciæ, alii *Maximilianum* Archiducem
riæ elegerunt: sed victus atque captus
ximilianus prætensioni suæ in Poloniam
nciavit, jure tamen atque titulo sibi re-
ato. (4) Rex *Galliæ*, inde à temporibus
ri IX. Quippe Poloni exstincta familia
llonidum, in *Sigismundo* Augusto, Regem
verunt *Henricum* Ducem Andegavensem
rem *Caroli* IX. Regis Galliæ. A quo tem-
e Galli, ne Domus *Austriaca* ad Regnum
oniæ perveniret, semper aliquam partem
erunt, præcipuè postquam *Uladislaus* e-
ue frater *Iohannes* Casimirus uxorem ex
lia Ducem Nivernensem, duxissent. Ita
lie agitur de Filio Principis Condei Duce
uini ad Regnum Poloniæ post obitum
Casimiri promovendo, vel alio Gallicis
ibus addicto.

VIII. Polonia *declinat*.

. Propter amissam *Moldaviam* & *Walla-*
m. 2. propter defectionem *Cosaccorum* &
torum nigrorum cum tota *Ukreina*. 3.
pter *Lithuaniam* à Moscovitis magna par-
ccupatam vel vastatam. 4. propter bellum
ile inter *Regem* & Nobilitatem, cui dux
omirsky est, nuper prælio victor.

Hæc de Regnis.

CAP. IV.
DE REBUSPUBLICIS.
I. DE REPUBLICA VENETA.

I. Venetiæ *in Mari* Adriatico *conditæ sunt.*

§. 1. ANno Chr. 401. Occasio fuit bellum *Hunnicum*, quod tum temporis totam Europam, maximè Italiam terrore impleverat. Cum igitur *Attila* Rex Hunnorum in Italiam irruptionem moliretur, quam plurimæ familiæ Nobiles ex terra continenti in Insulas & æstuaria maris Adriatici se receperunt: Ibi structis pro tempore ædificiis, cum natura loci se tutos & inexpugnabiles viderent, oppida condere & in Respubl. dividi cœperunt, quæ tandem societate inita in vastam illam civitatem *Venetiarum* coaluerunt. De qua urbe extant præclari versus Sannazarii:

Viderat Hadriacis Venetam Neptunus in undis
Stare urbem, & toto ponere jura mari.
Nunc mihi Tarpejas quantumvis Jupiter arces
Objice & illa tui Mœnia Martis ait.
Si Tibrim Oceano præfers, Urbem aspice utramque,
Illam homines, dicas hanc posuisse Deos.

§. 2. Atque hinc Civitas *Venetiarum* a prima sua origine per 1200. annos ab omni hostili

mpetu libera perstitit, ac secura in ipsis s, omnem vim vel *hostium* vel *Oceani* det, & supra omnes alias Resp. *diuturnitate* iatur.

Respubl. *Veneta* Legibus & Institutis *alias superat.*

st enim perfectum *Exemplar* perfectissi- Reipubl. ac nihil humano ingenio excori potest, quod ipsa non observaverit ac sus suos transtulerit. Quapropter ut que- *Respubl.* accedit *propius* ad imaginem Reil. Venetæ, eo quoque perfectior esse cenr. Inprimis Remp. Venetam exprimit & m proximè refert Resp. *Norimbergensis* in mania, quæ ad leges Venetiarum sese acmodavit, atque hinc præ aliis *floret* atque ellit.

Respubl. Veneta ex Monarchiâ Aristocratiâ & Democratiâ *quam optimè temperata est.*

. 1. Statum *Monarchicum* repræsentat x Venetorum, qui omnem externam Ren pompam habet, sed *potestate* destituiadeoque non nisi *Splendorem & Majesta-* Reip. conciliat.

. 2. *Senatores* 120. & interdum plures rent. Statum *Optimatum* & pleraque jura *jestatis* exercent.

. 3 Sed ipsa Basis & fundamentum hu- Reip. consistit in Consilio Magno *Nobi- u* sive *Patri iorum.* Omnes enim *Nobiles* *Patricii* Veneti, qui excesserunt annum

ætatis 20. vel 25. hujus Magni Consilii sunt membra, ac jus *Sententiæ* dicendæ ac *Suffragii* habent. Horum numerus ingens est, ac plerumque plures quam 1500. Ac penes hoc *Consilium* Magnum vis ac potestas Reip. consistit, & omnes Magistratus ac Præfecturæ ab hoc Consilio tanquam fonte proficiscuntur. Referunt sua multitudine Statum *Popularem*. Excluduntur ab omni Reipub. administratione *Mercatores & Opifices*, quibus non est fas in ullo Collegio Magistratus comparere, excepto quod *Cancellarius* Reip. ex plebejo ordine eligitur. Licitum tamen est *Mercatoribus* præsertim, quotiescunque Resp. opus habet pecuniâ Nobilitatem sive *Patriciatum* pretio emere, atque ita Consilio Nobilium accenseri.

IV. Potentia *Venetorum partim Terrestris, partim maritima est.*

§. 1. Dominium Reipublic. complectitur Provincias terræ *continentis, & Maritimas*. In terra *continente* possident magnam partem *Lombardiæ*, Marchiam *Trevisanam* & Forum *Iulii*. Provinciæ maritimæ sunt *Istria, Dalmatia* & Insulæ, *Corfu, Zanthe, Cephalonia, Candia* & aliæ in Archipelago.

§. 2. Quapropter Resp. Veneta, præcipuè maritimæ potestatis rationem habet, in quem finem in ipsa urbe est *armamentarium* instructissimum, cui simile totus orbis vix habet, ex quo 300. triremes omnibus rebus instructissimæ, facile in maria emitti possunt.

V. *Dux*

Dux Annulo aureo mare Adriaticum quotannis sibi desponsat.

espublica Veneta sibi arrogat domini- naris Adriatici. In quem finem quotan- ie *Ascensionis* Domini, Dux cum magni- lla navi, quæ vocatur *Bucentaurus*, ma- *driaticum* invehitur, ac stans celsa in pup- reum annulum digito detractum in ma- rojicit, dicens; se insignum legitimi & etui Imperii mare *Adriaticum* sibi de- sare.

VI. Thesaurum Veneti ingentem *habent.*

nter alia miranda Reipub. Venetæ refer- etiam inæstimabilis ille Thesaurus, quem egrinantibus ostentare solent. Tanta ibi mmarum & auri multitudo, ut major a- rus uno in loco nuspiam alibi reperiri cre- ur. Sed Legatus *Hispaniæ* unicum defe- n in hoc Thesauro deprehendit, quod ni- um non habet radices, adeoque ea re esaurum Regis Hispaniæ præcellere, d is radices in America haberet, atque sic chaustus nunquam deficeret.

I. Scopus Reipub. Venetæ est servare non acquirere.

tque hoc commune habet cum omnibus s Rebuspu. hodiernis, quarum *scopus* est uiescere in præsenti statu, neque *potenti- suam* longius *extendere*. Hinc nulla bella unt offensiva; sed contra invadentes ma-

sculè se atque generosè defendunt, quemadmodum Respubl. Veneta bello Turcico hodieque ostendit.

VIII. *Hostes antiqui fuerunt* Genuenses: *Recentes* Papa, Austriaci & Turcæ.

§. 1. Inter Rempubl. *Genuensem* & *Venetam* acerrima bella fuerunt pro dominio maris & mercaturâ, quippe utraque Urbs illo tempore primatum affectabat & in mari & in mercaturâ. Tandem prævaluit fatum Reipublic. *Venetæ*, adeoque *Genuenses* exuti imperio maris, in posterum conquieverunt, soli *mercaturæ* & *lucro* dediti. Unde hodieque *Genuenses* quanquam potentia militari longe inferiores, opibus tamen & divitiis *Venetos* vel æquant vel superant.

§. 2. Nostro tempore hostes Reip. Venetæ fuerunt tres, *Papa*, Domus *Austriaca* & *Turca*.

IX. *Resp. Veneta fœdere Cameracensi gravissime affligitur.*

§. 1. Circa A.C. 1500. Sub Duce *Leonardo* Loredano tum temporis tota Europa conspiravit, ad exstinguendam Rempubl. Venetam, autore *Iulio* II. Papa Rom. Fœdus ictum fuit *Cameraci* in Belgio inter *Iulium* II. Papam. *Maximilianum* I. Imperatorem, *Ludovicum* XII. Regem Galliæ, *Ferdinandum* Regem Hispaniæ, quibus sese minores Principes conjunxerunt. Tam occulta fuit hæc conspiratio, ut sagacissima alias Resp. citius oppressa

fue-

t, quam fœdus contra se initum intelle-
t. Penè momento amiserunt omnia quæ
ntinenti possidebant,& intra solas *Vene-*
uerunt redacti. Tum *Maximilianus* Im-
tor tormenta sua ex continenti in Ur-
explosit,trajecturus etiam,& ipsam Ur-
terrore plenam occupaturus, nisi naves
issent. Ita *Leo* Venetus *Aquilæ* succubu-
Resp.per 1200.annos invicta,Imperato-
pplex facta fuit. Cessit omni imperio
inentis: pacta fuit: *tributum* annuum,&
enique suis artibus impetravit.ut tot prç-
entes Confœderati à se divellerentur.
n victa sed multitudine hostium oppressa
tunc temporis Resp.

. 2. Postquam hi *Confœderati* à sese in-
em iterum disjuncti fuissent, *Veneti* sin-
os aggressi, facilè cuncta quæ amiserant,
uperarunt, & ab eo tempore Remp. su-
contra tales conspirationes invictam
diderunt. De tota hac re memorabi-
egendus est inprimis Franciscus *Guicci-*
inus.

Paulus V. *Papa* Rempubl. *Venetam* excommunicat.

A. C. 1605. Causa erat duplex (1) quod
nes *Ecclesiasticos* à Regimine exclude-
nt, (2) quod nullam *pensionem* Curiæ Ro-
næ penderent,& quanquam boni *Catholi-*
ideri vellent, parum tamen æstimarent
pam. Occasio erat rixa inter *Rempubl.*
enetam & *Ecclesiasticos*. Papa defendebat
clesiasticos, Veneti suas *leges*, jura *Maje-*
statis,

jestatis. Paulus V. Remp. ut loquuntur *excommunicavit*, spernentibus brutum illud fulmen Venetis, & Papæ temeritatem ridentibus. Tandem Resp. suam indignationem ostendit & *arma* contra Papam sumsit. Spectatores hujus Comœdiæ erant *Galli* & *Hispani*, illi aquam, hi oleum incendio affundentes. Soli *Batavi* Reip. statim auxilia tulerunt. Paulo post ridiculum hoc bellum, magno Papæ ludibrio, magna Reip. Venetæ gloria, pace terminatum fuit, sed cum perpetua proscriptione *Iesuitarum*, qui quandoquidem Papæ adhæserint contra Rempubl. hinc nullis precibus exorari potuit Respub. ut illos in suis territoriis toleraret. Donec ante triennium A. 1657. necessitate belli Turcici in gratiam hodierni *Papæ*, sed strictis conditionibus quasi restituti fuerunt.

XI. *Inter* Venetos & Austriacos *bellum exoritur.*

A. C. 1616. Controversia erat de limitibus Statim *Batavi* Venetis auxilia miserunt, unde paulò post pax inter dissidentes fuit inita.

XII. Candiam *contra* Turcas *defendunt.*

A. C. 1645. *Ibrahim* Imperator Turcarum Insulam *Candiam* invasit, ac totam ditioni suæ adjecit, usque ad unicam Urbem *Candiam* quam Resp. Veneta hodieque contra universam potentiam *Ottomannicam*, stupente Europa, & *prudentiam ac fortitudinem* Vene-

torum

m admirante sola defendit. Bellum et-
num durat.

I. Claustra *Reip. Venetæ sunt contra* Turcas *Mare Corfu : contra Domum* Austriacam *Terra Nova Palma.*

Et hæc duo munimenta Rempubl. *Venetæ* terra marique defendunt. *Corfu* est clavis maris Adriatici. Nova *Palma* est clavis *Iulii*, ac præfectissimum exemplar artis fortificatoriæ; nam non repetitur in totâ Europâ, Urbs ulla, quæ secundum regulas artis perfectè ad inexpugnabile robur sit exacta, quam Nova *Palma*.

XIV. Venetiæ *præstantissima* vitra *suppeditant.*

Nihil producunt Venetiæ, quippe medio mari sitæ, nisi *Vitra* præstantissima, tam lucida & ingeniosè confecta, ut nullibi terrarum talia inveniantur; quanquam hoc tempore Batavi eorum vitrifactoriam vel æquarint vel superarint.

II. DE REPUBLICA HELVETICA.

CANON.

Resp. Helvetica *consistit in tredecim* Cantonibus.

I. CÆpit A. C. 1308. & completa fuit A. 1513. Primi Confœderati fuerunt

runt hi tres Cantones five Pagi, *Switz*, *Viri* & *Underwalden*. A pago *Switz*. omnes inposterum confœderati Cantones appellati fuerunr *Suitzeri*.

§. 2. *Occasio* hujus confœderationis fuit insolentia *Præfectorum*, quas domus Austriaca nomine Imperii Helvetiis præfecit. Duo tantum exempla talis insolentiæ commemorabimus. I. *Grisler* præfectus *Uriorum* pileum suum longæ hastæ imposuit, & singulos prætereuntes, non minorem honorem quam sibi præsenti pileo & perticæ exhiberi jussit. Hoc mandatum tanquam iniquum contempsit quidam nomine *Wilhelmus* Tell. Igitur læsæ *Majestatis* accusatus & ad supplicium abreptus, suâ generositate manus Tyranni evasit, ac Helvetios ad libertatem suo exemplo impulit. Unde ipsius memoria apud Helvetios est Sacrosancta, & *cantilenis* vulgo celebratur, quorum initium est: *Wilhelmus van den Telle*, ad cujus imitationem Batavi composuerunt *Wilhelmus van Nassauven*. II. Quidam Præfectus *Underwaldensium* uxorem rustici ad stuprum compellere volebat: maritus superveniens, securi caput adultero confregit. His ducibus tres initio pagi fœdus intra se contra Præfectorum insolentiam pepigerunt, ac gloriosa illa fundamenta prepotentis Reip. Helveticæ jecerunt; cumque prima initia feliciter successissent, tota Helvetia in hoc fœdus conjuravit, & tandem *Respub*. in XIII. pagos sive Provincias fuit radacta.

§ 3. Huis novæ *Reip*. acriter sese opposuerunt

t *tres* nationes.(1) Domus *Austriaca*, quæ
Helvetios tanquam *rebelles* dominium af-
abat. Primum prælium commissum fuit
r Helvetios & Austriacos A. 1315. Alte-
paulo post famosissimum ad pagum
pach, in quo *Leopoldus* Dux Austriæ, qui
ebatur *gloria militum*, cum universâ Nobi-
te sua à miseris aliquot Rusticis Helveti-
fuit obtruncatus, cujus etiam cadaver ho-
que Helvetii, tanquam trophæum partæ
ertatis ostendunt. (2) *Burgundi* Duce *Ca-*
Audace, Duce Burgundiæ. Cum quo tria
elia commissa. 1. ad oppidum *Gransonem*.
d oppidum *Moratum*. & 3. ad urbem *Nan-*
m in Lotharingia: in quo etiam prælio
t occisus. Hoc bello *Helvetii* infinitas di-
ias acquisiverunt, quarum quàm fuerint
les tum & ignari tribus exemplis ostendi
test. 1. patinas *argenteas* pro *stanneis* ven-
lerunt. 2. Pretiosissima *aulea* & *tapetes* Du-
Burgundiæ in *partes* dissecuerunt, ac inter
liviserunt. 3. Pretiosissimum *Adamentem*
cis Burgundiæ, cui similis in toto orbe
n reperiebatur, quidam *Helvetius*, existi-
ns esse vitrum vel crystallum, abjecit: de-
le unico aureo nummo cuidam Sacerdoti
ndidit. Sacerdos haud multo prudentior
100. aureis nummis alii vendidit: donec
dem inæstimabilis pretiii agnitus à Pa-
Rom. redimeretur, in cujus hodieque
rona conspicitur. 3. *Suevii* cum Du-
Maximiliano I. Imper. hoc bellum
ftum fuit circa A. 1500. in quo etiam *Hel-*
tii ultima suæ fortitudinis exempla edi-
derunt,

derunt ac sese in plenam libertatem vindicarunt. Ab eo tempore externis hostibus inaccessa mansit Helvetia; sed frequentibus bellis civilibus inter se collisa, sic tamen ut nunquam fœdus inter se semel initum abruperint, sed semper iterum in gratiam ac amicitiam mutuam reversi fuerunt, gnari, se non nisi propriâ discordiâ destrui posse.

II. *Imperator* Ludovicus IV. *Helvetiorum* Libertatem & Fœdus *confirmavit*.

Causa erat diffidium inter *Fridericum* Austriacum & *Ludovicum* Bavarum pro Imperio. Cum igitur tres *Helvetiorum* Pagi, *Uri, Underwalden*, & *Switz* constanter adhærerent Ludovico contra Domum Austriacam, hinc ab eo donati fuerunt *libertate*, ac *fœdus* ipsorum contra *Austriacos*, confirmatum fuit.

III. Helvetii *magno odio prosequuntur* Pavones.

Causa, quod Duces Austriæ in galeâ suâ habeant caudam Pavonis; Unde Helvetii illam avem in tota sua ditione extinxerunt, ac si quis pennam Pavonis in pileo gestasset, is à proximo Helvetio obviante absque ulteriori interrogatione fuisset interfectus. Exemplum ludicrum hujus contra Pavones odii refertur tale. Quidam *Helvetius* vitrum vino repletum, in mensa ante se radiis Solis expositum habebat, cumque *Sol*, ut naturaliter fieri solet, in vitro speciem caudæ *Pavo-*

nis

exhibuisset, quodam ex adstantibus di-
te: En pulchram caudam Pavonis, statim
vetius inter multas Domus *Austriacæ* ex-
ationes, stricto gladio, vitrum illud, tan-
m hostem libertatis Helveticæ, in minu-
partes confregit.

IV. *Helvetiorum* Militia *consistit in robore peditatus.*

Non reperitur in tota Europa præstantior
litia pedestris quam *Helvetiorum*, ita qui-
m, ut illa acies habeatur invicta, à qua stat
ditatus Helveticus. *Armis* olim utebantur
ribilibus (1) *gladiis* ingentibus quo utra-
e manu dexterrimè vibrabant. (2) *hale-
rdis* formidabilibus & *Saxis*. Tria plerum-
e magna saxa quisque Helvetiorum secum
aciem portabat. In præliis terribili *cla-
re* impetum in hostem faciebant. Atque
c *militiâ* Helvetii ab exteris invicti man-
unt.

§. 2. Sed ad *equestrem* militiam non adeo
nt apti, quemadmodum supra in Germaniâ
it dictum. Quippe regio illorum tota in-
ntibus *Saxis* & *montibus* repleta, non per-
ittit equestria certamina. Quanquam *Tigu-
ri* ante aliquot annos ad equestrem militi-
n suos assuefacere cœperint.

V. *Helvetiis exprobratur Militia Mercenaria.*

§. 1. Cum *Helvetii* tot præclaris victoriis
libertatem se asseruissent, exteri Reges,
Prin-

Principes ac Respub. certatim illorum amicitiam, fœdera & auxilia expetierunt, maximis propositis præmiis. Atque ita Helvetii lucro illecti, neglectâ *agriculturiâ & pecuariâ*, ingenti multitudine peregrinam militiam in hunc usque diem sectantur. Ut de comparantur cum priscis illis *Caribus*. Sicut enim in antiquo orbe nullum bellum gerebatur absque milite mercenario Care: ita hodiè Helvetii omnibus intersunt bellis.

§. 2. Sed præcipuè Regi *Galliæ* sunt addicti, qui illorum auxilia ingentibus præmiis atque privilegiis emercatur. Nam cum *Galli* inprimis valeant *equitatu*, sed careant sufficienti *pedestri* militia suæ nationis, prout supra dictum fuit: hinc Helvetico peditatu suam aciem reddunt invictam. Nam non potest reperiri præstantior Exercitus, quam qui constat ex Equite *Gallo* & pedite Helvetio.

§. 3. Hoc opprobrium militiæ *pensionariæ* molestissimè tulerunt reliquiæ priscorum Helvetiorum: adeoque plurimis edictis sub gravissima pœna juventutem suam ab *externa& mercenaria* militia domi continere studebant, præsertim postquam Ulricus Zwinglius gravissimis argumentis demonstrasset, talem militiam esse illicitam. Unde *Tigurini* & *Bernates* à reliquis Cantonibus secessionem fecerunt, neque amplius suam juventutem exteris Regibus vendere & immolare voluerunt. Sed prævaluit his destinationibus *lucri* dulcedo, ita ut de Helvetiis

tiis

dici possit, *peregrinam* militiam ab illis
per *prohiberi*, & semper *permitti*.

Helvetii *propter* dissidium *Religionis non rumpunt fœdus.*

§. 1. Dissidium *Religionis* in Helvetiâ ex-
um fuit A. C. 1516. cum Ulricus Zwin-
us reformationem religionis exorsus fuit.
mo *Tigurini*, deinde *Bernates*, *Basileen-*
Schaffhusii & alii *Cantones*, vel in totum
ex parte Euangelium receperunt, ac *Pa-*
Romam. Imperium detrectarunt. In
s obedientiâ perseverarunt *Lucernates*,
turenses, *Friburgenses* & reliqui. Ita Res-
. *Helvetica* in duas quasi factiones dis-
sit. Hinc bellum inter *Tigurinos* & Can-
ies Romanos In quo tandem A. 1531. ipse
ricus Zwinglius, qui tanquam pastor cum
ibus suis in aciem descenderat, fuit oc-
us.

§. 2. Tandem *pax* inter *Euangelicos* &
manenses Helvetios fuit inita, hac condi-
ne, ut *unicuique* quam velit liceat amplecti
igionem, & ne causâ religionis cuiquam
t vis, sed fœdus antiquum, non obstante
c *discordiâ* religionis, nihilominus inter
elvetios, Sacrosanctum habeatur. Hæc
ncordia duravit usque ad A. C. 1654. cum
vum bellum propter *religionem* inter Hel-
tios exarsit. Nam cum aliquot familiæ
ud *Switzenses* & *Cantones* alios Euangeli-
n fuissent amplexæ: *Switzenses* capitali
pplicio in illas animadverterunt. Hoc
lerare noluerunt *Tigurini* & *Bernates*,
tan-

tanquam *fœderi & paci* contrarium. Post longas contestationes, tandem ad *arma* fuit perventum, ac bellum atrox inter *Tigurinos & Lucernates* exortum. Donec tandem interponente se Rege *Galliæ*, hoc bellum compositum fuit.

III. DE REPUBLICA BELGICA.

CANON.

I. Respubl. *Belgica constat ex* VII. *Fœderatis Provinciis*

§. 1. Quarum Provinciarum nomina & ordo talis est. *Geldria, Hollandia, Zeelandia, Ultrajectum, Frisia, Transisulania, Groninga & Omlandia.* Hinc 7. sagittæ uno vinculo colligatæ sunt insignia hujus Reipubl.

§. 2. *Confœderatio* hæc primo cœpit Anno 1579. *Ultrajecti*, ubi *Unio* & perpetuum *fœdus* contra Hispanos certis legibus fuit initum. Quæ *Unio* Anno 1650. Hagæ Comitis à VII. Povinciis *renovata, amplificata & confirmata* fuit.

II. *Tyrannis Hispanorum hujus Reip. causa fuit.*

§. 1. Cum *Provinciæ* Belgicæ in potestatem Domus Burgundiæ pervenissent, multum jam violata atque infracta fuit antiqua illorum libertas; præcipuè sub regimine *Caroli*

Audacis: sed respirarunt, & pristinum ite-
a florem recuperarunt sub *Carolo* V. qui
: ingenio Belgarum accommodans, plura
petravit per *benevolentiam*, quam ejus vel
ecessores vel successores violentia extor-
ere poterant.

§. 2. At vero cum *Philippus* II. filius ejus
elgarum *moribus*, *lingua* & *institutis* peni-
alienus, successisset, statim facta fuit aba-
natio animorum, præsertim quia statue-
Philippus II. has provincias regio more
bernare & antiqua illorum jura paulatim
olere.

§. 3. *Tyrannis* Hispanica erat duplex, a-
Ecclesiastica, alia *civilis*. *Ecclesiastica* con-
ebat in *Inquisitione* Hispanica & introdu-
one novorum *Episcopatuum*. Hinc atrox
rsecutio eorum, qui communi nomine *Lu-
rani*, postea *Geusii* & *Reformati* appella-
ntur, ita ut intra 40. annos plusquam cen-
m millia hominum vario mortis genere
opter religionem fuerint necata. Contra
nc persecutionem *Nobilitas* Belgica Anno
1566. libellum Supplicem, Duce *Bredero-*
exhibuit *Bruxellis*, *Margarethæ* Parmensi.
uo tempore per ludibrium appellati fue-
nt Geusii sive mendici, quod nomen ipsi si-
perhonorificum duxerunt, ac statim pecu-
ria insignia mendicorum in vestitu suo as-
mpserunt, cum hoc Symbolo: Fideles Regi
que ad manticam. Eodem anno plebs per
tum Belgium horribili tumultu insurrexit,
arreptus armis conciones ubique celebra-
t, impetuque in templa facto, omnes sta-
tuas

tuas & imagines confregit. Ita belli initium fuit factum.

§. 4. *Tyrannis* civilis consistebat in obolitione *privilegiorum* & introductione novi regiminis; Quemadmodum ipsi Ordines Hollandiæ his verbis exponunt; *Non potest alia belli Belgici aut tumultuum origo afferri, quicquid vulgo contra asseratur, quam quod vi armata per Hispanos & alios peregrinos milites à nobis extorquere voluit Philippus II. quod Comitia Ordinum publicæ utilitati adversari judicabant.* Hujus *Civilis* tyrannidis hæc præcipuè fuerunt effecta (1) *Impositio* & *extorsio* novorum tributorum, inprimis decimi nummi. (2) *Exstructio Castellorum.* (3) Cædes *Nobilium*, imprimis Comitis *Egmondani* & *Hornani*. (4) direptio & cædes *Civitatum inprimis Antwerpiæ*, *Mechliniæ*, *Roterodami*, *Zuphaniæ*, *Nardæ*, *Harlemi*, *Oudewatræ*, *Trajecti* ad Mosam.

§. 5. Hujus *Tyrannidis* præcipuus author fuit Cardinalis *Granvellanus*, Executor Ferdinandus de Toleto Dux *Albanus*, qui in Belgium à *Philoppo* II. missus ad tumultus componendos, consilium sanguinis, vulgo *Blutrhat* instituit. Cujus Præses quidam erat *Vargas* Hispanus, homo rudis & truculentus, qui barbarum hunc Syllogismum pronuntiavit: *Hæretici* fraxerunt templa, *boni* nihil faxeunt contra: Ergo debent omnes *patibulare.* Cum Belgæ prætenderent sua privilegia, eadem barbarie respondit; *Nos* non *curamus* vestros *privilegios.*

§. 6. Tandem Hispanorum *Tyrannidem*, cum

cum diutius perferre non possent, *Wilhelmus* Princeps Auriacus arma contra Ducem *Albanum* sumpsit, ac Provincias in libertatum vindicare conatus fuit. Ita bellum *Belgicum* cœpit Anno 1568. & duravit usque ad annum 1648. adeoque per 80. annos continuatum fuit.

§. 7. Prima *Hollandiæ Urbs Briela* Hispanis erepta à *Geusiis* Aquaticis Duce Comite *Marcano* anno 1570. fuit. Ab hoc tam tenui Principio profectum fuit principium *libertatis* Belgicæ. Mox defecit *Vlissinga*, deinde *Zirixsea*, *Roterodamum* & *Middelburgum*, atque ab eo tempore nunquam Hispani amissa recuperare potuerunt; sed magis magisque Respublica victoriis crevit.

III. Renunciant *Philippo* II. *omne obsequium.*

Anno C. 1581. d. 27. Julii hæc Resp. *solemniter* Philippo II. omne *obsequium ac subjectionem* renunciavit, eumque pro *Tyranno* & perpetuo hoste declaravit, firmissimo cum proposito, nullam unquam *pacem aut reconciliationem* cum Hispanis ineundi, quamdiu ullum jus in hanc Remp. prætenderent. Tanto ardore & fiducia hæc abjuratio fuit accepta, ut maluerint totam potius *Hollandiam* & *Zeelandiam* Oceano & aquis submergi, quam eam iterum Hispanorum potestati submittere.

IV. *Exterorum* Protectionem *quærunt.*

§. 1. Initio tumultuum cum *Ordines* viderent

rent sese esse impares Hispanicæ potentiæ, *externa* præsidia quæsiverunt ac qualemcunque *Dominum* quàm *Hispanos* perferre ma luerunt. Primo vocatus fuit *Mathias* Archi dux Austriæ, Frater Rudolphi II. Imperat Sed cum in hoc parum esset præsidii, vocatus fuit Dux *Alansonius*, Frater Henrici III. Regis Galliæ, qui etiam anno 1582. creatus fuit solemniter Dux *Brabantiæ*, *Princeps Belgarum*. Sed hic tam malè administravit Remp. ut altero anno iterum potentiâ exciderit. Quemadmodum supra in Regno Galliæ dictum.

§. 2. Interfecto *Delphis* Principe *Guilielmo* Auriaco A. C. 1584. Belgæ *Henrico* III. Regi Galliæ principatum ultimis precibus obtulerant, sperantes, se antiqua bella inter Hispanos & Gallos hac occasione resuscitaturos. Sed frustraneum etiam hoc fuit consilium, quippe *Henricus* III. sua socordia tot domi difficultatibus fuit implicatus, ut nullam exterorum curam habere posset.

§. 3. Igitur Anno 1585. ad *Elisabetham* Reginam Angliæ easdem preces cum dominio suo obtulerunt: Ubi major spes, quia eadem tum Belgarum & Anglorum religio. Sed & *Angli* abnuerunt, adeoque sponsa tam dives & splendida, quod mirari licet, procum eâ tempestate reperire non potuit, quippe erat in fatis, ut virgo intacta maneret, ac suam libertatem propriis viribus tutaretur. Nihilominus *Elisabetha Robertum Dudleium Comitem Lecestriæ* cum exercitu misit, qui Provincias contra Hispanos defenderet. Sed & hujus

ujus imperium breve atque infelix fuit; uippe *Lecestrius* captata gratia plebis, imerium ipse affectabat, & consilia inveat urbium potissimarum accupandarum.

I. Belgæ Confœderati *suam Remp. ipsi gubernant & defendunt.*

§. 1. Cum hactenus deprehendissent exernos Dominos atque auxilia tam infeliciter ccessisse, statuerunt imposterum ipsi Remp. iam gubernare & quantum possent defenere, ac in eum finem Batavi *Mauritium*, Frii *Wilhelmum*, Comites Nassoviæ, *Gubernatos* & Capitaneos *Generales* creaverunt, quom concordia ac victricibus armis circa anun 1594. VII. Povinciæ ab Hispanis vindiitæ & in unum Reipub. corpus redactæ erunt.

§. 2. Tribus *periodis* & quasi gradibus forna hujus Reip. fuit circumacta (1) ab anno 81. ad annum 1609. quo spatio innumeris fficultatibus conflictata, tandem terra maque emersit, ac Hispanos ad pacis consilia mpulit, quæ cum propter multas difficulta tunc temporis non posset concludi, indue duodecennales pactæ fuerunt. (2) ab an 1609. & induciis duodecennalibus ad anm 1621. & earum exitum, quod spatium rtim bellis externis, *Iuliacensi*, *Brunsuicen- 5 Palatino fuit* transactum, partim *discor-* domesticis in Religione & Rep. exortis ab anno 1621. ad annum 1648. ad finem li Hispanici.

VI. *Libertatem Conscientiæ indulgent.*

Idque secundum leges *Unionis* Ultrajectinæ *Religio* reformata publicè stabilita est, *Anabaptistæ* sive *Mennonitæ* & *alii* publica templa vel congregationes habent. Solis Pontificiis & *Socinianis* propter rationem Status publico religionis exercitio est interdictum.

VII. Munimenta *hujus Reipub. sunt* Maria, Flumina, Urbes, & Propugnacula.

§. 1. Respub. hæc *ex aquis* nata, in *aquis* subsistit. Unde proverbio dicitur: Tutandis *Belgis* natum esse *mare & flumina.* Quippe præcipuum robur harum regionum consistit in *aqua*, & Dominio maris, secundum *Ordinum* Symbolum: *Imperator maris est terræ Dominus.* Flumina sunt *Mosa, Rhenus, Isala,* & tota Regio innumeris aquæ ductibus ita dissecta, ut hosti facilè inaccessa reddi possit. Accedit extremum præsidium, quod perfossis aggeribus & laxatis catarractis totam regionem stagnare & cuncta campestria diluvio submergere possint.

VIII. *Supremum consilium constituunt Ordines Generales.*

§. 1. *Regimen* harum Provinciarum *dupliciter* consideratur, vel *Collective* vel *Distributivè.* *Collective* quatenus VII. Provinciæ perpetuò *fœdere* conjunguntur. Ita Supremum

mum regimen est penes illos, qui vocantur *Ordines* seu *status* Generales.

§. 2. *Initio* hujus Reip. Suprema fœderatarum Provinciarum potestas erat penes *Consilium* Status, sed quia huic Consilio *status* ex pacto intererat Legatus *Angliæ*, atque hac ratione penitùs inspiciebat in arcana hujus Reip. ad evitândam hanc difficulatem, visum fuit Consilio *status* deliberationes relinquere, at verò *Summam* Reip. ac *majora* negotia transferre ad Consilium *Ordinum* Generalium.

§. 3. *Ordinum* Generalium est tractare omnia, quæ spectant commune *fœdus*, *bellum* & *pacem*, *fædera* ac *legationes* procurare, ita tamen ut in *gravioribus ac extraordinariis* negotiis ad *singularum* Provinciarum *ordines* referant atque ex illorum arbitrio statuant Titulus Ordinum *Generalium est Hoochmogende*; Cæterarum provinciarum *Moogende.* Hollandiæ & Westfrisi *Grootmogende.*

§. 4. *Præses* Ordinum Generalium singulis septimanis mutatur secundum *Ordinem* Provinciarum. Deputati sunt vel *unus* vel *plures*. Sed *plures si* sint, non tamen nisi unum Suffragium conficiunt: quippe *Suffragia* in hoc Collegio non colliguntur *viritim*, sive secundum numerum personarum, sed secundum numerum *Provinciarum*.

§. 5. Proximum ab Ordinibus Generalibus locum hodiè obtinet Consilium *status* cujus est negotia quasi præparare, & suo con-

filio Ordinibus Generalibus adesse. In hoc *Collegio* admittitur Supremus *militiæ* vel *Provinciæ* Gubernator ejusque *Successores*, si qui ipso adhuc vivo designati fuerint, ut maturè assuescant negotiis Reip. tractandis, ac nosse discant *mores & ingenia* Magistratuum.

IX. *Supremus Reip. & Militiæ Præfectus constitutus fuit ex Familiâ* Nassovia.

§. 1. Hujus rei duplex fuit causa. 1. *Merita* Familiæ Nassovicæ in hanc Remp. Quippe primus *Wilhelmus* Princeps Auriacus fundamenta libertatis posuit. Ejus duo filii ac Successores *Mauritius* ac *Fridericus* Henricus eam ad summum potentiæ & Majestatis fastigium duxerunt. Ita hujus familiæ tanta semper apud Belgas Confœderatos fuit æstimatio ac dignitas, ut non alios existimarint suæ libertatis ac Reip. defensores ac Gubernatores esse eligendos, quam ex hac Familiâ.

§. 2. Accessit quod hæc *Familia* amplissimas in his Provinciis ditiones atque opes possideret, ac inprimis quod *Belgarum* moribus assueti quam optimè nossent illud temperamentum, quo hi populi *maritimi* essent gubernandi, *familiaritate* nimirum procerum & *amore ac benevolentia* populi.

§. 3. *Præfecti* hujus Reip. duplex fuit titulus Respectu Reip. vocatur *Gubernator*, cujusque est titulus *Excellentia*. Respectu Mili-

Militiæ vocatur Capitaneus *Generalis*. Ejus magna quidem auctoritas, sic tamen ut *Suprema* potestas semper sit *Ordinum*, quorum se etiam non nisi *ministrum* profitetur. Præcipuæ *Prærogativæ* Gubernatoris fuerunt (1) *Potestas* ignoscendi. (2) potestas *conferendi* dignitates. (3) eligendi Magistratus Urbanos secundum *leges* & *consuetudines* cujuslibet loci. Idem fuit *Præses* & Caput *Iudiciorum*, Supremus *Academiæ* Curator, *Moderator* & *Arbiter* Controversiarum inter Provincias. In cæteris ejus Potestas Ordinum autoritate limitata, ac circumscripta fuit,

X. *Præcipua* cura *rei* Maritimæ *est*.

§. 1. Hæc commissa est Collegio *Admiralitatis*, qualia sunt diversa in Hollandia, Zeelandia & Frisia. In *Hollandia* sunt tria, *Amstelodami*, *Roterodami* & *Hornæ*, quod interdum *Enchusam* transfertur. In *Zeelandia* unum *Middelburgi*: in *Frisia* quoque unum *Doccumi* & *Harlingæ*.

§. 2. Horum præcipuum munus est providere, ut *libera* sint maria & navigationes, ut *classes* & *naves* bellicæ omnibus rebus necessariis sint instructæ, ut *controversiæ* Nauticæ decidantur.

§. 3. *Publicæ* naves tria inprimis curare debent, (1) Ut naves *Mercatorias* contra *hostes* vel *piratas* tueantur, quod vocant Convoyen. (2) ut *mare* purgent ab *hoste* vel *piratis*, quod vocant Kruyssen. (3) ut *aditus*

maritimos Provinciarum custodiunt, quod vocant Wachten.

§. 4. Initio belli Belgici nulla vitæ venia fuit inter *Belgas & Hispanos*, sed sese invicem absque ullâ misericordiâ trucidarunt, neque captivitas vel redemtio ullum habuit locum, sed si quis hostium in potestatem veniebat, ligatis manibus pedibusque in profundum mergebatur, quod vocabant *Die Voeten spoelen.* Hinc Nautæ hac conditione Sacramentum dicebant, quod *gratiam* hosti neque *daturi*, neque *accepturi* essent, neque ullam *deditionem* facturi, sed usque in mortem pugnaturi. Hinc superati, ne vivi pervenirent in manus hostium, *ignem* pulveri pyrio interdum immittere solebant, atque ita se pariter & hostes perdere, quod vocabant *den roden haen Krayen.*

§. 5. Sed cum hic modus procedendi cum tempore videretur immanior: placuit tandem hanc *legem* remittere, & mari captos ad tetros carceres absque ullâ spe redemptionis relegare. Placuit hoc & Hispano & Ordinibus. *Hispanus* enim sperabat se metu tam longæ & tetræ captivitatis Batavos ad navigationes timidiores redditurum. *Ordines* existimabant suos metu captivitatis eò acrius ad naves tutandas inflammatum iri. Id quod etiam factum fuit.

§. 6. Hac igitur virtute hæc Resp. *Imperium* maris obtinuit ac Hispanos immanibus cladibus affecit: præcipuè anno 1640. profligata illa terribili classe Hispanicâ in ipso littore Anglico, ita quidem ut hodiè nuspiam

tanta

tanta potentia maritima reperiatur, quàm apud Batavos, ac res prodigio simillima videatur, regionem tam arctis spatiis conclusam ac omnibus ad res nauticas spectantibus carentem, nisi quæ aliunde apportantur, totum terrarum orbem suis navibus implere. Nam hic non minor navium quam aliarum rerum mercatura exercetur, ac integræ *classes* omnibus rebus instructissimæ venales aut conductitiæ exstant, dummodo emtorem aut conductorem reperiant, neque ullus populus ad res nauticas præstantior, ita quidem ut ab ipso Neptuno geniti, atque educati videantur: neque difficilis res est intra paucos dies multa sociorum navalium millia contrahere, quemadmodum nuperis Anglorum & Suecorum bellis fuit compertum.

XI. Militia *Terrestris* ferè Poliorcetica *est*.

§. I. Hoc est potius in Urbium *defensione* vel *expugnatione*, quam præliis *campestribus* occupatur. Quippe cum Resp. hæc arctis terrarum spatiis conclusa, undique vel mari vel fluminibus vel magnis ac munitis Urbibus cingatur, nullis in ea usus est præliorum campestrium, quorum neque Victoria neque clades magnum ad summam rei momentum afferre potest. Quapropter totius militiæ terrestris ratio ad solam *Poliorceticam* sive Urbium *obsidiones* vel *propugnationes* fuit redacta.

§. 2. *Exercitus* maximâ parte ex peditatu consistit, cujus nimirum major usus in Urbium obsidionibus esse solet. Durante bello plerumque ad *centum* millia & amplius in armis & sub sacramento militari fuerunt.

§. 3. Hanc Militiam *Poliorceticam* primi instituerunt & excoluerunt *Mauritius & Wilhelmus* Comites Nassoviæ, à quibus omnis disciplina militaris hodierna proficiscitur. Ita Belgium *Schola* quasi publica & militiæ & armorum fuit, ac ex totâ Europâ Reges ac Principes Tyrocinia militiæ suæ in castris Belgicis collocarunt; quemadmodum ipse *Gustavus* Adolphus Rex Sueciæ, dissimulatâ personâ, arma tanquam gregarius miles sub Principe Mauritio exercuisse dicitur. Deducta fuit hæc militia Poliorcetica his Magistris ad summam perfectionem, ac perfectissima Urbium expugnandarum & obsidendarum exempla edita fuerunt, præcipue in obsidione *Sylvæducis*, *Grollæ*, *Bredæ ac Hulstæ*: sed inprimis totus Orbis stupore defixus fuit, cum *Sylvaducis* obsideretur, quæ Urbs naturâ loci inexpugnabilis, arte tamen & ingenio ac stupendis machinis fuit superata. Et ab eo tempore patuit nullum Urbem esse insuperabilem, quia Sylvaducis expugnari potuit.

§. 4. *Prælium* justum unicum toto bello commissum fuit ad *Neoportum* A. 1600. quod vulgo dicitur Prælium *Flandricum*, ubi Batavi ostenderunt sese etiam campestri prælio hostibus esse pares, profligarunt enim robu-

stissi-

ſtiſſimas Hiſpanorum & Italorum cohortes, quanquam loco iniquiſſimo & in hoſtili ſolo undique circumventi.

XII. Fœdera vel Commerciorum *vel Armorum habent.*

Commerciorum cum Civitatibus *Hanſeaticis*, Rege *Daniæ, Sweciæ, Poloniæ, Ruſſis & Turcis. Armorum* fœdera fuerunt cum *Angli*, ſed morte Eliſabethæ abrupta: deinde arctiſſimum armorum fœdus cum *Gallis* fuit initum, quod hodieque durat.

XIII. Imperium & Commercia *per totum Orbem propagarunt.*

§. 1. Per duas *Societates*, Indiæ *Orientalis & Occidentalis*, quæ ſunt *Collegia* autoritate *Ordinum* ad certos annos inſtituta, ut bellum & mercatura in utraque India exerceant. Qui majorem pecuniæ ſummam conferunt, iſti vocantur *Bewinthebbers vel Hooftparticipanten.* Atque ex his eliguntur *Gubernatores* totius Societatis.

§. 2. Hæ duæ *Societates* ampliſſima *regna & territoria per Africam, Aſiam & Americam* occuparunt, ac Hiſpanis & Luſitanis tum temporis hoſtibus ſuis ingentia damna intulerunt, & immenſis opibus hanc Remp. ditarunt.

§. 3. Societas Indiæ Orientalis ſedem regiminis ſui conſtituit in Inſula *Iava*, condita ibi urbe ampliſſima & munitiſſima, quæ vocatur

catur *Batavia*, ubi ſedem habet ſupremus Gubernator Indiæ Orientalis.

§. 4. Societas Indiæ Occidentalis ſedem ſuam habuit in *Braſilia* Fernambucci, condita ibi Urbe ſplendidiſſima & inexpugnabili, quæ vocatur *Mauritiopolis & Recif.* Hæc Societas ſub initio feliciſſimis auſpiciis claſſem Hiſpanicam auro & argento gravem intercepit, in qua plus quam XII. milliones erant, ſed ante aliquot annos perfidia *Luſitanorum* grave damnum accepit, amiſſis in Braſilia omnibus ditionibus, ita ut de ejus inſtauratione hactenus conſilia agitentur.

XIV. *Pax cum Hiſpanis Monaſterii inita.*

Anno C. 1648. Poſt bellum 80. annorum inter *Hiſpanos & Belgas* Confœderatos pax æterna fuit inita, ac juſtiſſima Belgarum cauſa contra Tyrannidem & oppreſſionem tandem triumphavit. *Hiſpanus*, omni, quam ſe habere putabat, prætenſioni, in perpetuum renuntiavit, ac Remp. hanc pro libera, & à Solo Deo dependente, agnovit. Ita diuturnum illud bellum tandem glorioſa pace fuit concluſum.

XV. *Arctior* Unio *inter Provincias Confœderatas initur.*

Anno C. 1651. 21. Aug. Cauſa fuit obitus Principis Auriaci *Wilhelmi* II. nullo relicto ſucceſſore. Unde Ordines VII. Provinciarum ſolemne *Conſilium* Hagæ celebrarunt, ac in

caſu

casu illo, quid pro salute Reipubl. consultum foret, deliberarunt. *Tria* summa capita in deliberationem venerunt. *Unio* Provinciarum, *Religio* & *Militia*. Quod *Unionem* spectat repetitia, confirmata & aucta fuit *Unio* Ultrajectina, ac VII. Provinciæ denuò solemni fœdere in perpetuum sese obstrinxerunt. Religio, quæ publicè doceatur & Synodo Dordracena elucidata fuit, etiam stabilita est. Præcipua de Militia fuit disceptatio & in eam rem communi Provinciarum consensu leges atque decreta fuerunt condita.

XVI. *Resp* Belgica *ad* Perennitatem *est instituta*.

Contra Judicium Cardinalis *Bentivoglii*, qui Rempub. hanc non diu consistere posse statuit. Sed ejus rationes sunt infirmæ ac nullius momenti. Quin imò hæc Respubl. tam præclaro temperamento, secundum genium horum populorum est instituta, ut nunquam ab externo hoste humanitùs destrui possit. Unicum malum, omnibus Rebusp. & Imperiis commune, est *discordia* interna. Sed quia hunc morbum ejusque consequens mortem non ignorant Belgæ: hinc sufficientibus remediis sese illi opponunt & propterea Sanctissimo hoc *Symbolo* utuntur: *Concordia* res *parvæ* crescunt: *discordiâ* maximæ dilabuntur. *Eendracht maekt macht.* Huc etiam spectat *Leo* VII. Sagittas uno vinculo colligatas repræsentans, quæ quandiu manent

unitæ,

unitæ, nulla humana vis hujus Reip. fundamenta quassare potest.

CATALOGUS PRAECIPUORUM AUTHORUM HISTORICO-POLITICORUM.

CANON.

I. Auctores *Politici alii* Generales, *alii* Speciales *sunt*.

GEnerales Authores sunt, qui de omnibus Imperiis, Regnis & Rebus-Publicis scribunt. Ex quibus præcipui sunt.

Archontologia Cosmica & Tractatus, qui vulgò vocantur *Respublicæ*. Historiæ Universales, *Thuanus*, Scriptores bellorum nostri temporis. Huc etiam spectant novi, ut vocantur *Atlantes & Topographiæ*.

Speciales Authores sunt, qui de *Singulis* Imperiis, Regnis & Rebuspublicis ex professo scribunt, quorum quidem Catalogus hic est.

De Imperio Romano-Germanico tractant *Politica* Imperialis *Goldasti*, *Carpzovius* ad Legem Regiam Germanorum, & recentissimi *Commentatores in A. Bullam*, inter quos diligentissimus & accuratissimus censetur *Limnæus*.

De *Turcarum* Imperio pauca fide digna extant. Optimus tamen censetur Lazari *Saran-*

Saranzii Ottomanus, Turcia *Leunclavii* & recentissimæ Relationes *Venetorum*. Nullus enim populus accuratiùs novit mores & Imperium Ottomannicum, quam Respubl. Veneta.

De Imperio *Muscovitico* etiam vix quicquam certi nobis constat, nisi quæ exstant apud *Sigismundum* Baronem ab *Herberstein*, Petrum *Petrejum* in Chronic. Moscoviæ & denique in Itinerario Moscovisico *Olearii*.

Inter Scriptores Rerum *Hispanicarum* accuratissimus est Johannes *Mariana*, cum quo conjungendæ sunt relationes Antonii Perezii.

Historiam Politicam Galliæ scripserunt Petrus Matthæus, acta Cardinalis Richelieu & Mazarini. Inter Historicos Thuanus, Gramondus & recentissimi lingua Gallica scripti.

De *Britannia* agunt *Buchananus* in Historia Scotiæ, Chronicon Angliæ *Backeri*, & Historia *Parlamenti* Angliæ.

De Regnis *Septentrionalibus* legendum est Chronicon *Norwegii* Sturlesonii. Historia Danica *Pontani* & Johannis *Meursii*, Historia Suecica *Loccenii*.

De *Polonorum* Rebus tractat Paulus *Piasecius*, *Pastorius*, *Cromerus*, *Michovius*.

De Republ. *Venetâ* Petrus *Bembus*, Paulus *Paruta*, *Contarenus*.

De *Helvetiis* compendiosè agit Johannes Henricus *Hottingerus* in methodo legendi Historias Helveticas.

De-

De Repub. *Belgica* legendi Annales *Belgici* Everhardi *Reidani*, Hugonis *Grotii*, ac recentissimus & diligentissimus Lucas ab *Aizema*, qui quicquid à Pace Hispanica huc usque actum & tractatum fuit ex authenticis actis ordine collegit, ac Linguâ Belgicâ aliquot tomis publicavit.

II. *Cujuslibet Gentis Scriptores quantum fieri potest, sua linguâ legendi sunt.*

Nam non possunt res populorum exactius describi, quam illa *Linguâ*, qua utuntur. Ita historiæ Romanæ longe felicius hauriuntur ex Livio, quam ex Dionysio Halicarnassæo. Debet igitur *Politicus* discere plerasque linguas Europæas, non quidem ut omnibus loquatur, sed ut saltem scriptores intelligat. Maximè necessariæ sunt hæ linguæ: *Hispanica, Italica, Gallica, Anglica, Danica, Suecica*, & si fieri potest, *Polonica*.

III. *In lectione Authorum illa præcipuè, sunt observanda, quæ hodieque* manifestum & necessarium *usum habent.*

§. 1. Cum enim tanta sit vitæ humanæ *brevitas*, & ea multitudo *negotiorum*, ut vix rebus *necessariis* sufficiamus, non convenit Politico, ut *antiquis* ruderibus ac moribus diu immoretur. Quippe jam illa preterierunt, neque majorem usum habent, quam detrium aliquod pallium aut calcei vetustate consumti.

ti. Huc pertinet illud, quod Seneca alicubi dicit: *necessaria* ignoramus, quia *non necessaria* discimus.

§. 2. Non tamen planè debemus esse ignari veteris ævi, sed sufficit tenere seriem Quatuor Monarchiarum, & *præcipuos* casus antiqui orbis. Reliqua illis relinquenda sunt, qui ex professo in illis rebus versantur, à quibus etiam Politicus, si ita res & usus poscat, facilè informari poterit.

§. 3. Inprimis cavendum, ne ex Scriptoribus *Sententias* aut *exempla* copiosè coacervemus, multo minus, ut libros & capita & paginas citemus nisi casus specialis dubius id requirat. Satis est rem ipsam nosse, reliquæ curiositates sapiunt industriam nimis Scholasticam. *Politicus* igitur Bibliothecam suam debet gestare in capite. Quod si necessitas requirat dictis vel scriptis suis fidem asserrere, id ex authoribus, quos recensuimus, & qui fide digni ac omni exceptione majores sunt, ac quorum lectionem familiarem sibi reddere debet, facilè præstabit.

Angliæ sub *Henrico* VIII. *Cardinalis Wolsæus* & *Thomas Cromwel*. Sub *Iacobo Comes Somersetensis* & *Dux Buckinghamiæ*. In *Suecia Axel Oxenstiernius*. In *Polonia Iohannes Zamoscius*, & alii Cancellarii Regni.

II. *In Resppub. non dantur tales Ministri.*

Quia Aristocratia & Democratia non possunt ferre, ut unus aliquis tam ampla potestate sit instructus, sed ibi locum habet illud Tiberii: *plures* sociatis laboribus *facilius* administrare Rempub. Dantur tamen quædam hujus Magistratus Simulacra, præsertim in Batavia *primarius* Consiliarius Titulo *Advocati aut Pensionarii* Hollandiæ quandam speciem *Primarii* Ministri Status repræsentat, sic tamen ut omnis *autoritas* sit penes totum Collegium Ordinum, quorum ipse *Suffragia* exquirit, ac *sententiam* secundum illorum arbitrium condit.

III. *Præstantissimi* duces *militares hi fuerunt.*

In *Hispania*, Ferdinandus Dux *Albæ*. In *Gallia* Gasto *Foxejus*, Mareschallus *Biron*, Princeps *Condæus* & *Turrenius*. In *Suecia Bannerius*, *Torstenson* & *Wrangel*. In Polonia *Charnezcki*. In Germania, Comes *Tilli*, Albertus *Wallenstein* Dux Fridlandiæ, *Bernhardus* Dux Weimariensis, Comes *Mansfeldius*. In Belgio Fœderato *Mauritius* & *Fridericus*-Henricus Nassovii: & ex parte Hispanorum Ambrosius *Spinola*. In Turcia, *Hussein*.

In

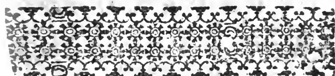
In Russia *Chowanski.* In Tartaria Orientali & Sina *Amavanzus.*

IV. *Præcipui Duces* Maritimi *hi fuerunt.*

In *Hispania* sub Carolo V. Andreas *d' Auria* Genuensis. In *Anglia* sub Elisabetha, *Franciscus* Drack & Ualtherus *Ralegh*, sed præcipua gloria belli maritimi spectat ad Hollandos qui in bello 80. annorum quamplurimos heroas habuerunt, ex quibus paucos tantum commemoramus: *Heemskerckium, Petrum Heinium, Trompios, Wittenium, de Ruyter,* Evertzios, Bankertum, aliosque qui hodierno bello virtutem suam exerunt plurimi, quorum nomina aliquando commemorabit Historia.

ORBIS

ORBIS POLITICI
PARS SECUNDA.
COMPLECTENS
PRINCIPATUS
ET
DOMINIA
ORBIS TERRARUM.

ORBIS POLITICUS
COMPLECTENS
RINCIPATUS
ET
DOMINIA
ORBIS TERRARUM.

PRINCIPATUS.

Principatus ſunt vel *Eccleſiaſtici* vel *Seculares.*

Eccleſiaſtici ſunt vel Papatus, vel Archi-Epiſcopatus, vel Epiſcopatus, vel Abbatiatus.

DE his in genere notandum, quod ſint merè *Electivi*, & ad nullam certam familiam adſtricti: eliguntur *Papæ* ex & à *Cardinalibus*; Reliqui à ſuis *Capitulis*.

PA-

PAPATUS.

I. Papatus est Romanus, Japonicus & Peguanus.

1. PApatus vocatur principatus Religiosus. Tales tres reperiuntur in orbe terrarum, apud Christianos Romanus: inter Ethnicos *Iaponicus*, & *Peguanus*. Olim apud Mahummedanos fuit quartus, *Chalifatus*: sed eum extinxerunt jam ante quatuor secula Tartari. *Iaponicus* vocatur *Dair*: qui & ipse potestate Civili exutus fuit circa Annum C. 1600. *Peguanus* vocatur *Rolim*. De quo nunc dicere nihil attinet.

2. *Papa* Romanus tenet in Italiâ Romam, Patrimonium Petri, *Flaminiam*, *Umbriam*, partem *Hetruriæ*, Marcam *Anconitanam*, Agrum *Perusinum*, *Sabinum*, *Bononiensem*, Ducatum *Ferrariensem*, *Castrensem*, & *Beneventanum* in Regno Neapol. Comitatum *Avenionensem* in Provincia Narbonensi.

3. Talem *Principatum* Pontifices Rom. variis acquisiverunt artibus. Primò quidem confictâ *donatione* Constantini M. Deinde *liberalitate* Regum Franciæ *Pipini* & *Caroli* M. Tertio testamento *Machtildis*, Comitissæ Hetruriæ, quæ vixit sub *Henrico* IV. & *Gregorio* IV. Quarto *Armis* & *Violentia*.

II. Papa *prætendit* Monarchiam *Universalem*.

1. Neminem in terris dicendum *Monar*-

cham

n præter Papam contendit Baronius ad 1097. n.29.30.31.

2. Hinc se majorem *Imperatore* & omnis Regibus prædicat, ac Dominum *Deum* vocat. *Extrav.* Joan.XXII.de V.sign.C.cum ter.

3. Potentia Papæ *Spiritualis* consistit in sacrorum interdictione sive excommunicatione.

II. Papa *de jure* subjectus *est* Imperatori *Rom.*

1. Ea subjectio duravit usque ad tempora *Hildebrandi*, qui dictus est *Gregorius* Papa IX.

2. Non ergo tribuenda est major Papæ Majestas, quàm qualis tribuitur aliis Principibus Imperio subjectis, contra quàm sentit *Carpzov.*ad L. Reg. c. 13, sect. 4. *Goldast.*

IV. Papatum *fundavit* Hildebrandus.

1. *Hildebrandus* sive *Gregorius* IX. primus levavit sacerdotalem lanceam contra diadema regni, ut *Leodiensis* Ecclesia loquitur. Ab hoc maximæ illius & omni seculo tremendæ venerandæque R. Pont. & infinitæ penè potentiæ jus manavit. *Onuphr.* Panvinius in vita Gregor. VII.

V. Hostes *Papæ vocantur* hæretici.

1. Quicunque credere nolunt Papam esse supremum Monarcham in Ecclesiasticis & Civilibus, illi à curiâ Rom. vocantur *hæretici.*

2. Tales *hæretici* inprimis apud Curiam Romanam; hodie Protestantes sive Evangelici

lici sunt qui Papæ autoritatem omnem abrogarunt, eumque *Antichristum* declararunt.

3. Hos hæreticus summâ vi exstirpare conatur, instituto in eam rem Collegio de propagandâ fide. vid. *Goldast.*

VI. Papa *Comitatum Avenionensem recuperat.*

1. Comitatum *Avenionens.* situm in Provincia Galliæ Papa obtinuit jure hypothecæ à Johannâ Reginâ Neapolis A. 1352. fuitque ibi sedes Pontificia per annos 70. continuos.

2. Cum vero A. 1662. Papa violasset Legatum R. Galliæ, Ducem de *Crequi*, immissis latronibus Corsis, Rex Gall *Ludov.* XIV. justissimâ Vindictâ Papæ Comitat. Avenion. ademit: quin imo res ad apertum bellum spectabat, sed tandem pax facta ac Avenio Papæ restituta.

VII. *Roma à Carolo* Borbonio *expugnata.*

A. 1527. Papa obsessus in castello *S. Angeli*, tandem deditionem fecit ac præsidium German. & Hispanicum recœpit. De Controversiâ & bello inter *Paulum* V. Papam & Remp. *Venetam* A. 1606 prolixè Thuan. 137.

VIII. *Ducatus* Ferrariæ & Urbini *redit ad Papam.*

A. 1597. Post obitum *Alphonsi* II. Estensis, Papa

a Ducatum Ferrariæ, tanquam feudum lesiæ ad se recepit. *Thuan.* 100. 119.
ost obitum *Francisci* Mariæ, ultimi ex faâ *Roborea* etiam Ducatus *Urbini* ad Padevolutus est. A. 1626.

Feuda *Papæ sunt Regnum* Neap. 'arma & Placentia, *ditio* Radicofanensis *Hetruriæ*.

ro Regno Neapolitano Rex Hispan. sins annis Papæ præstat equum album & aot millia Ducatorum.

RCHI-EPISCOPATUS.

Archi-Episcopatus sunt vel *Electorales* vel *Non-Electorales*.

torales *sunt* Moguntinus, Trevirensis, Coloniensis.

MOGUNTINUS.

I. Moguntinus *est* Cancellarius *per Germaniam*.

PRimus Archi-Episcopus Moguntinus fuit S. *Bonifacius* Anglus, Gerorum Apostolus.

Primus Elector fuit *Willigisis*, plaustraius, unde *Rota* insigne Moguntini, contum ab *Henrico* II. Imp.

lici sunt qui Papæ autoritatem omnem abrogarunt, eumque *Antichristum* declararunt.

3. Hos hæreticus summâ vi exstirpare conatur, instituto in eam rem Collegio de propagandâ fide. vid. *Goldast.*

VI. Papa *Comitatum Avenionensem recuperat.*

1. Comitatum *Avenionens.* situm in Provincia Galliæ Papa obtinuit jure hypothecæ à Johannâ Reginâ Neapolis A. 1352. fuitque ibi sedes Pontificia per annos 70. continuos.

2. Cum vero A. 1662. Papa violasset Legatum R. Galliæ, Ducem de *Crequi*, immissis latronibus Corsis, Rex Gall *Ludov.* XIV. justissimâ Vindictâ Papæ Comitat. Avenion. ademit: quin imo res ad apertum bellum spectabat, sed tandem pax facta ac Avenio Papæ restituta.

VII. *Roma à Carolo* Borbonio *expugnata.*

A. 1527. Papa obsessus in castello *S. Angeli*, tandem deditionem fecit ac præsidium German. & Hispanicum recœpit. De Controversiâ & bello inter *Paulum* V. Papam & Remp. *Venetam* A. 1606 prolixè Thuan. 137.

VIII. *Ducatus* Ferrariæ & Urbini *redit ad Papam.*

A. 1597. Post obitum *Alphonsi* II. Estensis, Papa

Papa Ducatum Ferrariæ, tanquam feudum Ecclesiæ ad se recepit. *Thuan.* 100. 119.

Post obitum *Francisci* Mariæ, ultimi ex familiâ *Roborea* etiam Ducatus *Urbini* ad Papam devolutus est. A. 1626.

IX. Feuda *Papæ sunt Regnum* Neap. Parma & Placentia, *ditio* Radicofanensis *Hetruriæ*.

Pro Regno Neapolitano Rex Hispan. singulis annis Papæ præstat equum album & aliquot millia Ducatorum.

ARCHI-EPISCOPATUS.

Archi-Episcopatus sunt vel *Electorales* vel *Non-Electorales*.

Electorales *sunt* Moguntinus, Trevirensis, Coloniensis.

MOGUNTINUS.

I. Moguntinus *est* Cancellarius *per Germaniam*.

1. PRimus Archi-Episcopus Moguntinus fuit S. *Bonifacius* Anglus, Germanorum Apostolus.

2. Primus Elector fuit *Willigisis*, plaustrarii filius, unde *Rota* insigne Moguntini, confirmatum ab *Henrico* II. Imp.

3. Privilegium *consecrandi* Reges Bohem. obtinuerunt ab *Ottocaro* & *Wenceslao* Regibus A. 1220. sed pualò post auro venditum iterum amiserunt.

4. *Iohannes* Comes in Nassou struxit arcem *Hogst*. 1400. *Cunradus* Comes Rhenensis emit oppidum *Steinheim*. Sub *Theodorico* de Erpach Joh. *Gutenbergius* Moguntiæ invenit artem typographicam.

5. *Suffraganei* ejus sunt, *Herpibolis*, *Worms*, *Spira*, *Strasburg*, *Eichsted*, *Costnitz*, *Chur* in Rhetia, *Verden*, *Augspurg*, *Hildesheim*, *Paderborn*, *Halberstatt*.

II. Stratamontana *oppignorata Palatino redimitur*.

*S*rata Montana, vulgo *Bergstrasz* vocatur, oppignorata A. 1463. Friderico I. á *Diethero* Isenburgico pro 100000. flor. cum pacto perpetuæ reluitionis, ac A. 1648. pace Monasteriensi eâdem summâ iterum redempta fuit.

III. *Habet jus* coronandi *Cæsaris*.

Moguntinus prætendit jus coronandi Cæsar. ubique excepto si Cæsar *Aquisgrani* coronatur: tum enim hoc ad Coloniensem spectat. Huic prætensioni acriter sese opposuit Coloniensis in coronatione Ferdinandi IV. & Comitiis Ratisbonensibus.

TREVIRENSIS.

Trevirensis est Cancellarius *per Galliam.*

TRevirensis ditio se extendit usque ad *Rhenum, Confluentiam & Boppardiam.*

I. Elector Trevirens. fuit *Ludolphus.*

II. *S. Poppo* fuit Author conversionis Daniæ.

III. *Hellinus* struxit arcem *Ehrenbreitstein*, vulgo *Hermanstein.*

IV. Conr. à *Falckenstein* Bopardiam & Vesaliam superiorem adjecit.

Suffraganei ejus sunt, *Metz, Tull, Verdun.*

COLONIENSIS.

I. Coloniensis *est* Cancellarius *per Italiam.*

1. PRrimus Elector fuit *S. Herebertus.*

2. *Reinoldus* A. 1164. corpora 3. Regum (si credere fas est) à *Friderico* I. impetravit, & Mediolano Coloniam transtulit.

Suffraganei ejus sunt, *Luttich, Munster Utrecht, Minden, Osnabrug.*

II. Westphalia & Angria *potitur.*

1. *Philippus* à Frederico I. duos Ducatus, *Westphaliæ & Angriæ* ex proscripti Henrici Leonis superbi Ducis Saxoniæ & Bavariæ ditionibus obtinuit.

2. *Conradus* Comes ab *Hoesteden*, Comitatum suum Ecclesiæ Coloniensi donavit. Idem obtinuit, ut Coloniensis perpetuò coronaret Imp. Aquisgrani.

3. Sub *Friderico* III. A. 1388. *Academia* Coloniensis fundata & à Papa Urbano privilegiis donata.

4. *Theodoricus* Comes Meursæ obtinuit *Keiserfdam* A. 1424. *Susatenses* ab Archi-Episcopatus se exemerunt.

III. Carolus *Burgundus* Novesium *obsedit.*

A. 1474. Causa fuit schisma inter *Rupertum* Palatinum & *Hermannum* Hassum. *Carolus* Burgundus pro Ruperto obsedit Novesium, sed frustra.

IV. Gebhardus. *Truchses ab* Ernesto *Bavaro pellitur.*

Causa fuit quod *Gebhardus* Religionem protestantem suscepisset; unde A. 1582. bellum Coloniense exortum, de quo *Thuan.* lib. 76.

V. *Prætendunt* jus *in* Coloniam *Agrippinam &* Susatum.

1. A. 1074. magnæ inter Archi-Episcopum & Urbem Controversiæ fuerunt. *Episcopus* urbe potitus, cives fidelitatem jurare coëgit, sed paulo post civitas iterum se in libertatem asseruit A. 1260. Episcopus denuò conatus fuit urbem sibi subjicere; quo tempore Consul *Herman* Grijn à duobus Canonicis Leoni objectus, feram interfecit. Tandem convenit inter Episcopum *Sifridum* & Civitatem, ut pro *clavibus* urbis in aperto campo pugnaretur. Colonienses claves urbis bigis imposuerunt & apud pagum *Wo-*

mingen

mingen victoriam obtinuerunt. Ita Episcopi omni jure & prætentione in urbem exciderunt.

2. *Susatum* A. 1441. defecit ab Archi-Episcopatu Coloniensi ad Adolphum Comitem Marcæ vid. Munster. lib. 3. Cosmogr.

VI Coloniensis. *jus* Coronandi *Cæsaris prætendit.*

Idque ex Aureâ Bulla tit. 4. sed hoc privilegio: *Moguntinus* ad solam urbem *Aquisgranum*, quæ Coloniensis ditionis, si ibi fiat coronato, restringendum contendit: unde *Coloniensis* in comitiis Ratisbonens. cum de coronatione Ferd. IV. ageretur, insalutato Cæsare discessit, & parum abfuit, quin controversia hæc in publicam contentionem erupisset.

Non-Electorales *sunt Saltzburgensis, Vesontinus & Cameracensis.*

Hodie tantum Archi-Episcopatus tres Electorales in Germania restant; *Magdeburgico* & *Bremensi* in Principatus sæculares conversis.

Saltzburgensis *est* Legatus *sedis Romanæ* & Primas *Germaniæ.*

1. Hanc dignitatem obtinuit *Gebhardus*, Archi-Episcopus Saltzburgensis à Gregorio VII. Unde *Primatum* Germaniæ Magdeburgico controversum fecit & obtinuit.

2. Ejus suffraganei sunt *Tridentum*, *Pas-*

ſaw, *Vienna*, *Goritia*, *Brixia*, *Freiſinga*, *Seeckaw*, *Lavandæ*, *Chiemſee*, ſed Epiſcopatum *Chiemſee* Anno 1568. bello expugnavit ac ſibi plenè ſubjecit judicio Cameræ Spirenſis.

Veſontinus Hiſpano addictus eſt propter Comitatum Burgundiæ. Unde Anno 1653. in Comitiis Ratiſponenſibus Civitas *Veſontio* Regi Hiſpaniæ adjudicata fuit.

Ejus Suffraganei ſunt *Baſel*, *Loſanna*, *Belliſon*. *Cameracenſis* eſt *Dux* vel Princeps.

Cameracenſis, Archi-Epiſcopus *Ducem* ſe vocat. Hiſpano Regi hodie ſubjectus.

EPISCOPATUS.

EPISCOPATUS *ſunt* Bambergenſis Wurtzburgenſis, Wormatienſis, Speier, Strasburg, Aichſtad, Augſburg, Coſtnitz, Hildesheim, Paterborn, Chur, Munſter, Oſnabrug, Paſſau, Friſingen, Goritz, Lauand, Seckaw, Baſel, Sitten, Regenſburg, Lubeck, Luttich, Trient, Brixen.

MUlti Epiſcopatus, ut *Halberſtad*, *Acinden*, *Verden*, *Magdeburg*, etiam nupera pace facti ſunt Principatus ſæculares. Solus Epiſcopatus *Lubecenſis* manet hodie penes Euangelicos ſolos, neque in Principatum ſæcularem tranſmutatus eſt. Nos de præcipuis tan-

tantum pauca trademus: reliqua ad plenam Hiſtoriam Epiſcopatuum rejectis.

BAMBERG.

I. Bambergenſis *feuda quatuor* Electoribus *ſecularibus confert.*

1. EPiſcopatus Bamberg. ab Imperatore *Henrico* II. inſtitutus eſt Anno 1007. territorio partim à *Wurtzburgenſi* partim ab *Aichſtetenſi*, ut Noriberga & quicquid ad dextram Pegneſi ripam, petito.

2. Huic Epiſcopatui *Henricus* II. ampliſſimos Comitatus & in *Carinthia* inſignem provinciam ſubjecit. Conſtituit enim ut quatuor ſæculares Electores feuda ſua ab hoc Epiſcopo peterent. Obtinet primum locum inter Epiſcopos Germaniæ.

II *Controvertit de* præcedentiâ *cum ordine Teutonico.*

Ordo *Teutonicus* amiſſa *Pruſſia & Livonia*, ſedem ſuam poſuit in Germaniæ oppido, *Mergentheim*, & cum Epiſcopo Bamberg. de præcedentia certat.

STRASBURG.

I. Argentinenſis *Landgraviatum* Alſatiæ *tenuit.*

1. EPiſcopatum *Argentinenſem* fundavit *Dagobertus* Rex Francor. & S. Arbagaſto *Rufachium* cum adjacente territorio,

quod superius *mutatum* quasi mandatum vocant, dono dedit.

2. *Bartoldus* à Bucheck *Offenburg, Gengenbach, Ortenburg, Cell. Henneusbach*, & alia loca pro 44000. aureis ab Imperat. Romano hypothecæ loco possedit. Sed hæc loca *Guilhelmus* Comes Diestensis *Ruperto* Regi Rom. ac Comiti Palatino restituit.

3. *Iohannes* Baro Lichtenbergius à Johanne ultimo Landgravio Alsatiæ, *Alsatiam* totam emit Anno 1538. sed non nisi *inferiorem* Alsatiam consecutus est, *Superiorem* tenente *Alberto* Comite Habspurgensi. Unde titulus *Landgraviorum* Alsatiæ communis fuit Episcopis Argentinensibus, & Archiducibus Austriæ, usque ad pacem Monasteriensem, ubi cessit Regi Franciæ.

II. *Dividitur inter* Carolum *Lotharingum*, *& Joh.* Georgium *Brandeburgicum.*

Anno 1603. arbitrio *Henrici* IV. Regis Gall. bellum Argentoratense exortum ob discordiam in electione Anno 1592. divisione Episcopatus inter dissidentes finitum. *Thuan.* l. 104. & 129.

WURTZBURG.

I. Wurtzburgensis *est Dux in* Franconiâ.

1. DUcatum Franconiæ, Episcopo Wurtzburgensi donasse dicitur *Carolus* M. & pi-

& *pipinus*. Unde Episcopus, quoties sacra facit, semper nudum ensem in arâ collocatum habet, & in suo sigillo his verbis utitur:

Herbipolensis sola ense judicat stola.

2. Sed hæc donatio rata non fuit cum *Franconiam* peculiares Duces obtinerent, donec tandem *Erlingus* Ducatum Franconiæ armis contra Henricum V. Imper. asserent, qui & primus nudum *ensem* cum *pedo* pastorali conjunxit. Verum eo mortuo Henricus V. Ducatum occupavit.

Titulo Ducis Franconiæ usus fuit *Gottfridus* Episcopus circa Annum 1443. & ab eo tempore ejus successores illo usi fuerunt: frustra se opponentibus *Moguntino*, *Saxone*, *Brandeburgico*, *Bambergensi* A. 1521.

3. *Embricho*, sive Imbricus Ducatum Franconiæ iterum ab Imperatore *Lothario* impetravit.

4. *Andreas* Baro à Gundelfingen Herbipolim ad obedientiam redegit, abrogatis tribubus & sodalitiis.

5. *Otto* Wolfskeel emit oppida *Gemudam*, *Heidingesfeld*, partem urbis *Kitzingen* & alia.

6. *Gerhardus* Comes à Schwartzburg, *Winsheim* & *Schweinfort* Imperio restituere coactus fuit Anno 1388.

7. *Melchior* Zobel à Wilhelmo *Grumbach* per sicarios interfectus est Herbipoli A. 1558.

CHUR.

Churienſis *latè per* Rhætiam *dominatur.*

1. CÆpit Anno 440. *Carolus M.* Conſtantium conſtituit Gubernatorem & Protectorem Rhætiæ, qui vocantur *Griſons.*

2. *Egino* declaratus fuit Princeps à Friderico I. Imp. Anno 1170. Duces Auſtriæ ejus pincernæ, Domini de *Marmoribus* Mareſchalli; Comites *Amaſii* Dapiferi & Camerarii.

AICHSTAD.

Aichſtad *de præcedentia cum* Spirenſi & Straſburgenſi *certat.*

SEdem ſuam habet in Franconiâ ad *Altmulam* in caſtro *Bilibaldsburg.*

AUGSPURG.

Auguſtanus Dillingæ *ſedem habet.*

1. INſtitutus eſt Anno 618.

2. *Henricus* Comitatum *Geiſenhauſen* Epiſcopatui donavit. *Sigfridus ab Ertinghauſen* caſtrum *Pfersheim* emit. *Wolfhardus* à Rodt multa in Marchionatu *Burgoviæ* emit.

3. Sub *Chriſtophoro à Stadion*, ſedes Epiſcopatus Auguſta *Dillingam* tranſlata ob Lutheraniſmum.

SPIER.

Spirensis & Wormatiensis *Protector* Palatinus *est.*

1. Coepit jam ante Annum 300. *Henr.* II. & *Conradus* Impp. Episcopatum Spirensem amplificarunt, donato oppido *Brussel.* *Henricus* III. dedit oppidum *Rodenfels.* Anno 1083. cœpit nomen *Spiræ*, à fluvio Spira, cui adjacebat urbs Nemetum, sub *Iohanne* accessit Comitatus *Kreichgoviæ* circa A. 1100. Anno 1466. *Frid.* I. Palatinus Episcopatui ademit *Rotemburg & Wersaw*, sed *Rotenburgum* redemit Philippus de Rosenberg à Philippo Pal. pro 14000. florenis.

2. *Gerhardus* ab Ehrenberg consensu Ludovici IV. Imp. *Udenhemium* munivit; idem postea fecit *Georgius* Palatinus & *Philippus* ibi castrum struxit, nomine *Philipsburg*, quod hodie ex pace Monasteriensi, cum præsidio tenet Rex Galliæ.

OSNABRUCK.

Osnabrugum *alternis Episcopos* Pontificios & Protestantes *habet.*

Idque ex pace Monasteriensi. Sedes est *Iburg.*

PADERBORN.

Paderborna *ab Episcopato domatur.*

ANno 1527. jurare coacti fuerunt nunquam se Lutheranam religionem admissuros. Quod cum non observassent, vi coacti fuerunt ab Hermanno Coloniensi Archi-Episcopo.

MUNSTER.

Monasteriensis *partem Westphaliæ tenet.*

1. COepit sub Carolo Magno. Anno 1534. *Iohannes* Bocolt sartor Leydensis Monasterio occupato se Regem Anabaptistarum fecit.

2. Anno 1661. Monasterium ab Episcopo post longam obsidionem deditione fuit captum. Idem prætendit Burggraviatum *Stomberg* & Dominium *Borculo*: posterior controversia hoc anno fuit bello composita.

LUTTICH sive LUYCK.

Leodiensis *latè per Belgium dominatur.*

Otbertus Anno 1098. à Godefrido Duce Lotharingiæ emit ducatum Bulliom pro 1500. Marcis argenti.

Adol-

Adolphus Anno 1336. Comitatum Lossensem adjecit.

Sub Ludovico Burbonio Leodium à Carolo Burgundo funditus fuit deletum A. 1468.

Maximilianus Dux Bavariæ, Archi-Episcopus Coloniensis Leodium expugnavit A. 1650.

HILDESHEIM.

I. Hildesheimensis *in Ducatu Brunswicensi sedes habet.*

1. Conditus à Carolo Magno. Complectitur Comitatus *Wintzenbergensem, Homburgensem, Paynensem, Dasselensem, Hunsruck, Bochheim, Woldenburg.* Diuturnæ rixæ inter hos Episcopos & Duces Brunswicenses fuerunt, compositæ demum nupera pace Monasteriensi.

2. Anno 1364. *Logica* victa fuit à *Rhetoricâ*, id est *Albertus* Episcopus *Halberstadiensis* bonus Disputator victus fuit à *Gerhardo* Hildesheimio bono Oratore.

II. *Proscribitur à Carolo* V.

Causa fuit bellum inter *Iohannem* Lauenburgicum Episcopum & Henricum Ducem Brunswicensem; unde hic Hessos & Misnos auxilio evocavit, qui discordes facti ob convitium Misnensium dicentium, *Leonem* Hessorum, quem clypeo gestabans, esse Canem; unde Hessi indignabundi discesserunt. Episcopus à Carolo V. proscriptus. Sed Hildes-

hei-

heimii bannum irriserunt, quod Germanicè *Acht* vocatur, dicentes, *Acht und aber acht sind Sechtzehen.* Unde *Henricus* Brunswicensis executor constitutus Episcopatui multas arces & territoria eripuit.

ABBATIATUS.

Abbatiatus *sunt vel* Singulares *vel* Collegiales.

ITa distinguntur quod alii *Singula* Suffragia in Collegio Principum habent: alii Collegialia & Conjuncta.

Singulares *sunt* Fulda, Kempten, Sangalla, Elwangen, Berchtesgaden, Corbeia, Pruymen, Stabelo.

Et hæ Abbatiæ vocantur *Gefurstete Abteyen.*

FULDA.

Fuldensis *præcedentiam Episcopo Hildesheimensi disputat.*

1. ABbas *Fuldensis* est Cancellarius Imperatricis, ac eo titulo prætendit præcedentiam pro Episcopo Hildesheimensi ac proximum à Moguntino locum occupare vult.

2. A. 1063. Cum *Henricus* IV. Imp. Goslariæ Curiam celebraret, Abbas Fuldensis proximum Moguntino locum occupavit per vim repulso Hildesiano. Hic suos arma capere juſ-

re jussit: idem facere Fuldensis. Ita horribilis cædes exorta, ut sanguis ex foribus templi effflueret. Fuldensis postea cædis damnatus & magnâ parte bonorum multatus fuit.

Idem Coloniensi *de digniore sede litem movet.*

A. 1184. Cum *Fridericus* I. Curiam haberet Moguntiæ, Abbas Fuldensis prætendebat sibi deberi sedem ad sinistrum latus Imperatoris quod occupaverat Coloniensis. Cumque res ad arma & cædem spectaret, Imperator pro Coloniensi sententiam dixit, salvo tamen jure Fuldensis.

Est primas *omnium* Abbatum.

Non *Germaniæ* solum sed & *Galliæ*: Unde in Comitiis sedet ad pedes Imperatoris ejusque Cancellarius est.

SANGALLA.

Sangallensis *dominatur in* Turgoia.

Condita fuit hæc Abbatia circa A. 630. Civitas *Sangalla* libertatem suam pecuniâ redemit.

Collegiales sunt vel Suevici vel Rhenenses.

Ita distinguuntur hodie, etsi aliqui etiam ad alios circulos pertineant.

Suecici *sunt* Weingarden, Salomons Weyer, Schussenriedt, Petershausen, Zwyfalten, Marchtal, S. Peter, S. Haimeran, Ursperg.

Rhenenses *sunt* Quedlinburck, Essen, Hervorden, Andlau.

Præcipuas tantum Abbatias Collegiales recensemus reliquis omissis. Multæ etiam Abbatiæ eximuntur à Principibus & seculares sunt.

Finis Principatum Ecclesiasticorum.

SECULARES.

Seculares *sunt vel* Electoratus, *vel* Ducatus, *vel* Palatinatus, *vel* Marchionatus, *vel* Landgraviatus, *vel* Principatus, *vel* Comitatus, *vel* Nobilitas, *vel* Civitates.

CANON.

I. *Principes singuli habent suam superioritatem in suo territorio; conjunctim cum Imperatore Majestatem in Imperio.*

1. DE *Singulorum* superioritate est axioma Politicum; *Princeps* in suo territorio idem potest, quod *Imperator* in Imperio. *Carpz.* 1. de Leg. Reg. Germ. Sect. 13. & c. 13. sect. 6. Unde *Maximilianus* I. dixit se esse *Regem* Regum.

2. Uni-

2. *Universi* Principes *simul* ac *conjunctim* cum Imperatore participant de Majestate. *Carpz*.c.13.sect. 6. 8. 9. 10.

II. *Possunt mittere* Legatos.

Consuetudine tamen magis, quam jure. *Carpz*. c. 1.sect. 13.

III. *Habent Confraternitates.*

Vulgo *Erbverbrüderung*, id est pacta de futura successione. Quale fuit inter *Brandeburgicos & Pomeranos*, *Palatinos & Bavaros*, *Saxones*, *Luneburgicos & Hassos*.

IV. *Crebræ inter eos de sessione & præcedentia rixæ.*

Velut inter *Bavaros & Saxones*, *Brandeburgicos & Brunswicenses*, *Hassos & Pomeranos*: *Coloniam & Aquisgranum*. Suntque tales lites inexplicabiles & æternæ. *Carpz*. c. 10.sect. 7. Unde Eberhardus Dux Wurtenb. dixit: *Setzet mich hinder den Ofen*, &c.

V. *Possunt inter se fœdera inire.*

Defensiva etiam contra ipsum Imperatorem. Talia fuerunt 1. Fœdus *Suevicum*, quod vocatum fuit *Societas* Clypei S. Georgii. 2. Fœdus *Civitatum & Episcoporum* contra Marchionem Albertum. 3. Fœdus *Smalcadicum* contra Carol. V. 4. Fœdus *Saxonis*, *Brandeburgici & Hassi* A. 1587. 5. *Electorum* omnium. 6. Electorum *Rhenensium Carpz*. c. 6. sect. 6. Ratio *Status*.

VI. Si-

VI. *Signant pecuniam sua imagine, non Cæsaris.*

Carolus V. *sua* non *Principum* imagine voluit signari monetam, sed fuit ei negatum, tanquam derogativum privilegio Principum. Ratio *Status*.

VII. *Principes à solo Imperatore non possunt proscribi.*

Ergo non de jure sed facto fuit quod *Carolus* V. Saxonem & Hassum: *Ferdinandus* II. Palatinum & Anhaldinum proscripsit. Ratio *Stat.*

VIII. Principes *à solis* Paribus *suis sunt judicandi.*

Hoc dicitur *dasz furstenrecht*, estque planè diversum à Judicio *Aulico* vel *Camerali*. Requiruntur hæc ad hoc Judicium Principum. 1. Ut ii qui conveniuntur sint *Germani* Principes imperio subjecti. 2. Ut causa concernat eorum vitam, famam & feuda. Excipiuntur ergo pecuniaria debita. 3. Ipse *Imperator* debet esse *Præses*, aut Principem suo nomine delegare. 4. Debet in *Germania* haberi. 5. Et quidem lingua Germanica. Ratio. *Stat.* p. 1. c. 10. sect. 2.

Protestantes *jubilæum* celebrant.

Primum 1617. ob exortum Euangelium; *Alterum* A. 1630. ob exhibitam *Confessionem* Augustanam. *Meteran.* lib. 37. & 50.

Prin-

Principes *Germaniæ sunt vel* Catholici Romani *vel* Protestantes.

Idque secundum pacem *Passaviensem* Anni 1555. confirmatam *Monasterii* 1648. Neque obstat *juramentum* Cæsaris de protegendo Papa & Ecclesia Catholica, quia habet exceptionem manifestam à parte Electorum Protestantium. *Carpz.* de L. R. c. 2. sect. 2. c. 3. sect. 5.

Sub Protestantibus comprehenduntur tam *Lutherani* quam *Reformati*, ut in pace Monaster. definitum fuit. Circa A. 1610. divisi fuerunt Principes Germaniæ in *Ligistas & Unionem* sive *Correspondentes*.

Protestantes *non tenentur interesse* Missæ *vel* Processioni.

Quia hoc repugnat eorum Conscientiæ & Religioni. *Sleid.* lib. 7. Si tamen *solius* officii *Politici* respectus habeatur, possunt, sed *caute* & cum *protestatione*, interesse. *Carpz.* c. 11. sect. 7.

Protestantes *possunt* Episcopatus *aliaque bona Ecclesiastica in suis territoriis sita reformare.*

Secundum Axioma: *Cujus* est regio *ejusdem* etiam est Religio. *Carpz.* c. 3.

Protestantes *possunt se contra* Cæsarem *defendere.*

Quod factum in bello *Smalcaldico*, cujus defen-

defenſionem vide apud *Hortlederum* & *Goldaſtum*, & in bello *Sueco Germanico*.

Proteſtantes *mittunt auxilia* Gallis & Belgis *Euangelicis*

Anno 1587. miſerunt Exercitum 20000. peditum & 8000. Equit. ſub *Fabiano* à Dohna in Galliam. *Thuan.* l. 87. In Belgium ſub *Ioh.* Caſimiro aliquoties.

Proteſtantes ſunt Lutherani & Reformati.

Inter hos diſcordia atrox jam fuit non tantum *Theologica*, ſed & *Politica*, quod multi Reformatos à pace Religionis excludere & Germania proſcribere vellent. Unde atroces illi tumultus *Lipſiæ* & *Brunſwici* Ann. 1593. & *Auguſtæ* in comitiis contra *Frideric.* III. Elect. Palat. 1560. *Fridericum* IV. 1590. Lis Politica ſopita fuit pace Monaſterienſi. art. 7. De *Theologica* ſopienda hodieque tractant Principes & Theologi.

ELECTORALES.

I. Electorales ſunt Bohemia, Bavaria, Saxonia, Brandeburgum, Palatinatus.

IN pace *Monaſter.* inſtitutus eſt Electoratus octavus, ita ut hodie ſint V. Electores Seculares.

II. *Ele-*

II. *Electorales longo usu & tacito Principum consensu introducti, in aurea Bulla confirmati sunt.*

I. Vulgaris sententia est Electores ab *Ottone* III. institutos: sed qua nihil certi ex historiis demonstrari potest, hinc Politici ad longum *usum* & tacitam *approbationem* recurrunt. *Thuan.* l. 1. *Carpz.* c. 10. sect. 5. 6. qui præsertim circa tempora *Friderici* II. invaluit, quo Electio Cæsarum fieri cœpit. *Septem* autem Electores approbati fuerunt Noribergæ à quibusdam Principibus Secularibus & Ecclesiasticis, vel apud oppidum *Rense*, circa confluentiam, ubi hodieque extat locus dictus *Kaysersstuel*, vel circa *Ingelheimium.* Initio certus Electorum numerus non fuit sed nunc plures, nunc pauciores, donec tandem ad VII. ea dignitas devolveretur.

II. *Conditiones* quæ in Electoribus requiruntur, sunt hæ. 1. Debent esse nati 18. annos, si sint Minorennes Electione defunguntur eorum *tutores & Administratores* qui secundum auream Bullam ex proximis agnatis peti debent: an vero per testamentum, præterito proximo agnato, designari possit gradu remotior, de eo inter *Frider.* V. Palatinum, Neoburgicum & Bipontinum acriter controversum fuit. 2. Defuncto succedit *Filius* major natu, vel proximus Agnatus. 3. Sint periti linguæ *Germanicæ, Italicæ & Slavonicæ.*

BOHE-

BOHEMIA.

I. *Bohemia Moraviam & Silesiam complectitur.*

1. COnditor Bohemorum fuit *Zechus* circà A. 550. Initio Duces habuerunt, postea ad A. 1086. *Uratislaus* ab Henrico IV. Imp. Rex creatus fuit: post quem iterum per 180. annos, Duces usque ad A. 1159. habuerunt, quo *Fridericus* I. *Uladislaum* denuo Regem nominavit.

2. *Moravia* ad Bohemiam pervenit Anno 1048. sub Duce Bretislao; *Silesia* A. 1312. sub Rege *Iohanne* Lutzelburgico,

II. *Familia Ottocarum Bohemiam valdè illustravit.*

Imprimis Premislaus *Ottocarus* III. qui à mari Balthico ad Adriaticum fines propagavit & in *Prussia* exstruxit *Regiomontum*.

III. *Bohemia ad exteros Reges, tandemque Austriacos pervenit.*

Exstincta *Zechi* familia in Wenceslao III. qui Olmutzi in Moravia in templo obtruncatus fuit circa A. 1300. Bohemi Reges acceperunt. 1. Ex domo *Lutzelburgica*, Johannem, Carolum IV. Wenceslaum & Sigismundum. 2. Ex *Austriaca* Albertum II. & Ladislaum posthumum. 3. Ex *Indigenis* Georgium Podiebracium. 4. Ex *Polonis* Uladislaum & Ludovicum. 5. Ex *Austriacis* Ferdinandum I. Rudolph. II. Matthiam, Ferd.

Ferd. II. 6. Ex Domo *Palatina* Fridericum Electorem Palatin. 7. Iterum ex Domo *Austriaca* Ferdinand. II. Ferdinandum III. IV. & Leopoldum I.

IV. *Bohemia ex electivo regno fit hæreditarium.*

Post debellatum Fridericum Palatin. *Ferdinand.* II. Bohemiam in hæreditariæ provinciæ formam redegit.

V. Bohemiæ Regi *non competit hodie jus sessionis ac suffragii in collegio Electorali, neque in Comitiis Imperii universalibus.*

1. Ideoque in Electione Regis Rom. *sessionem* tantum, non *suffragium* habet. Est etiam liber ab oneribus Imperii neque ulli circulo adscriptus est.

2. Nihilominus verus est *Elector* ac Status Imperii & primum inter Electores seculares habet locum. *Carpz.* c. 4. sect. 8. 9. 10. 11.

Privilegia *Electorum ingentia sunt.*

1. *Privilegia* & prærogativæ Electorum quæ præ aliis Principibus habent, sunt insignia & maximi momenti. Eaque vel toti collegio *simul* vel quibusdam *speciatim* competunt. Toti Collegio simul competunt tria; *Electio*, *Capitulatio & depositio* Imperatoris. Hæc tria adeo propria sunt totius Collegii, ut si *unus* absit, de *nullitate* protestari possit. Sic *Saxo* contra *Ferdinandi* I. *Palatinus* contra *Ferdin.* III. electionem protestati sunt.

2. So-

2. Soli etiam *Capitulationem* præscribunt Imperatori idque contra *Imperii* jura, inertia & negligentia reliquorum Principum factum vult *Hippol.* à Lapide. Rat. stat. part. 1. c. 15. sect. 1. Per eandem Capitulationem sibi adscribunt Jus *fœderum & belli, tributorum,* de non *evocando & appellando, Monetæ, vectigalium, comitiorum, redituum Imperii.* Tanta Capitulationis enim vis & autoritas, ut ne quidem Electorum consensu immutari aut tolli possit. *Carp. c.* 1. *ʃ.* 16. *n.*13.

3. Inidoneus *Imp.* à toto Collegio Electorum deponi potest ac *imperio* exui. Exempla sunt *Henricus* IV. *Adolphus* Nassovius, *Wenceslaus. Carpz. c.* 14. *ʃ.* 5. 6. hoc communi totius Imperii *consensu* factum vult *Hippol.* à Lap. *p.* 1. *c.* 15. *ʃ.* 1.

4. Electores etiam *Regibus* æquiparantur, ita tamen ut Regum Legatis posthabeantur. *Carpz. c.* 10. *ʃ.* 7. Unde legati illorum prætendunt in Comitiis titulum *Excellentiæ.*

Privilegia quæ quibusdam Electoribus sigillatim competunt sunt hæc.

1. Electores *Ecclesiastici* interdum simul, interdum *Moguntinus & Coloniensis junctim* coronam imponunt *Imperatori.* *Simul* in coronatione *Rudolphi* II. Moguntinus & Coloniensis, junctim in Leopoldi. *Carpz. c.* 11. *ʃ.* 10.

2. Celebrante curiam *Imperatore, Palatinus,* (hodie *Bavarus:*) est *Archidapifer.* Ejus olim *Vicarius Truchses à Waldpurg.* *Saxo* Archi-

Archi-Mareschallus. Ejus *Vicarius* Baro de Pappenheim. *Brandeburgicus* Archi-Camerarius. Ejus *Vicarius* Comes ab Hohenzollern. *Palatinus* hodie Archi-thesaurarius. Ejus Vicarius quidam Baro Austriacus.

3. Vacante *Imperio*, vel si Imperator extra Germaniam proficiscatur, *Palatinus* & *Saxo*, olim *vicarii* & *Provisores* fuerunt: hodie inter Palatinum & Bavorum de vicariatu controversia est nondum decisa. Jus *Vicariatus* æquè late patet ac potestas Cæsarea exceptis tantùm feudis regalibus, quæ vocantur *fahn lehen*, quoad *collationem*, non quoad *Iudicium*. *Carpz. c.* 11. *f.* 15.

4. *Saxo* & *Brandeb.* absolute sunt liberi à provocatione & appellatione. *Moguntinus* infra summam 40. Palatinus 1000. florenos. Schonb. pol. 5. c. 34.

BAVARIA.

I. *Electoratus* Bavariæ & Palatinatus *superior concessus est lineæ Wilhelmianæ.*

1. ID que pace Monaster. par. 4. his verbis: *Quod attinet* domum Bavaricam *dignitas* Electosalis quam Electores Palatini hactenus habuerunt, cum omnibus *Regalibus*, *officiis*, *praecedentiis*, *insignibus* & *juribus quibuscunque* ad hanc *dignitatem* spectantibus, &c.

2. Hac ergo ratione sopita fuit diuturna illa lis inter domum Bavaricam & Palatinam

pro Electoratu, quæ duraverat inde usque à tempore *Ludovici* IV. Imper. qui in favorem suæ Familiæ per transactionem *Ticinensem* Anno 1336. introduxerat *alternationem* inter Palatinos & Bavaros, ut Electoratus ab una familia ad alteram, *alternatim* rediret. Sed eam, ut iniquam, iterum abrogavit Carolus IV. in aurea Bulla.

II. *Bavarus Vicariatum exercet.*

Mortuo *Ferdinando* III. Imperatore Elector Bavariæ Vicariatum exercere voluit, contradicente Electore Palatino. De hac controversia nihil adhuc definitum est, utraque parte suum *Ius* vel *prætensionem* scriptis asserente.

III. *Utuntur jure* Primogenitur

Idque à temporibus *Alberti* V. fratribus minoribus regiones sine regalibus concedunt.

IV. *Regimen exercetur* Monachii, Ambergæ, Straubingæ & Burckhausæ.

Monachium enim sedes Electoris. Reliquæ regiminum particularium. *Amberga* Palatinatus superioris. Straubinga Bavariæ superioris. *Burckhausa* inferioris.

SAXONICUS.

I. *Electoratus* Saxoniæ *pervenit ad Marchiones Misniæ & Landgravios Thuringiæ.*

1. Electoratum Saxoniæ initio possedit familia *Anhaldina* ab A.C. 1180. ad Annum 1422.

2. Anno 1422. Imper. Sigismundus Electoratum Saxoniæ transtulit ad *Fridericum* bellicosum, Marchionem Misniæ, & Landgravium Thuringiæ, cujus nepotes *Ernestus* atque *Albertus*, ita ditiones diverserunt, ut *Ernestus* Electoratum cum Saxonia & Thuringia, *Albertus* Misniam obtineret.

3. Marchionatus *Misniæ* conditus fuit Anno 930 ab *Henrico* I. Aucupe eique præfectus ex Posteris Witekindi *Bruno*. *Ridacus* Dives fuit Comes *Mersburgensis*, *Eccardus Osterlandiam* cum Misnia conjunxit idemque factus est *Landgravius* Thuringiæ.

II. *Carolus* V. *Electoratum à linea Ernestina transfert ad lineam Albertinam.*

1. Anno 1547. capto in prælio ad Mulbergam Joh. Friderico Elect. Saxon. Carolus V. Electoratum transtulit ad *Mauritium* Marchionem Misniæ. Joh. Fridericus & ejus posteri facti sunt Duces *Vinarienses*

2. Quanquam vero *Ioh.* Fridericus post cædem Mauritii factam A. 1553. in prelio ad

arcem Paynam, repeteret Electoratum, tamen *Augustus* frater Mauritii jus acquisitum novis pactis sibi suisque confirmavit. Conditiones fuerunt: ut Joh. *Fridericus*, durante vita, titulo & insignibus Electoralibus utatur; Exstinctâ progenie masculâ Augusti, Electoratus redeat ad Joh. Friderici posteritatem *Thuan. lib.* 13.

III. *Elector Saxoniæ habet jus convocandi.*

1. Germanicè *die ansage*. In Comitiis *Universalibus* vel *Electoralibus*, pro creando Imperatore, *Ius convocandi* Status imperii ad consiliandum, solus Elector Saxoniæ, vel eo absente, Mareschallus hereditarius, jussu Cancellariæ Moguntinæ, habet. Carpz. c. 11. s. 6.

IV. *Scholæ provinciales tres, duæ Academiæ sunt.*

Academiæ sunt; *Lipsiensis*, condita à *Friderico*, ex ruinis Academiæ Pragensis. *Wittenbergensis* condita à Friderico sapiente A. 1501. Scholæ, *Misenæ* ad albin, *Portæ* ad Salam & *Grimmæ* ad Muldam conditæ à Mauritio Electore, *Thuan.* lib. 13.

Saxo prætendit jus in ditiones Juliacenses.

Ob *Sibyllam* filiam *Wilhelmi* Ducis Cliviæ Uxorem Joh. Friderici Elect. Saxon. & donationem Cæsaream factam Alberto Duci Saxoniæ Continuat. Thuani. lib. 2. De hac

præ-

prætentione transactum inter Saxonem & Brandeburgicum in conventu *Guterbokensi. Meteran.* lib. 32. *Neoburgicus* nullatenus ad possessionem admittere voluit Saxonem. *Rudolphus* vero Cæsar feudum Juliacense cum annexis Saxoni contulit Anno 1610.

Saxo potitur Lusatia superiori.

Anno 1623. Ferdinandus II. Lusatiam superiorem Saxoni jure hypothecario pro 6. millionibus extradidit. *Meteranus* lib.43.

Saxo Protestantes Principes Lipsiam convocat.

Anno 1630. Ubi de fœdere *defensivo* contra oppressionem Cæsaream Protestantium actum & conclusum fuit armis propugnandam libertatem *Meter.* lib.50.

Saxo *pacem* Pragensem *cum Cæsare init.*

Anno 1635. post prælium *Nordlingense* Saxo solus cum Cæsere *particularem* pacem init, quæ Pragensis dicta, de cujus injustitia extat tractatus, ut putatur, *Hug.* Grotii, sub titulo *Iusti* Asterii. Hæc pax novum bellum cum *Suecis* & *Gallis* excitavit, quod demum Anno 1648. Monasteriensi pace compositum fuit, in qua pax illa Pragensis penitus abolita fuit.

Saxo *est Imperii* Provisor & Vicarius.

1. Hoc privilegium obtinuit in aurea bul-

la *Vicariatus* ejus se extendit ad omnes illas provincias quæ utuntur *Iure* Saxonico.

2. Etiamsi vero jus Saxon. hodie abrogatum sit in *Marchia* Brandeburg., Ducatu *Brunsuicensi*, *Luneburg*, *Mecklenburgico*, *Pomerania*, *Brema*, nihilominus *Vicariatus* ad omnia illa loca se extendit. Carpz. *c.* 11. *s.* 13.

BRANDEBURGICUS.

I. *Electoratus Brandeburgicus pervenit ad Burggravios Noribergenses.*

ANno 1417. *Fridericus* Burggravius Noriberg. *Marchiam* à Sigismundo Imper. emit pro 400000. Floren. quam Summam ut conficeret, Burggraviatum Noriberg. vendidit pro 180000. vel ut alii 240000. Flor. reservatis tamen sibi suisque heredibus quibusdam Regalibus, quæ cum tempore expirarunt.

II. *Acquirunt* jus *in* Pomeraniam.

1. Hoc jus nitebatur transactioni olim inter *Ludovic.* Roman. Electorem Brandeb. & *Barnimum* III. Pomeraniæ Ducem initæ Anno 1338. de Successione.

2. Cum ergo defunctus esset *Otto* Dux Stetinensis, *Fridericus* II. Elect. Brandeb. dictus cum *ferreis dentibus* illum Ducatum vigore transactionis Ludovicianæ ambivit, & feudum titulumque Pomeraniæ Ducis cum consensu Imperatoris Anno 1464. usurpare cæpit, quanquam dominio utili & directo à Ducibus *Wolgasti* excluderetur.

III. *Al-*

III. *Albertus dictus Achilles Germanicus fœdus hereditarium cum domo Saxonica & Hassiaca init.*

Anno 1478. Talia fœdera vocant Confraternitates, de quibus supra dictum. Idem conscribi curavit leges fundamentales domus Brandeburgicæ.

IV. *Ditiones Brandeburg. dividuntur in Electoralem Marchiam, Onolsbachium & Voitlandiam.*

Albertus inter 3. filios ditiones suas ita divisit, ut *Iohannes* Magnus, dictus CiceroGermanicus obtineret *Marchiam* & Electoratum, *Sigismundus* Voitlandiam, *Fridericus* Onolsbachium.

A *Friderico* descendunt MarchionosCulmbachenses, qui hodie *Bayreuthini* dicuntur & *Onoldini* sive *Anspachici*, & Duces *Prussiæ*.

V. *Marchiones Brandeb. prætendunt jus in Burggraviatum Noribergensem.*

Unde crebra & atrocia bella inter Marchiones Brandeb. ac Noribergenses, cum hi nudum *titulum* concederent, *regalia* sibi reservarent. Primum bellum fuit 1448. in quo admirabilis eluxit fortitudo *Alberti* Achillis, de quo *Æneas* Sylv. in Europa, c. 39. Secundum Anno 1552. cujus Dux fuit *Albertus* Marchio Culmbachensis & Onoldinus.

VI. *Fiunt Duces* Prussiæ, Juliaci, Cliviæ Montium.

1. *Albertus* ultimus Magister Ord. Teutonici in Prussia Anno 1521. à Sigismundo Rege Polon. creatus fuit Dux Prussiæ feudatarius. Ei successit filius Joh. *Albertus*, cujus filiam *Annam* duxit Joh. *Sigismundus*.

2. Harum nuptiarum Jure Electores Brand. facti sunt Duces Prussiæ & obtinuerunt jus *hereditarium* in ditiones *Iuliaco-Clivicas*: quippe Joh. *Albertus* Dux Prussiæ duxerat *Mariam* Eleonoram filiam natu maximam *Ioh.* Guilhelmi, Ducis Cliviæ, ex qua nata est *Anna* uxor *Ioh.* Sigismundi Elect. Brand.

3. Defuncto *Ioh.* Alberto Duce Prussiæ *Ioh.* Sigismundus solenniter Warsaviæ in Comitiis Polonicis inauguratus fuit Dux Prussiæ, pro se, fratribus eorumque heredibus A. 1611.

VII. *Ob successionem Juliaco-Clivensem in magnas controversias cum Duce Neoburgico incidunt.*

Anno 1610. defuncto ultimo Duce Clivensi *Ioh.* Guilhelmo, maximæ Controversiæ propter successionem in Ducatum Juliacensem, Clivensem, Montium, Marcæ & Ravensteini exortæ fuerunt inter *Brandeburgicum*, *Neoburgicum*, *Saxonem*, *Bipontinum*, Marchionem *Burgaviæ*, *Leopoldum* Archiducem Austriæ. Sed reliquis competitoribus à possessione exclusis, *Brandeburgicus* & *Neoburgicus* primò *junctim* ac *indivisim* Ducatus admini-

ministrarunt: deinde *discordes* facti bello lacerarunt, Rege *Galliæ* & Ordinibus Belgii illi, *Hispano* huic auxiliantibus. vid. continuat. Thuani. lib. 2.

2. Tandem transactione *Santensi* ita convenit, ut *Brandeburgicus* Cliviam & Marcam, *Neoburgicus* Juliacum & Montes interea possiderent, donec lis plene definiretur.

3. Dux Cliviæ est Advocatus Aquisgrani; Idem prætendit Dux *Brabantiæ*.

VIII. Pomerania *ulteriori*, *Ducatu* Halberstadiensi, Magdeburgensi, Mindensi, *potiuntur*.

Anno 1648. in pace Monaster. ut patet ex paragr. 11. *Magdeburgum* adhuc obtinet *Augustus* Dux Saxon. titulo *Administratoris*, quo obeunte ad Brandeburgicum titulo Ducatus devolvitur & hoc Anno 1666. homagium præstarunt.

IX. Prussia *fit Principatus absolutus*.

Cum hactenus Ducatus Prussiæ feudum Poloniæ fuisset: tandem Anno 1658. Rex & Respubl. Poloniæ *Electorem* Brandeb. omni feudo & homagio liberarunt ac Prussiam Ducatum absolutum à nullo superiore dependentem fecerunt & quanquam civitas *Regiomontum* initio refragaretur, tamen Anno 1662. Electorem pro Supremo Principe agnoverunt.

PALATINUS.

I. Rudolphus *Elector* Palatinus *à fratre* Ludovico IV. *Imp. & Duce Bavariæ ditionibus spoliatur*.

1. Causa & initium controversiarum inter duas Domos *Palatinam* & *Bavaram* fuit electio *Ludovici* Ducis Bavariæ ad Imperium, facta A. 1312. Cumque *Rudolphus* Palatinus *Friderico* Austriaco adhæreret, pulsus fuit ditionibus à fratre suo Imperat. Ludov. IV.

2. *Ludovicus* filiis Rudolphi *Palatinatum inferiorem* restituit: in Electoratu autem *alternationem* introducere voluit transactione Ticinensi A. 1326. sed quæ mox iterum abolita fuit à Carolo IV. per A. Bullam A. 1356. Ab eo tempore Palatini continua & imperturbata fuerunt possessione Electoratus gavisi, quanquam *Ludovicus* Dux Bavariæ *alternationem* ex pacto Ticinensi iterum tentaret introducere, sed frustra. *Leodius* in vita Friderici II.

3. Demum tempore belli Bohemici *Bavariæ* Dux Palatino non modo controversiam movit de Electoratu sed etiam victoriâ Pragensi & favore Cæsaris adjutus Palatinatum cum Electoratu invasit ac violenter obtinuit usque ad A. 1648. quo pace *Monasteriensi lis* composita fuit.

II. *Palatinus fit octavus Elector.*

A. 1648. Ita qui per tot sæcula *primum* inter

ter Electores locum obtinuerat, eum Bavaro cedere & ultimum occupare, pacis causa coactus fuit: isque status durabit, quamdiu quisquam ex linea *Guilhelmiana* superstes erit; qua exstincta cessabit *octavus* Electoratus & Palatinus pristinam dignitatem ac ditionem recuperabit.

AUSTRIA.

I. *Domum Austriacam fundavit Rudolphus* I. *Imperat.*

AUstria Marchionatus ab Henr. Aucupe A. 928 contra Hungaros facta fuit. Eam A. 1156. *Frider. I.* in Ducatum extulit. *Stiria* accessit sub *Leopoldo* IV virtuoso, cujus posteritas in *Frider.* V. abolita est.

1. A. 1274. *Rudolphus I.* Comes Habspurg. praelio superavit & occidit *Ottocarum III.* Regem Bohem. & Ducem Austriae, Carinthiae, Stiriae, &c.

2. Cum vero vacua Domino *Austria* esset, eam Imperatorio jure contulit in filium suum *Albertum* A. 1275. à quo hodierna domus Austriaca originem suam sumsit.

II. *Potiuntur Comitatu Tirolensi.*

Per Conjugium *Rudolphi* cum *Margareta* Maultaschin, frustra protestantibus Ducibus Bavariae.

III. *Hungariae & Austriae Reges fiunt.*

1. *Albertus* V. Dux Austriae, ducta Elisabetha unica Imperat. Sigismundi filiâ, post

ejus obitum, *Hungariæ & Bohemiæ* Rex factus est.

2. Ei successit *Ladislaus* Posthumus, qui improlis defunctus est; ita *Bohemia & Hungaria* à domo Austriacâ ad tempus avulsæ fuerunt.

3. Sed *Maximil.* I. pacto hereditario, cum Regibus *Hungariæ & Bohem.* initio, suis successoribus jus in *Bohemiam & Hungariam* acquisivit; quo usus *Ferdinand.* I. *Bohemiæ & Hungariæ* Rex factus fuit post obitum Ludovici.

IV. *Prætendunt jus in Helvetiam.*

1. *Helvetii* olim imperio subjecti, per Præfectos regebantur, quos à domo Austriaca accipiebant.

2. Sed cum illi Præfecti insolentius, quam ut à liberâ Gente ferri posset, dominarentur, Helvetii à *Ludov.* IV. liberi pronunciati, expulerunt *Austriacos*, & jus suum armis repetentes, multis præliis repulerunt.

V. *Austria fit Archi-Ducatus.*

1. Factum id à *Friderico* III. vel potius *Maximil.* I. Hippol. à *Lap.* p. 3. c. 2. s. 1.

2. Privilegia *Archi Ducum* Austriæ sunt:

I. Non tenentur investituram extra Austriam petere Carpz. c. 10. s. 9. sed *tecto* capite, *equo* insidentes, eam *intra* territorium suum accipiunt.

II. *Primum* ab *Electoribus* locum obtinent. Huic præcedentiæ acriter contradixere Duces Bavariæ, ita ut tandem *Archi-Duces*

ces primum inter Ecclesiasticos locum occuparint.

VI. *Austriaca potentia crevit conjugiis.*

Fatale hoc *Austriacis* per conjugia crescere, quippe *Maxim.* I. conjugio cum *Mariâ* Caroli Audacis filiâ obtinuit *Burgundiam & Belgium. Philippus* I. conjugio cum *Iohanna* Castiliam & quicquid inde dependet. *Philippus* II. Portugalliam.

VII. Prætendunt *jus in Ducatum* Wurtenbergicum.

De quo in Ducatu Wurtenberg. vid. *Sleid.* lib. 9.

VIII. Constantia, Cameracum, Trajectum *ad Mosam facta fuerunt feuda* Austriaca.

De *Constantia* Sleid. lib. 2.
De *Cameraco* Hubertus *Leodius* lib. 12.
De *Trajecto* ad Mosam Scriptores rerum Brabant.

MAGNIDUCATUS.

Magni Ducatus sunt Florentia, Finlandia & Lithuania.

NAm Moscovia, quæ jam vocatur Magnus Ducatus, hodie est Imperium.

FLORENTIA.

I. Florentia *fit* Magnus Ducatus.

MAgnus Ducatus *Florentiæ III.* Respublicas, olim liberas, complectitur, *Florentinam, Pisanam* & *Senensem.* Respectu Dominii *Florentini* & *Pisani* Magnus *Dux* est *absolutus* Dominus, nulli subjectus; Cætera velut *Senas* & *Elvam* à Rege Hispan. *Radicofanum* & *Burgum* S. Sepulchri à Papa, *Filateram* & alia in agro *Lunensi* ab Imperatore, fiduciario jure possidet.

Florentia facta fuit Ducatus A. 1530. Primus Dux à Carolo V. creatus *Alexander* Medices, cui à Laurentio patruele per insidias occiso, successit Cosmus.

A. 1569. Cosmus à Papa Pio IV. creatus fuit *Magnus Dux* Hetruriæ, acriter contradicente Imperatore *Maximimiliano* II. qui suum esse jus *Reges Ducesque* creare prætendebat. *Thuanus* l. 46.

II. *Magnus Dux* Florentiæ *potitur* Senis.

Cosmus urbem & territorium Senense, ope Hispanorum domuit & à Philippo II. Rege Hisp. in feudum accepit, exceptis *Herculis* portu, *Telamone*, *Orbitello* & *Plombino*, quæ Hispani retinuerunt. *Thua.* l. 15. 17. 18. & 23.

III. *Classem contra* Turcas *instruunt.*

Cosmus primus instituit triremes contra piratas Afros, in quem finem obtinuit Insulam

Iam *Ilvam* ibique *Cosmopolim* exstruxit. *Thuan.* l. 5: ac præterea portum *Livorno* novâ urbe auxit.

IV. Cosmus *instituit Equites S. Stephani.*

A. 1562. Cosmus instituit Equites S. Stephani. *Thuan.* l. 32.

FINLANDIA.

Finlandia *fratribus Regum Sueciæ subinde paret.*

F*Inlandiæ* Magnus Ducatus testamento *Gustavi I.* tributus fuit Johanni filio, fratri Erici Regis Sueciæ. Estque *Finlandia* propugnaculum Sueciæ firmissimum contra excursiones Russorum; Unde in limitibus exstructæ sunt arces validissimæ; *Wyborg*, *Kexholm* & aliæ.

LITHUANIA.

Lithuania Poloniæ *conjungitur.*

JAgello Magnus Dux Lithuaniæ factus Christianus & Poloniæ Rex Lithuaniam regno Poloniæ conjunxit. De quo supra. *Russia* etiam *Magnus* Ducatus vocatur, sed ille titulus transit in Czar, id est Imperatorem: unde tribus Imperiis Russiam accensemus.

PALA-

PALATINATUS.

Palatinatus sunt *Bipontinus*, *Simmeren*, *Neoburgicus*, *Sultzbachensis*, *Lautereck*, *Birckenfeld*, *Lutzelstein*.

PAlatinatus olim fuerunt etiam in *Saxonia*, *Bavaria*, *Suecia*: sed hodie cæteris extinctis, soli restant *Palatini* ad *Rhenum* divisi in varias lineas, *Bipontinam*, *Simmerensem*, *Neoburgicam*, *Sultzbachicam*, *Lautereck*, *Birkenfeld*, *Lutzelstein*. Olim fuerunt etiam Palatini *Ambergenses*, *Neumarkenses* (ex quibus Christophorus A. 1438 factus est Rex Daniæ, Sueciæ & Norwegiæ) *Mosbachenses*, *Neostadiani* & *Lautrenses*. Nonnulli etiam *Leostenenses*. Palatinos à Friderici I. Victoriosi posteris deducunt: sed hi nonnisi Comitum Ordini accensentur. Inter Palatinos primum locum obtinent *Lautereck* & *Simmeren*. Omnes hi originem ducunt à posteris Ruperti Regis Romanorum & Electoris Palatini.

BIPONTINUS.

I. Palatinatum *Bipontinum* condidit *Stephanus*.

1. STephanus factus est Palatinus *Bipontinus* & *Simmerensis* sive in *Hundsruck*.

2. Idem ductâ *Anna* Friderici ultimi Comitis in *Veldentz* & *Spanheim* filiâ utroque illo Comitatu potitus est.

II. Sim-

II. Simmeren *pervenit ad Electores* Palatinos.

1. Ducatus *Simmeren* fuit conditus à *Friderico* Stephani filio, cujus nepos *Iohannes* II. obtinuit à Carolo V. jus ſucceſſionis in Electoratum Palatinum poſt obitum *Ottonis* Henrici. Ita ejus filius *Fridericus* III. factus Elector, Ducatum *Simmerenſem* fratri ſuo *Richardo* reliquit: quo abſque liberis mortuo A. 1598. pervenit ad *Fridericum* IV. Elect. Palatinum.

2. Is Ducatum *Simmeren & Lautern* legavit filio *Philippo Ludovico*: poſt cujus mortem *Lautern* venit ad Carolum Ludovicum Electorem, *Simmeren* remanſit penes poſteros Phil. Ludovici.

III. Bipontini *acres hoſtes fuerunt Electorum Palat.*

Imprimis *Ludovicus* Niger & *Alexander* Bipontini, gravia bella geſſerunt contra *Fridericum & Philippum* Electores Palatinos.

Lautereck deſcendit à Bipontinis, & ab iis deſcendunt familiæ *Lutzelſtein & Birckenfeld.*

IV. Johannes *Bipontinus* Adminiſtrator *Electoratus fit.*

A. 1610. Poſt mortem Friderici IV. *Iohannes* Bipontinus tutelam ſuccepit vi teſtamentariâ *Friderici* IV. fruſtra ſe opponente Neoburgico.

NEOBURGICUS.

I. Neoburgicus *Palatinatus ex bello* Bavarico *oritur.*

1. ANno 1504 gestum fuit Bellum *Bavaricum*, inter *Rupertum* Com. Palatinum & *Albertum* Ducem Bavariæ.

2. Tandem controversia hæc ita composita fuit: ut filii *Ruperti* pro suâ prætensione possiderens *Neoburgum*, *Lauingam* & alia ad *Danubium* & *Nabim* oppida: qui Principatus vocatus fuit *die Iunge Pfaltz* & à sede Principum *Neoburgicus*. *Otto* Henricus ditionem suam bello Smalcaldensi amissam A. 1552. transactione *Passaviensi* recepit, & post obitum Friderici II. factus est *Elector* Palatinus: sed sine prole mortuus, hæredem Ducatus Neoburgici habuit *Wolfgangum* Bipontinum: Electoratus successorem *Fridericum* III. Simmerensem.

II. Neoburgicus *fit Dux* Cliviæ, Iuliæ & Montium.

A. 1609. defuncto ultimo Duce Cliviæ Joh. Wilhelmo, Philippus Wilhelmus Palatinus Neoburgicus jure uxoris *Annæ* factus est Dux *Cliviæ, Iuliæ, Montium*, unà cum *Electore* Brandeburgico: postea in *transactione* Santensi ita convenit, ut *Neoburgicus* pro sua parte haberet Ducatum *Iuliæ* & *Montium*.

III. Neoburgicus *arcem* Leuth. *occupat:*

A. 1662. *Ordines* Fœderati Belgii Neoburgici.

gici copias arce *Leuth* Comitis à *Flodrop*, quam tanquam *sequester* occupaverat, cedere jusserunt.

IV. Neoburgicus *proscribit ex ditione suâ omnes* Lutheranos & Reformatos.

A. 1663. Neoburgicus omnes *Euangelicos* ex ditione suâ edicto migrare jussit: *Elector* Brandeburgicus jure *retorsionis*, ex suis ditionibus pariter omnes *Papistas* excedere jussit.

DUCATUS.

Ducatus sunt *Germaniæ*, *Poloniæ*, *Italiæ*.

GERMANIÆ.

Germaniæ *sunt* Saxonici, Suevici, Rheni, Lotharingiæ, Sueviæ.

SAXONICI.

Saxonici *sunt vel* Superioris, *vel* Inferioris *Saxoniæ*.

1. DUcatus Saxoniæ initium sumsit sub *Carolo* Magno, qui *Witekindum* ultimum Regem Saxonum, constituit Ducem Saxoniæ, à quo condita dicitur *Witeberga*. Ex ejus posteritate fuit *Bruno* conditor Brunswici, ejus filius Otto, nepos *Henricus* Auceps.

2. Duces Saxoniæ, Ducibus Bavariæ & Pala-

latinis præcedentiam diſputant, ſed hi poſſeſſione gaudent.

3. Non obſervant jus primogenituræ, ſed ætatis.

Superioris Saxoniæ ſunt *Weimar*, *Aldenburg*, *Gotha*, *Coburg*, *Naumburg*, *Lauſnitz*.

SAxonia Superior dividitur in plures extra Electoratum Ducatus, quibus poſt obitum Joh. Georgii I. Electoris acceſſerunt Naumburh & pars Luſatiæ.

I. *Ducatus* Weymar *transfertur ad lineam* Erneſtinam

De lineâ *Albertina* & *Erneſtina* ſupra in Electoratu Saxoniæ actum fuit. Hæc tranſlatio facta fuit in bello Smalcaldico à Carolo V. cum captus eſtet *Ioh.* Fridericus, A. 1447. Is cum ſe abdicare *Electoratu* & *Saxoniâ* cogeretur, filii ejus in Thuringia Ducatum *Weymarienſem* acceperunt: unde deſcendit linea *Saxo* Weymarienſis. *Weymar* olim Comitatus fuit, cujus Comes *Hermannus* A. 1342. à. *Friderico* Landgravio Thuringiæ, quem contemtim *Friz* appellaverat, Comitatu exutus fuit.

II. Vinarienſes *in ſolidum renunciant Electoratui*.

Joh. *Fridericus* poſt mortem *Mauritii* Electoratum repetiit: ſed poſtea tranſactione cum *Auguſto* inita pro ſe & ſucceſſoribus ſuis, quamdiu ſuperſtes foret linea *Albertina*, renun-

renunciavit. Idem A. 1555. Academiam *Ienensem* fundavit.

III. Grimmensteyn *solo æquatur*

Causa fuit bellum *Gothanum*, excitatum à Joh. *Friderico* II. Duce Vinariensi, suasu *Wilhelmi* Grumbachii & aliorum Imperio rebellium: unde proscriptus ab Imp. *Maximiliano* II. & *Gothæ* obsessus fuit; qua capta, arx inexpugnabilis *Grimmensteyn* funditus diruta fuit.

IV. *A Vinariensibus descendunt Duces* Aldenburgi & Gothæ.

Inter *Aldenburgicos* Duces & *Gothanos* lis est de præcedentia. Dux *Gothanus* hodie est *Ernestus*, qui Principatum emptione admodum dilatat & arcem Gothanam à fundamentis instauravit ac pro *Grimmensteyn* appellavit *Fridenstein*.

Saxoniæ *Inferioris* est *Brunsvicensis*, *Luneburgensis*, *Meklenburg*, *Lauenburg*, *Pomeren*, *Holsatiæ*.

BRUNSVIC. LUNEBURGENS.

I. Guelfi *tenent Ducatum* Brunsvicensem & Luneburgensem.

GUelfi originem ducunt à Bavariæ ducibus; ex quibus *Henricus* Superbus, ducta *Gertrude* filia Lotharii Imper. Ducatum Saxoniæ obtinuit: *Henricus* Leo ejus filius proscriptus fuit à Friderico I. Imp. unde *Bavaria* Ottoni Witielspachio, *Saxonia* Alberto Urso

Urso Principi Anholdino traditæ: filii autem Henrici Leonis retinuerunt *Comitatus* Brunsvicensem & Luneburgensem, quos in *Ducatum* evexit Imp. *Otto* IV.

II. *Ducatus* Brunsvicensis *dividitur in* Gottingensem, Grubenhagensem, Wolferbitanum, Zellensem.

Ita divisus inter *Alberti* Magni filios in Ducatum *Gottingensem & Grubenhagensem*, & interdum in alios minores Ducatus pro multitudine Principum. Hodie dividuntur in familias, *Wolferbytanam, Zellensem & Hannoveranam.*

III. *Prætendunt* jus *in Civitatem* Brunsvicensem.

Prætensio hæc consistit in his, quod vetus vicus & *Saccus* Civitatis Brunsvici partes *oppignoratæ* tantum non *venditæ* sint à Ducibus Brunsvicensibus civitati. Huic prætensioni renunciavit *Iulius* Dux Brunsvic. Anno 1569. *Thuan. l.* 46. Sed ultima *transactio* inter civitatem & Duces facta fuit Anno 1616. Hinc aliquoties acerrimè obsessa fuit à Ducibus Brunsvicensibus, imprimis Anno 1605. ab *Henrico* Julio. *Thuan. l.* 131. 133. A. 1606. à duce *Ulrico. Meter. lib.* 27. & à *Friderico* Ulrico A. 1615. sed copiis Belgarum Confederatorum liberata ac Controversiæ certis Conditionibus compositæ fuerunt *Meteran. l.* 25.

IV. *Ob-*

IV. *Obtinuerunt* Alternativam *hæreditariam Episcopatu* Osnabrugensi.

Idque per pacem Monasteriensem A. 1648. articulo XIII.

LAVENBURG.

I. *Ducatus* Lavenburgicus *penes familiam* Alberti *Ursi remansit*.

A *Iohanne* I. fratre Albert. II. Electoris Saxoniæ descendunt Principes *Lavenburgici* qui se etiam vocant Duces *Westphaliæ & Angriæ*.

II. Magnus *fratri suo* Francisco *bellum infert*.

Anno 1574. Causa fuit quod *Franciscus* pater, Ducatum in *Franciscum* filium, præterito *Magno* transtulisset. *Thuan.* l. 59.

POMERANIA.

I. Pomerania *inter* Suecos & Brandeburg. *divisa*.

POst obitum *Boguslai* XVI. ultimi Pomeraniæ Ducis, Elector *Brandeburgicus* jure hæreditario & successionis totam Pomeraniam obtinuit: sed Sueci pace Monasteriensi divisionem introduxerunt; ita ut Pomerania *Citerior* una cum *Stetino*, & insula *Rugia* esset Suecorum: *ulterior* Brandeburgicorum; hac conditione; ut *deficiente* lineâ *masculinâ* do-

domus Brandeburgicæ, *ulterior* quoque Pomerania ad Suecos pertineat. *Instr.* Pacis, artic. X.

HOLSATIA.

I. Holsatia *fit* Ducatus.

SUb *Christiano* I. Regi Daniæ *Frideric.* III. Imper. Holsatiam ex Comitatu Ducatum fecit.

II. *Ducatus* Holsatiæ *est sub* clientelâ *Danorum.*

Anno 1580. Duces Holsatiæ *Friderico* II. Regi Daniæ, *Ottoniæ* in Fionia homagium præstiterunt fœdere perpetuo inito: ut *Danum* injuriarum vindicem agnoscerent: ipsum in hostibus propulsandis bellove impetendis consulerent: jussi suppetias ferrent: quique *Holsato* hostis, idem *Danorum* esset.

III. *Holsatia dividitur.*

1. *Ioh.* I. Rex Daniæ Holsatiam cum fratre *Friderico* divisit & huic præfecturas *Gottorf, Tritow, Tunderen, Oldenburg, Haderslebben, Plons, Tyls, Kyl, Steynburg, Strand*, attribuit. *Hamelman* parte 3. Chron. Oldenb. cap. 4.

2. Post obitum *Christiani* III. Regis Daniæ, *Holsatia* iterum divisa fuit inter *Fredericum* II. & *Adolfum.*

IV. Dithmarsia *expugnatur.*

1. *Ditmarsi* Christiano I. per Fridericum III.

III. in feudum traditi, pertinaciter libertatem suam armis tutati sunt ac *Ioh.* I. Regem Daniæ ingenti clade profligarunt Anno 1500.

2. Tandem *Fridericus* II. Anno 1559. una cum Ducibus Holsatiæ ferocem gentem domuit: ita Holsatiæ accesserunt. *Thuan.*lib.22.

V. *Controversiæ inter* Danos & Holsatos *componuntur.*

Controversiæ erant de præfectura *Suavestede* aliisque nonnullis quæ compositæ fuerunt nupero Bello *Dano*-Suecico.

VI. *Prætendunt in partem* Norwegiæ.

Duces Holsatiæ prætendunt partem *Norwegiæ* ad se *hæreditatio* jure spectare, unde in titulis suis se appellant *hæredes* Norwegiæ.

VII. *Fiunt* Principes *à Regno Daniæ* exemti.

Inter alias Dano-Suecicæ pacis Roschildianæ conditiones etiam hoc fuit:ut Duces *Holsatiæ & Slesvici* imposterum essent *exemti* á subjectione Regni Daniæ.

Et quia *Dani* in secundâ pacis transactione acriter se huic exemtioni opposuerunt, controversia tandem amicabili transactione composita fuit.

SUEVIAE.

I. *Sueviæ Ducatus est* Wurtemberg.

ANno 1495. *Maximil.* I. Eberhardum VI. Barbatum in Comitiis Wormatiæ exCo-

nite Ducem Wurtenburgicum fecit. Is fundavit A. 1477. Academiam *Tubingensem*.

II. Ulricus *à fœdere* Suevico *pellitur*.

Anno 1522. Fœdus *Suevicum* pulso Ulrico, quod civitatem Imperialem *Reutlingam* expugnasset, Ducatum *Wurtenbergicum* occupavit. *Thuan.* lib. 6.

III. *Ducatus* Wurtenberg *ex feudo Imperii fit feudum* Austriacum

1. Fædus *Suevicum* Ducatum Wurtenbergicum *Carolo* V. obtulit; is *Ferdinando* fratri Archi-Duci Austriæ A. 1523. in Comitiis Augustanis.

2. Cum vero *Philippus* Landgr. Hessiæ frustra pro restitutione Ulrici precibus instaret, armis eum, pulso Ferdinandi exercitu, apud oppidum *Lauffen*, reduxit. Anno 1526. Unde inter *Ulricum* & *Ferdinand*. ita transactum: ut *utile* dominium Ducatus Wurtenburgici esset penes Ulricum: *directum* penes Ferdinandum. *Sleid.* lib. 9. *Rat.* Stat. pag. 3. cap. 2. §. 1.

IV. Fridericus *Comes* Mompelgardensis *fit Dux*.

1. Inter *Eberhardi* VII. filios ditiones ita divisæ, ut *Ducatus* maneret penes *Ulricum* VI. *Comitatus* Mompelgard. cederet *Georg*.

2. Cum vero *Ludovicus* Christophori filius improlis obiisset A. 1593. Ducatus pervenit ad *Fridericum* Georgii filium Comitem Monpelgardensem, atque ita ditiones iterum conjunctæ fuerunt.

V. *Colloquium* Mompelgardense *irrito successu celebrat.*

A. 1586. Scopus erat conciliare Euangelicos inter se diffidentes, eo fine ut conjunctis animis armisque auxilia *Henrico*, Regi Navarræ, in Gallia, ferre possent, *Thuan.* l. 85.

VI. Nicrum *conatur reddere* navigabilem.

A. 1598. *Fridericus* Dux Wurtenb. legatis ad ordines fœderati Belgii missis pro libertate commerciorum, artifices sibi concedi petiit, qui *Nicrum* redderent navigabilem, ut inde secundo Rheno, merces ex *Wurtenberg* in *Hollandiam* deferri & referri possent: *Meteran.*

LOTHARINGIA.

I. *Ducatus* Lotharingiæ *à* Bullioneis *pervenit ad* Limburgenses.

Lotharingia initio regnum amplissimum fuit, ita dictum à *Lothario* filio *Ludovici* Imp. & Regis Franc. Postea Impp. Germaniæ *Lotharingiam* occuparunt, ex quibus *Otto* III. *Carolum* Ducem Lotharing. creavit A. 977. Postea Ducatus pervenit ad *Gothofridum* Ducem Bullionis qui Anno 1099. factus est Rex *Hierosolymæ*. Cum vero *Gothofridus* Bullioneus & *Balduinus* Reges Hierosolymorum Ducatum Lotharingiæ quasi pro derelicto habuissent, *Henricus* Limburgi Comes eum ab *Henrico* IV. impetravit.

II. *Dividitur in* Superiorem & inferiorem.

Cum *Conradus* improlis obiisset *Henric.*V. *Lotharingiam* inferiorem *Gothofrido* I. Barbato Comiti Lovanii dedit, quæ imposterum *Brabantia* dicta.

Superior data *Wilhelmo* Gothofredi fratri, quæ sola nomen *Lotharingiæ* retinuit.

Eaque iterum subdivisa in Comitat. *Tullensem, Castrensem & Amaneanum.*

III. Guisia *ei accedit.*

Rudolphus ducta *Mariâ* Guidonis Blesensis filia comitatum *Guisiæ* obtinuit. Ab hoc nomen deducunt famosi illi Duces *Guisii.*

IV. *Pervenit ad familiam* Andegavensem.

Renatus Comes Andium, Cenoman. Provinciæ, ducta *Isabellâ*, filiâ *Caroli* Audacis, Ducis Lotharing. factus est Dux *Lotharingiæ*, & Rex *Neapolis*: sed eo mox iterum pulsus ab *Alphonso* Aragonio. Hinc *Renatus* Andes, Provinciam, Mainiam retinuit, ac *Ludovicum* XI. Regem Gall. heredem instituit, filio suo *Iohanni* Lotharingiæ Ducatum, jure materno dedit.

V. *Prætendunt in Regnum* Neapolis & Siciliæ.

Prætensio hæc dependet à familiæ Andeg. jure in *Neapolin & Siciliam.* Unde *Iohannes* Lothar. Dux regna illa recuperare frustra conatus. P. *Æmyl.* l. 10. *Comin.* 2. Com.

VI. Co-

VI. *Comites* Vaudemonti *fiunt* Duces *Lotharing.*

Cum. *Nicolaus* Venustus sine prole masculâ obiisset, *Lotharingia* pervenit ad *Fridericum* Comitem Vaudemonti qui sororem ejus duxerat.

VII. Prætendunt *in* Ducatum Geldriæ.

Prætensio in *Gelriam* nititur conjugio *Renati* Ducis Loth. cum *Philippa* filiâ Adolphi Ducis Geldriæ; unde post obitum *Guilhelmi* Ducis Gelriæ & Juliæ, Franciscus Ducem *Gelriæ* se vocavit.

VIII. Guisii *adfectant* Regnum *Franciæ.*

Declinante ad interitum *Valesiâ* stirpe, ex quâ ultimus Rex Gall. *Henr.* III. a Monacho confossus A. 1589. *Franciscus* Dux Guisiæ & caput *Ligæ* Sanctæ Regnum Galliæ ambivit, duplici prætextu; quod *Henricus* Borbonius Rex Navar. propter hæresin regni esset incapax, & quod Domus *Lotharingica* ex masculâ stirpe Caroli M. originem traheret. In eum finem *Guisii* condiderunt famosam illam *Ligam*, de cujus facinoribus vid. *Thuan.* sed has improbas spes *Henr.* III. irritas reddidit; *Francisco* & *Ludovico* fratribus Guisiis, in Comitiis *Blesensibus* subito per satellites suos trucidatis.

GULICH, CLEVE, BERG.

Julia, Clivia, Berga, *Ducatus fiunt.*

JUlia 1359. à *Carolo* IV. in Comitiis Metensibus.

Clivia à *Sigismundo* in Concilio Constantiensi.

Berga à *Wenceslao.*

Varii *prætendunt in hos Ducatus.*

1. ANno 1609. mortuus fuit *Joh.* Wilhelmus Dux *Juliæ, Cliviæ, Mont.* Comes *Marcæ* & *Ravensb.* Dominus in *Ravenstein* ultimus suæ familiæ. Quapropter varii Principes successionem illorum Ducatuum prætendebant, quales fuerunt *Brandeburgicus, Neoburgicis, Saxo, Bipontinus, Burgravius,* & præter hos Imp. *Rudolphus*, qui Ducatus hos, quod essent feudum Imperii masculinum ad Imperium devolutos dicebat, misso propterea cum Exercitu *Leopoldo,* Archi-Duce Austriæ.

2. Quibus autem rationibus & argumentis singulorum prætensiones fundatæ fuerint prolixè commemorat *Continuat.* Thuan. l. 2. summa est: *Brandeburgicus* nitebatur eo fundamento, quod ex *Leonora* sorore Joh. Wilhelmi, *majore* natu, ortus esset. *Neoburgicus,* quod ex sorore *Anna,* minore quidem natu, sed adhuc superstite natus. *Saxo* prætendebat antiquas donationes & pacta.

3. Tandem *Brandeburg.* & *Neoburg.* cæteris exclusis, primò *indivisim* rexerunt hos Ducatus, post *discordes* facti *lacerarunt*: ille Gallorum

lorum & Batauorum, hic Hispanorum auxilio; tandem divisio instituta Santensis, de qua jam supra actum.

POLONIÆ.

Poloniæ sunt *Curlandia & Prussia.*

CURLANDIA.

I. Gothardus *Ketler creatur primus* Dux *Curlandiæ & Semigalliæ.*

ANno 1561. *Sigismundus* Augustus Rex Polon. Livonicum Ordinem exstinxit, & *Gothardum* Ketlerum, postremum Ordinis Livoniæ Magistrum *Curlandiæ & Semigalliæ* Ducem creavit. *Thuan.* l. 24. & 28.

II, *Imperator* Russiæ *jus in* Livoniam *prætendit.*

1. A. 1558 Joh. Basilides Magnus Dux Moscoviæ Livoniam bello aggressus, eam magna parte occupavit. *Thuan.* l. 21.

2. Deinde *Magnum* Holsatiæ Ducem creavit Ducem Livoniæ, qui postea A. 1519. à Russis ad Stephanum Polon. Regem defecit. *Than.* l. 69.

III. *Controversia de* Diœcesi *Curlandica inter* Danum & Polonum *componitur.*

A. 1585. Hac conditione ut pro 30000. Imper. Dano persolutis, à Rege Poloniæ in Georgium Fridericum Ducem Prussiæ transferretur. *Thuan.* l. 53.

PRUSSIA.

I. Prussia *fit* Ducatus.

1. ANno 1521. *Albertus* Marchio Brand. ex Magistro Ordinis Teuton. factus primus *Dux* Prussiæ à Sigismundo Rege Polon. *Thuan.* l.1.

2. Quanquam vero Cæsares huic transactioni se opponerent, prætendentes Prussiam pertinere ad imperium adeoque *Magistros* Ordinis Teutonici *titulares* hodieque creent: nihilominus Prussia regno Poloniæ conjuncta mansit, secundum pacta inter *Casimirum* R. Polon. & *Ludovicum* ab Erlichhausen Ordinis Magistrum inita. *Thuan.* 5.

II. Osiandrismo *perturbatur.*

Osiandrismus initio fuit factio *Ecclesiastica.* ita dicta ab *Andrea* Osiandro Theologo: deinde extremâ ætate Alberti transiit in factionem *Politicam*, cujus capita erant *Paulus* Scalichius, *Ioh.* Funcius, *Horstius, Snellius,* & *Steinbachius.* Desiit A. 1566. *Thuan.* l. 39.

III. Duces *Prussiæ novis* privilegiis *ornantur.*

Anno 1569. *Sigismundus* Augustus in Comitiis Lublinens. sancivit, I. Ut omnes *Prussi* confessionem *Augustanam* sequerentur. 2. Ne ad Regem, nisi in casibus reservatis, provocetur. *Thuan.* l. 46.

IV. *Al-*

IV. *Alberto Friderico* Curator *datur.*

Anno 1577. Causa fuit quod *Albertus* Fridericus mente captus esset: unde ei *Curator* datus *Georgius* Fridericus Marchio Brandeb. à Stephano R. Polon. *Thun.* l. 65.

ITALIA.

I. Principes & Civitates *Italiæ subsunt* Imperio.

QUanquam enim exemtionem prætendant ex Constitutione *Frid.* I. de pace Constantiæ, ac titulo emtionis: tamen revera Imperio subesse debent *Venetia*, *Mantua*, *Parma*, *Ravenna*, *Mediolanum*, *Florentia*, *Pisa*, *Luca*, *Genua*, Carpz. de l. R. c. 7. s. 6. Sed hodie nullus *Princeps* aut *Civitas* Imperium revera agnoscit, præter Duces *Sabaudiæ*, *Mantuæ* & *Montisferrati*, *Parmæ* & *Placentiæ*, & *Modenæ*, Comitem, *Mirandulæ*, qui tamen & ipsi nihil ad onera conferunt.

II *Ducatus sunt* Sabaudia, Mantua, Ferraria, Parma & Placentia, Modena, Genua, Venetiæ.

Omittimus Mediolanum & alios Ducatus regni Neapolitani tanquam Hispano subjectos & titulares potius quam veros.

SABAUDIA.

I. Sabaudiam *occuparunt Duces* Saxoniæ.

1. ANno 999. *Beroaldus* Hugonis Ducis Saxon. filius, Ottonis III. Imp. fratris propter occisam *Mariam* Aragoniam Ottonis Avunculi impudicam Conjugem Germaniâ excedere coactus, *Sabaudiam*, consentientibus Bosone & Rudolpho Burgundiæ Regib. occupavit. Ideo Duces Sabaudiæ gloriantur se origine Germanos, adeoque Consanguineos Ducum Saxoniæ esse, quo titulo aliquoties Imperium adfectarunt.

2. *Hubertus* à Cæsare *Maurienna* Comes creatus fuit. Idem ducta *Adeliza*, Marchionatum Susæ obtinuit. *Hubertus* II. Tarantasiam adjecit. *Amedeus* II. *Sabaudiæ* Comes ab Henrico V. creatus. Idem ducta *Sibylla* Ulrici Comitis *Matisconensis* filiâ, Basgeum Comitatum dotis loco accepit. *Petrus* I. cognomine *Parvus Carolus Magnus*, Vallem *d'Oste & Chablais* ditionibus annexuit, & primus gestavit annulum S. Mauritii eumque Sabaudiæ Principibus characterem Principatus tradi voluit. *Amadeus* IV. ducta Sibylla Comitatum *Bressæ* accepit. *Amadeus* VI. Ordinem Equitum Annunciationis Mariæ instituit.

II. *Fiunt Principes* Pedemontani *&* *Comites* Nizzæ.

Pedemontium vocatur Regio Italiæ Alpibus proximè subjecta, quam Principes Sabau-

baudiæ Anno 1363. eripuerunt *Iohannæ* Comiti Provinciæ & Comitatum *Nizzæ* ac *Villæ francæ* eodem modo obtinuerunt, unde in hæc loca tanquam ad familiam Andegavensem & Provinciæ Narbonensis jura spectantia prætendunt Reges Galliæ.

III. Sabaudia *fit* Ducatus.

Anno 1414. *Amadeus* VIII. à *Sigismundo* Imper. in Concilio Constantiensi primus *Dux* Sabaudiæ creatus fuit. Unde Duces Sabaudię hodieque Imperatorem agnoscunt Superiorem. *Carpz.* c. 7. f. 6. habentes *Sessionem & Votum* in Comitiis; sed ita ut ab omnibus oneribus exemti sint, nisi quod interdum contra Turcas aliquid auxilii mittant.

IV. *Dux* Sabaudiæ *est* vicarius *Imper. perpetuus per Italiam.*

Quemadmodum per Germaniam *Saxo, & Palatinus*, vacante Imperio, vicariatum exercent: Ita per Italiam Dux *Sabaudiæ* & *Mantuæ* de vicariatu inter se contendunt, sicut nuper post mortem *Ferdinandi III.* ubi tamen *Sabaudo* prælatus fuit Dux Mantuæ.

V. *Prætendunt in* Genevam *ditionem* Bernensem, Montisferratum, Portugalliam, Cyprum & Jerusalem.

1. Prætensiones Ducis Sabaudiæ sunt in *Genevam.* Causas vide apud *Thuan.* l. 97. & 125. *Meter.* lib. 24.

2. In ditionem *Bernensem*; quippe A. 1535. *Bernenses* Helvetii Sabaudo ademerunt quic-

quid possidebat ad Septentrionales partes lacus Lemanni, quæ regio vovatur *Pays de Vaux*, cujus caput est urbs *Losanna*. Unde Anno 1612. *Bernenses* coram Camera Spirensi accusavit, sed qui illud judicium declinarunt. *Meter.* l. 33.

3. In Ducatum *Montisferratensem*; Unde 1614. bellum exortum inter Sabaudum & Mantuanum. *Meter.* l. 24. & 47. *Philibertus* Emanuel in regnum Portugalliæ prætendit, quia natus erat ex *Beatrice* altera filia Emanuelis Regis Portugal. *Thuan.* l. 65. Sed hac prætensione cessit in gratiam *Phil.* II. R. Hispan. Prætensio in *Cyprum* & Regnum *Hierosol.* nititur conjugio *Ludovici*, Ducis Sabaudi cum Anna Lusignana Cypri Regis filia.

VI. *Obtinet Marchionatum* Saluzzemsem *& comitatum* Bobiensem.

Anno 1588 *Sabaudus* occupavit Marchionatum Saluzzi. *Thuan.* lib. 92.

1. Anno 1600. Controversia inter Regem Galliæ & Ducem Sabaudiæ de Marchionatu ita definita fuit: ut Rex *Galliæ* potiretur *Bressa*, Sabaudus *Saluzzam* retineret. *Thuan.* lib. 125. Prætensiones Sabaudi in Saluzzi Marchionatum prolixè commemorat *Thuan.* lib. 122.

2. Anno 1617. *Hannibal* Grimaldus Comes *Bobiensis*, quod se in clientelam Regis Gall. dedisset, à Duce Sabaudiæ capite plexus, ejusque Comitatus in fiscum redactus fuit.

VII.

VII. *Inter* Sabaudum & Mantuanum *de præcedentia controvertitur*

Controversia hæc mota fuit Anno 1622. ac scriptis ab utraque parte disceptata.

MANTUA.

I. *Ex Principatu* Mathildis *oriuntur varii Ducatus.*

1. PRincipatus *Mathildis* sub *Henric.* IV. Imperatore per Italiam potentissimus fuit. Complectebatur *Spoletum, Mantuam, Parmam, Ferrariam, Atesten* & alia loca. Dictus Principatus *Mathildis* à *Mathilde* Vidua *Bonifacii*, quæ duxit *Guelphum* Ducem Bavariæ, sed eum ignominiose iterum expulit, quod in castris Veneris parum se strenuum præstitisset. Hæc Mathildis fuit intimæ admissionis apud Papam *Hildebrandum* sive *Gregorium* VII. Ideoque Papæ Rom. plurima oppida, imprimis *Ferrariam* donavit; Ita ex ejus Principatu dominia *Mantuæ*, *Atestes*, *Ferrariæ, Parmæ, Mutinæ, Rhegii*, emerserunt.

II. Mantua *fit* Ducatus.

1. Initio *Mantua* post mortem Mathildis libera facta & imperio subjecta mansit, usque ad Annum 1220. quo Principatum ejus occupavit Sordellus.

2. Deinde Principatu Mantuæ potita fuit familia *Gonzagarum*, ex qua Joh. *Franciscus* ab Imp. Sigismundo Anno 1432. *Marchio*

Fride-

Fridericus à *Carolo* V. Anno 1530. *Dux* creatus fuit.

III. *Potiuntur* Montisferrato.

Franciscus Gonzaga ducta *Margaretha* Guilhelmi Palæologi filia, Marchionatum *Montisferrati* Anno 1535. post obitum Joh. *Georgii*, ultimi ex Palæologorum familia Marchionis, obtinuit & Mantuæ junxit. *Guilhelmus* Anno 1573. à Maximiliano II. Dux quoque *Montisferrati* creatus fuit frustra contradicente Sabaudo, de cujus prætensione in Montisferratum paulo ante dictum vid. *Thuan.*

IV. *Ob successionem familiæ* Nivernensis *oritur bellum* Mantuanum.

Anno 1629. Mortuo *Vincentio*, Ducatus Mantuæ & Montisferrati venit ad *Carolum* Ducem Nivernensem: Hic quia partibus Gallorum erat addictus, Rex *Hisp.* & *Ferdin. II.* Imper. eum possessione Mantuæ excludere voluerunt. Hinc bellum Mantuanum A. 1629. de quo vid. *Trutinam* Stat Europæ discursu 7. *Meter.* lib. 47. Hujus belli Mantuani occasione, cum Imp. copias suas ex Germania in Italiam abduxisset, Rex Sueciæ Pomeraniam occupavit.

V. *Inter* Sabaudum & Mantuanum *controvertitur de* Montisferrato.

Unde perpetuus belli metus inter Mantuanum & Sabaudum esse solet, quod erupit Anno 1612. 1614. & sæpe ambiguis transactionibus

ribus compositum. Sed *Car.* V. pro Mantuano pronunciavit, illudque judicium *Maximil.* II. & *Ferdin.* II. comprobârunt.

VI. Mantuanus *designatur* Vicarius *Imperii per* Italiam.

Anno 1624. Ferdin. II. Ducem Mantuæ Vicarium Imperii per *Italiam* constituit, quod munus hactenus Sabaudo incumbebat.

FERRARIA.
MUTINA, REGIUM.

I. Ferraria *fit* Ducatus.

1. ANno 1289. *Opizo* ex familia *Atestina* Ferrariam à Benedicto XII. *Vicariatus* nomine accepit; item *Mutinam* tenuit & Papæ quotannis 10. millia aureorum beneficii loco tribuit. *Nicolaus II. Regium* Lepidi ditioni suæ adjecit. Vid. Joh. Baptistam-*Pignam* in rebus gestis Atestinorum.

2. Primus Ferrariæ Dux *Borsius* à Friderico III. & Paulo II. creatus fuit. Ultimus *Alphonsus* II. Ducatum Ferrariæ libenter in Cæsarem Estensem transtulisset; sed obstitit Papa *Clemens* VIII. prætendens Cæsarem esse illegitimum, adeoque successionis incapacem. *Thuan.* l. 100.

II. *Ex eo oritur Ducatus* Mutinæ & Regii.

1. Post mortem *Alfonsi II.* Ducis ferrariæ Papa ducatum Ferrariæ tanquam ad Ecclesiam deficiente prole legitima, relapsum, occupavit.

2. Cum ergo Cæsar Estensis, qui se pro hærede Ducatus Ferrar. gerebat, cedere *Ferraria* cogeretur *Mutinam & Regium* Lepidi Carpeale oppidum, quæ ad Imper. spectabant, retinuit, & se ducem Modenæ imposterum scripsit, eandem Romæ prærogativam habens, quam olim Ferrariensis habuit. *Thuan.* l. 119.

III. *Est* Vasallus *Ducis* Mantuani.

Propter castellum *Borselli*, cujus nomine par calcarium Mantuano præstat.

IV. Prætendit *in ditionem* Comachio.

Eam Papa possidet, atque hinc Duci Mutinæ cum sede Romana controversia.

PARMA & PLACENTIA.

I. Paulus III. *Papa* Parmam & Placentiam *confert* Farnesiis.

ANno 1544. *Paulus* III. Papa creavit filium suum, spurium, *Petrum* Aloysium, *Parmæ & Plac.* Ducem. *Thuan.* l. 4. & 8. De hujus Petri Aloysii immani Tyrannide & miserabili morte videatur *Sleidanus*. Unde *Ducatus* hic est *feudum* Papale. Sed in Placentiam Jus sibi vendicat R. Hispan. ratione Ducatus Mediolanensis.

II. Octavius *Cæsari reconciliatur.*

Anno 1556. Conditiones vide apud *Thuan.* lib. 16. Hic *Octavius* Uxorem habuit. *Margare-*

garetham, filiam naturalem Caroli V. quæ fuit Gubernatrix Belgii ejusque filius *Alexander* Farnesius, Dux Parmensis, qui tantas res in Belgio gessit, de quibus Strada.

III. Papa *Ducatum* Castro *occupat*.

Papa Urbanus VIII. Ducatum *Castro* Duci Parmæ, ratione debitorum eripuit, tanquam feudum Ecclesiæ: unde bellum exortum & controversia tandem authoritate Ludov. XIV. Regis Galliæ Anno 1664. composita fuit, ut *Castro* Parmensi restituatur; ipse pecuniam Papæ exolvat.

GENUA.

I. Genua *fit* Ducatus.

1. GEnuenses initio libertatis suæ ab Annô 1100. Præfectos habuerunt; deinde instituti Consules vario numero à binis ad denos & 24. Senatores. Anno 1194. Prætor iis additus jussu Frider. I. postea accesserunt Præfecti populi, singuli aut bini, & aliquando omissi mira fluctuatione.

2. Tandem compescendis fuctionibus, quæ inter nobiles & plebem frequentes, Dux creatus Anno 1327. idque institutum, semel tantum per triennium omissum, duravit usque ad Annum 1390. Creatus Dux ex Nobilitate vel Plebe in Biennium.

II. *Potiuntur* Corsica.

Imperium per Liguriam & Insulas maris Medi-

Mediterranei extenderunt sub Consulibus, Corsicam hodieque tenent: Sardiniæ partem diu habuerunt; Capham in Taurica Chersoneso coloniam habuerunt: Chium, Lesbum, Peram aquisita iterum amiserunt. *Thuan.* lib. 63.

III. *Dedunt se Regibus* Galliæ.

Anno 1390. Propter factiones *Guelforum & Gibellinorum, Spinularum & Auriorum, Fliscorum & Grimaldorum*, Genua se in fidem Caroli VI. Regis Gall. dedit; deinde in Vice-Comitum Mediolanensium potestatem concesserunt, à quorum jugo liberati fuere Ann. 1444. virtute Simonis Buccanigri. *Thuan.* l. 61. Postea Ludov. XII. & Franciscus I. Genuam recuperarunt, sed non diu tenuerunt. Hinc Reges Galliæ hodieque in Genuam & Corsicam prætendunt, ac dropterea Henr. II. Anno 1553. bellum iis intulit. *Thuan.* lib. 12. Corsi etiam Anno 1563. ad Gallos defecerunt. *Thuan.* lib. 16.

IV. *In* Libertatem *vindicatur.*

Anno 1522. Genua ab imperio Gallorum in libertatem per Carol. V. vindicata & nova Reipubl. forma Anno 1528. ab Andrea Aurea instituta fuit, quipropterea *Pater Patriæ* dictus. Creati Duces: eorum potestas biennio definita. Electio sorti commissa. Duci additi VIII. Gupernatores; totidem procuratores; Syndici V. Hæc forma Reip. usque ad Annum 1574. duravit, quo dissensiones inter populum & Nobilitatem extitere, quas Maximil.

mil.II. Imp. *Philip.II.* Rex Hisp.& Papa sustulerunt. *Thuan.* lib.61.

V. *Conjurationes* Fliscana & Ciboina *Genuam perturbant.*

De his conjurationibus & quando ab Andrea Aurea oppressę sint; vide *Thuan* lib. 3.

VI. Genua *usuris atterit* Hispanum.

Opes Genuensium specie mutui sunt in manu Regis Hisp. quem tamen crebris usuris ita atterunt, ut præcipua Indiarum & Hispaniarum vectigalia oppignorata habeant; Sed Reges Hispan. aliquoties nimiam Genuensum avaritiam castigarunt A. 1575. 1596. *Thuan.* l. 117. iterum Anno 1627.

VII. *Periculum iis imminet à Regibus* Galliæ & Hispaniæ, *& Magno Duce Hetyriæ & Sabaudo.*

De Regni Gallię in Genuam prætensionibus dictum. Hispanus iis suspectus ob Marchionatum Finalis. Magnus Dux Hetruriæ ob urbem Serezanam & Corsicam olim Pisani Juris. Sabaudus propter Savonam.

VIII. *Student paci.*

Ab eo tempore quo à Venetis exuti fuerunt imperio maris, lucro magis & paci quam bellis & finibus promovendis dediti fuere.

IX. *Propter Finalium cum Hispano controvertunt.*

Marchionatus Finalis Anno 1558. à Genuensibus occupatus fuit Alfonso Caracto ejecto, cui ab Hispanis Anno 1571. restitutum

tum

tum & iterum ab iis Anno 1602. ereptum fuit. Unde crebra inter Genuenses & Hispanos diffidia.

MARCHIONATUS.

Marchionatus sunt Brandeburg, Baden, Burgau.

BRANDENBURG.

I. *Brandenburg in Bayreuth, Anspach & Jagerndorf dividitur.*

1. MArchiones Brandeb. obtinent *Voytlandiam & Franconiæ* quasdam partes Voytlandia, cujus caput est *Hoff*, complectitur quoque ditionem Montanam, quæ vocatur, *das Marckgrafthum aufm gebirg*, ubi sedes Principum *Baureuth vel Culmbach*; unde etiam Marchiones de *Bayreuth vel Culmbach* appellant.

2. In *Franconia* possident *Onoldsbachium* cum circumvicina ditione, quæ vocatur Marchionatus *Anspach*.

3. Marchionatus *Iagerndorf* situs est in *Silesia* & ad Domum Brandeb. jure emptionis pervenit.

II. *Prætendunt in Kitzingam.*

Inter Marchiones *Anspachinos* & Episcopos *Wurtzburgenses* controversia fuit de Kitzingen, quæ A.1628. judicio Cæsaris Ferdin. II. cessit Episcopo.

III. *Al-*

III. Albertus *juratus hostis Noribergensium & Episcoporum Bambergensis & Wurtzburg. fuit.*

1. Est *Marchionibus* antiqua lis cum Noribergensibus de *Burggraviatis* & aliis ad jurisdictionem spectantibus; unde crebra inter eos bella exorta fuerunt, maximè sub Alberto I. Casimiro & Alberto II.

2. Hic *Albertus* II. A 1552. grave Noribergensibus bellum intulit; deinde in alias Imperii urbes arma ac furorem convertit, imprimis Episcopatibus, maximè Bambergensi & Wurtzb. terribilis fuit: unde exortum bellum Episcopale; donec tandem proscriptus omni ditione pelleretur. *Sleidan. l.* 24. & 25. *Thuanus l.* 12.

IV. Blassenburgum funditus evertitur & instauratur.

1. In hoc bello Noribergenses & socii *Blassenburgum* munitissimam Alberti arcem, imminentem oppido *Culmbach* A. 1554. expugnarunt & funditus everterunt, magna cum offensione & detrimento Brandeburg. Domus. *Thuan.* l. 16.

2. Quapropter exstincto Alberto coacti fuere Noribergenses judicio Imper. Ferdinandi I, arcem illam suis sumptibus instaurare.

BADEN.

I. *Baden dividitur in Durlach & Baden Hachberg.*

ITa inter filios Marchionis Badenſ. ditiones diviſæ fuerunt, Dividitur in ſuperiorem & Inferiorem Marchionatum; Superior vocatur à ſede Principum Baden & Hachberg: inferior Durlach.

II. *Fit obnoxius Electori Palatino.*

Carolus Marchio Badenſis captus à Friderico I. Victorioſo Electore Palatino, eâ conditione liberatus fuit, ut impoſterum Marchiones Badenſes eſſent obnoxii Electoribus Palatinis.

III. *Erneſtus Fridericus integro Marchionatu potitur.*

A. 1556. Carolus Marchio Brandeb. Religionem Proteſtantium ſuſcepit. *Thuan.* l. 17. Hujuſque filius fuit Eduardus Fortunatus natus ex cæcilia, Guſtavi Regis Sueciæ filia, qui potius debuit dici Infortunatus. Nam, 1. defecit à Relig. Euang. 2. Ditiones ſuas peſſimè adminiſtravit. 3. Denique Bruxellis ebrius de ſcalis prolapſus cervices fregit. Hic ergo Eduardus Fortunatus cum ditiones ſuas peſſimè adminiſtraret, Erneſtus Fridericus Marchio Durlacenſis eas prætextu debitorum exſolvendorum occupavit Anno 1504. Thuan. l. 109.

IV. *Eduardi Fortunati heredibus ſuperior Marchionatus adjudicatur.*

1. Cum Eduardus Fortun. Bruxellis lapſu exſtin-

exſtinctus fuiſſet *Meter.* l. 22. Cæſar Ferdin. II. A. 1622. ejus heredibus ſuperiorem Marchionatum adjudicavit. *Meter.* l. 42.

2. Quomodo verò controverſiæ inter has duas lineas Baden & Durlach tandem in pace Monaſter definitæ fuerint, vid. Inſtr. pac. Art. IV. §. de cauſa Badenſi.

BURGAU.

I. *Machionatus Burggraviæ datur poſteris Ferdinandi.*

FErdinandus Archi-Dux Auſtriæ, Landgravius Alſatiæ & Comes Tirolis duxit *Philippinam* Velſenam; Patritiam Auguſtanam; unde ejus poſteri excluſi à ſucceſſione in ditiones Auſtriacas, facti fuere Marchiones Burgaviæ. *Thuan.* l. 112. Poſteritate hujus Ferdinandi ante paucos annos exſtinctâ Burgavia iterum ad Tirolenſes rediit.

II. *Prætendunt in ditiones Juliaco-Clivenſes.*

Carolus Marchio Burgaviæ duxit *Sibyllam* Clivenſem, unde prætenſio ei nata in ditiones illas, *Meter.* l. 23.

LANDGRAVIATUS.

Landgraviatus ſunt Haſſia & Leuchtemberg.

HASSIA.

I. Landgraviatus unicus eſt Haſſia.

1. NAm reliqui Landgraviatus, velut *Thuringiæ*, *Alſatiæ*, *Leuchtemberg* vel

vel exſtincti ſunt, vel in alios Principatus tranſmutati; ita ut ſola hodie *Haſſia* Landgraviatum conſtituat.

2. *Haſſia* facta eſt *Landgraviatus*. A. 1024. deinde pervenit ad Henricum Magnanimum Ducem Brabantiæ, cujus filii ita ditiones diviſerunt, ut Henricus Manſuetus Brabantiam, Henricus puer Haſſiam obtineret.

II. *Dividitur in Superiorem & Inferiorem.*

Ita Philippus ditiones ſuas teſtamento diviſit. Superior dicitur Heſſen Darmſtat, Inferior Heſſen Caſſel.

III. *Potiuntur Comitatu* Catzenellenbogen.

A. 1557. Compoſita tandem fuit diuturna illa inter *Haſſos & Naſſovios* de Comitatu Catzenellenbogen controverſia, quæ annos pene 50. duraverat; ea conditione ut abrogata Cæſaris ſententiâ, quæ Naſſoviis Anno 1548. eum adjudicaverat, Comitatus ille Landgraviorum Haſſiæ eſſet: ita ut Naſſoviis ſolverent 600000. aureorum iiſque inſuper Comitatum *Dietz* pro 150000. florenorum millibus cederent, ac nihilominus titulum Comitum *Dietz*, ſicut Naſſovii *Catzenellenbogen* & arma gentilitia uſurparent. *Thuan.* lib. 5. & 19.

IV. *Controvertunt de* Marpurg.

Inter utramque Landgraviorum Haſſiæ domum controverſum fuit de Marpurgo & ditionibus ad Lanum: donec tandem Cæſar *Ferdinand.* II. Anno 1622. pro Darmſtadienſi

diensi pronunciaret. Ita *Marpurgum* cum annexis cessit Hassiæ superiori, usque ad pacem Monaster. ubi *Marpurgum* Hasso-Cassellanis adjudicatum art. xv.

Tumultum Marpurg. ob Reformationem Religionis Anno 1605. composuit Landgrav. *Mauritius*, *Meter*. l. 27. *Thuan*. l. 133.

V. *Abbatia* Hirsfeld; *Præfecturæ* Schaumburg, Buckeburg, Saxenhagen & Statshagen, *Hasso-Cassellanis accedunt*.

Idque factum vigore pacis Monast. Anno 1648 *Instrum*. pac. art. xv.

Hirsfeld olim *Abbatia*: nunc *Principatus* nomine censetur.

VI. *Inter* Hassos *&* *Electorem* Palatinum *controversum de jure* Ecclesiastico *præfecturæ* Umstat.

Hæc controversia A. 1662. mota ac paulo post composita fuit.

LEUCHTEMBERG.

Leuchtemberg *ad* Bavaros *venit*.

ANno 1646. defecit linea Landgraviorum in *Leuchtemberg*: quem *Landgraviatum* obtinuit Dux Bavariæ eumque filio juniori *Maximiliano* Philippo assignavit.

PRINCIPATUS.

Principatus sunt in Gallia *Sedan &* *Arausio*: in Germania *Anhald*,

Nassau, Ostfriesland, Mansfeld. In Tartaria *Tzerkassia & Dagestan.* In Turcia *Transylvania, Walachia, Moldavia, Sidon.* In Persia *Georgia, Abcassia, Mengrelia.*

In GALLIA.

SEDAN.

Sedanensis *Principatus exstinctus est.*

1. PRincipatus *Sedanensis* initio fuit in potestate Comitis *Marcæ* & *Arembergæ.* *Iohannes* supremum Dominum Sedani primus se indigitavit A. 1460.

Hujus linea masculina exstincta fuit Anno 1588. in *Wilhelmo* Roberto, qui unicam filiam reliquit.

2. Hanc duxit *Henricus* Vicecomes *Turrius*; Ex hoc conjugio factus est Dux *Bulioneus* & Princeps *Sedanensis.* Cont. *Thuan.* l. 10.

3. Hujus filius fuit *Henricus*, qui propter conspirationem cum Hispanis Principatu Sedanensi exutus à LudovicoXIII. Reg. Gall. A. 1641. postea A. 1650. duodecies centena millia librarum Turonensium pro Principatu Sedanensi compensationis loco accepit.

ARAUSIO sive ORANGE.

I. Arausionensis *supremus Principatus factus est.*

1. PRincipatus *Arausion.* situs in Provinciæ Comitatu. Initio fuit penes *Bau-*

scorum

ſtorum familiam circa A. 1242. deinde aliquoties in benificiaram fidem à Provinciæ Comitibus receptus fuit.

2. A *Bauſcis* jure conjugii pervenit ad familiam *Cabillonenſem* A. 1410. ex qua *Ludovicus* XII. Anno 1499. Johannem Principem Arauſionum iterum *liberum* eſſe juſſit; ſed hanc gratiam *Franciſcus* I. ſub Philiberto revocavit.

II. *A* Cabilloniis *pervenit ad Naſſovios.*

Philibertus Cabilonius ſine liberis decedens, Renatum Naſſovium heredem inſtituit; qui cum partes Caroli V. ſequeretur, *Madritianâ* pacificatione cautum fuit, ut *Arauſionenſis* Principatus ſummo Imperio gauderet, atque eo titulo A. 1559. reſtitutus fuit *Wilhelmo* Naſſovio Principi Auriaco, à quo pervenit ad *Philippum* filium; ab hoc ad *Mauritium Fridericum* Henricum, *Wilhelmum* II. & qui hodie ſupereſt *Wilhelmum* III.

III. *Fiunt* Gubernatores *Fœderati Belgii, &* Marchiones *Veræ.*

Cum Belgæ ab Hiſpanis defeciſſent, familiam *Arauſionenſem* imprimis elegerunt, cui regimen provinciarum & militiæ, terrâ marique committerent. A. 1588. *Mauritius* creatus fuit Marchio Veræ in *Walachria* Zeelandiæ. *Thuan.* l. 89.

IV. *Potiuntur Comitatu* Meurſenſi.

Idque ex donatione facta Mauritio ab *Æmylia* Walpurgi, Comitiſſa Meurſæ, fruſtra

se opponentibus Clivensibus. *Thuan.* lib. 124. & 126.

V. *Donatur titulo* Celsitudinis.

A. 1630. *Ludovicus* XIII. R. Gall. *Fridericum* Henricum Princ. Arauf. donavit titulo *Celsitudinis* sive *Hooghcyd*..

VI. Ludovicus XIV. Principatum Arausion. *occupat*..

☞ A. 1661. Sub *Wilhelmo* III. *Ludov.* XIV. R. Gall. Principatum Arausionensem occupaverat, castellum, quod natura & arte inexpugnabile erat, funditus evertit: sed hoc anno Principatum in libertatem restituit.

IN GERMANIA.

Principatus, *Anhald, Mansfeld, Henneberg, Hohenzollern, Eggenberg, Lobkowitz, Salm, Dietrichstein, Nassau, Ostfriesland.*

ANHALD.

I. Principes Anhaldini *fiunt Electores* Brandeburgici & Saxoniæ.

1. A *Lbertus*-Ursus Marchiam Brandeb. à *Conrado* III. Imp. impetravit ac Anno 1142. à *Friderico* I. Imp. *Marchio* Brandeb. inauguratus fuit. Idem ex Germania inferiori, præsertim *Flandria, Hollandia, Frisia, Westphalia,* Colonos in *Marchiam* bellis Vandalicis exhaustam, duxit; estque hæc causa, quare circa *Witebergam*, nomina *Cameraci*,

Neo-

Neomagi, Brugarum & alibi alia reperiantur. Huis *Alberto* Urso *Saxonia* & *Marchia* omnem ferè humanitatem debet.

2. A. 1180. in Comitiis Wurtzburgicis, exauthorato *Henrico* Leone Duce Saxoniæ & Bavariæ, *Bernhardus* Alberti Ursi filius *Dux & Elector* Saxoniæ à *Friderico* I. pronunciatus est. Insignia sunt *trabes* auratæ & nigræ cum *serto* rutaceo, quod inde accessit cum Imperator *Bernhardi* clypeo *corollam* Rutaceam capiti suo detractam injecisset. Atque hinc *Ruta* domui Saxoniæ *Sacra* habetur.

II. Anhaldini *dividuntur in* Dessau, Bernburg, Plotzgo, Zerbst, Hatzgeroda, Kothen.

Henricus I. filius Bernhardi factus fuit à Friderico II. *Comes* Anhaldinus: Ejus duo filii ditiones diviserunt in *Dessau* & *Bernburg*: deinde cùm plures essent heredes, in alios quoque Principatus *Coethen*, *Zerbst*, distracta fuit Regio.

III. Amittunt *Electoratum* Brandeburgicum & Saxonicum.

Filii *Ioh.* I. Principis Anhaldini pro *Marchia* Brandeburgensi acceperunt à Friderico Burggravio Noribergensi 60000. florenos.

A. *Iohanne* fratre Alberti I. Electoris Saxoniæ descendunt Duces *Lavenburgici*.

IV. *Anhaldini* Saxoni *evocationem gratificantur.*

Casus *Specialis* accidit A. 1603. quo *Henricus*

ricus Donavius & *Laurentius* Bidermannus ab Electore Saxoniæ *Christiano* II. ex Anhaldinatu evocati ad causam dicendam, & quanquam hoc *mero* imperio Anhaldini repugnarent, nihilominus *gratificandi* studio passi fuere ut accusati cum reis in Saxonis ditione committerentur. *Thuan.* l. 130.

HENNENBERG.

I. *Comitatus* Hennenberg *fit Principatus*.

1. HEnnenberg Comitatus initio nomen sortitus ab arce *Hennenberg*; in divisione hujus Comitatus allii dicti fuere Domini *Hartembergici*; alii in *Aschach*. Divisi etiam fuere in duas lineas *Rombildicam* & *Schleusingicam*.

2. Anno 1310. *Henricus* VII. Imp. *Bertholdum* Comitem creavit Principem in Comitiis Francofurtanis. Idem factus fuit *Provisor* regni Bohemiæ. Sub hoc Bertholdo Principatus Hennebergicus magna incrementa sumpsit. *Wolfgangus* Mollerius de vita & reb. gest. *Bertold.* Hennebergici.

II. Principatus *Hennenberg* exstinguitur.

1. Anno 1583. obiit *Georgius* Ernestus ultimus Principum Hennenb. cum quo extincta fuit prosapia illorum Principum.

3. Igitur ex pacto Confraternitatis initæ Anno 1554. inter Duces *Saxoniæ* & *Landgravios* Hassiæ Principum Henneb. hæreditario

tario Jure inter se diviserunt. *Thuan.*l. 29. sedes communis Regiminis est *Meununga.*

MANSFELD.

I. *Comites* Mansfeld *creantur* Principes.

ANno 1595. *Carolus* Mansfeldius, *Petri* Ernesti filius creatus fuit Princeps Mansfeldiæ. *Thuan.*l. 114. *Mansfeld* Comitatus est antiquissimus sed incertæ originis An. 1510. *Maximil.*I. Comitibus Mansfeld. titulum *Generosorum* & Jus Rubræ ceræ, cum hactenus viridi uterentur, tribuit.

II. *Islebia* Lutherum *orbi dedit.*

Anno 1483. parentibus *Iohanne* & *Margaretha* natus est Martinus Lutherus Islebiæ in Comitatu Mansfeld.

III. Hohenzollern, Eggenberg, Lobkowitz, Salm, Diedrichstein *sunt novi Principatus.*

Hi in gratiam Cæsaris Anno 1653. Principum titulum acceperunt, non absque gravibus Ordinum Imperii contradictionibus: sunt plerique Vasalli domus Austriæ: *Hohenzollern* Comes in Suevia; *Eggenberg* Comes *Gradiskæ* in Friaul. *Lobkowitz* Comes à *Storenstein* in Bavaria.

NASSAU.

Nassovii *omnes praeter* Sarbrug. *facti sunt* Principes.

Lineæ Nassovienses sunt IV. *Hademar*, *Sigen Beilstein*, *Sarbrug*, quarum tres priores A. 1653. in Principum ordinem relatæ, quanquam testentur, se jam tempore Adolphi Imperatoris Principes fuisse, sed eo titulo non usos.

SCHAUMBURG.

Schaumburg ad Hassos pervenit.

E*rnestus* Comes Schaumburg. primus titulum Principis obtinuit & Academiam *Rinthelensem* condidit Anno 1623. Eo mortuo, desiit hic Principatus alioque pervenit.

OSTFRIESLAND.

I. Ostfrisia fit Comitatus.

1. Circa Anno 1350. passim per *Frisiam Transamasanam* familiæ Nobiles caput efferre & sub præfecturarum titulo varios Principatus sive Capitaneatus exstruere cœperunt. *Ubbo.* Emmius 14. histor. Frisiac. Tales *Capitaneatus* fuêre in *Rustringia*, *Ostringia*, *Wangria*, *Ievera*, *Kniphusa*, *Inhusa*, *Broecmeria*, *Auricana*, *Marienhava*, *Embda*, *Greetseela*, aliisque plurimis locis.

2. Cum vero cæteræ familiæ mutuis cædibus & bellis paulatim attritæ fuissent, *Ulricus* Sircsena, Dynasta in *Gretsiel* & *Pilsum* crea-

creatus *Comes* Ostfrisiæ sive Embdæ à Frideric III. Anno 1454. & decennio post Anno 1464. Embdæ proclamatus.

II. Edsardus *fit Dominus* Groning.æ

A. 1506. *Edsardus* Comes Embdæ à Groninganis Dominus factus fuit contra *Georg.* Saxoniæ Ducem; sed huic suo juri postea renunciavit, illudque in *Carolum* Ducem Gelriæ transtulit.

III. Enno II. *Religionem* Protestantem *recipit.*

In Ostfrisia Anabaptistæ, quos Mennonistas vocant, magno numero consederunt; deinde *Protestantes* liberum Religionis suæ exercitium impetrarunt.

IV. *Inter Comites* Ostfrisiæ & Embdanos *controversiæ oriuntur.*

1. Sub *Edsardo* II. urbs *Embda* ex confluxu peregrinorum imprimis Anglorum & Belgarum maxima incrementa sumsit.

2. Sed postea Anno 1595. inter *Comites & Urbem* graves controversiæ exortæ fuerunt, quibus durantibus Embdani arcem Comitis diruerunt, & præsidium Belgicum receperunt. *Thuan.* l. 114. Hæ turbæ aliquoties compositæ imprimis tractatu *Delfzylano*, frequenter iterum exarserunt & ad nostra usque tempora continuantur.

V. Ostfrisia fit Principatus.

Anno 1650. Imp. *Ferdin. III. Comites* Ostfrisiæ creavit *Principes.*

VI. Prætendunt in Jeveram, Oſtringiam, Ruſtringiam, Wangriam.

1. Anno 1527. *Anna* Dorothea, Maria, Sorores, Dominæ Jeveræ, pacta de Succeſſione cum *Ennone* II. Comite Oſtfriſ. iniverunt. quorum pertæſæ Anno 1532. ditiones ſuas Carolo V. ut Duci Burgundiæ, feudatarias fecerunt.

2. Maria ſola ſuperſtes *Iohan.* XVI. Comit. Oldenb. inſtituit heredem; atque ita hæditiones à *Friſia* avulſæ Anno 1575. Comitatui *Oldenburg.* annexæ fuêre. *Hamelman.* in Chron. Oldenb.

TARTARIÆ.

Principatus ſunt Tzerkaſſia & Dageſtana.

INter Ruſſos & Perſas ſiti ſunt duo Principatus Tzerkaſſia & Dageſtana, quorum prior ſubeſt Ruſſorum Tzari: alter liber adhuc & ſui juris. De utroque Principatu Olearius in Itinerario. Reliquos ut partim cognitos omittimus.

TURCICI.

Principatus ſunt in Europa, *Tranſſylvania, Walachia, Moldavia*: in Aſia, *Sidon, Druſcorum*, Phylarchæ *Arabum*.

TRANSSYLVANIA.

I. Tranſſylvania *fit principatus*.

OLim erat Provincia Hungariæ, poſtea peculiarem Principatum, ſub clienielâ

Turcæ

Turcæ coſtituere cœpit. Primus Tranſſylvaniæ *Princeps* fuit *Stephanus* Bathori, qui Poloniæ Rex creatus, ſucceſſorem habuit fratrem *Chriſtophorum*, hic *Sigiſmundum*: inde alii ſucceſſerunt.

II. Cæſarem *bello invadunt*.

Primus Cæſari bellum intulit *Stephanus* Botzkai A. 1606. deinde *Betlen* Gabor Anno 1620. denique *Georg.* Ragotzy A. 1646.

III. Ragotzii *evertuntur*.

A. 1658. Cauſa fuit bellum Sueco Polonicum, cui ſe temere & improvidè immiſcuerat *Georgius* Ragotzy II, unde cæſus à Polonis & à Turcis principatu pulſus fuit. Ei poſt varias mutationes ſucceſſit *Iohannes* Kemeny: huic *Michael* Abaffi, qui hodieque Principatum obtinet.

WALACHIA.

Walachia *in Turcarum poteſtatem venit*.

ANno 1455. De ejus ſtatu & rebellione *Ivoniæ*, vide *Thuan.* lib. 28. 58. 69. Walachiæ & Moldaviæ principatus inter Turcas, Tartaros, Polonos, ambigue fortuna perpetuo jactantur.

IN ASIA.

Sidon & Druſci *ſunt*.

POſtquam *Selimus* I. Imperium Mamaluccorum Cercaſſorum in *Ægypto* & *Syriâ* ever-

evertit circa A. 1517. plures *Arabum* tribus, hæreditariis Subjectæ principum familiis, quæ tributum modicum solvebant hactenus, idem ab Ottomannicâ domo impetrarunt privilegium, ut exemti titulo à *Bassarum* præfecturis, reipsa servirent.

SIDON.

Fachreddinus *Phœnicen & Galileam tenet.*

OMnium sub *Ottomannico* Imperio Principum potentia & authoritate primus censetur *Fachreddinus*, quem alii communi nomini *Emirum* Saidæ vel Principem Sidonis vocant: cujus familia longo ordine per *Phœnicen* & *Galileam* dominationem exercuit. *Ditio* ejus complectebatur *Galileam* & *Phœnicen*, cum oppidis *Barut*, *Saida*, *Sour*, Sancti Johannis *Dacre* (Ptolemaide) de hoc principatu illustri vide le *Voyage* de Levant à Paris. 1632.

DRUST.

Drusi *à Turcis debellantur.*

DE principatu *Drusorum* in Syriâ ad montem Libanum ejusque expugnatione *Thuan*.l.84.& *Rauwolf* in Itin.

OLDENBURG.

I. *Comitatum* Oldenburg *instauravit* Huno *Gloriosus.*

1. HUno Gloriosus Comitatum Oldenburgicum ab Adelberto Episcopo Bremensi,

mensi, sub *Henrico* IV. in Comitiis *Goslariensibus*, virtute *Friderici* filii sui recuperavit.

2. Ejus familiâ extinctâ, Comitatus pervenit ad lineam *Potenbergicam*.

II. *Dividitur in* Oldenburg & Delmenhorst.

1. Duo filii *Mauritii* diviserunt Comitatum, ac *Otto* A. 1247. arcem *Delmenhorst* extruxit, unde Comitatus ille nomen accepit. *Otto III.* Ann. 1360. Cum Conrado I. Comit. Oldenb. fœdus iniit de Comitatibus *Oldenburg & Delmenhorst* non abalienandis, sed in familia conservandis. *Hamelman.* parte 2. Chron. Oldenb. cap. XI. Sed *Otto* V. Comitatum *Delmenhorst* Ecclesiæ *Bremensi* feudarium fecit, & certis conditionibus adjecit. Id cap. 16. Quod feudum nuperâ pace Dano-Suecicâ abolitum fuit.

III. Delmenhorst *pervenit ad Episcopatum* Bremensem.

Nicolaus Comes Delmenhorst Ann. 1421. electus Archi-Episcopus Bremensis, Comitatum *Delmenhorst* ex pacto Ecclesiæ Bremensi adjecit, sed mox *Diderico* Comiti Oldenburgico restituit. *Hamelm.* part. 2. c. 18.

IV. *Comites* Oldenburgenses *fiunt* Reges *Daniæ, Sueciæ, Norwegiæ, &* Duces *Holsatiæ ac Slesvici.*

Anno 1448. *Christianus* V. Dives electus est Rex *Daniæ, Sueciæ, Norwegiæ* factusque Dux *Slesvici & Holsatiæ*; Unde fratri suo

Gerhardo Animoso Comitatum *Oldenburg* & *Delmenhorst* dedit, qui etiam acceptis 40000. florenis juri suo in *Sleswick* & *Holstein* cessit.

V. Delmenhorst *ad Episcopatum* Monaster. *pervenit*.

A. 1482. *Henricus* Episcopus Monasteriensis & Administrator Bremensis, *Delmenhorstum* sibi subjecit. *Hamelm.* part. 3. c. 7. Sed hunc comitatum A. 1547. recuperavit *Antonius*.

VI. Stadlandia, Butjada, Jevera, Ostria, Rustria, Wangria *Comitatui* Oldenb. *accedunt*.

1. *Iohannes* IV. *Stadlandiam* & *Butjadam* parte ejus emta ab Henrico Duce Brunswicensi Anno 1523. Comitat. Oldenburgico adjecit.

2. Cum A. 1575. Maria Princeps *Ieveræ*, *Ostriæ*, *Rustriæ*, *Wangriæ*, obiisset, *Iohannes* VI. testamento hæres scriptus, eas ditiones obtinuit, frustra se opponente *Edsardo* Ostfrisiæ Comite.

VII. *Obtinent telonium* Visurgis *contra* Bremenses.

Antiqua inter *Oldenburgicos* & *Bremenses* lis de telonio *Visurgis* fuit, donec tandem Cæsar *Ferdinandus III.* cum consensu *Electorum* sententiam pro *Antonio* Gunthero Com. Oldenb. contra *Bremenses* pronunciaret, eique jus telonii in Visurgi adjudicaret. Hujus telonii in quemcunque vellet donatione & testa-

testamento transferendi jus A. 1662. à Cæsare *Leopoldo* obtinuit Comes Oldenburg.

VIII. *Comitatus* Oldenburg *ad Regem* Daniæ *&* *Duces* Holsatiæ *spectat*.

Ultimus familiæ suæ est *Antonius* Guntherus qui cum careat prole legitimâ jamque decrepitus sit; eo defungente Comitatus *Oldenburg* ad Regem Daniæ & Holsatiæ Duces tanquam proximos agnatos, Spectat. *Delmenhorstum* legavit filio suo naturali.

IX. *Famosum est* Cornu *Oldenburgense*.

Hoc *Cornu* videtur esse ex ære *Corinthio*, quia potus per noctem infusus inde contrahit nauseam. Quomodo autem sub *Ottone* I. pervenit ad familiam Comitatum Oldenburgensium, vide vel *historiam* vel *fabulam* apud *Hamelman*. part. I. *Chron.* Oldenb. cap.10.

CIVITATES.

Civitates sunt vel *Germanicæ* vel *Italicæ*.

GERMANICÆ.

Germanicæ *sunt vel* Hanseaticæ, *vel* Rhenenses, *vel* Suevicæ.

Civitates Germanicæ considerantur vel ut Fœderatæ, vel ut *Imperiales*. S. ut Fœde-

Fœderatæ, vocantur *Hanseaticæ* & tum non omnes, verum inferioris Germaniæ Civitates eo nomine continentur. Si ut *Imperiales*, tunc omnes etiam illæ quæ Hanseaticæ vocantur intelligi debent; atque hoc respectu in Comitiis Imperii dividuntur in duas Classes *Rhenensem* & *Suevicum*, etiamsi multæ extra circulum Rhenensem & Suevicum sint sitæ.

Rhenenses *sunt* XXXIV.

Ex quibus præcipuæ Aquisgranum, *Colonia*, *Francofurtum*, *Hamburgum*, *Lubeca*, *Argentoratum*, *Spira*.

1. Reliquas omittimus tanquam minores, quales sunt *Colmar*, *Dortmund*, *Goslar*, *Gottingen*, *Hagenau*, *Landau*, *Mulhausen*, *Sletstat*.

2. Sub nomine Civitatum *Rhenensium* continentur non tantum illæ quæ ad circulum *Rheni* spectant, verum insuper *Saxonicæ* & *Vandalicæ*.

Suevicæ *sunt* XXXIX.

Præcipuæ Noriberga, Ratispona, Ulma, Augspurg, Hall, Nortlingen.

Ad Civitates *Suevicas* referuntur etiam *Franconicæ* & *Bavaricæ*.

CIVITATES HANSEATICAE.

I. Hansa *Teutonica complectitur* Civitates *Fœderatas* LXXII.

ORigo civitatum Hanseaticarum perantiquà sed incerti ævi est. Cœperunt primò circa A. 1200. inclarescere. Numerantur communiter LXXII. sed numerus non adeo certus est, interdum enim plures, interdum pauciores in censum veniunt. Suntque Vandalicæ VI. *Lubeck, Hamburg, Rostock, Wismar, Stralsund, Lunenburg.* Pomeranæ VIII. *Stettin, Anclam, Gelnow, Cripswald, Colberg, Stargard, Stolpe, Rugewald.* Prussiacæ VI. *Colm, Thorn, Elbing, Dantzig, Coningsberg, Braunsberg.* Saxonicæ XIII. *Magdeburg, Braunsweig, Goslar, Einbeck, Gottingen, Hildeshein, Hannover, Ulsen, Buxtebude, Staden, Bremen, Hamel, Minden.* Westphalicæ X. *Munster, Osnabrug, Dortmund, Sost, Hervorden, Paterborn, Lemgo, Bileveld, Stippe, Rasveld.* Clivenses & Markenses VII. *Coln, Wesel, Duysburg, Emmeric, Warburg, Unna, Hamm.* Geldricæ VII. *Nimmegen, Zutphen, Rurmund, Arnheim, Venlo, Elburg, Harderwick.* Transisulanæ III. *Deventer, Campen, Zwol.* Frisiacæ III. *Groningen, Stavern. Bolswert,* suntque præterea adhuc XIV. civitates dubii juris.

II. Di-

II. *Dividuntur in* IV. *Societates*; Lubecensem, Coloniensem, Brunsvicensem & Dantiscanam, *quarum omnium caput Lubeca est.*

Omnes Hanseaticæ civitates comprehenduntur sub 4. civitatibus, *Lubeca, Brunswig, Dantzig, Coln. Lubeca* est primaria omnium reliquarum & complectitur sub se civitates *Vandalicas & Pomeranas. Colonia* complectitur *Clivenses, Markenses & Geldricas*; *Brunswiga* Saxonicas: *Dantiscum* Prussicas & Livonicas.

III. Emporia IV. *& magna* privilegia *habuerunt.*

Emporia illa fuerunt *Londinum* Angliæ, *Brugæ* Flandriæ (postea *Antwerpia* Brabantiæ) *Bergæ* Norwegiæ, & *Novigrad* Russiæ: unde primò *Revaliam*, mox *Narvam*, translata sedes mercaturæ; Sed hæc antiquis temporibus: nam postea variis casibus omnia hæc mutata, abolita & deperdita fuerunt invidiâ Regum & Principum erga mercatores.

IV. Privilegia *sua amittunt in Anglia* & *Norwegia.*

1. De controversiâ inter *Hanseaticas* Civitates & *Anglos* tempore *Elisabethæ* A. 1597. vide *Meteran. l.* 19. & *Thuan. privilegium* præcipuum erat, quod non penderent, nisi *centesimam* & ejus dodrantem pro Vectigali, quod ab eo tempore amissum, nunquam recuperare potuerunt.

2. Idem

2. Idem ipsis in *Norwegiâ* Bergis accidit sub *Frid.* II. ubi nobilitas Daniæ privilegia Hanseatica ad se traxit; Ita ut hodie *Hansa* Teutonica sit corpus sine nervis, & singulæ civitates, ut possunt, sibi prospiciant.

V. Protectorem *volunt eligere.*

Primus Hansæ *Protector* fuit *Magister*. Ord. Teuton. in Prussiâ *Albertus* Brandeburgicus. Sed eo ad Polonos descifcente, desiit *Protectoratus*, frustra eum ambientibus Regibus *Sueciæ, Daniæ, Hispaniæ* aliisque.

VI. Fœdus *ineunt cum Ordinibus Belgarum.*

Anno 1616. Civitates *Hanseat.* fœdus inierunt cum Ordinibus Belg. fœd. quanquam *Cæsar* & *Saxo* acriter se opponerent. Proportionem contributionum vide apud *Meter.* l. 36. Et hoc fœdus non tam ad *mercaturam*, quam ad mutuam libertatis *defensionem* spectabat quemadmodum ejus vigore Ordines Belgii civitatem *Brunswigam* obsidione liberarunt.

LUBECA.

I. Lubeca *est caput* Hansæ *Teutonicæ.*

Initio subfuit *Holsatis*; inde pervenit in potestatem *Henrici* Leonis Saxoniæ & Bavariæ Ducis; mox ad *Danos* & tandem sub *Frider. II.* ad Imperium.

II. Seditionibus *agitatur.*

Prima seditio plebis adversus Magistratum fuit Anno 1308. Inde crebræ successerunt.

III. Hamburgum *ab* Holsatis *liberatur.*

Holsatiæ Comites tanquam Stormariæ Domini Hamburgum initio habuere; postea argento libertatem redemere, eamque *Adolph.* IV. Comes Holsatiæ ratam habuit.

Reges Daniæ *in* Hamburgum *prætendunt.*

Cum vero Duces Holsatiæ regnum Daniæ obtinuissent, Vetus in Hamburgum Jus repetierunt, nunc bello, nunc transactionibus.

Brunsviga *à Ducibus* Brunsvicensibus *divexatur.*

1. Mortuo Anno 1229. *Henrico* Electore Palatino & Domino Brunsvicensi, *Brunsviga* parvenit ad *Ottonem* Ducem Brunsvicensem.

2. Anno 1492. Ingens dissidium exortum inter *Civitatem* & *Henricum* Ducem, ob bona quæ in agris possidebat civitas & vectigalia ac onera publica. Anno 1542. 1550. 1553. iterum obsessa fuit ab *Henrico* Juniore Duce, & denique Anno 1615. ab *Henrico* Julio acerrimè, sed auxiliis fœderati Belgii liberata & tum certis conditionibus *homagium* præstitit.

Aquisgranum *privilegiis exuitur.*

Magnis motibus obnoxia fuit partim propter bellum *Belgicum*, partim propter *Religionem*

nem & privilegii, quos motus ab origine exponit *Thuan* lib.133. Unde *privilegiis* exuta Anno 1589. & deinde, quanquam provocaret ad privilegia *vicariatus* Palatini A. 1614. à *Spinola* capta fuit cum Rex Hispan tanquam Dux Brabantiæ Advocatiam prætenderet. *Meter.* lib. 15.26.32.34.

Ejus Advocatus *est Dux* Juliæ.

Quamvis hunc Protectoratum Rex *Hisp.* tanquam Dux Brabantiæ prætendat.

Consumitur incendio.

Anno 1657. Urbs *Aquisgranum* miserabili incendio tota consumpta fuit.

Francofurtum *est locus* Cæsarum *eligendorum.*

Idque duravit ab *Arnulpho* & in A. Bulla confirmatum fuit, ut si duo Cæsares eligantur apud Francofurtum teneantur prælio decernere; Victor in urbem recipitur & Cæsar salutatur; Posterioribus tamen temporibus Electio Cæsarum etiam *Ratisbonæ* fieri cœpit.

Francofurti *tumultus à* Fettmilch *exitatur.*

Anno 1614. vide *Meter.* lib. 34. Causa fuerunt Judæi, qui nimia usura populum premebant.

Colonia *fit Juris Germanici.*

Anno 949. *Otto* Coloniam Agripp. Galliæ ereptam Imperio Germ. adjecit. Estque primaria Imperialis civitas, ac in Comitiis inter Civitates primum suffragium fert. *Thuanus* lib. 76.

Est

Est secunda ex Hanseaticis.

Anno 1481. Colonia accessit fœderi Hanseatico & secundum locum inter primarias IV. obtinuit: ei subsunt Civitates Clivenses, Markanæ & Geldricæ.

Archi-Episcopus *prætendit in* Coloniam.

Vid. supra in Archiep. Col. *Colonienses* armis libertatem vindicarunt contra Episcopos: ita ut Episcopo non liceat ultra *biduum* in urbe commorari.

Tremonia *ex* Comitatu *fit libera*.

Tremonia vulgo Dortmund Anno 1504. à Maximil. I. libertatem obtinuit & ex Comitatensi facta est libera *Civitas* Imperii.

NORIBERGA.

Noriberga *Burggraviatum à* Brandeburgiis *redimit*.

Vid. supra Elect. & Marchiones Brandeburg.

A Palatinis *multa* oppida *emunt*.

Noribergenses territorium suum ampliarunt in bello *Bavarico* Anno 1504. occupatis multis in *Palatinatu* superiori oppidis & arcibus. Cumque ea *Palatini* Principes repeterent, tandem A. 1522. pro summa *pecuniæ* ea emerunt, de quo vide *Hubertum* Leodium in vita Frid. II. Com. Pal. Sed contra hanc emptionem cæteri Comites Palatini semper protestati fuerunt.

Ariſtocraticè *reguntur.*

Sunt apud eos familiæ XXVII. *Patritiæ* ex quibus *ſupremi* Magiſtratus, *excluſis* reliquis, eliguntur,

AUGUSTA VINDELICORUM.

Confeſſioni *Auguſtanæ* nomen *dedit.*

ANno 1530. exhibita fuit *Auguſtæ* Vindel. *Carolo* V. *Confeſſio* fidei, quæ exinde dicta fuit *Confeſſio* Auguſtana, quam hodie dividunt in *Variatam* & *Invariatam.*

ITALIÆ.

LUCCA.

Lucca *eſt ſub* clientela *Hiſpani.*

LUcenſis Reſp. Cæſarem agnoſcit, ſed quia ab eo parum præſidii exſpectare poſſunt, in *clientela* Hiſpani acquieſcunt. Initio hæc *Civitas* ſub variis *tyrannis* jactata fuit. Ex quibus præcipui fuerunt *Caſtructius*, cujus vitam ſcripſit Nic. *Machiavellus* & A. 1400. Paulus *Guiniſius*, quo in carcere exſtincto A. 1430. civitas libertatem recuperavit, eamque *ſola* hodie incorruptam per Italiam tuetur.

Metuunt *Magnum Ducem* Hetruriæ.

Magnus D. Hetr. *Ius* ſibi vendicat in *Luccam*, eo quod olim Reip. Piſanę ſubjecta fuerit. Sola ergo per totam Italiam ſupereſt hæc

hæc *Civitas* libera, reliquis omnibus in Principum potestatem redactis, & libertatem suam, non propriâ potentiâ, sed vicinorum æmulatione defendit, ita tamen ut in perpetuo metu versetur, ne *Magnus* Dux vetera sua jura repetat.

NOBILITAS.

I. Nobilitas *Germanica dividitur in* Suevicam, Franconicam & Rhenensem.

PEr *Nobilitatem* intelligitur *liber* & ab omni *Principum Civitatumque* dominio exemtus, solique *Imperio* subjectus *Ordo* Equestris, qui in sibi subjectos *merum* Imperium habent. Dividuntur in tres Classes, *Suevicam, Franconicam & Rhenensem*. Olim erant quatuor eorum Ordines, *Suevicus, Franconicus, Bavaricus & Rhenensis*; sed *Bavarica* Nobilitas hodie Principibus & Civitatibus subjecta est.

II. Principibus & Civitatibus *bellum movent*.

Primum bellum Nobilium contra Principes excitatum fuit à *Francisco* à Sickingem Anno 1521. de quo videatur *Sleidan*. *Secundum* à *Wilhelmo* Gumbach A. 1567. de quo supra in Ducibus Vinariensibus.

BEL-

POLITICUS BELLI. GERMANICI ORIGO,

Progressus atque exitus.

I.

BElli *Germanici*, quod atrocissimum nostra ætate accidit, miseranda omnes vidimus ac cognovimus mala, clades gentium urbium ac oppidorum excidia barbariem Christiano nomine indignam. Solæ ejus causæ tanquam pestilentissimi morbi in occulto abduntur. Quæ palam partes pro veris causis diverso studio jactant, non nisi initia atque occasiones fuerunt. *Romano* Catholici hæresin, Protestantes *persecutionem* utrique in adversario suo *ambitionem* ac rerum novarum studium accusant. Extant Apologiæ, criminationes, accusationes, sed ex quibus certi nihil statuere possis. Ut ergo in totius tragœdiæ originem paulò altiùs penetremus, id præmittendum secernendam esse à veris causis *religionem*, quæ non nisi accessio ac consequens fuit. Ut verbo complectamur omnia, controversum fuit de *Monarchia* Hispanica. Nam ab eo tempore, quo *Hispani* cum *Austriacis* caput supra omnes reges & Principes efferre, eosque tanquam inferiores & in minori potentia despicere cœperunt: Illi junctis viribus crescenti dominationi sese opposuerunt, Principe factionis Rege *Galliarum*. Ita circa Annum 1519. tota Europa in duas factiones *Hispanicam* & *Contra*-Hispanicam

divisa fuit Initio ipse *Pontifices* Romani, ac potior *Cleri* pars, *contra* Hispani fuerunt, quod bella inter Carolum V. & Clementem VII. Pontificem, inter *Philippum* II. & *Paulum* III. declarant. Sed cum interea accessisset dissidium in *Religione* & Principes *Protestantes* Contra-Hispanorum partibus sese adjunxissent, *Pontifices* Clerusque Romanus, metuens exterminationem potentiæ suæ per hæreticos, ut loquuntur, Hispanis sese adjungere, ac ex causa *Politica* negotium *Religionis* facere cœperunt. Primum belli Germanici. Successerunt longæ induciæ ab Anno 1560. ad 1612. cum Rex Hispaniæ bellis Gallicis, Anglicis & Belgicis impeditus, Imperatores verò German. pacifici atque alieni à violentis illis consiliis essent; quas præterea Turcica bella omni illo tempore, ne se commovere possent, distinebant.

II. Hunc *Europæ* statum immutaverunt induciæ *Belgicæ*, quæ Anno 1609. in 12. annos pactæ Ita universali per Europam pace, duæ hæ factiones quasi per otium, altera in alterius exitium, consultare cœperunt. Id præcipue agebatur qua ratione successio *hereditaria* domus Austriacæ in imperio vel *impediri* vel promoveri posset. Præcipuus author fuit *Henricus* IV. Gall. Rex; qui ingentes animo complexus fuerat destinationes, ac jam fœdus iniverat cum omnibus per Europam Protestantibus pro moderandâ domus Austriacæ ambitione. Tantas spes repente parricidialis *Ravailaci* culter abrupit Anno 1610. 14. Maji. Hoc capite

pite ablato cessavit quidem præcipuum illud negotium, nihilominus tamen ex eo natum fuit bellum *Juliacum*, quod in specie pro successione in *Ducatum* Cliviæ, Juliaci, ac Montium gerebatur, ei ipsa autem initium erat feralis illius congressus *Hispanorum* & *contra-Hispanorum*, & totius *tragœdiæ* primus quasi actus. Ita A. 1610. *Hispanienses* Wurtzburgi, *contra* Hispanienses Halæ Suevorum fœdera sua confirmarunt: Illi sub *Ligæ*, hi sub *Unionis* nomine, ac eodem tempore incendium in *Alsatia* erupit, iisdem planè caussis ac partium studiis *Hispanienses* erant, præter ipsum Regem Hispan. *Pontifex* Romanus, omnes R. Catholici *Iesuitisati*, Domus *Austriaca*, Dux *Bavariæ* & alii quidam Minores: ac Dux quidem *Bavariæ* non ullo erga Domum Austriacam singulari affectu, sed propter varia commoda, & quia Elector *Palatinus* ab altera parte erat, *Hispaniensibus* se conjunxit. *Contra*-Hispanienses, Regnum *Galliæ*, *Angliæ Daniæ*, *Sueciæ*, Ordines *Belgii*, *Helvetii*, *Veneti*, ac multi Italiæ Principes, tum omnes per Germaniam *Protestantes*, Princeps Transsylvaniæ ac ipse Turcarum Imperator.

III. Ita cum utriusque factionis adulta esset potentia, & pares viribus, pares etiam spe successuum essent, cum amplius jure & legibus disceptari inter æquales non posset, res commissa armis ac bello fuit eumque infensarum partium fervorem multum auxit ac maturavit declinans *Rudolphi* II. ætas, ac imperii neglectus; unde contemni à suis ac à

proprio fratre *Matthiâ* vivus videnſque ſpoliari regno *Bohemiæ & Hungariæ*, ac in Ordinem redigi: ſperni quoque ab Ordinib. imperii cæpit. Cum eo Anno 1612. decimo Jan. *Pax* obiit ac ſepulta fuit. Nam quamprimum *Matthias* frater ejus ſucceſſit, invalidus corpore pariter & animo, totus ab arbitrio Hiſpanorum pendens, bellum hactenus utcunque preſſum erumpere, ac perpetua motuum ſucceſſione totam corripere Europam. Initium à *Bohemis* factum. Cum enim Domus *Auſtriaca* in tribus tantum conſiſteret, *Matthia* ac *Leopoldo*, quibus nulla prolis ſuperat ſpes, ac *Ferdinando*: Satagere Hiſpani, qua ratione *Bohemiam*, regnum, ut vulgo credebatur, electivum, hereditario jure poſſet transferri, extinctis *Auſtriacis*, ad Reges Hiſpaniæ, ac jam ſcriptæ in eam rem fuerunt tabulæ ſolemnes. Nihil ſperari poterat de Bohemorum conſenſu qui non diſſimulabant ſeſe talem electuros regem, quem ſtatui ſuo convenientiſſimum putarent. Unicum ergo huic exequendo conſilio reſtabat remedium; ut nimirum quocunque prætextu commòto bello Bohemia in hereditariæ provinciæ formam redigeretur. prætextus haud diu quærendi, diviſa religionum ſtudiis Bohemia. Igitur cum Prælatorum quidam deſtruxiſſet templum Proteſtantium tanquam illegitime ſtructum, diſceptare inter ſe partes ac cum Imperator itemque Rex *Matthias* propter infirmitatem ab utriſque contemneretur, rem ad arma deducere, & vulgares titulos, *religionem* ac *libertatem* bello prætexere:

re: & aucta fuerunt partiũ odia, cum *Ferdinand.* II.A. 1617. Bohemiæ Rex plurium suffragiis creatus esset. Unde aucti Hispaniensibus animi, ac Ordines sub *utraque* & sub *unæ* apertè collidi, præsertim cùm *Ferdin.* II. literas *Majestatis*, quibus privilegia sub *Utraq;* continebantur, confirmare detrectaret.

IV. Ita Anno 1618. 13. Maji Gulielmus *Slabada;* Jaroslaus *Bacita* sive *Simentsanski* & Secretarius *Philippus* Fabricius, proditores declarati, ac statim per fenestras ex curiâ præcipitati; & illico *Directores* creati, Jesuitæ proscripti, ac omnibus, qui literis *majestatis* adversarentur, bellum indictum. Inter hos motus *Matthias* 10. Martii 1619. moritur. In ejus locum 18. Augusti, nequidquam contradicentibus Bohemis, Imperator electus *Ferdinand.* II. cui etiam posteridie regnum abrogarunt, ac domum *Austriacam* in perpetuum ab eo excluserunt. Cum aliquandiu frustra disceptatum fuisset de novo Rege creando tandem *Fridericus* V. Elector Palatinus 26. August. Rex Bohemiæ creatur, ac 4. Novemb. Pragæ solemniter coronatur. Ita implacabili odio pugnatum, & Austriaca Domus in summas conjecta fuit repente angustias ac extremam desperationem, cum undique ingentibus oppugnaretur exercitibus. Mense Novembri *Correspondentes* (ita enim vocabantur, qui Friderico favebant) Norimb. *Ligistæ* sive *Austriaci* Herbipoli conventus habuerunt, ac ibi de ratione continuandi belli ab utrisque actum. Unicum jam momentum erat in Rege Gal-

Galliæ, ut cujus ille accederet partibus, illius fortunam superiorem fore haud dubitaretur. Ad eum ergo certatim missæ legationes à *Ferdinando* & Frederico. Cæterum is medium sese gerere; magis invidia erga crescentem Friderici Angl. domui innexi potentiam, quam ullo erga domum Austriacam studio. Interea *Spinola* cum Hispanicis turmis ex Belgio in Palatinatum irrupit, contra quem Ordines Belgii *Fridericum* Henricum Auriacum miserunt. Ab alia parte Elector Saxoniæ Silesiam, Lusatiamque; Bavariæ Dux Austriam, Bohemiam ac Palatinatum superiorem aggressi; donec tandem omnes exercitus ad *Pragam* in albo Monte convenirent, ubi 8. Novemb. 1620. commissum fuit atrox illud & fatale rebus Bohemorum prælium, quo uno totius belli fortuna sese circumegit, ac pro Ferdinando sententiam dixit. Fugatus *Fridericus* exulem ab eâ die vitam egit: Bohemi omnesque eorum partium Cæsari cum jacturâ & religionis & libertatis suæ sese in perpetuum submiserunt.

V. Anno 1621. 11. Jul. *executio* Pragensis cœpit; ac 27. nobilissimi Viri capitis supplicio jussu Cæsaris affecti. Hos inter præcipui Comes *Slickius*, Wenceslaus Baro à *Budowitz*. Reliquiæ Bohemici belli hinc inde superiori semper Ferdinandi fortuna protractæ, acri ad omnia, non Marte minus quàm arte, *Mansfeldio*. quo infensiorem hostem Domus Austriaca non habuit, & quem Germaniæ *Hannibalem* dicere possis: Sed desertus ab amicis *Fredericus*, proditus à suis, quid

quid mirum, quod primo *Superatus* prælio toto bello succubuerit? Igitur 6. Septemb. 1622. *Heidelberga* immani barbarie à Tillio per vim expugnata, ac insignis illa *Bibliotheca*, cui parem tota Europa non habuit, monumentum victoriæ Romam translata. 24. Octob. secuta *Manhemii* deditio. Solum jam restabat *Francodalium* sedes belli, & fortior urbs, quam ut per vim expugnari posset. Eâ quoque ut potirentur Hispani, pacis Friderico spem fecerunt, promittentes se in gratiam *Iacobi* Britann. Regis omnia facturos. Ipse *Iacobus* bellandi rudis ac infelix pacis amator cum terrore armorum suorũ quasvis ab Hispano extorquere potuisset conditiones, ac sola interclusa in *Flandriam* navigatione, res eorum in apertum discrimen conjicere, quanquam innumera perfidiæ Hispan. haberet argumenta, sese tamen & generum suum decipi cum stupore totius Europæ passus fuit. Ita *Franckodalium* 9. Martii 1623. Hispanis traditum, tanquam fidei commissum quovis tempore Anglis restituendum.

VI. *Fridericus* vanis promissis omnibus exutus ditionibus ac copiis nequidquam ab eo tempore sive fidem soceri ac adfinis Anglorum Regum imploravit, seu amissa recuperare armis tentavit. Desertus ab omnibus infelix Princeps documentum mortalibus præbuit, magna negocia facilius incipi quam terminari: ac *consanguineos*, *fœderatos*, *socios*, inania nomina esse, nisi propriis quis instructus viribus per se stare vel resurgere

possit. Non tamen bellum in Germania cum Friderico finitum, ut satis liqueat eum solam atque unicam causam non fuisse. Est enim vulgi hæc atrox ac iniqua calumnia, qua omnium malorum causa perhibetur fuisse *Fridericus*, qui tamem nec primus bellum suscepit, nec ultimus terminavit. Sed quàmdiu supereat *Mansfeldius* pacem Cæsar habere non potuit. Is à Friderico exauctoratus, privatum bellum Cæsari intulit, subministrantibus clam auxilia, quicunque Hispanis infensi erant. Igitur mense Jan. Anno 1623. in *Frisiam* Orientalem irrupit, ac ei se *Christianus* Dux Brunsvicensis vulgò *den dollen Hartog*, magno cum exercitu adjunxit. His duobus accessit *Gabriel* Bethlem Trans-Sylvaniæ potentissimus Princeps, quos Simul conjunctos *flagella* Domus Austriacæ & totidem *Attilas* dicere posses. Hi prætextum armorum suorum *Friderici* restitutionem habebant, cum interea *Iacobus* in Britannia speraret sese conjugio filii sui *Caroli* cum *Infantâ* Hispan. totum hoc bellum componere posse. Quam vero indigne cum illo suo conjugio habitus fuerit *Iacobus*, nisi recens adhuc memoria esset, vix fidem apud posteros reperiret.

VII. Jam totius Europæ intererat, ut crescenti Austriacorum potentiæ junctis viribus omnes obviam irent. Ergo *Mansfeldius* Anno 1624 ingens fœdus contra eos conflavit. Quippe *Urbanus* VIII. Pontifex, Reges *Galliæ*, *Angliæ*, *Daniæ*, *Sueciæ*, Resp. *Veneta*, Ordines *Belgii*, Dux *Sabaudiæ*, *Brunsvicensis*, ac alii multi simul conspirarunt.

Crea-

Creatus contra Cæsarem summus exercituum Imperator *Christianus* IV. Rex Daniæ, miles ac pecunia à fœderatis collatus. Occasio belli erat liberatio circuli *Saxonici* à milite Cæsareo, & cum *Christianus* Rex exercitum suum ad Visurgim deduxisset, professus fuit nihil se adversus Cæsarem moliri, sed libertatem *Soxonicam* velle defendere. Hoc bellum *Saxonicum* appellatur, quod omnes ad *Albim*, *Visurgim* & Mare *Balticum* provincias miserrimè adflixit. Mense Octobri 1624. fædus inter *Angliæ*, *Daniæ* & *Sueciæ* Reges ac *Ordines* Confœderati Belgii in 15. annos pro gerendo contra Hispanum bello renouatum. Totus annus 1626. inter mutuas clades extractus, ac denuo *Gabriel* Bethlem à *Mansfeldio* excitatus, arma in Cæsarem induit, ac rustici in Austria supra *Oenum* gravissimum Cæseri bellum intulerunt, cui occasionem præbuit *Adamus* Comes Herbersteinius, cum rusticos juberet aut *Iesuitam* aut *Carnificem* eligere. Eodem anno duo inplacabiles Cæsaris hostes *Christianus* Dux Brunsvicensis & *Ernestus* Comes Mansfeld. uterque veneno ut fuerunt, sublati sunt, eosque mox secutus Joh. *Ernestus* Dux Wimariensis, quæ mortes incredibile dictu quàm exhilararint factionem Hispanicam. Interea Rex Daniæ desertus à Sociis & Confœderatis suis in majores à Cæsareanis angustias fuit redactus, ita ut Anno 1627. & 28. universam *Stormariam*, *Holsatiam* ac *Slefwikiam* paucis exceptis, amitteret. Jamque Cæsar cunctis ad mare *Balthi*-

possit. Non tamen bellum in Germania cum Friderico finitum, ut satis liqueat eum solam atque unicam causam non fuisse. Est enim vulgi hæc atrox ac iniqua calumnia, qua omnium malorum causa perhibetur fuisse *Fridericus*, qui tamem nec primus bellum suscepit, nec ultimus terminavit. Sed quàmdiu superat *Mansfeldius* pacem Cæsar habere non potuit. Is à Friderico exauctoratus, privatum bellum Cæsari intulit, subministrantibus clam auxilia, quicunque Hispanis infensi erant. Igitur mense Jan. Anno 1623. in *Frisiam* Orientalem irrupit, ac ei se *Christianus* Dux Brunsvicensis vulgò *den dollen Hartog*, magno cum exercitu adjunxit. His duobus accessit *Gabriel* Bethlem Trans-Sylvaniæ potentissimus Princeps, quos simul conjunctos *flagella* Domus Austriacæ & totidem *Attilas* dicere posses. Hi prætextum armorum suorum *Friderici* restitutionem habebant, cum interea *Iacobus* in Britannia speraret sese conjugio filii sui *Caroli* cum *Infantâ* Hispan. totum hoc bellum componere posse. Quam vero indigne cum illo suo conjugio habitus fuerit *Iacobus*, nisi recens adhuc memoria esset, vix fidem apud posteros reperiret.

VII. Jam totius Europæ intererat, ut crescenti Austriacorum potentiæ junctis viribus omnes obviam irent. Ergo *Mansfeldius* Anno 1624. ingens fœdus contra eos conflavit. Quippe *Urbanus* VIII. Pontifex, Reges *Galliæ, Angliæ, Daniæ, Sueciæ*, Resp. *Veneta*, Ordines *Belgii*, Dux *Sabaudiæ*, *Brunsvicensis*, ac alii multi simul conspirarunt.

Crea-

Creatus contra Cæsarem summus exercituum Imperator *Christianus* IV. Rex Daniæ, miles ac pecunia à fœderatis collatus. Occasio belli erat liberatio circuli *Saxonici* à milite Cæsareo, & cum *Christianus* Rex exercitum suum ad Visurgim deduxisset, professus fuit nihil se adversus Cæsarem moliri, sed libertatem *Soxonicam* velle defendere. Hoc bellum *Saxonicum* appellatur, quod omnes ad *Albim*, *Visurgim* & Mare *Balticum* provincias miserrimè adflixit. Mense Octobri 1624. fædus inter *Angliæ*, *Daniæ* & *Sueciæ* Reges ac *Ordines* Confœderati Belgii in 15. annos pro gerendo contra Hispanum bello renouatum. Totus annus 1626. inter mutuas clades extractus, ac denuo *Gabriel* Bethlem à *Mansfeldio* excitatus, arma in Cæsarem induit, ac rustici in Austria supra *Oenum* gravissimum Cæseri bellum intulerunt, cui occasionem præbuit *Adamus* Comes Herbersteinius, cum rusticos juberet aut *Iesuitam* aut *Carnificem* eligere. Eodem anno duo inplacabiles Cæsaris hostes *Christianus* Dux Brunsvicensis & *Ernestus* Comes Mansfeld. uterque veneno ut fuerunt, sublati sunt, eosque mox secutus Joh. *Ernestus* Dux Wimariensis, quæ mortes incredibile dictu quàm exhilararint factionem Hispanicam. Interea Rex Daniæ desertus à Sociis & Confœderatis suis in majores à Cæsareanis angustias fuit redactus, ita ut Anno 1627. & 28. universam *Stormariam*, *Holsatiam* ac *Sleswikiam* paucis exceptis, amitteret. Jamque Cæsar cunctis ad mare *Balthi-*

cum provinciis ac universâ Saxoniâ potiebatur eratque miserrimus *Protestantium* status, neque spes ulterior. Quippe eodem tempore in Galliâ eruperat bellum *Rupellense*: ac commissi inter se Reges *Angliæ* & *Galliæ*, cum nullas Regi Daniæ suppetias ferrent, communem causam deseruerunt. Neque ullum in Rege Sueciæ præsidium, qui acerrimo contra Polonos bello implicabatur. Actum videbatur de ipsâ *Daniâ*, cum repente fortuna mutare, ac florentissimas *Austriacorum* res in novas conjicere difficultates cœpit

VIII. Quippe Rex Galliæ, confecto Rupellensi bello, totis jam viribus accingebatur, ad liberandam Germaniam. Occasionem bello præbebat controversia *Mantuana*. Nam extincto Duce Mantuæ, provincia illa ad Carolum Ducem Nivernensem hereditario jure devolvebatur. Huic, quod natione *Gallus* esset, sese opponere Hispani, eumque per summam injuriam Italia excludere. Cæsar Ducatum illum tanquam feudum imperii ad se relapsum dicebat. Rex Galliæ videns Vasallum suum per manifestam Tyrannidem opprimi, defensionem ejus palam suscepit, ac statim per Alpes in Italiam Cardinalis *Richelius* penetravit: fusi Hispani, *Spinola* obsidione Casalis depulsus. Ergo Cæsar, cum jam debellare Regem *Daniæ* posset, tumultuariam pacem cum eo mense Majo Anno 1629. confecit, ac cuncta quæ ipsi ademerat, restituit, eo tantum fine, ut traducere in Italiam copias, ac ibi contra Gallos bellū gerere posset. Quod consilium haud

dubiè

dubiè salutare fuit German.& Austriacæ Domus potentiam paulò post destruxit. Interea Cæsar passim per ditiones suas *Euangelicos* proscribebat. *Tillius* & *Fridlandiæ* Dux *Saxoniam* ingenti tyrannide opprimebant, ac quod omnium indignissimum fuit, ejectis Ducibus *Mecklenburgensibus*, eorum ditiones *Alberto* Fridlandiæ Duci donatæ, qui *Pomerania* quoque occupata, jam classes struere, deprædari *Sueciam* ac sese Maris *Balthici* Archithalassam inaudito titulo scribere. Non poterant hæc diutius tolerari. Ergo Principes Germaniæ, excusso negligentiæ suæ veterno, cum omnibus paria imminere viderent, quæ *Friderico* Palatino ac Ducibus *Megapolitanis* contigerant, externa iterum circumspectare auxilia, ac *Suecos* clam evocare cœperunt. Hinc natum bellum *Sueco*-Germanicum.

IX. Rex *Sueciæ* pactis cum *Polono* in 6. annos induciis Anno 1630. hostem declaravit *Ferdin.* II. Causæ & occasiones belli hæ fruerunt, 1. quod *Imperator* Arnhemium Ducem suum cum valido exercitu in *Borussiam* sub expansis imperii aquilis contra *Suecos* pro *Polono* militatum misisset. 2. quod Duces *Megapolitanos* regi Sueciæ sanguine junctos, ditionibus illis in *Fridlandium* translatis, in exilium pepulisset. 3. quod mare *Balthicum* navesque *Suevicas* piratica vexarit. 4. quod *Stralsundam*, quæ sese in fidem Reg. Suec. commiserat, obsideret, ac universam *Pomeraniam* violenter opprimeret. Mox *Sueci* in *Ru-*

gi͡i

giâ exſcenſionem fecerunt, ac admirabili rerum ſucceſſu intra breve tempus universâ Pomeraniâ Cæſareanos ejecerunt. *Boguſlao* Pomeraniæ Duce *Stetinum* ultro Regi tradente. Tres notabiles hujus belli periodi fuerunt. I. ab adventu Regis Sueciæ uſque ad ejus mortem. II ab ejus morte ad Pacem *Pragenſem*. III. à Pace *Pragenſi* ad pacem *Monaſteriensem*.

PERIODUS PRIMA.

X. Cum Cæſar obſtinate urgeret *decretum* de reſtituendis bonis *Eccleſiaſticis* omnes partium proteſtantium in Germaniâ, conventu Lipſiæ habito apertè partibus *Suecorum* ſeſe adjunxerunt,qui continuo victoriarum curſu præter *Pomeraniam*, *Marchiam*, ac pleraſque Saxoniæ provincias juris ſui fecerant.Ita maximi illius belli initium factum, ac primam Militis Cæſareani rabiem *Magdeburgum* florentiſſimas Saxoniæ urbs ſanguine ſuo ſatiavit, funditus, velut altera Troja,eversa 10. Maji A. 1631. in qua 36000.hominum perierunt. Hoc terrore acrius inflammata odia,ac *proteſtantes* Hamburgi,Ligiſtæ Dunckelſpielii fœdera ſua confirmarunt. Actum *Françofurti* ad Mœnum de pace fuit,ſed irrito conatu. Cumque interea *Tillius* univerſam occuparet *Saxoniam*,ac *Elector* Joh. Georgius nimis ſerò deprehenderet ſecum perinde agi à Cæſare ac cum Friderico Palatino, amiſſis fere omnibus, Regi Sueciæ ſeſe conjunxit,ejuſque exemplum *Brandeburbicus* ſecutus; Statim ſummo certatum prælio ad Lipſiam 7. Sept. 1631.

1631. Nunquam majori clade proſtrata *Ligæ* fuit, ac una illa longè maxima victoria Germaniæ libertatem peperit. Ita *Magdeburgo* pari clade Cæſareanorum parentatum fuit. Statim recepta cum reliquis urbibus *Lipſia*, ac Evangelici totâ paſſim Germania plus quam humanâ felicitate *Ligiſtas* contundere, ut Cæſar de rebus ſuis deſperaret. Ita ante finem A. 1631. univerſa, quàm latè patet, *Germania* uſque ad Danubium Suecis conceſſit, quorum res formidabilem indies acquirebant potentiam, confluentibus undique, quos vel Cæſaris odium, vel *Religionis* defendendæ ardor, vel ipſa prædæ cupido ad communem cauſam excitabant. Francofurti *Fridericus* Bohem. Rex Sueciæ Regem convenit, recepturus ab eo amiſſas ditiones. Secuta in *Bavariam* expeditio, in quam, *Auguſta* Vindelicorum 10. Apr. 1632. captâ, penetratum fuit, ac 7. Maji *Monaccium* Bavari ſedes deditum. Illâ æſtate bellum ad *Noribergam* hæſit, ubi *Fridlandus & Suecus*, vicina habuerunt caſtra. Rex Sueciæ cum urbem deſerere nollet, magnam ibi exercitus ſui jacturam partim peſtilentiâ partim fame fecit, ac fruſtra oppugnatis Cæſareanorum caſtris 17. Octob. exercitum in Saxoniam reduxit. Ibi 6. Nov. memorabile illud prælium propè pagum *Lutzen* duobus Lipſia miliaribus commiſſum fuit, in quo victores Sueci, ſed amiſſo *Rege* ſuo, qui fraude ſuorum an hoſtili manu ceciderit, variè refertur.

PERIODUS SECUNDA.

XI. *Mors* Regis magnam Austriacæ domui spem præbuit; dissidiorum inter Euangelicos, ac recuperandi amissa. Utrumque fefellit. Nam & Euangelici arctiori fœdere se obstrinxerunt, & fortuna belli haud quaquam mutata fuit. Successit in imperio exercituum *Bernhardus* Vimariensis Dux, ac belli sacri director *Axelius* Oxensternius Regni Sueciæ Cancellarius constitutus fuit. Secuta Cæsareanorum strages ad *Hameliam* in Westphalia, repetita 28. Jun. ad *Alendorffium* oppidum. Interea *Lotharingiæ* Dux nova Cæsareanis auxilia tulit, hostis propterea à Reg. Gall. declaratus, ac à Parlamento Paris. lata sententia omnibus ditionibus spoliatus. 4. Nov. *Ratisbona* à Bernh. Wimariense expugnata. Ita variè pugnatum usque ad prælium *Nordlingense*, quod mense Aug. 1634. in *Sueviâ* commissum ingenti Euangelicorum stragê, quorum ibi ad 15000. cæsa, captusque *Gustavus* Hom, ac secuta *Ratisbonæ* & *Schenckianæ* munitionis expugnatio Austriacam fortunam ad summas iterum spes extulit. Euangelici animo perculsi paulatim deficere, respectare Cæsarem, denique pacis consilia admittere, quæ iniquissimis conditionibus inter *Electorem* Saxoniæ & *Cæsarem* mense Augusto 1635. inita fuit, exclusis Suecis, exclusa etiam stirpe *Friderici* Palatini.

PERIODUS TERTIA.

XII. Sueci contra hanc pacem protestati, cùm ab omnibus sociis desererentur, solum reperiunt *Wilhelmum* Hassiæ Landgravium, qui in fide perstaret, ac quamlibet fortunam subire mallet, quàm inhonestam pacem amplecti. Tum temporis Rex *Galliæ*, qui hactenus à bello palam abstinuerat, Suecorum res fatiscentes totis regni sui viribus confirmare cœpit, ac *Hispanis* bellum indixit. Sueci universa pulsi German. in Insula *Usidomiâ* novis aucti viribus, Duce *Bannerio* fœda internecione repulerunt Cæsareanos. Nota sunt prælia ad *Werwenam*, ad *Witstokium* & alibi commissa. Ita paulatim receptis urbibus ac provinciis in *Moraviâ, Silesiâ, Bohemiâ, Saxoniâ, Franconiâ, Thuringiâ, Westphaliâ,* tantis incrementis res suas constabiliverunt, ut Cæsareani desperarent de ulteriori successu. Non minimum tamen periclitatæ res Suecorum post obitum *Bannerii*, ingenti quorundam perfidiæ scelere concepto. Ei suffectus *Torstensonius* tribus magnis præliis, *bis* ad *Lipsiam*, semel in *Bohemiâ* propè *Thabor* Cæsareanos profligavit. Interea R. Daniæ paulò infensiorem Suecis se præbebat, quàm ut amicus haberi posset. Eorum deprædari naves, victoriis invidere, denique clandestinum fœdus de iis German. pellendis cum Cæsare percussisse dicebatur. Ergo A. 1644. mense Jan. *Torstensonius* nec opinantem oppressit, ac adjuti Belgarum classe Sueci cum terra

terra marique victores essent, Danos pacis conditiones amblecti coëgerunt. *Torstensonio* successit *Gustavus* Wrangel, qui cum feliciter in *Austriam* & *Bavariam* irrupisset ac Cæsareanos passim debilitaret, primò ad inducias, deinde ad pacem rem deduxit, quæ *Monasterii*, *Osnabrugis*, & tandem *Noribergæ* Anno. 1648. & 1650. inita & perfecta fuit. Hic belli finis.

ORBIS POLITICI

PARS TERTIA,

COMPLECTENS

MEMORABILIA TOTIUS

MUNDI

Ab Orbe Condito ad
noſtra Tempora.

ORBIS POLITICI

PARS TERTIA,
COMPLECTENS
MEMORABILIA
TOTIUS MUNDI
Ab Orbe Condito ad nostra Tempora.

MEMORABILIA
HISTORIÆ UNIVERSALIS.

Memorabilia *Historiæ Universalis sunt Casus & eventus maximè illustres omnium populorum, ab orbe condito ad nostra tempora.*

1. QUemadmodum Astronomi ex innumerabili illa stellarum multitudine, non nisi maximè conspicuas seligunt: ita in vastissimo Historiæ Universalis Oceano illustres tantum casus & memorabiles notandi sunt.

2. Omissis quæ ante diluvium acciderunt; postdiluviana Historia in *Veterem & Recentiorem* distinguitur. *Vetus* complectitur præcipué quatuor, ut vocantur, *Monarchiarum* atque insuper *Scytharum*, *Indorum* & *Æthiopum*, si quæ supersunt, res memorabiles.

MEMORABILIA HISTORIÆ VETERIS ASSYRIACÆ.

ANno Mundi 2000. NINUS fundator Imperii Assyriaci, *Niniven* quæ & *Ninus* urbem struxit: in exercitu suo peditum, *decies septies centena millia*: currus falcatos *decem* mille & *sexcentas* habuit: vicinos longè lateque domuit. Periit sive in oppugnatione Urbis, sive *fraudibus Uxoris* suæ Semiramidis.

A. M. 2048. SEMIRAMIS uxor Nini marito nefariè interfecto in exercitu *ter decies centena millia* peditum, *quinquaginta millia* equitum, currus plures centum millibus ducens, Urbem *Babylonem* rebellem expugnavit, ejus muros struxit, cum *Indis* infeliciter bellum gessit: tandem à filio *Ninya* interfecta fuit.

A. M. 2090 *Ninyas* pacem bello prætulit, otium laboribus. Inde longa series, sed incerta & inutilis usque ad.

A. M. 3233. *Phul Assur*, cujus res describuntur in Sacris Scripturis.

A. M. 3237. SARDANAPALUS Homo effœminatissimus, cũ perpetuo inter pellices desideret, & omnem Imperii curam negligeret, conspiratione *Arbacis* Medorum & *Belesis* Babyloniorum præfecti, victus, & in urbe

urbe *Ninive* obsessus, ex desperatione se & *omnes divitias, incendio consumpsit.* Hic fuit *ultimus* Imperator Assyriorum. Post eum diviso Imperio, *Medi, Babylonii, Assyrii regnarunt*: *quos inter præcipuus.*

A. M. 3287. SENACHERIB, cujus res exstant in Sacris Literis, ejusque meminit *Herodotus* II. Cum Ægyptum invasisset, habenas & *lora scutorum* à muribus noctu corrosa: unde maximâ acceptâ clade in fugam ab Ægyptiis actus fuit. Quapropter positâ in Ægypto Statua in quâ ipse rex alterâ manu murem tenebat, cum hac inscriptione:

In me quis intuens, pius esto

A. M. 3356. *Saracus* sive *Chynaladanus* Sub hoc Urbs Ninive sive *Ninus*, à Babyloniis & Medis eversa fuit, A. M. 3378.

A. M. 3397. NEBUCHADNEZAR, de quo in Sacris Scripturis præcipuè Daniele. Hic amplissimum illud Imperium *Babylonicum* condidit, & ipsam urbem *Babylonem* magnificè instauravit structo muro, & aliis splẽdidis operibus. Nihil certius est quam hujus *Nebuchadnezaris* res à profanis Scriptoribus fuisse attributas *Nino*, & matris ipsius *Nitocris* Semiramidi. Ninus igitur idem est cum Nebuchadnezare, & Semiramis cum Nitocri. Post hunc celebris est *Balthasar*, Herodoto *Labynitus.* Ultimus Babyloniorum Rex; sub quo *Cyrus* Persarum rex Babylonem expugnavit, ac Imperium ad Persas transtulit.

ÆGYP-

ÆGYPTIACA.

Ex priscis Ægyptiorum rebus memorabilia hæc sunt.

ANno Mundi 2179. *Pastores* nomine *Hycsos* ,ex Ægypto à *Thetmosi* Rege pulsi, cum ducentis quadraginta millibus in Syriam venerunt, & ejus littore occupato, *Phœnices*, sive *Palæstini* dicti sunt.

A. M. 2494 *Amenophis* Rex Ægypti, afflicto variis modis populo Israelitico, cum per Mosen à Deo vicissim afflictus, & magnis miraculis, ad Populum ejus liberandum excitus, illum jam dimissum persequeretur, divino miraculo submersus cum exercitu in mari rubro periit.

A. M.2500. Floruit in Ægypto *Hermes* cognomento Trismegistus sive *ter maximus*, author & inventor litterarum & omnis Philosophiæ, cujus sectatores hodieque appellantur *Hermetici*.

A. M. 3033. *Sesak* aliis *Sethosis*, & notiori nomine *Sesostris*, expeditione susceptâ magnam Asiæ & Africæ partem domuit, ac amplissimum Imperium condidit. Ita quidem, ut Ægyptii, tum temporis Coloniam in Sina reliquisse videantur. Nam multa argumenta sunt, quibus probari potest *Sinenses* ab Ægyptiis originem trahere. Hanc expeditionem Sesostris *Tacitus* 11. *Annalium* sub nomine *Rhamsis* describit.

Hic *Sesostris* à quatuor captivis Regibus in curru Triumphali vehebatur, quorum unus

unus crebro respectans ad rotas currentes, à tergo eum *fortunæ* volubilis admonuit.

Inde regnavit in Ægyptos *Rampsinitus*, sub quo ingeniosissimum furtum factum fuit.

A. M. 3334. *Psamtichus* magnam Syriæ urbem *Azotum* diuturnâ 29. annorum obsidione expugnavit.

A. M. 3388. *Necos* frustra molitus fuit, ex Nilo ad Arabicum sinum fossam ducere: perierunt in eo opere centum viginti millia hominum. Sub eo *Africa* primum circumnavigata fuit, ita ut naves è sinu Arabico solventes, post triennium per columnas *Herculis* in Ægyptum redierint.

A. M. 4120. *Apries* regnat, quem Ægyptii propter Tyrannidem strangularunt.

A. M. 3435. Ei successit *Amasis*: contra quem *Cambyses* Persarum Rex bellum suscepit, sub cujus initium *Amasis* mortuus successorem habuit.

A. M. 4189. *Psammenitum*, qui ultimus Ægypti Rex fuit, victus & occisus à Cambyse. Ita Ægyptus in Persarum potestatem venit.

MEMORABILIA
ÆTHIOPIÆ

A Ano Mundi 3063. *Zerach* Rex Æthiopum cum exercitu 100000. ab *Asa* Rege Judæorum deletus est.

A. M. 3277. *Sabacon* Æthiops, captum in bello Bochorin Regem Ægypti vivum cremavit ejusque loco in Ægypto regnavit.

A. M. 3299. *Thirhaca* Rex Æthiopum poten-

tetissimus contra Senacheribum Regem Assyriæ bellum gessit,& fines Imperii sui longè latéque extendit. Hunc Strabo *Tearkonem* Æthiopem vacat, & usque in Europam ad Herculis columnas progressum refert.

A. M. 3480. Rex Æthiopum *Macrobiorum* sive Longęvorum, contra Cambysen Persarum regem bellum gessit,eumque arenarum cumulis & fame ab Æthiopiâ fugavit.

MEMORABILIA.

SYRIÆ.

R*Erin* Regnum Damascenum in Syria fundavit, cognomine *Adadi* assumpto, quod posteri ejus,ad decimam usque generationem, retinuerunt. Ex hac familiâ regnarunt *Benhadadi*, potentissimi Syriæ reges, quorum maxima contra Israelitas Bella in Sacris Litteris describuntur.

MEMOABILIA.

LYDORUM.

ANno Mundi 3269. *Candaules* Rex Lydorum, cum uxorem quam habebat pulcherrimam, satelliti suo *Gygi*, nudam spectandam exhibuisset,ab eo,uxore instigante, quam tantâ ignominiâ irritaverat,obtruncatus est. Sic Regnum Lydiæ ad *Gygen* pervenit,qui dicitur habuisse *annulum* ea virtute, ut quoties vellet,invisibilem se redderet: unde adagium *Gygis annulus*.

A.M.

A.M.3442. *Crœsus* Lydorum ultimus Rex fuit, cujus tantæ divitiæ, ut proverbio locum fecerint: Hic *Crœsus* tota Asia minori intra *Halyn* fluvium potitus fuit.

Habuit in aula sua præstantissimos Græciæ Philosophos, quos inter *Æsopus* ille celebris fabularum author, & *Solon* Atheniensium Legislator. Cumque *Crœsus*, divitiarum suarum & fortunæ fiduciam omnium se mortalium *beatissimum* existimaret, ac ex Solone quæreret, quem beatiorem arbitraretur? Respondit Solon:

ultima semper
Expectanda dies homini, dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera debet.

Id quod etiam *Crœsus* paulò post re ipsâ verum deprehendit: Quippe, captus in bello à Cyro, & ardenti rogo impositus, ut ignibus vivus cremaretur, ter miserabili voce inclamavit, *O Solon! Solon! Solon!* Miratus ignotam sibi vocem Cyrus quid ea sibi vellet, interrogavit: Crœsus, quæ olim ex Solone audiverat, retulit, ac propterea à Cyro non modo vitæ gratiam obtinuit, verum etiam ad intimam ipsius amicitiam admissus fuit.

MEMORABILIA
PERSARUM.

ANno Mundi 3468. CYRUS Persarum regnum condidit, cujus tota vita plena miraculorum fuit. *Nativitas* ejus miris somniis avi *Astyagis* Medorum regis prædicta

fuit, quæ *Chaldæi* five *Magi* ita interpretabantur, ut fupremum Afiæ Imperatorem nafciturum prædicerent. Quare *Aftyages*, metuens fibi, nepotem Harpago interficiendum commifit. Is, mifericordia tactus, paftori eum exponendum, vel feris objiciendum dedit. Sed neque paftor tantæ crudelitatis minifter effe voluit. Quare domum fuam delatum, inter reliquos liberos fuos eum educavit. Ita inter paftores adolefcens Cyrus, mox præclara & originis fuæ & virtutum fpecimina dedit: Creatus à pueris colluforibus *Rex*, quæ regis erant, fecit, & in contumaces verberibus ac plagis animadvertit. Quod, cum parentes puerorum, molefté ferrent, Cyrum coram Aftyage accufarunt. Perductus in Regis confpectum Cyrus, quanquam etiamnum puer, haud quaquam ad tantæ majeftatis confpectum expalluit, rogatufque, qua fiducia aufus fuiffet in liberos pueros animadvertere? Intrepidè refpondit *Regem fe fuiffe & regis munere functum.* Aftyages admiratione captus, cum fimul in memoriam nepotis fui rediiffet, fufpicari cœpit, hunc puerum non paftoritio fed nobiliori fanguine creatum: Denique re diligenter examinata, cum *Harpagus* fateretur, fe ipfum non necaffe, fed paftori enecandum dediffe, agnofcitur *Cyrus*, & ab Avo in gratiam recipitur. Sed *Aftyages* hanc in Harpago inobedientiam ut ulcifceretur, filium ipfius coctum patri comedendum propofuit: Diffimulavit dolorem pro tempore *Harpagus*, donec occafione data Cyrum ad rebellionem contra Aftyagem impuliffet, & mili-

tes

tes sibi concreditos ipsi tradidisset. In eo bello captus à Cyro fuit Astyages, & regno spoliatus. Maximas inde Res *Cyrus* gessit. *Crœsum* superavit: *Babylonem* cepit, & tandem in expeditione contra *Scythas*, perit. Quippe *Tomyris* Scytharum Regina pellectum in montium angustias, cum toto exercitu, ex insidiis, trucidavit. Caput Cyro præcisum, & in utrem humano sanguine plenum conjectum fuit, cum hac exprobratione crudelitatis: *Satia te sanguine, cujus sitiens & insatiabilis semper fuisti.*

A.M. 3475. *Cambyses* secundus Persarum Rex, crudelitate, ebrietate, insania & furore infamis fuit. In Ægyptum profectus, victo ultimo ejus rege Psammenito & haustu cruoris taurini ad mortem adacto impiè in Deos & Templa, flagitiose & imaniter in homines grassatus fuit. Ex Ægypto in Africam interiorem profectus 50000. millia arenarum molibus obruta amisit: cæteri, cum præ nimia fame decimum quemque devorassent, re infecta in Ægyptum reversi sunt. Hac clade in furorem actus *Cambyses* fratrem Smerdin, quem habebat unicum, necat: Sororem prius à se incestu pollutam ictu calcis, prægnantem interficit; *Prexaspis* filium, à quo propter ebrietatem reprehensus fuerat, sagitta conficit, ipsiusque cor exsectum patri ostendit. Ac vix *Crœsus* ejus iracundiam, neci destinatus, evasit. Hæc omnia Cambyses eo prætextu egit, quod adulatores dicerent, *Legem esse apud Persas, quâ quicq; id rex faciat, justum esse videatur.* Inter hæc atrocia,

unum illud laude dignum, quod *Sisamni* injusto judici, pellem detraxit, eamque tribunali instravit, cui Sisamnis filium *Othanem* imposuit, patris supplicio admonitum, ut in jure dicendo integer esset. Post hæc *Cambyses* cum Persiæ regnum à quodam tenebrione occupatum intellixisset, furibundus equum conscendens, evaginato forte gladio, in femore vulneratus, obiit.

A. M. 3482. *Magi* occupato per fraudem regno Persiæ, quendam pro fratre Cambysis Pseudo-Smerdin subornarunt, qui cum applausu, velut legitimus regni successor susceptus, per septem menses pro vero rege fefellit. Tandem fraude detectâ, septem nobilissimi Persarum proceres contra hunc impostorem conjuratione initâ, eum non absque gravi periculo in regia interfecerunt. Ita cum nemo ex regiâ stirpe Cyri superesset, interregnum in Persia cœpit, ac diu inter septem proceres de formâ Reipublicæ deliberatum; cum alii *Democratiam*, alii *Aristocratiam*, alii denique *Monarchiam* commendarent, quæ ultima sententia tandem prævaluit; ac cum electio inter virtute meritisque pares difficilis & invidiosa esset, placuit rem casui & sorti permittere; ut ille Rex esset, cujus *equus* orienti soli primus adhinnivisset.

A. M. 3483. *Darius* Hystaspis filius calliditate *Oebaris* equisonis sui, qui pridie equum ad hinniendum assuefecerat, Rex Persarum creatus fuit. Cujus magnæ ac præclaræ res circumferuntur. Primo enim *Babilonios*, qui rebel-

rebellione motâ, ut annona prolixior foret, proprias Uxores strangulaverant, fidelitate Zopyri superavit. Is *Zopyrus* labia sibi naresque & aures præscidit: ita à Dario simulans se mutilatum in Urbem ad Babylonios transfugit, & ab ipsis veluti Dario ob tam insignem injuriam infensissimus, Dux creatur. Cumque aliquoties feliciter contra Persas fugam simulantes, pugnasset, tandem & exercitum & urbem Dario prodidit. Cujus fidem miratus *Darius*: tot sibi *Zopyros* optavit, quot *grana* essent in malo punico. Post hæc bellum *Scythis* Europæis intulit exercitu septingentorum millium trans Danubium in eorum regiones traducto. Sed Scythæ ad interiora se recipientes, nihil nisi solitudinem & inopiam, velut insuperabilem quendam murum, Dario objecerunt: unde amissis octuaginta millibus, re infectâ, trepidus in Thraciam revertitur, missisque ad Macedonum Regem legatis terram & aquam, quæ spontaneę deditionis erant argumenta, sibi dari jussit. Sed illos, quod impudicè fœminas in convivio attrectâssent, Alexander Regis filius, per subornatos puellarum habitu adolescentes, obtruncavit. Inde *Darius* ad Græcos Asiaticos subigendos sese confert, quibus cum opem tulissent Athenienses, tantam contra eos iracundiam cõcepit, ut quotidiè *ter* sibi per famulum acclamari juberet: *Here, memento Atheniensium*. Quare cum exercitu sexcentorum millium in fines Atticæ penętravit duce *Dati*, ubi in campo Marathonio prælium illud famosum commissum fuit. Quippe Athenienses, duce *Miltiade*,

cum exiguis copiis ingentem Persarum multitudinem interfecerunt, & plures adhuc naufragio perierunt. In eo prælio *Cynegiri* militis Atheniensis monstrosa & incredibilis fortitudo celebratur; qui ambabus jam præcisis manibus, morsu & dentibus, navem Persicam onustam retinuisse dicitur; ut eum probè dentatum, vel capacissimi oris fuisse necessum sit. Post hanc cladem *Darius* in novo belli contra Græcos apparatu, cum *Xerxen* filium minorem natu fratri majori in regno prætulisset, obiit.

A. M. 3519. *Xerxes* bellum longe maximum Græciæ infert; ejus innumerabilis fuit exercitus; *decies septies centena millia* peditum, equitum *octuaginta*; ut non injuria dictum sit, *flumina* ei non suffecisse ad potum. *Pythium*, à quo immensis donis affectus fuerat, dissecto ejus filio, crudeliter remuneratus fuit. Quatuor omnino præliis certavit. Primò ad *Thermopylas* in ipsis montium claustris & angustiis, ubi *Leonidas* Spartanorum Rex, post ingentem Persarum cædem, pro patriâ cum suis, gloriosè occubuit. Deinde duo navalia certamina, unum ad *Artemisium* Eubϐææ promontorium, ubi ambigua fortuna pugnatum: Alterum ad Insulam *Salaminem*, in quo ducentæ Persarum naves depressæ. Eo in prælio in primis enituit virtus *Artemisiæ* Halicarnassi Reginæ. Xerxes tot jam damnis acceptis cum Athenas incendisset, trepida fuga se ex Græcia in Asiam recipit relicto cum trecentis millibus, qui bellum persequeretur,

Mar-

Mardonio. Sed & is cruento ad *Plateas* prælio superatus, & cum toto penè exercitu deletus universam Græciam opibus & divitiis implevit. Eadem die qua prælium ad Plateas commissum, Græci in Asia quoque navalem victoriam ad montem *Mycalen* de Persis reportarunt, in quo quadraginta ipsorum millia ceciderunt. In eo prælio res miranda accidit, quod cum Persæ matutino tempore ad *Plateas* victi fuissent; meridianis horis, per tot terras mariaque, id in Asia, incertum quo authore, intellectum fuerit. Ita ingens ille Xerxis apparatus evanuit. *Xerxes* vero ipse reversus in Persiam, incestu & parricidiis sese polluit, ac universam regiam horrendis cædibus & flagitiis implevit. Ita omnibus exosus, conspiratione *Artabani* Patrui sui obtruncatus, anno regni vigesimo periit.

A.M.3531. *Artaxerxes*, cognomento *Longimanus*, quod manum dextram haberet sinistra longiorem, initio regni *Artabanum*, à quo ad fratris Darii necem impulsus fuerat, interfecit, ac *Themistoclem*, cujus inprimis ductu Xerxes à Græcis superatus fuerat, Athenis profugum, humaniter excepit, consilio ipsius & opera contra Græcos usurus. Præcipuum ejus bellum contra Ægyptios fuit, qui ab Imperio Persico defecerant, quos non absque gravi labore subegit. Inde à Græcis navali bello multoties superatus, pacem cum ipsis iniit, qua omnes per Asiam Græcorum civitates libertate donavit, ac imperio maritimo ipsis cessit; Nam

Græci durissimas conditiones Persis præscripserunt; ne trium dierum itinere interius ad mare descenderent: Ne intra insulas *Cyaneas* & *Chelydonias*, longam navem vel rostratam haberent. Reliquum vitæ Artaxerxes in pace transegit ac anno regni 44. obiit.

Xerxes secundus, primo imperii anno, cum ebrius esset, à fratre *Secundiano* sive *Sogdiano* interficitur. Sed & hic paulò post à fratre suo *Ocho* captus & in ardentes cineres conjectus, necatus fuit. Ita regnum ad Darium Nothum pervenit.

A.M. 3581. *Darius* Nothus cum Lacedæmoniis contra Athenienses auxilia tulisset, domi pacificè regnavit. Uxor ipsius erat *Parysatis*, fœmina crudelissima, & altera seculi sui Medea.

A.M. 3600. *Artaxerxes* cognomine *Mnemon*, Rex Persarum factus, Cyrum fratrem suum maximo ad Babylonem prælio superavit: deinde à Rege Spartanorum Agesilao in Asia magnis cladibus affectus, tandem belli pertæsus, perpetuam cum Græcis pacem inivit, quæ pax *Antalcidæ* dicta fuit, ab *Antalcida* navarcho Spartanorum, qui eam promovit. Ita pacato regno Artaxerxes perpetuis & matris & uxorum & filiorum quoque facinoribus miserum in modum afflictus fuit. Quippe mater ejus *Parysatis*, in quosvis atrociter sæviebat. Eadem, *Statyram* uxorem Artaxerxis, suamque nurum, veneno mira fraude interfecit. Quippe cultellum altero latere veneno infecerat, & dissecta in convi-

vio avicula rhyntace eam partem Statyræ exhibuit quæ veneno attacta erat. Pellicem habuit Artaxerxes *Aspasiam*, omnium virtutum exemplar ac speculum, sed quæ magnis malis postea occasionem præbuit. Quippe *Darius* filius ipsam in uxorem postulavit, & paulo post, quod ea sibi negata fuisset, in patris vitam conspiravit. Accusato à patre & condemnato ad mortem in Principum consilio, caput novacula abscissum fuit. Ita *Artaxerxes* senectutem suam multis calamitatibus domesticis afflictam, cum ad nonagesimum annum pervenisset, morte tandem terminavit.

A. M. 3644. *Artaxerxes* Ochus Rex factus, atrociter in cognatos sæviit, patruum cum centum amplius filiis ac nepotibus, veluti scopum quendam, jaculis confixit: *Ægyptios* rebelles in ordinem redegit; *Sidonios* obsessos ad tantam desperationem adegit, ut sese cum omnibus opibus suis quadragesies amplius mille, concremarint. Tandem *Bagoas* eunuchus, cum sibi à crudelissimo hoc rege metueret, veneno eum necavit; demortui cadaver felibus lacerandum objecit, & ex ossibus ejus manubria gladiorum ac cultrorum fecit, ut qui vivus perpetua cæde hominum delectatus fuerat, ultra mortem quoque sævire posset. Ei in regno suffectus est filius.

A.M. 3666. *Arses* vel *Arsames*, sed & ipse cum triennium regnasset, nullâ re memorabili gesta, ab eodem Bagoâ veneno sublatus fuit.

fuit. Ita regiâ familia Darii Hystaspis apud Persas extincta regnum translatum fuit ad *Darium* Codomannum.

A. M. 3368. DARIUS *Codomannus* Persarum Rex, quem *Alexander* magnus tribus præliis superatum, imperio, *Bessus* satrapa vita spoliavit.

MEMORABILIA SCYTHARUM.

ANno Mundi 3370. *Cimmerii* à Scythis pulsi, in Asiam transierunt: quos insecutus *Indathyrsus* sive *Madyes* Scytharum Rex, cum potentissimo exercitu, superatis Medis, Universam penè Asiam usque ad Ægyptum domuit & per viginti octo annos tributariam sibi ac vectigalem reddidit. Cumque alia ratione quam fraude superari non possent Scythæ, *Cyaxares* Medorum Rex præcipuos ipsorum convivio excepit, ac in ebriatos immissis percussoribus, ad unum omnes interfecit. Sic Asia servitute Scythica liberata fuit. Qui hanc cladem evaserunt eos Cyaxares venationibus & pueris in arte equestri instituendis præfecit. Cumque asperè & acerbè tractarentur, unum quos docebant puerorum trucidarunt, & coctum Cyaxari pro ferina apposuerunt, quo facinore patrato, ad *Halyatten* Lydorum Regem transfugerunt: unde Bellum inter *Medos* & *Lydos* quinquennale, quos tandem cum jam utraque in procinctu ad prælium acies staret conspecta Solis eclipsis, die noctescente, ita perterruit, ut pacem

pacem inirent. Reliqui Schytharum in antiquam Patriam reversi, cum à servis suis bello exciperentur armisque parum contra eos proficerent, tandem sumptis flagellis eos veluti mancipia suæ iterum potestati subjecerunt. Hujus *Servilis* belli hodieque memoria apud Moscovitas superest.

MEMORABILIA INDORUM.

DE *Indorum* vetustis rebus nihil ferè constat nisi quod *Staurobatis* Regis Indorum qui contra Semiramidem bellum gessit, mentio apud Diodorum Siculum. Postea usque ad *Alexandri* Magni ætatem inaccessa Persis pariter ac Græcis, adeoque incognita mansit India.

MEMORABILIA GRÆCORUM.

POsteri *Herculis*, dicti *Heraclidæ*, Peloponnesum recuperarunt, eamque in varia regna, nimirum *Spartanum*, *Corinthium*, *Messenium*, & alia divisere.

Codrus ultimus Rex Atheniensium se in bello pro patriâ devovit, & castra hostium mutato habitu ingressus, rixisque cum milite motis, ab eo confossus, victorjam suis peperit. In eo desiit Regnum Atheniensium; quia in posterum non *Reges* sed *Principes* sibi præfecerunt. Paulo post secuta fuit

Migra-

Migratio Ionica. Quippe magna Atticæ juventutis multitudo, Ducibus Codri filio alisque in Asiam trajecere, ac littoribus illius occupatis, claras Urbes, *Ephesum*, *Miletum*, *Smyrnam* aliasque condiderunt, ac totam regionem *Joniam* appellarunt.

A. M. 3205. cœpit bellum *Messenium* inter Messenios & Spartanos, quod inter omnia Græcorum antiquissima, maximè memorabile est, multisque casibus illustre: *Messenii* tandem victi desertâ regione campestri, se in altissimum montem *Ithomen* recepere, ibique diuturnam obsidionē sustinuere. Cumque oraculum virginem immolandam iis præcepisset, reliquis abnuentibus, *Aristodemus* rex filiam suam obtulit, ac sua manu interfecit. Cumque obsidio diuturna esset, Spartani, Juvenes quosdam prolis gratia Spartam miserunt, ex quorum cum ipsorum Uxoribus concubitu nati fuerunt illi quos *Partheni's* vocarunt, id est illegitima soboles, à quibus celeberrima Italiæ urbs *Tarentum* condita fuit. Tandem anno belli 20. *Aristodemus*, Rex Messeniorum, spectro filiæ, quam immolaverat, perterritus, se ad tumulum ejus interemit, ac monte *Ithome* à Spartanis expugnato, reliqui in servitutem redacti sunt: Ex qua post quadraginta annos *Aristomenes*, juvenis acerrimus eos liberavit, ac bellum contra Spartanos incredibili audacia, ac plusquam heroica fortitudine instauravit.

Hic est ille *Aristomenes* qui una die centum Spartanos sua manu interfecit: qui ter-

cap-

captus & mirabiliter iterum liberatus fuit. Inprimis tum cum à Spartanis in *Cœadam*, id est speluncam subterraneam immensæ profunditatis & asperrimis undique rupibus confragosam, præcipitatus fuisset. Cæteris enim saxorum allisu confractis ac toto corpore collisis, solus Aristomenes illæsus ad fundum descendit, & inter fætentia mortuorum cadavera per aliquod dies, nullo patente exitu, versatus, miserrimumque vitæ exitum expectans tandem in tenebris visus sibi fuit animalculum quoddam deprehendere. Erat autem vulpecula, quæ per exiguam quandam & obscuram rimam illapsa, cadavera depascebatur. Silentio igitur, ejus *Aristomenes* caudam apprehendit ac ab ipsa profuga ad foramen illud, per quod ingressa fuerat, deductus fuit. Ita angustias illas manibus & nisu totius corporis dilatavit, ut ex spelunca salvus ad suos evaderet. Mox eruptione in agrum & urbem Spartanam facta, novis cædidus ostendit se vivere, se evasisse. Miraculi hoc instar Lacedæmoniis erat, qui dudum extinctum crediderant Aristomenem. Ita in multos adhuc annos, Messenii bellum contra Spartanos ejus ductu continuarunt, arce belli in monte *Ira* constituta, donec tandem, noctu proditione expugnarentur. Tum vero *Aristomenes* per medios hostes viam sibi ferro aperuit, ac primo in *Siciliam*, deinde *Cretam* se contulit. Reliquiæ Messeniorum in Sicilia struxerunt Urbem *Messenam*, quæ hodieque celeberrima est.

A. M.

A. M. 3417. *Solon* Atheniensium legislator *Cyrrham* urbem post diuturnum obsidium helleboro expugnavit. Quippe hellebori radices in aquam, quam obsessi bibebant, injecit, unde alvi fluxu correpti, urbem dedere coacti sunt.

Anno Mundi 3460. In Sicilia regnavit *Phalaris* Agrigentinorum tyrannus famosissimus. Hic est ille qui æneum habuit taurum ab *Perillo* artifice ita formatum, ut ei inclusi homines, cum subjectis prunis torrerentur, mugitum bovis instar ederent. Sed *Phalaris* Perillum primum omnium bovi huic inclusit ac *ipse suum* dixit, *imbuat author opus*. Eodem ferè tempore *Pisistratus* Athenis Tyrannidem invasit, cum se à potentioribus male verberibus mulctatum coram populo simulasset, à quibus eo prætextu, Satellitium, velut ad corporis custodiam impetravit, quo paulò post, arce occupata Imperium totius Civitatis ad se transtulit.

A. M. 3500. *Sibaris* potentissima Italiæ urbs à *Crotoniatis* excisa fuit duce *Milone* famoso illo athleta, qui bovem pugno interfecit, & solus una die devoravit. Idem *Milo* jam senex vires suas exploraturus, cum annosam quercum divelleret, ab ea iterum coeunte ambabus manibus interceptus, & cum se inde liberare non posset, à supervenientibus lupis devoratus fuit. *Sibaritæ* effæminatissimi, propter nimias opes fuerunt, unde adagium: *Sibaritæ per plateas*, quo de illis utimur, qui in publico ambulantes jactatione

tione brachiorum integram ferè plateam occupant & nulli de via decedunt. Iidem Sybaritæ equos suos saltare consuefecerant, id quod ipsis exitio fuit. Nam in prælium progressi cum tubæ concinerent, equi saltare cæperunt, ac tota conturbata acie facilem viam hostibus conciliarunt.

A. M. 3483. *Democedes* Crotoniata Medicus à Persis captus cum *Darium* & *Athossam* uxorem ejus curasset, ut bellum Græcis inferret, subdolè laudatâ mulierum elegantiâ, persuasit. Missi igitur à Dario per universam Græciam exploratores, & cum illis *Democedes* Medicus, qui Crotonam reversus, ibi *Milonis* athletæ filiam uxorem duxit.

A. M. 3503. *Athenienses* Ionibus viginti naves auxilio contra Persas miserunt, quæ omnium deinceps bellorum inter Græcos & Persas origo fuerunt.

A. M. 3514. *Athenienses* Duce *Miltiade* Persas in campo *Marathonio*, magno prælio superant.

A. M. 3524. Græci maximis præliis ad *Thermopylas*, *Artemisium*, ad *Salaminam*, ad Platæas, ad montem Mycalem, Persas vincunt, de quibus supra in rebus Xerxis.

A. M. 3526. *Athenienses* urbem *Sestum* obsident obsessis tanta fame laborantibus, ut funibus lectorum elixis vescerentur.

A. M. 3530. *Pausanias* Rex Spartanorum, quod cum Persis contra Libertatem Græciæ conspirasset, fame in templo necatur, cujus

fores

fores cum lapidibus obstruerentur, primum lapidem mater Pausaniæ attulit. Hujus conspirationis particeps fuisse putatur *Themistocles* Atheniensis, qui supplicio Pausaniæ perterritus ad *Xerxen* in Persiam fugit, & ab eo maximis honoribus exceptus, cum nollet Bellum contra Patriam gerere, hausto taurino sanguine, se ipsum interfecit.

A. M. 3533. *Cimon* Atheniensium Dux in Asia feliciter contra Persas bellum gerit.

A. M. 3559. *Herodotus* omnium historiographorum qui extant, antiquissimus, Libros suos Athenis magno cum applausu legit.

A. M. 3562. Per totum ferè terrarum orbem alta *pax* erat.

A. M. 3564. Insula *Samos* gravi bello concutitur ab Atheniensibus, qui abrogata Aristocratia, *Democratiam*, per vim instituebant.

A. M. 3573. Exortum fuit ingens illud bellum *civile* inter Græcos, quod *Peloponnesiacum* dicitur. Ejus authores fuerunt, *Athenienses & Spartani*. Duravit per viginti octo annos & tandem exitio Atheniensium terminatum fuit. Causa ejus fuit crescens Atheniensium Potentia, quæ invisa & suspecta erat Spartanis. Prætextus varii arripiebantur. Athenienses vehementer ad bellum impulit *Pericles*, cujus tanta fuit eloquentia, ut tonare, fulminare, & permiscere Græciam diceretur. Cum enim *Pericles* ærario Atheniensi præfectus, rationes reddere non posset, suasu *Alcibiadis*, nepotis sui adhuc admodum juvenis, bello patriam implicuit.

A. M.

A.M.3374. Secundo anno belli Peloponesiaci erat horrenda pestis primum in Æthiopiâ orta, inde reliquum orbem pervagata, tandem Athenas crudelem in modum exhausit. Eam graphicè describit Thucydides lib. 11. Curavit illam Hippocrates medicus, luculentis per totam urbem ignibus incensis: cui propterea statua erecta aurea fuit. Ann. tertio belli urbs Platææ à Spartanis per biennium obsessa, occisis contra pacta omnibus civibus, solo æquatur. An. belli quinto Corcyrei gravissima seditione laborarunt, in qua optimates, sive *Aristocratici* à plebe sive *Democratici* miserabiliter necati sunt. Anno belli septimo Spartani multis cladibus fracti, pacem ab Atheniensibus, sed frustra, petierunt. Anno undecimo pax inter Spartanos & Athenienses in quinquaginta annos sancita est, quæ pax Niciæ dicitur: Sed paulo post iterum fracta. Tum temporis Athenis inclaruit *Alcibiades* Socratis discipulus, Juvenis petulantissimæ & dissolutissimæ vitæ, ac ingenio adeò versatili, ut & pessimus & optimus esset. Hic Athenienses iterum exitiabili bello involvit. Paulo post variorum scelerum accusatus ad Spartanos defecit, & ipsis felicissimam operam contra patriam navavit. Anno belli decimo nono, Athenienses ingentem cladem duce Nicia in Sicilia acceperunt, amisso toto exercitu; unde res ipsorum ad ultimam desperationem adductæ sunt. Anno belli vigesimo primo *Alcibiades* desertis Spartanis iterum ad Athenienses se contulit & res patriæ penitus collapsas suâ audaciâ & feli-

citate

citate in integrum restituit. Hujus ductu Athenienses terra marique Spartanos superant, ita ut hi denuò pacem peterent. Tantis rebus gestis *Alcibiades*, plus quam divinis honoribus affectus, Athenas rediit. Sed paulo post, cum Legatus ipsius infeliciter se absente pugnasset, iterum patria pulsus in Thraciam fugit, ubi tandem à Spartanis in domo quadam vivus concrematus fuit. Anno belli 26. *Spartanni* ab Atheniensibus ad insulas *Arginusas* ingenti prælio navali superantur. Athenienses vero inaudito facinore quindecim Duces suos damnatos ultimo supplicio affecerunt, quod tempestate impediti naufragis non tulissent suppetias, nec cæsos sepeliissent. Anno belli vigesimo septimo *Lysander* Spartanorum Dux universam Atheniensium classem ad *Ægos* potamos, oppressit, statimque *Athenas* undique cum exercitu obsedit. Anno belli 25. *Athenæ* ex Academia oppugnatæ deditionem Lysandro faciunt, hac conditione ut *Mænia* urbis diruerentur; & omnes reliquæ *naves* duodecim exceptis, traderentur. Hunc finem habuit bellum Peloponnesiacum, in quo florentissimum Atheniensium Imperium penitus eversum fuit. *Lysander* abrogata *Democratiâ*, triginta *Tyrannos* civitati & præsidium arci, imposuit. Ab his crudeliter in victos sævitum. Paulo post triginta tyranni à *Thrasybulo* Athenis pulsi sunt, & civitati libertas restituta. Hic est ille *Thrasybulus*, qui primus *amnestiam*, id est oblivionem præteritarum injuriarum, introduxit, quo saluberrimo instituto, omnia

fere

fere civilia bella, hodieque terminari solent. Post hæc Lacedæmonii, feliciter aliquandiu in Asia ductu *Agesilai* contra Persas bella gessere, quæ pace *Antalcidis* terminata sunt.

Secutum fuit gravissimum inter *Thebanos* & *Lacedæmonios* bellum. *Thebanorum* dux fuit *Epaminondas*, a quo Lacedæmonii, duobus magnis præliis, ad *Leuctra* & ad *Mantineam*, profligati sunt. Sed in hoc ultimo prælio, ipse *Epaminondas*, cum immortali nominis sui gloria occubuit. Non diu post bellum *sacrum* in Græcia ortum est, contra *Phocenses*, qui sacrilego ausu templum Delphicum spoliaverant. Huic sese immiscuit *Philippus* Macedoniæ Rex, & victis Phocensibus, dominatum Græciæ, ipsis inter se discordantibus, mira calliditate paulatim invasit, ac victis ad *Cheroneam* Atheniensibus, totius Græciæ Dux & belli Persici Imperator *Corinthi* creatus est. Sed in ipso expeditionis hujus apparatu, dum nuptiis filiæ indulget, à *Pausaniâ* Satellite suo interficitur.

A. M. 3669. *Alexander* Philippi filius, à rerum gestarum magnitudine Magnus cognominatus, regnum Macedoniæ cum Ducatu *Græciæ* & bello Persico suscepit: cumque se ipsi *Thebani* opponerent, captam Urbem funditus delevit; occisis Thebanorum nonaginta millibus. Indè cũ exercitu triginta millium in Asiam trajecit ac *Darium* Codomannum tribus magnis præliis, ad *Issum*, ad *Arbella* sive *Gangamela*, superavit, & fulguris instar

instar horribili celeritate, universam Asiam perdomuit, & amplissimam Monarchiam, quæ *Macedonica* sive *Græca* dicitur, condidit. Obiit anno ætatis tricesimo secundo, Imperii duodecimo, veneno necatus à *Cassandro*. Post ejus excessum, *Philippus* Aridæus frater, aliquandiu Imperio præfuit: sed titulo tantum, omni penes exercituum duces potestate. Inde constituti liberorum Alexandri tutores, *Perdiccas*, *Pithon*, *Antipater* & *Polysperchon*, sub quibus totum Imperium Macedonicum, civilibus bellis exhaustum & confusum fuit, in quibus ferè omnes Duces, una cum *Olympiade* matre, *Roxane* uxore, *Hercule*, *Alexandro* & *Cleopatrâ*, liberis Alexandri perierunt: Ita omni ejus posteritate deleta, Imperium in amplissima regna, *Asiæ*, *Ægypti*, *Syriæ*, *Thraciæ* & *Macedoniæ* dilaceratum fuit.

Verum regnum Asiæ & Thraciæ mox destructum fuit, ut tria tantum remanserint *Ægypti*, *Asiæ* & *Macedoniæ*.

MEMORABILIA
REGUM SYRIÆ.

Anno Mundi 3639. Regnum *Syriæ* condidit *Seleucus* Nicanor, cujus successores communi nomine *Seleucydæ* dicuntur. Hic plurimas urbes in Oriente condidit, quarum præcipuæ fuerunt *Antiochia* ad fluvium Orontem & *Seleucia* ad Tigrim; fuit hic omnium Alexandri ducum felicissimus, sed tandem.

tandem anno ætatis septuagesimo quarto in prælio à *Ptolomæo* Cerauno Rege Macedoniæ obtruncatus, periit. Ei successit filius *Antiochus* qui novercam suam *Stratonicam*, uxorem duxit, arte & suasu *Erasistrati* medici. Cum enim *Antiochus* insano Stratonices amore correptus letaliter decumberet, *Erasistratus* ex pulsu arteriarum aliisque indiciis cognovit, ipsum animo, non corpore ægrotare: quapropter suasit *Seleuco*, ut si salvum vellet filium, *Stratonicam* ei cederet. Omnium Syriæ Regum maximus fuit *Antiochus* Magnus, qui contra Romanos, suasu Hannibalis formidolosum bellum gessit, in quo victus à Scipione, omnem cis *Taurum* montem Asiam amisit. Post illum *Antiochus* Epiphanes Judæos gravissimè afflixit. Reliqui Syriæ Reges, mutuis bellis & cædibus & defectione populorum ita exhausti & attriti sunt, ut Syri tantorum malorum pertæsi, ipsis exclusis *Tigranem* Armeniæ Regem evocarent, quo per Cn. *Pompejum* victo, Romani Syriam in provinciæ formam redegerunt.

MEMORABILIA

REGNI MACEDONIÆ.

REgnum Macedoniæ *Cassander* fundavit, qui occisa *Olympiade* Alexandri M. matre ejusque liberis, post gravia cum sociis Regibus gesta bella morbo pediculari à vermibus corrosus, periit. Post eum Macedonia aliquandiu, non modo vicinorum, verum

rum etiam Gallorum præda reddita. Intra breve tempus varios reges habuit, ex quibus *Demetrius* Antigoni Regis Asiæ filius, à *Seleuco* Nicatore Rege Syriæ, victus in carcere periit. *Lysimachus* Thraciæ Rex à Seleuco, *Seleucus* à Ptolomæo Cerauno vincitur. Hic cum perfidè *Arsinoes* Sororis ejusdemque uxoris, filios necasset, à Gallis, duce *Belgio* occisus, periit. Ita post varias Regum & Dominorum mutationes, tandem *Antigonus* Gonatas, aliquoties à Pyrrho Rege Epiri, pulsus, eo cæso, Macedoniam obtinuit. Cui successit *Demetrius* secundus, qui occupato etiam regno *Cyrenaico*, jussu Berenices sponsæ, interfectus fuit, relicto impubere filio. *Philippo* sub tutela *Antigoni* Dosonis, qui ex Tutore Regem se fecit. Eo mortuo *Philippus* omnium Macedoniæ regum maximus, successit, qui *Aratum* Scyonium veneno sustulit, & à Romanis, duce Tito *Flaminio* consule, ingenti prælio victus fuit: In extrema senectute, domesticis quoque calamitatibus, pressus. Quippe filium *Demetrium* per calumniam à fratre *Perseo*, proditionis accusatum, occidit, & paulo post ex animi dolore, obiit. Ultimus Macedon. Rex fuit *Perseus* à P. Æmilio Consule Romano victus & triumphatus. Ita *Macedonia* à Romanis in Provinciæ formam redacta fuit.

MEMO-

MEMORABILIA REGNI ÆGYPTI.

Regnum *Ægipti* condidit *Ptolemæus* Lagi filius, qui post maxima bella, regno se abdicavit, illudque vivus in filium *Ptolemæum* Philadelphum transtulit. Hic omnis Literaturæ amator & remunerator maximus, ingentem Alexandriæ Bibliothecam constituit ac Sacra Biblia ex Hebræo Sermone in Græcum, per septuaginta Interpretes verti curavit. Sub eo Ægyptus adeo floruit, ut triginta octo urbes numeraret. Post hunc *Ptolemæus* Evergetes, ob cædem sororis suæ *Berenices* Seleucum *Callinicum* & Antiochum *Hieracem* Syria ejecit. *Ptolemæus* Philopator, victo Antiocho Magno rege Syriæ, Judæos crudeliter oppressit, uxorem Eurydicen & sororem occidit, ac tandem veneno sublatus fuit. *Ptolemæum* Philometorem Romani contra Antiochum Epiphanem per Popilium Lænatem defenderunt. Hic est ille *Popilius* Lænas qui Antiochum baculo circumscripsit & dixit: hinc non egredieris, antequam responsum dederis, amicus an hostis Populi Romani esse velis: qua vocis constantia perterritus *Antiochus* Ægypto cum exercitu excessit. Hinc monstrum illud *Ptolemæus* Physcon regnavit, qui ductâ Sorore *Cleopatrâ*, ei filium epulandum apposuit, mox & ipsam occidit ac regno propter crudelitatem pulsus omnia turbis implevit. Ejus successor *Ptolemæus* Lathyrus triginta millia Judæorum secus Jor-

Jordanem occidit, & superstites, cæsorum carnibus vesci coëgit. Post hunc *Ptolemæus* Auletes, quem regno pulsum Cn. *Pompejus* restituit. Hujus filius *Ptolemæus* Dionysius Pompejum occidit, & in bello contra Julium Cæsarem, aquis in loricâ aureâ submersus periit, fuitque ultimus Ægyptiorum rex. Ei successit Soror *Cleopatra* famosum illud scortum, quæ Marco Antonio nupsit, & ab Augusto ad *Actium* Epiri promontorium navali prælio victa ac capta, seipsam morsu aspidum, ne viva in triumpho duceretur, interfecit, Ita Ægyptus ab Augusto in Provinciæ formam redacta fuit.

Hæc fuerunt præcipua Græcorum post Alexandrum magnum regna. Erant & minora aliquot, ut *Pergamenum*, quod & Asiæ minoris, *Bithyniæ*, *Cappadociæ*, *Ponti*, *Armeniæ*, omnium autem amplissimum & potentissimum *Parthorum* fundatum à quodam *Arsace*, cujus Successores communi nomine *Arsacidæ* dicebantur, quorum perpetua contra Indos, Syros & postea Romanos fuerunt bella. Ex his celebriores fuerunt, *Mithridates* Arsaces qui Regnum Parthorum ab *Indiâ*, usque ad fluvium *Euphratem* promovit: *Orodes* qui Marcum Crassum cum toto Exercitu Romano delevit, & maximis contra Romanos bellis gestis à Ventidio victus, & ex dolore in furorem versus, à filio *Phraate* occisus fuit. Inde Arsacidarum domi res, intestinis collisæ dissidiis, *Parthorum* Imperium cædibus, ac confusione impleverunt,

& is

& is fere rex erat, quem Romani dederant, vel defendebant. Ultimus ex hac familiâ fuit *Artabanus*, quo obtruncato, *Artaxerxes* Persa Imperium à Parthis ad Persas transtulit. Cujus successor fuit *Sapor*, qui Imperatorem *Valerianum*, captum excoriavit. Postquam nonus ordine *Sapor* secundus, ingentibus bellis res Romanas attrivit. Inde inprimis celebrantur *Cosroes* primus & secundus, quorum res gestæ amplissimæ fuerunt. Ultimus fuit *Ierdegid*, quo victo, Saraceni Arabes, Imperium Persicum in suam potestatem redegerunt.

MEMORABILIA
ROMANORUM.

ROMA fuit condita à Romulo. Hic *Romulus* cum fratre *Remo* in infantia expositus, & à Lupa admotis uberibus, id est à scorto quodam lactatus, juventutem inter prædones latrocinio exercuit, & tandem vir factus Urbem *Romam* condidit, ejusque primus Rex creatus fuit. Ut vero novam Urbem suam civibus impleret, Asylum constituit. Ita confluentibus undique sceleratis, brevi Urbs impleta hominibus fuit. Cumque uxores tantæ multitudini deessent, institutis ludis consualilibus, septingentas virgines *Sabinas* rapi jussit, unde bellum, & in media urbe cum raptarum parentibus, atrox prælium; sed mox utramque aciem raptis intercursantibus & hinc parentes, inde maritos in-

 claman-

clamantibus diremptum ac pace terminatum. Ita *Romulus* aucta urbe sua & vicinis aliquot oppidis expugnatis, cum centum *Patres*, veluti Senatum legisset, ab illis clam interfectus, & in minutas particulas dissectus periit, & abolendo hoc parricidio, sparsus rumor tempestate & turbine in cœlum raptum. Ei in Regno successit Numa Pompilius, qui perpetua pace Rempublicam legibus & religione exornavit. Tertius Rex *Tullus* Hostilius, sub quo celebris illa pugna ter geminorum. Cum enim bellum inter Romanos & *Albanos* grave & diuturnum flagraret, utrique parti visum, ter geminos fratres eligere, qui de summa imperii inter se decertarent. Favit Romanis fortuna & ab ipsorum parte solus superstes *Horatius* præclaram patriæ victoriam conciliavit, quam tamen mox parricidio Sororis contaminavit. Ita ex pacto *Alba* diruta, cives Romam traducti, quorum Rex Metius *Suffetius*, cum proditionem moliretur, jussu Tulli Hostilii equis distractus & dilaceratus fuit. Ipse vero *Tullus*, paulò post, cœlesti fulmine cum familia conflagravit. Quartus Rex *Ancus* Martius, urbem Aventino & Janiculo, montibus amplificavit, ac Coloniam ad *Ostiam* Tiberis deduxit. Quintus *Tarquinius* Priscus, dolo filiorum Anci Martii interemptus fuit. Sextus Servius Tullius urbe auctâ, civibus in classes distributis, censu habito perfidia filiæ suæ *Tulliæ* inaudito scelere trucidatus fuit, à *Tarquinio* Superbo genero suo. Septimus & ultimus Regum Romanorum hic ipse *Tar-*

qui-

quinius Superbus, multis victoriis Romam ornavit: Cætera tyrannus atrox. Hujus inventum fuit, eminentia *papaverum* capita decutere, quo innuebat, præstantissimos quosque cives necandos, quo reliqua multitudo, servitute premi possit. Hic *Capitolium* Romæ condidit & fatidicos libros à Sibylla Cumæa anu, emit.

Tandem cum filius ipsius *Sextus* Stuprum honestissimæ Matronæ *Lucretiæ* intulisset, eaque se, impatientiâ tanti flagitii cultro confodisset, à Lucio Junio Bruto & aliis Romanis Regnum ipsi abrogatum fuit, & cum frustra restitutionem suam armis & auxiliis vicinorum *Porsennæ* Regis Hetruriæ, quæsivisset, exul obiit.

A.M. 3500. Imperium *Consulum* cum libertate in Rep. Romana cœpit, sub quibus plurima & perpetua ferè bella, eaque vel externa vel civilia. Inter externa celebriora fuernut:

I. *Hetruscum* contra Regem *Porsennam*, Tarquinios reducentem, pro libertate, gestum: In quo *Mutius* Scævola & *Horatius* Cocles insignia fortitudinis exempla ediderunt.

II. *Hetruscum* quod Clade *Cremerensi*, in qua trecenti *Fabii* cæsi sunt, memorabile est.

III. *Gallicum*, in quo Romani ad *Alliam* fusi: *Roma* capta, *Capitolium* obsessum & à *Camillo* liberatum est, ac Galli internecione deleti.

IV. *Latinum* secundum in quo *Titus* Manlius, filium, quod extra ordinem pugnasset, securi percussit.

V. *Samniticum*, in quo Romani ad *Furcas* Caudinas, sub jugum missi & tandem *Samnites* à Lucio Papurio planè debellati sunt.

VI. *Hetruscum* tertium, in quo *Publius* Decius Mus se pro exercitu devovit.

VII. *Tarentinum*, in quo *Pyrrhus* Rex Epiri Romanos ad fluvium *Lyrin*, terrore *Elephantorum* vicit,& ab iis postea aliquoties victus, cum nec eloquentiâ *Cyneæ* Senatum, nec pecuniâ *Fabricium*, aut *Curium* corrumpere potuisset, Italiâ pulsus & paulò post in Græcia occisus fuit.

VIII. *Punicum* primum, quod Romani contra Carthaginenses totis viginti tribus annis pro *Siciliâ* gesserunt, in quo post varias clades *Marcus* Attilius *Regulus* à Carthaginensibus captus & miserè excarnificatus: *Carthaginenses* vero ad Insulas *Ægates* victi, & omnibus inter *Italiam & Africam* insulis spoliati sunt.

IX. *Punicum* secundum, cujus occasio fuit *Saguntus* ab Hannibale deleta,in quo *Hannibal* Romanos quatuor ingentibus præliis ad *Ticinum*, ad *Trebiam*, ad *Thrasymenum* & ad *Cannas* profligavit. Romanam tamen rem *Fabius* cunctando, *Scipio* pugnando, confirmarunt. *Hannibal* cum Romam capere posset, maluit se *Campaniæ* delitiis enervare. Eventus belli fuit, quod *Hannibal*, cum jam sedecim annis Italiæ incubasset, à

Scipio-

Scipione in Africâ victus, & pacem petere coactus fuit.

X. *Macedonicum*, in quo *Philippus* Rex Macedoniæ ad *Cynoscephalas* à Flaminio victus est, & libertas Græciæ restituta. Postea cum id bellum *Perseus* Philippi filius renovaret, ab Æmilio victus, captus & triumphatus fuit, ac Macedonia in Provinciæ formam radacta.

XI. Syriacum, in quo *Antiochus* Magnus Rex Syriæ à *Scipione* Asiatico ad montem *Sipylum* victus, & omni cis Taurum montem, Asiâ, spoliatus est. Hujus belli fax, Hannibal fuit.

XII. Punicum III. Cujus *Marcus* Cato *Suasor* dissuadente Publio *Cornelio* Nasicâ, in quo *Carthago* à Scipione Africano minore expugnata, & incendio septendecim dierum deleta est,

XIII. *Achaicum*, in quo *Corinthus* à Mummio *deleta* est.

XIV. *Hispanicum*, in quo *Viriatus* Dux Lusitanorum Romanos multis cladibus affecit, donec eum emptis percussoribus, interimerent.

XV. *Numantinum*, quod totos viginti annos duravit, in quo quatuor Numantinorum millia Romanos inauditis cladibus affecerunt, & consulem Mancinum ad turpissimam pacem adegerunt: tandem à Scipione Africano fame constricti se cum totâ urbe combusserunt.

XVI. *Iugurthinum*, in quo *Iugurtha* Rex Numidiæ, callidus, perfidus, simulque for-

tissimus, quod fratres suos necasset, à Metello & Mario victus, triumphatus & in carcere strangulatus est.

XVII. *Cimbricum*, in quo Cimbri à C. *Mario* deleti, & eorum Uxores ad desperationem adactæ sunt.

XVIII. *Mithridaticum, quod* Romani contra *Mithridatem* Regem *Ponti totos* 30. annos gesserunt, in quo *Mithridates* post maxima facinora à *Sylla* Lucullo tandemque C. *Pompejo* debellatus, & à filio suo *Pharnace* obsessus, cum se veneno interimere non posset, a servo confossus est.

XIX. *Parthicum*, in quo M. *Crassus dives*, à Parthis captus & occisus inque rictum oris ejus aurum liquidum infusum est.

XX. *Servile* quod *Eunus* quidam, simulato *furore* excitavit, in quo *Servi* tumultuantes debellati sunt.

XXI. *Spartacum* sive Gladiatorium, in quo *Spartacus* gladiatores & servos armavit, & tandem cum suis ad desperationem adactus est.

XXII. *Sertorianum*, quod Sertorius à Syllâ proscriptus in Hispania suscitavit, & multis fortiter feliciterque gestis tandem perfidè à suis in cœna interfectus periit. Hæc fuerunt præcipua bella externa.

Sequuntur jam Civilia sive interna. I. *Marsicum* sive *Italicum*, quod *Itali* pro jure civitatis contra *Romanos* gesserunt, & in quo tandem debellati sunt.

II. *Marianum* ortum propter imperium belli *Mithridatici* inter *Syllam* & *Marium*, in

quo

quo *Sylla* Romam occupavit; *Marius* ex Minturnensi carcere elapsus, eam recepit, & horrendas cædes cum *Syllâ* in urbe patravit. Tandem *Sylla* prævaluit ac cædibus & proscriptione in adversarios immaniter sæviit.

III. *Catilinarium*, in quo *Catilina* qui contra Remp. conjuraverat à *Cicerone* Consule urbe pulsus, à C. *Antonio* victus cæsusque in prælio fuit.

IV. *Pompejanum* in quo Cn. *Pompejus* Magnus à *Iulio* Cæsare Italiâ pulsus & in *Pharsalicis* campis victus in *Ægyptum* fugit, ac ibi, jussu *Ptolemæi* Dionysii Regis interfectus est, ejusque partes ab *Antonio & Octavio* Augusto planè deletæ sunt.

Fuerunt & *Seditiones* aliquot *Civiles* veluti *Siciniana*, Virginiana, *Cornuleïana*, *Liciniana*, *Gracchana*, *Saturnina*, *Drusiana*, pleræque inter *plebem & nobilitatem*, ob honorum communionem gestæ.

Abrogatâ *Libertate* IMPERATORES summam potestatem Romæ ad se transtulerunt, authore *Iulio* Cæsare, qui oppressa *Libertate* Imperium *Dictatoris* nomine invasit & in Curia à *Marco* Bruto, *Cassio* aliisque conjuratis 23. vulneribus interfectus est.

A. M. 3977. *Octavius* Augustus cum percussores Cæsaris omnes neci dedisset, Sexto Pompejo apud Siciliam oppresso, enecato Lepido, interfecto Antonio, supremum & legibus solutum Imperium à Senatu Romano accepit ac felicissimè administravit,

unica tantum memorabili clade in Germania ab Arminio accepta. Cæterum domi infelix, propter uxoris impotentiam, filiæ & neptis impudicitiam, nepotis Agrippæ atrocitatem: unde omnibus, quos Imperio destinaverat præmatura morte amissis, Tiberium privignum Successorem declarare coactus fuit, & cum ejus facti pœnitentia ductus Agrippam nepotem suum ab exilio revocare meditaretur, detecto illo consilio, ab Uxore Livia veneno necatus fuit.

III. Tiberius simulator & dissimulator maximus cum Germanicum fratris sui filium amplissimæ spei Juvenem, cum tota familia nefariè necasset, & asperrimam tyrannidem in omnes exercuisset, *Capreis* ebrietati, libidini, crudelitati indulgens, oppresso *Sejano*, in extrema senecta pulvino à *Macrone* suffocatus summa populi lætitia periit.

IV. *Caligula* prodigalitate & immanitate plusquam monstrosa equum suum consulem Romanum designat, & perpetratis ingentibus sceleribus conspiratione militum interficitur.

Anno 41. V. *Claudius*, homo stolidus, non tamen omninò pessimus, multa moderatè & feliciter, multa stultè & crudeliter agit, Uxorem *Messalinam* impudicissimam, quæ ipso vivo, alii nubere ausa fuerat, interficit, & ducta Agrippina ab eadem veneno tollitur.

Anno 54. VI. Nero primo quinquennio optimus, postea pessimus *Caligulam* imitatur,

fur matrem *Agrippinam*, præceptorem *Senecam*, & optimum quemque interficit : Tandem rebellantibus passim exercitibus, se ipsum jugulat.

VIII. *Sulpitius* Galba ob avaritiam occiditur à militibus. Iterum anno 68. *Sylvius* Vitellium tribus præliis vincit, quarto victus se ipsum odio Civilium bellorum interfecit. Eodem IX. Aulius *Vitellius* Capitolium cremat, miserrimè necatur.

Anno 69. X. *Flavius* Vespasianus Germanos, duce *Civili* Batavo, tumultuantes reprimit, magna tributa exigit, per *Titum* filium *Hierosolymam* solo æquat.

Anno 79. XI. *Titus* Vespasianus clementiâ & liberalitate excellit.

Anno 81. XII. *Domitianus* crudelissimus Tyrannus secundam persecutionem contra Christianos movet, muscas configit, occiditur.

Anno 96. XIII. Coccejus *Nerva*, optimus Princeps Trajanum adoptat.

Anno 98. XIV. *Ulpius* Trajanus Armeniam, Assyriam, Mesopotamiam subigit, *Decebalum* vincit.

Anno 119. XV. *Adrianus* in Britannia murum struit, contra irruptiones Scotorum & Pictorum, Judæos ingenti clade debellat.

Anno 138. XVI. *Antonius* Pius, Germanos, Dacos, Judæos, contundit.

XVII. *Antonius* Secundus Parthos coërcet, Marcomannos precibus Legionis Christianæ fulminatricis vincit.

Anno 180. XVIII. *Commodus*, monstrum hominis Britannos domat, ab *Uxore & Narcisso* interficitur.

Anno 193. XIX. *Pertinax* octuagesimo quinto die Imperii occiditur: Eodem anno Didius *Julianus* Imperium emit, jussu Senatus occiditur. Eodem anno vigesimus primus *Septimius* Severus, Princeps suspicax & crudelis Pescennium Nigrum, & Albinum Britanniæ & Syriæ Cæsares vincit; Britannos domat, murum contra Scotos struit, Christianos persequitur.

Anno 211. XXII. *Antonius* Caracalla fratrem Getam in sinu matris occidit, *Julia* matre pro uxore utitur: hæc est illa *Julia* quæ dixit: *Si libet licet, an nescis te Imperatorem esse & leges dare non accipere?*

Anno 217. XXIII. *Opilius* Macrinus, à militibus interficitur.

Anno 218. XXIV. Varius Antoninus *Heliogabalus*, homo turpissimus & luxuriossimus, miserum exitum habet.

Anno 222. XXV. Alexander *Severus*, Princeps bonus Parthos vincit, Moguntiæ cum matre occiditur.

Anno 234. XXVI. Julius *Maximus*, homo ferox Gordianos opprimit, ac ad Aquilejam cum filio pulcherrimo, interficitur.

Anno 237. XXVII. *Gordianus* Junior in Persia occiditur.

Anno 244. XXVIII. *Julius* Philippus Arabs Christianismum amplectitur, in conflictu cum Decio occiditur.

Anno 251. XXIX. *Decius* cum Gothis pu-at: occiditur.

Anno 252. XXX. *Vibius* Gallus, fedus n hoste ignominiosum facit, ab Æmilia-vincitur.

Anno 256. XXXI. *Æmilianus* à militibus gitur & occiditur.

Eodem anno XXXII. Licinius Valerianus npore Persarum Rege captus, miserrimè ctatur, & tandem vivus excoriatur.

Anno 260. XXXIII. *Gallienus* impius in rem Valerianum cum obsideret Mediola-n occiditur: ejus tempore 30. Tyranni Im-ium Romanum miserè dilacerarunt.

Anno 267. XXXIV. *Claudius* Dalmata manos vincit, cum Scythis acre bellum it.

nno 169. XXXV. Valerius *Aurelianus* rcomannos vincit, *Zenobiam* Palmyreno-reginam triumphat.

Anno 276. XXXVI. *Claudius* Tacitus thas repellit. Historiam Cornelii Taciti gni facit.

nno 277. XXXVII. *Aurelius* Probus Ger-nos & Sarmatas contundit, *Saturninum* i Cæsarem amovet.

Anno 283. XXXVIII. Marcus Aurelius *us* Carinum & Numerianum filios Cæsa-appellat.

nno 284. XXXIX. *Diocletianus* Chari-n vincit, Maximianum & Valerium Cæ-s creat, Christianos acerrimè persequitur, erio se abdicat.

XL. Fla-

Anno 180. XVIII. *Commodus*, monstrum hominis Britannos domat, ab *Uxore & Narcisso* interficitur.

Anno 193. XIX. *Pertinax* octuagesimo quinto die Imperii occiditur: Eodem anno Didius *Iulianus* Imperium emit, jussu Senatus occiditur. Eodem anno vigesimus primus *Septimius* Severus, Princeps suspicax & crudelis Pescennium Nigrum, & Albinum Britanniæ & Syriæ Cæsares vincit; Britannos domat, murum contra Scotos struit, Christianos persequitur.

Anno 211. XXII. *Antonius* Caracalla fratrem Getam in sinu matris occidit, *Iulia* matre pro uxore utitur: hæc est illa *Iulia* quæ dixit: *Si libet licet, an nescis te Imperatorem esse & leges dare non accipere?*

Anno 217. XXIII. *Opilius* Macrinus, à militibus interficitur.

Anno 218. XXIV. Varius Antoninus *Heliogabalus*, homo turpissimus & luxuriossimus, miserum exitum habet.

Anno 222. XXV. Alexander *Severus*, Princeps bonus Parthos vincit, Moguntiæ cum matre occiditur.

Anno 234. XXVI. Julius *Maximus*, homo ferox Gordianos opprimit, ac ad Aquilejam cum filio pulcherrimo, interficitur.

Anno 237. XXVII. *Gordianus* Junior in Persia occiditur.

Anno 244. XXVIII. *Iulius* Philippus Arabs Christianismum amplectitur, in conflictu cum Decio occiditur.

Anno

Anno 251. XXIX. *Decius* cum Gothis pugnat: occiditur.

Anno 252. XXX. *Vibius* Gallus, fedus cum hoste ignominiosum facit, ab Æmiliano vincitur.

Anno 256. XXXI. *Æmilianus* à militibus eligitur & occiditur.

Eodem anno XXXII. Licinius Valerianus à Sapore Persarum Rege captus, miserrimè tractatur, & tandem vivus excoriatur.

Anno 260. XXXIII. *Gallienus* impius in patrem Valerianum cum obsideret Mediolanum occiditur: ejus tempore 30. Tyranni Imperium Romanum miserè dilacerarunt.

Anno 267. XXXIV. *Claudius* Dalmata Alemanos vincit, cum Scythis acre bellum gerit.

Anno 169. XXXV. Valerius *Aurelianus* Marcomannos vincit, *Zenobiam* Palmyrenorum reginam triumphat.

Anno 276. XXXVI. *Claudius* Tacitus Scythas repellit. Historiam Cornelii Taciti magni facit.

Anno 277. XXXVII. *Aurelius* Probus Germanos & Sarmatas contundit, *Saturninum* Anti Cæsarem amovet.

Anno 283. XXXVIII. Marcus Aurelius *Carus* Carinum & Numerianum filios Cæsares appellat.

Anno 284. XXXIX. *Diocletianus* Charinum vincit, Maximianum & Valerium Cæsares creat, Christianos acerrimè persequitur, Imperio se abdicat.

XL. Flavius *Constantinus* Chlorus, Maximianum interficit: *Eboraci* in Britannia moritur.

Anno 306. XLI. *Constantinus* Magnus, *Maximianum* Socerum strangulat, *Maxentium* in Tiberi suffocat, *Licinium* opprimit, Christianam Religionem abrogata gentilium Idololatria introducit, Sedem Imperii, relicta *Româ*, Constantinopolim transfert.

Hactenus de Imperio Romano indiviso, jam divisum sequitur. Nam *Constantinus* Magnus Imperium in *Occidentale* & *Orientale* divisit.

IMPERATORES
OCCIDENTIS.

I. C*onstantinus* II. 3. Imperii anno occiditur.

II. *Constans* Athanasium defendit, fraudulenter interficitur. His interfectis solus *Constantinus* factus est Imperator & Orientis & Occidentis.

Magnentium victum ad mortem adegit, de *Gallo* crudeli Cæsare supplicium sumpsit, *Iulianum* Socium ascivit, sed ab eo perfidè desertus fuit.

Anno 361. *Iulianus* Apostata, Ethnicam & Judaicam Religionem, abolito unà cum templo Hierosolymitano Christianismo restituere frustra conatur. In bello Persico ab ignoto equite, vel sagitta cælo demissa occiditur.

An-

Anno 363. *Iovianus* cum *Sapore* Rege Persarum pacem ignominiosam facit, fætore prunarum suffocatur.

Anno 364. *Valentinianus* primus cum fratre Valente imperium dividit. *Valens* à Gottis comburitur.

Anno 375. *Gratianus* Theodosium collegam adsciscit, Alemannos magno prælio vincit.

Valentinianus II. Maximum anticæsarem per Theodosium vincit, fraude *Arbogastis* strangulatur.

Anno 379. *Theodosius* Gottos comprimit, *Eugenium* tyrannum debellat, *Honorium* & *Arcadium* filios, Imperatores creat. Ita iterum alii in *Oriente*, alii in *Occidente* Imperatores fiunt.

IN OCCIDENTE.

I. ANno 393. *Honorius* Alaricum Gotthorum Regem Italia pellit, *Stiliconem* occidit, ab *Alarico* Ravenna obsidetur. Sub eo Gotti, Vandali & aliæ gentes Scythicæ ac Germanicæ Imperium Romanum miserrimè vastarunt.

II. Anno 408. *Valentinianus* III. maximis cladibus exercetur, ob impudicitiam occiditur. Sub eo *Attila* Rex Hunnorum Italiam vastavit, & *Anglo Saxones* contra Scotos evocati in Britanniam venerunt. Post eum Imperium Occidentis planè à Barbaris destructum fuit, & tunc nova illa regna *Franciæ*, *Angliæ*, *Hispaniæ*, *Italiæ*, *Longobardiæ*, *Hungariæ* & alia constituta sunt. Ultimus

Imperator in Occidente fuit *Romulus* Momyllus *Augustulus*, in quo fatale utrumque nomen & Romuli & Augusti occurrebat, post quem defecit Series Imperatorum usque ad tempora *Caroli* Magni per quadringentos ferè annos.

IMPERATORES ORIENTIS SIVE CONSTANTINOPOLITANI

I. A*rcadius* Rufinum & Eutropium opprimit.

II. *Theodosius* II. Persas vincit.

III. *Martianus* ab iis iterum vincitur.

IV. *Leo* V. Zeno & alii longo ordine, ex quibus celebriores fuerunt.

Anno 537. *Iustinianus* primus, qui per *Bellisarium* Africam à Vandalis recepit, per *Narsetum* Gottorum Regnum in Italia destruxit, *Corpus* Juris per Tribonianum promulgavit.

Mauritius avaritia fœdus, qui cum milites captivos exiguo ære redimere nollet, à *Phocâ* miserè cum totâ familiâ trucidatus fuit.

Anno 602. *Phocas* Bonifacium III. Episcopum Romanum declarat, *Caput* Ecclesiæ, ab *Heraclio* præcisis manibus pedibusque comburitur.

Anno 610. *Heraclius* Persas vincit: sub eo exortus est Muhamed in Arabia falsus *Propheta*, qui imperium Saracenicum condidit.

Ab-

Ab eo tempore perpetua inter Imperatores Orientis & Saracenos bella fuerunt.

Anno 716. *Leo* Isaurus Saracenos ingenti prælio vincit, imagines templis proturbat.

Irene Imperatrix Imperium Occidentis *Carolo* Magno concedit: ab eo tempore iterum Imperatores *Occidentis* esse cœperunt.

Sub eo Imperium *Orientis* magis magisque à Saracenis & Turcis ita debilitatum est, ut universam Asiam Græci amitterent, donec tandem *Latini* sive Occidentales Anno 1204. Imperio Orientis potirentur, quorum primus Imperator fuit *Balduinus* Flandriæ Comes. Sed hi aliquandiu, post à Græcis iterum ejecti fuerunt, quemadmodum etiam Saraceni, Syriam & Hierosolymam à Christianis recuperarunt, tandem Imperium Orientis omninò à Turcis destructum fuit. A. 1453. Qui *Machomet* secundus Turcarum Imperator, Urbem *Constantinopolim* expugnavit, & ultimum Imperatorem Græcorum Constantinum Paleologum interfecit.

HISTORIA NOVA SEU RECENS.

I. HISTORIA *recentior est vel Orientalis, vel Occidentalis, vel Australis.*

II. *Orientalis, vel Scythica, vel Æthiopica, vel Chataica.*

III. Scy-

III. *Scythica, vel Germanica, vel Hunnica, vel Sclavonica.*

IV. *Germanica, vel Gothica, vel Francica, vel Anglo-Saxonica.*

V. *Gothica est vel Normandica, vel Vest-Gotica, vel Ost-Gotica.*

VI. *Normandica, vel Scandica, vel Sicula.*

VII. *Scandica, vel Danica, vel Norwegica, vel Suecica.*

VIII. *Vest-Gotica, vel Asturica, vel Navarræa, vel Arragonica, vel Castiliana, vel Portugallica.*

IX. *Francica, vel Germanica, vel Gallica.*

X. *Hunna, vel Ungarica, vel Turcica, vel Tartarica.*

XI. *Slavonica, vel Dalmatica, vel Sarmatica.*

XII. *Dalmatica, vel Croatica, vel Servica, vel Rascica, vel Bosnica, vel Bulgarica.*

XIII. *Sarmatica est vel Bohemica, vel Polonica, vel Russica.*

XIV. *Æthiopica est vel Arabica, vel Africana, vel Indica,*

XV. *Cataica est vel Sinensis, vel Coreana, vel Iaponica.*

XVI. *Occidentalis est vel Mexicana, vel Peruana.*

XVII. *Australis est incognita.*

MEMO-

MEMORABILIA

HISTORIÆ GERMANICÆ.

CIrca Annum Christi quadringentesimum, cum *Majestas* Imperii Romani paulatim collaberetur, *Germanicæ* nationes ex Septentrione immenso variarum nationum diluvio omnem ferè Occidentem inundarunt. Ex quibus præcipui fuerunt *Gothi*, & *Franci*, & *Saxones*. A *Gothis* originem traxare regna *Daniæ*, *Norwegiæ*, *Sueciæ*, *Siciliæ*, *Hispaniæ* & *Italiæ*.

MEMORABILIA

DANIÆ.

REgnum *Daniæ* ad fabulosam usque antiquitatem origines suas ostentat. Certior ejus memoria in Caroli Magni ætatem incidit. A quo tempore res Septentrionales propiùs innotuerunt, imprimis postquam fatales illæ *Normanorum* in Universam Europam invaluerunt excursiones. Fidem Christianam susceperunt A. 960. Inde Sueno Anglia potitus, florentissimum imperium filio suo Canuto secundo, A. 1014. neque tamen diuturna illa potentia, quippe mox iterum Anglia pulsi in posterum patriæ sese limitibus continuerunt. Celebriores Reges hi fuerunt.

Anno

Anno 1102. *Nicolaus*, à Slesvicensibus ad templi portum occisus.

Anno 1160. *Valdemarus* primus, qui *Rugios*, *Obotritos*, *Rostochienses*, *Stetinenses*, *Wolgastanos* acerrimè oppugnavit & titulum Regis *Vandalorum* propterea suscepit. Ab hoc florentissima Pomeraniæ Urbs *Iulinum* funditus delata fuit.

Anno 1202. *Valdemarus II. Hamburgum* recuperavit.

Anno 1333. *Valdemarus III.* Cognomine *Reprobus*, quanquam Regnum glorioso bello vindicasset, nihilominus, nobilitati exosus, variis tum rebellionibus suorum vexatus, tum criminibus & calumniis oneratus fuit; Hujus filia & successor, fuit Margaretha, quæ ob rerum gestarum magnitudinem Semiramis Danorum dicitur. Hæc tria Regna Septentrionalia Alberto Rege Sueciæ capto, perpetuo fœdere, & Unione conjunxit, sancita lege, ut ab uno imposterum Rege gubernarentur. Ab hac adoptatus Ericus *Pomeraniæ* Dux, tria regna, sed infeliciter administravit, ac tandem *Suecorum* Danorumque seditionibus fatigatus, relictis regnis, in Pomeraniam suam recessit.

Successorem habuit Anno 1438. *Christophorum* Comitem *Palatinum*, qui cum & ipse Improlis obiisset; Dani *Christianum* primum Comitem Oldenburgensem regem crearunt, cujus hodieque posteritas regno præest.

Anno 1448. Hic varia cum *Sueciæ* subinde ab u-

ab unione deficientibus, bella gessit & fundamenta Academiæ *Hafniensis* posuit. Eadem *Iohannis* filii ipsius fortuna, quem Sueci perpetuis bellis exercuerunt, sed imprimis memorabilis ex infelix ejus contra *Ditmarsos* expeditio, in quâ à paucis *rusticis* validissimus exercitus, miserabili nobilitatis strage profligatus fuit.

Huic sucessit Anno 1513. *Christianus II.* quo majorem *tyrannum* Septentrio nunquam vidit, qui regno *Sueciæ* recuperato, contra fidem datam, horribili cæde in quosvis grassatus, eâ immanitate Danorum pariter & Suecorum animos ita exacerbavit, ut tribus regnis dejectum, ad perpetuos insuper carceres condemnarint, in quibus per *viginti septem* annos miserabilem vitam traxit. In ejus locum ordines suffecerunt *Fridericum I.* Holsatiæ Ducem, qui *Lutheri* Doctrinam publicè recipi jussit. Quo defuncto cum nihil non molirentur amici *Christiani II.* quo eum præstituerent; *Hafniâ* arctissimè obsessâ, tamen omnes eorum conatus irriti fuére, & Regnum *Christiano III.* Friderici filio, mansit, qui Princeps laudatissimus fuit.

Ei successit A. 1559. *Fridericus II.* qui & *Ditmarsiam* hactenus insuperabilem domuit & septennale idque gravissimum cum *Erico* Sueciæ rege bellum gessit.

Ejus filius *Christianus* IV. Anno 1585. puer decennis ad regnum pervenit, maximis contra *Suecos & Imperatorem* bellis, celebris.

A. 1648.

A. 1648. Cui nuper filius *Fridericus III.* successit, qui hodieque regnat & regnum hæreditarium fecit.

MEMORABILIA

NORVEGIÆ.

NOrvegia antiquissimis seculis in complura regna divisa, multis regibus, inter se discordibus subjecta fuit. Donec tandem circa annum Christi 878. *Haraldus*, cognomine *Harfagerus* sive *Pulchricomus*, cæteris pulsis *Monarchiam* constituisset, cujus familia usque ad annum 1388. continuâ successione regnavit. Famosissimæ fuere *Normanorum* (ita enim *Norvegi* circa annum 800. appellabantur:) in Universam Europam excursiones, quam immanem in modum deprædati, horrendam urbium pariter ac hominum stragem passim ediderunt. Unde publicis precibus hæc formula fuit addita. A *Furore* Normannorum *Libera* nos Domine.

Anno 900. *Islandia* à Norvegis primum habitata fuit, & ex eâ quidam Ericus Rufus Coloniam in *Gronlandiam* duxit: Unde postea Reges *Norvegiæ*, jus sibi & Imperium in utramque regionem vendicarunt.

Olaus Haraldi Harphageri nepos primus fidem *Christianam* Norvegis & *Islandis* tradidit. Magna inde *Norvegiorum* potentia fuit, qui non modo *Orcades* verum etiam *Hiberniam* sceptro suo subjecerunt. Ultimus ex familiâ *Harphagerorum* Norvegiæ rex fuit.

Hac-

Hacquinus, qui ductâ Margarethâ Daniæ *Semiramide*, de qua supra, Daniam *Norvegiæ* perpetuo fœdere conjunxit: ab eo tempore potentia Norvegorum admodum sub alio sceptro declinavit.

MEMORABILIA

SUECIÆ.

Regnum Sueciæ fabulosa series à *Magogo* Japheti filio, Noachi nepote, deducitur. Primam hujus regni mentionem facit Tacitus. Post eum iterum altum silentium usque ad Annum Christi 800. Quo tempore sicut Sueciæ *Christiana* fides à Sancto Anschario Bremensi Episcopo: ita Christianis Suecia propius innotuit. Ab eo tempore hi celebriores reges commemorantur.

Anno 1150. *Ericus* Sanctus, qui magnifico *Upsaliæ* templo exstructo, *Finlandos* ad fidem Christianam convertit.

Anno 1024. *Ericus* Secundus, sub quo propter agrorum fertilitatem, aureum dicunt fuisse seculum.

Anno 12:8. *Iohannes* præmatura morte sublatus, cum prolem nullam suscepisset, alternationem illam quæ hactenus multorum in Suecia malorum causa fuerat, substulit. Quippe duæ antehac familiæ *Erici* & *Suercheri* alternis regnaverant.

Anno 1250. *Waldemarus* urbem *Stocholmum* condidit.

Anno 1252. *Birgerus* bello contra Moscovitas

vitas inclytus, domi ob fraterna dissidia infelix. quos in turrim conjectos fame necavit.

Anno 1319. Magnus *Smech* Norvegiâ quoque potius, cum totum sese libidinibus daret, adjutore & authore omnium scelerum uxore *Blancâ*, quæ proprium filium *Ericum* veneno necaverat, ab altero filio *Haquino* in carcerem conjectus, moxque dimissus ad *Waldemarum* Daniæ regem confugit, ac conjugii inter filiam ejus Margaretham Semiramidem & Haquinum auctor fuit. Ex quo secuta trium regnorum Septentrionalium conjunctio, sicut supra de Margaretha diximus. Inde eosdem Suecia quos & Dania reges habuit, usque ad Annum Christi 1448. Quo Sueci externorum imperiorum pertæsi, designarunt Carolum Canuti, eumque regem elegerunt. Qui deinde in exilium pulsus iterumque revocatus ambigua fortuna regnavit. Sueci ab eo tempore Danorum imperium auersantes, primo quidem Gubernatores.

Stenonem Sture, deinde *Suantonem & Stenonem* Sture, juniorem constituerunt, quo in acie cæso, *Christiernus* Secundus Suecico Regno potius, propter immanem tyrannidem eo paulò post exutus fuit, ut supra dictum.

Anno 1523. Inde *Sueci* ex familia *Trollorum* Reges sibi elegerunt, quorum primus fuit *Gustavus*, qui Regnum Sueciæ à Tyrannide Christierni vindicavit, ope imprimis *Lubecensium*. Hic doctrinam *Lutheri* introduxit.

Anno

Anno 1561. *Ericus* XIV. qui bellum Septennale cum *Friderico* Secundo Daniæ rege gessit & tandem propter multa facinora, in carcere periit.

Anno 1568. *Iohannes* primus, qui *Livoniam* Moscovitis & Polonis eripuit.

Anno 1593. *Sigismundus* Poloniæ Rex, à Suecis, paulo post, quod Religionem introductis Jesuitis perturbarit, regno ejectus.

Anno 1606. *Carolus* magna bella, sed non admodum feliciter, cum Polonis, Moscovitis & Danis gessit.

Anno 1611. *Gustavus* Adolphus Magnus, qui omnium gloriam rebus in Germania gestis superavit, & tandem in prælio ad *Lucenam* cæsus occubuit.

Anno 1632. *Christina*, quæ bello in Germania continuato pacem tandem inivit, ac regni pertæsa, eo se sponte abdicavit.

Anno 1654. Cui deficiente mascula prole successit *Carolus* Gustavus Comes Palatinus ducta *Sophiā* Friderici Holsatiæ Ducis filia.

MEMORABILIA
SICILIÆ.

Ex *Normandiâ* Galliæ quidam *Tancredus* vir fortis cum numerosâ prole in Italiam militatum concessit, tanto successu, ut ex posteris ejus *Rogerius* Siciliæ Regnum obtineret A. 1130. Ei successit.

Anno 1153. *Guilhelmus* Malus, qui magna contra Græcos Imperatores bella gesit, Huic,

Anno 1166. *Gulielmus* Bonus, sub quo ingens terræ motus *Siciliam & Apuliam* concussit, ita quidem ut in Catana urbe eversis omnibus ædificiis quindecim hominum millia perirent. Hujus filia *Constantia* Henrico sexto Imperatori & Duci Sueviæ nupsit, eoque titulo Regnum Siciliæ ad familiam Ducum *Sueviæ* pervenit. Ita in Sicilia post Henricum Sextum gloriosissimè regnavit *Fridericus* Secundus Imperator. Hic ex Constantiâ jam quinquagenariâ natus fuit, quem etiam, ne fœtus videretur suppositititius, palam sub tentorio Siculis inspectantibus enixa est. Com vero Pontifices Romani *Friderico* Secundo infestissimi essent, regnum Siciliæ ejus posteris nullo jure ablatum ad Ducem Andegavensem Carolum transtulerunt. Qui etiam armata manu illud expugnavit. Supererat in Germaniâ nepos Friderici *Conradinus* Dux Sueviæ, qui Avitum regnum recuperaturus cum exercitu in Italiam contra Carolum contendit. Conradinus proditus à quodam Piscatore una cum *Frederico* Duce Austriæ captivus ad Carolum ducitur. Consultus à Carolo Clemens IV. Pontifex, quid faciendum cum captivo censeret, inclementem hanc sententiam protulit: *Vita* Conradini *mors* Caroli, *Mors* Conradini, *vita* Caroli Quapropter Conradinus publicè in foro Neapolitano manu carnificis capite truncatur 29. Octobris Anno 1268. Initium à *Friderico* Duce Austriæ factum, cujus cruentum *caput* amplexus Conradinus atque exosculatus, *quoniam*, inquit *jus meum in hoc mundo obtinere*

non

non possum, ad Tribunal *Iesu Christi* provoco, ut ibi rationem hostes mei factorum suorum reddant, simulque jacta in altum Chirothecâ Petrum *Arragoniæ* Regem Siciliæ hæredem instituit, atque ita decollatus fuit, & in ipso reges Siciliæ ex Imperatoria Sueviæ Ducum familia defecerunt. Reliquiæ exercitus Suevorum quendam *fabrum ferrarium* cui nomen erat Schticho Regem crearunt, ejusque ductu per medios hostes in Germaniam ferro viam sibi aperuerunt. Sed novus hic Rex Schticho malleum & incudem coronæ & sceptro prætulit, ac neglecto regno ad officinam ferrariam reversus est.

Igitur Petrus Aragoniæ Rex, ut innocentem Conradini Sanguinem ulcisceretur, clandestina conspiratione cum Siculis inita anno 1282. 30. Martii hora tertia vespertinum ad sonum *Campanæ*, omnes *Gallos* duarum horarum spatio per totam Siciliam obtruncari jussit.

Hæ sunt famosæ illæ *Vesperæ* Siculæ, quæ etiam proverbio locum dederunt.

In hac *Laniena* octo Gallorum millia interfecta, tanta immanitate, ut etiam prægnantes ex Gallorum concubitu dissecarent, ne quid Gallici sanguinis in Sicilia superesset; Unicum tantum repertum fuit oppidum *Sperlinga*, cui tantum facinus displicuit & quod a cæde Gallorum abstinuit. Unde portis ejus hæc verba incisa: *Quod* Siculis *Placuit* tantum *Sperlinga* negavit. Hoc perpetrato facinore *Petrus* Aragoniæ Rex tota Sicilia

O poti-

potius fuit, & *Carolum* Caroli filium in freto Siculo cepit, qui etiam ultimo *supplicio* in ultionem *Conradini* destinatus fuit, & dies, quâ decollaretur constituta quæ *Passioni* Christi Sacra esse solet. Cumque *Carolus* magnâ patientia mortem expectaret, dicens *se læto* animo eâ die *periturum* qua tanta pro *salute* generis humani tulisset *Iesus Christus*, hac ejus pietate ita permoti fuerunt hostes, ut dicerent: Ergo se & ipsi vitam propter Christum condonaturos. Ita demissus Carolus regnum Neapolitanum obtinuit. Nam in posterum Galli tenebant regnum Neapolitanum, Arragonii vero Siciliam. Ex posteritate hujus Caroli duæ fuerunt Johannæ, monstrosæ libidinis & immanitatis fœminæ, quæ horrendis sceleribus regnum Neapolitanum implexerunt. Quippe Johanna prima, maritum suum Andream Hungariæ Regem suasu Philippæ Catanensis de fenestra suspendit. Hæc est illa *Philippa* Catanensis, quæ ex *Lotrice* ad summam potentiam provecta universum regnum Neapolitanum pro arbitrio instar Sejani rexit, & tandem horribili cum totâ familiâ supplicio affecta pœnas luit. *Iohanna* cum urbem *Avenionem* Pontifici Romano vendedisset, nihil intermissis prioribus sceleribus à *Carolo* rege Hungariæ, qui ignominiosam *Andreæ* mortem vindicabat capta & pulvillo ori injecto suffocata est Adoptaverat *Iohanna* ante obitum *Ludovicum* Ducem Andegavensem, unde diuturna illa & gravissima inter *Gallos* & Aragonios pro *Neapolitano* regno bella per-

perfluxerunt, & hæc dissidia auxit *Iohanna* Secunda, *Scortum* impudicissimum, quod exitiabili inconstantia modo *Alphonsum* Aragoniæ Regem, modo *Ludovicum* adoptabat: Hinc bellum atrox, in quo tandem Superiores fuerunt *Arragonii*, ac pulsis toto regno Gallis Neapoli potiti sunt, subinde per intervalla jus antiquum repetentibus. Quippe *Carolus* Octavus Rex Galliæ A. 1494. maxima in italam expeditione susceptâ regnum *Neapolitanum* expugnavit, cumque paulò post id recepissent Arragonii, *Ludovicus* duodecimus Gallorum & *Ferdinandus* Catholicus Hispaniarum Reges facta *Conspiratione*, & diviso inter se regno *Fridericum* ultimum ex *Arragoniis* facilè oppresserunt Sed nec diuturnâ inter Socios concordia. Quippe Hispani sub ducatu *Consalvi*, qui magnus Dux appellatus fuit, Gallos universo Regno Neapolitano exuerunt eoque soli potiti sunt A. 1504. ita hodieque penes Hispanos regnum *Neapolis* & *Siciliæ* manet. Famosa est duplex illa rebellio *Neapolitanorum*. Prima quidem ann. 1570. de qua *Thuanus*: alterâ nostrâ ætate ann. 1647. ductu *Piscatoris* cujusdam, cui nomen erat *Thomas* sive Mas *Aniello*, cujus historia & res gestæ plenæ miraculorum sunt.

MEMORABILIA OST-GOTHORUM.

OSt-Gothi ex Pannonia profecti, debellato *Odoacro Rege Herulorum*, Italiam occuparunt.

Primus *Ost Gothorum* in Italia Rex fuit *Theodoricus*, qui sedem novi Regni ex urbe Roma *Ravennam* transtulit, *Romam* ipsam magnificè exornavit. Princeps laude dignissimus, nisi quod *Arianâ* impietate infectus fuit. Cumque *Symmachum* & *Boëtium* viros clarissimos interfecisset, post octiduum cum ipsi oppositum esset caput *piscis* eo furore correptus fuit, ut crederet id esse caput *Symmachi* ultionem minantis, cujus innocentissima cæde frustra deplorata, paulo post expiravit. Dum autem in carcere *Ticini* detinetur *Boëtius* elegantissimum illum libellum de consolatione *Philosophicâ* conscripsit.

IV. *Ost-Gothorum* rex fuit *Vitiges*, qui Roma toto anno obsessa, in oppugnatione ejus una die triginta suorum millia amisit, & postquam *Octuagies* novies certatum esset, obsidionem deserere coactus fuit. Contra hunc jussu *Iustiniani* Imper. bellum gessit famosus ille *Bellisarius*, à quo *Vitiges* cum Mediolanum sælis trecentis millibus expugnasset captus, & *Constantinopoli* triumphatus fuit. Ita confractæ *Gothorum* in Italia vires, quas utcunque restituit *Totilas* bellicosissimus ipsorum rex, à quo *Roma* post ingentem famem bis expugnata. Mortuo ex vulneribus *Totila*, reliqui Gothorum Regem elegere *Team*, quo ad *Nuceriam* victo *Narses* Eunuchus Justiniani Dux Regnum Ost-Gothicum in Italia funditùs delevit. Sed cum *Sophia* Justiniani Imperatoris uxor hunc *Narsetem* contumeliosè tractasset, &

quod

quod *Eunuchus* esset, ad *colum & lanam*, armis omissis tractandam, relegaret, ipse ultionis studio *Longobardus* ex Pannonia in Italiam evocavit.

Anno 570. *Longobardi* ex *Pannoniâ* in Italiam profecti, ibidem Regnum *Longobardicum* fundarunt. Primus ipsorum Rex fuit *Alboinus*, qui ab uxore *Rosimundâ*, quod eam ex cranio patris *Cunimundi* quem interfecerat, bibere coegisset, in cubiculo suo, somno meridiano indulgens obtruncatus fuit. Post eum longa Regum Longobardorum Series, ex quibus *Ægilulphus* Longobardos ad fidem *Christianam* convertit. *Pertaritus* propter Justitiæ studium famosus ab exilio ad regnum vocatus fuit.

Aripertus multas Italiæ urbes Pontifici Romano donavit. *Aystulphus* Pontifici *Patrimonium Petri* ademit & *Ravennâ* expugnata totum *Exarchatum* Imperatoribus Constantinopolitanis eripuit. Eâ occasione *Pontifices* Romani *Francos* in Italiam contra *Longobardos* evocarunt, quorum ultimum Regem *Desiderium* cum *Carolus* Magnus superasset, Regnum Longobardicum destructum & ad Gallos delatum fuit.

MEMORABILIA VEST-GOTHORUM.

VEST-Gothi Hispaniam occuparunt, quorum primus in Hispania Rex fuit *Walla*; ultimus *Rodericus*, sub quo regnum

Vest-Gothorum in Hispania à Saracenis Africanis destructum fuit, cujus calamitatis hæc fuit occasio; Stupraverat *Rodericus* Cabam filiam, *Iuliani* comitis. Pater *Iulianus* ea ignominia accensus, clam solicitare Saracenos, qui paulo ante totam Africam occupaverant, pollicitus se cum suis ad ipsos transiturum, Saraceni præda illecti, maximis copiis per fretum *Gaditanum* in Hispaniam trajiciunt. Neque segnis in regno suo defendendo *Rodericus*: Totius Hispaniæ viribus congregatis acerrimum cum Saracenis prælium commisit, quod triduo continuatum fuit. Sed tandem superiores Saraceni Regnum Vest-Gothorum, totamque quam litè patet Hispaniam intra sex Menses expugnavere anno 713. Ita destructo Vest-Gothorum in Hispaniâ regno, qui evaserunt *Gothi* in altissimos & asperrimos montes sese receperunt, ibique recollecti, novos sibi Reges creare & nova ex Hispaniæ ruderibus regna instituere cæpere. Ex quibus celeberrima fuerunt; Regnum *Austriæ*, & *Legionis*, *Navarræ*, *Arragoniæ*, *Castiliæ* & *Portugalliæ*, quæ initio admodum exigua cum essent, paulatim expulsis Saracenis tandem universam Hispaniam complexa sunt.

Anno 716. I. Rex *Austriæ* fuit *Pelagius* ex Regio Gothorum Sanguine oriundus, quorum omnis vita in perpetuis contra Mauros sive Saracenos bellis transacta. Ex his tertius Ordine *Alphonsus* II. ob hæresin *Arianam* extirpatam *Catholicus* dictus fuit, quem titulum longo tempore intermissum, superiori seculo *Ferdinandus* recepit, & eo hodieque

dieque Reges Hispaniæ utuntur. Quintus *Aurelius* quotannis *Virgines* certo numero *Mauris* in tributum persolvit XIV. *Ordonius* II. fuit, sub quo 890. *Castilia* à Regno *Legionis* defecit, & duos sibi Judices creavit, quorum alter *Ius*, alter *bellum* curaret: post hos *Castilia* Comitibus paruit.

Anno 1006. Ex quibus *Sanctius* primus Regem Castiliæ se appellavit, quod regnum imposterum omnium in Hispania amplissimum & potentissimum esse cæpit.

Anno 1024. Huic successit *Ferdinandus* primus, rex Victoriosissimus & justissimus. Qui moriturus Regna sua inter *tres* filios ita divisit, ut uni *Castiliam*, alteri *Austriam & Legionem*, tertio *Gallicam* traderet.

Anno 1066. *Alphonsus* VI. *Toletum* Saracenis eripuit. Ejus tempore cæpit regnum *Portugalliæ*. *Ferdinandus* III. *Hispalim*, *Cordubam* & magnam Hispaniæ partem *Mauris* eripuit, eosque in angulum Regni *Granadensis* compulit.

Anno 1252. *Alphonsus* X. Cognomine *Sapiens & Astrologus* in Castilia regnavit. Hic omnium Astrologorum post *Ptolemæum* Princeps Tabulas *Alphonsinas*, & præter eas *Corpus* Juris Civilis Hispanici, edidit. Sed quantumvis eruditus in regno administrando parum tamen felix fuit. Cumque à *Germanis* Imperator electus fuisset, dum Imperium ambit, domi à filio Castilia spoliatur, & *Murciæ* præ animi dolore obit. Ultimus ex hac familia Castiliæ rex *Henricus* quartus fuit, cujus Sororem *Isabellam* Ferdinandus

Rex *Arragoniæ duxit*, quo conjugio *Arragonia* & *Castilia* perpetuo fœdere conjunctæ sunt.

Anno 1474. Atque hic est ille *Ferdinandus* qui fundamenta Hispan. magnitudinis, qualem hodieque videmus primus admirabili successu posuit, omnium sui temporis Regum *callidissimus* pariter ac felicissimus, cujus hodieque consilia & actiones Hispanici Reges pro *oraculis* ex *normâ* habent.

Anno 1492. Hic expugnata urbe *Granadâ*, regno *Maurorum* in Hispania & Saracenorum finem imposuit, cum eam per 700. annos gravi servitute pressissent.

Eodem anno Christophorus *Columbus* huic Ferdinando novum Orbem, quem *Americam* dicimus, aperuit. Idem *Ferdinandus* Regnum *Navarræ* & *Neapolis*, per Magnum *Capitaneum* Ferdinandum *Consalvum* de *Cortubâ* occupavit. Ejus unica filia nupsit *Philippo* Archiduci Austriæ & Principi Provinciarum *Belgicarum*, quo Conjugio *Austria* & *Belgium* Hispaniæ conjuncta sunt.

Horum filius fuit Carolus. V. Imperator Germanorum, sub quo *Monarchia* Hispanica summum potentiæ & authoritatis fastigium obtinuit. Huic successit *Philippus* II. Qui sicuti *Belgicas* septem Provincias ob *Tyrannidem* suam amisit: ita *Portugalliam*, cæso in *Africâ* Sebastiano Rege occupavit, ac primus iterum post Vest-Gothos totius *Hispaniæ* Monarchiam & utramque *Indiam* Orientalem & Occidentalem obtinuit,

tan-

tanta potentiæ amplitudine, ut in ejus regnis sol semper, ut perhibent adulatores, oriretur & occideret.

Anno 1598. Ei successit *Philippus* III. qui inducias duodecennales cum Belgis pepigit & Maurorum reliquias totâ Hispaniâ pepulit.

Anno 1623. Philippus IV. sub quo Portugallia iterum defecit.

Anno 1666. Carolus II. infans.

REGNUM PORTUGALLIÆ.

ANno 1139. *Alphonsus* I. Rex Portugalliæ factus fuit.

Anno 1242. *Alphonsus X*. Rex Castiliæ regnum Algarbiæ *Alphonso III*. cum filia in dotem dedit. Ejus successor *Dionysius* Academiam Conimbricensem fundavit.

Anno 1438. *Alphonsus* V. multas Africæ urbes expugnavit, dictus propterea *Africanus*. Ejus filius fuit *Iohannes II*. sub quo Lusitani Promontorio bonæ spei in Africâ circumnavigato Indias Orientales detexerunt, quod sub *Emmanuele* à Vasco de Gamâ factũ.

Anno 1590. *Iohannes III*. Brasiliam Coloniis Lusitanorum occupavit. *Sebastianus* in Africa cæsus periit & cum eo regnum Portugalliæ, quod *Philippus II*. uti supra dictum, expugnavit. Idque Castiliæ conjunctum permansit usque ad annum 1641 quo Portugalli *Iohannem* Ducem Brigantiæ, regem crearunt. Cui successit *Alfonsus* Hispanorum ad *Evoram* & alibi, victor.

MEMORABILIA

FRANCORUM.

Declinante Romano Imperio, quicunque in Germania liberti erant, *Franci* dicebantur, qui tandem universa Gallia potiti, eam à se Franciam appellarunt circa anno 400. Apud hos tres hactenus regiæ famillæ ordine regnarunt. Prima regum familia *Merovingorum* est, ita appellata à Merovio tertio Francorum rege. Nam primus Francorum rex *Pharamundus* anno 419. Secundus Clodio Comatus. Tertius *Meroveus*.

Hic *Meroveus* urbem Parisiorum occupavit, & contra *Attilam* Hunnorum regem in Catalaunicis campis fortissimè pugnavit. Quintus rex fuit *Clodoveus* sive *Ludovicus*, qui primus *fidem* Christianam cum Francis suscepit, unde reges Francorum hodieque Christianissimi & primogeniti Ecclesiæ vocantur.

Ita Regnis *Alemanniæ* & *Bavariæ* destructis, maximam Germaniæ partem Francorum Imperio subjecit, quod post ejus mortem in quatuor regna divisum fuit. Quicquid cis Rhenum in Germania erat, *Ost-Francia* dicebatur: quicquid trans Rhenum *West-Francia*. Sub Clotorio II. famosa illa *Brunechildis* fuit, *Sigeberti* Austrasiæ regis uxor, quæ altera seculi sui *Medea* decem regii sanguinis Principes, partim veneno, partim bello sustulit. Propter quæ facinora Clotarius eam caudæ equi

equi indomiti alligatam per spinas & dumeta miserè discerpsit.

A.C.614. Hic Clotarius II. Primus instituit *Majores domus*, penes quos suprema belli & reipub. administratio erat, & qui hodie in Francia appellantur *Primi ministri status*. Hoc institutum paulò post regiæ apud Francos Merovingorum familiæ exitio fuit. Quippe Reges omnibus negotiis in Majores domus conjectis in socordiam lapsi magis magisque contemni cæperunt, crescente in dies *Majoris Domus* authoritate & potentia, quod imprimis cira annum 663. factum, à quo tempore Reges Francorum intra Palatium abditi, semel tantùm quotannis populo conspiciendos se præbebant, nimirum Kal. Maji, quam in curru rustico floribus consperso, à quatuor bubus tracto, ipsi promissis barbis, capillitio flavo & arte crispato per humeros dependente, conspicui, populo se repræsentabant. Quapropter *Franci* tandem harum ineptiarum pertæsi, detruso in monasterium ultimo ex Merovingis Childerico ignavo, regem crearunt Pipinum parvum, *Majorem domus* Caroli Martelli Brabantiæ ducis filium. Quod factum anno 757. Hujus Pipini filius fuit Carolus magnus, à quo nova hęc regum Francię familia qui Carolingi dicuntur. Hic Carolus abrogato *Majoratu* domus tanquam ob nimiam potentiam ipsis regibus metuendo, duodecim *pares* instituit, id est *principes* æquales potestate, & ob rerum gestarum magnitudinem *Magnus* dictus fuit; Gessit atrocia contra *Saxones*, *Longobardos*, *Bavaros*,

Sara-

Saracenos bella, & imperio longè latéque extenso intermissum per quadringentos annos in Occidente Imperatoris titulum primus restituit & anno 800. ipso festo nativitatis Christi Romæ Imperator Romanorum à Papa *Leone III.* coronatus fuit, acclamante populo Romano: *Carolo Augusto, à Deo coronato, vita salus & victoria.* Ità penes Caroli Magni posteros Imperatoria dignitas cum tribus amplissimis regnis Gallia, Germania & Italia fuit. Sed mox ea potentia intestinis patrum discordiis debilitata fuit. Quippe *Ludovicus* Pius Caroli filius & Successor, diviso inter tres filios regno suo, magnis discordiis occasionem dedit, a filiis suis captus, Imperio spoliatus, & in carcerem summa impietate conjectus. Ex eo paulò post liberatus grave bellum contra Ludovicum Filium suum Germaniæ Regem, gessit. Eo mortuo discordiæ inter fratres gliscere. Cumque Clotharius Imperium cum majori parte regnorum obtinuisset, reliqui duo hac divisione non contenti, bellum moverunt, in quo prælio in Burgundia commisso centum millia Francorum ab utraque parte perierunt, cum internecione totius fere nobilitatis & Franciæ & Germanicæ. Hoc prælio ita debilitata fuit Francorum potentia ut in posterum resurgere & amissas vires recuperare non potuerit. Sequebantur atroces illæ Barbarorum irruptiones ab *Austro* Hunnis, ab *Oriente* Sclavis, à *Septentrione* Normannis, Germaniam pariter & Galliam atque Italiam horrendum in modum devastantibus. Et quanquam externus hostis undi-

undique urgeret, non tamen Carolingi inter se concordes esse potuerunt sed civilibus bellis inter Carolum Calvum Franciæ & *Ludovicum* ejusque filios, Germaniæ reges, quicquid restabat virium, prodigè perdebatur. Respirarunt aliquo modo Francorum res, sub Carolo Crasso ab intestinis dissidiis, qui primus publico edicto annos à nato Christo numerari jussit, & solus post Carolum Magnum cum Imperio *Germaniam, Galliam & Italiam* possidebat. Sed idem, mirum fortunæ inconstantis ludibrium fuit, & ex summa potentia in extremam paupertatem repente delapsus: Quippe cum anno 887. gravi morbo, mente imminutus fuisset, spoliatus ab Ordinibus Imperio, ita se ab omnibus desertum & neglectum vidit, ut intra triduum extrema fame ac siti laboraret, ac nisi Episcopus Moguntinus ejus misertus fuisset, ac per aliquot dies cibum suppeditasset; tantus paulò ante Imperator fame periisset! Post longam instantiam à successore suo *Arnulpho* plura impetrare non potuit, quam exigui cujusdam pagi *Niedlingen* reditus, unde ægre sustentatus paulò post obiit, ac plebejo tumulo conditus fuit. Sub Carolo Simplice circa A. C. 900. *Normanni* illam Galliæ partem quæ hodieque *Normannia* dicitur, obtinuerunt. Sub eodem Comitatus *Geldriæ, Frisiæ, Hollandiæ, Flandriæ* & multi alii originem habuerunt. Ultimus Carolingorum fuit *Ludovicus* V. quo intra annum veneno à conjuge suâ necato, series Carolingorum in Germania pariter ac Gallia defecit.

Ter-

Tertia familia apud Francos fuerunt *Capetingi* ab *Hugone* Capeto ad nostra usque tempora. Quintus ex hac familia *Ludovicus* fuit cognomine Crassus. Sub quo exarsit primum bellum *Anglicum* ex Ludo Latrunculorum inter *Ludovicum* & *Henricum* Angliæ Regem ortum, quod per aliquot secula intermissum potius quam compositum fuit.

Omnium celeberrimus fuit *Ludovicus* IX. Sanctus, qui infelicia contra Saracenos bella gessit. Quippe ad *Damiatam* in Ægypto captus quæcunque occupaverat loca pro libertate obtinenda reddidit. *Philippus* Pulcher à *Bonifacio* VIII. Papa excommunicatus per contemptum ita rescripsit: *Sciat tua maxima* fatuitas *nos in* temporalibus *nulli subesse*. Cum vero Carolus IV. Pulcher absque mascula prole an. 1328. decessisset, gravissima propter successionem inter Gallos & Anglos bella exorta sunt. Quippe *Eduardus* III. ex sorore Caroli natus proximum se regni hæredem jactabat. Contra Galli prætextu Legis *Salicæ* ipsum excluserunt assumpto Rege Philippo Valesio proximè agnato masculo. Hinc bellum; in quo superior *Eduardus* innumeris cladibus Galliam afflixit. Primum ad *Slusam* Flandriæ commissum prælium maritimum, in quo triginta millia Gallorum capta, fractis omnibus ipsorum navibus, perierunt. Deinde pugnatum ad Cressiacum in Picardia, ubi iterum 30000. Gallorum ceciderunt, atque insuper duo Reges *Iohannes* Bohemiæ, Carolus Navarræ; tum Lotharingiæ Dux, quatuor Episcopi, viginti octo Comites, Mille ducen-

ti Equites aurati. Hujus prælii præmium fuit urbs Caletum, quam *Eduardus* post gravem obsidionem expugnavit. Sub hoc Philippo Valesio *Delphinatus* Regno Gall. accessit ea conditione, ut primogenitus Regis Gall. *Delphinus* appellaretur. Philippo successit *Iohannes* Infelicissimus Francorum rex, qui ab Eduardo Nigro Walliæ Principe in Pictonibus maximo prælio victus captusque fuit, quo tempore Anglorum millia octo, contra sexaginta Gallor. millia victoriam reportarunt. Rex *Iohannes* in Angliam ductus & post quadriennium ingenti pecunia soluta dimissus fuit. Ei successit Carolus V. *Sapiens*, qui res fractas Gallor. magna prudentia restituit & plura calamo, quam armis recuperavit. Sed bella Anglica sub Carolo V. atrocius quam unquam exarserunt, inflammantibus id *Iohanne* intrepido Burgundo & *Ludovico* Aurelianense, inter quos tanta fuerunt odia & inimicitiæ, ut non nisi mutuo sanguine expiari potuerint. *Iohannes* Ludovicum in media Parisiorum urbe sicariis immissis trucidavit, & vocatus ad causam dicendam, cum exercitu comparuit, adducto secum *Iohanne* Parvo Theologo, qui parricidium hos eo inprimis fundamento ineptè & impiè defendebat: *Licitum* esse Tyrannum *occidere*: fuisse autem Tyrannum Ludovicum. *Iohannem* Carolus *Delphinus* specie colloquii interfecit. Sic cædes cæde expiata videbatur, sed incredibili Gallor. detrimento. Quippe Philippus Johannis filius Burgund. Dux Anglos in Galliam evocavit, iisque

iisque Lutetiam & totam penè Gall. tradidit. Quâ occasione *Henricus* V. Angl. Rex ducta Catharina Caroli VI. filia hæres Franciæ declaratus fuit, excluso legitimo hærede Carolo Delphino; Tum denuò fatale Gallor. prælium ad Agincurtium in Picardia fuit, ac continuæ Anglor. toto regno victoriæ. Quippe omnia Anglis favebant, & adversa tum Gall. erant.

Rex Carolus VI. mentis impos, filius ejus Carolus Delphinus exhæredatus, quem etiam Angli contemptim *Biturigum* Regem, quod unam illam urbem obtineret, appellarunt. Sed tandem DEUS *Franciam* respicere cœpit, excitata *Iohannâ* puella Lotharingicâ, quæ divinitùs sese missam dicebat ad Anglos Gall. pellendos. Hujus auspiciis *Aureli* obsidione liberata, & Rex Carolus VII. per medios hostes *Rhemos*, ubi more majorum inungeretur, ductus est. Incredibile dictu, quanta Gallis ex hac puella alacritas fuerit nata, sed ea paulò post ab Anglis capta, & tanquam malarum artium gnara incendii supplicio affecta fuit. Tandem Angli tota Gallâ pulsi nihil præter *Caletum* retinuerunt.

Carolo VII. successit *Ludovicus XI.* omnium Galliæ Regum callidissimus, ac Tiberio in simulandi & dissimulandi artibus æqualis. Is primus dominationis apud Gallos fundamenta posuit, extincta Parlamentorum & Ordinum authoritate. Perpetuis cum Carolo Audace Burgundiæ duce bellis collisus fuit, quo ab Helvetiis in prælio interfe-

ecto,

cto, ducatum *Burgundiæ* occupavit, & cum cæteras Belgii Provincias conjugio Mariæ Caroli filiæ sui juris facere posset, armis uti maluit, adeoque spe sua excidit.

Ejus res copiosè exequitur Philippus Comineus. Post ipsum regnavit Carolus VIII. Anno 1484. Qui ducto in Italiam ingenti exercitu regnum Neapolitanum fulminis instar momento occupavit, iterumque paulò post eadem facilitate amisit. Ab hac expeditione Caroli VIII. *Thuanus* originem bellorum inter Gallos & Hispanos deducit.

Anno 1498. *Ludovicus* XII. Ludovicum *Sfortiam*; Ducatu Mediolanensi exuit, eumque ab Helvetiis desertum capit, ac Regnum Neapolitanum cum *Ferdinando* Rege Hispaniæ dividit: mox à *Consalvo* de Cordubâ Magno *Capitaneo*, sua parte spoliatur. *Iulium* secundum Papam ad *Ravennam* vincit & à misso iterum Mediolano ad *Novariam* ab Helvetiis superatur.

Anno 1515. *Franciscus* Ducatum Mediolanensem recuperat, & iterum amittit; a Carolo V. Imperatore ad *Ticinam* captus, perpetuum cum eo bellum gerit.

Anno 1548. *Henricus* II. Urbem Methomatricum expugnat, prosperè contra Carolum V. belligerat.

Anno 1560. *Franciscus* Secundus, primo regni anno obit. Sub eo turbæ propter Religionem in Gallia exortæ, & factio *Hugenotarum*, (ita vocabantur Reformatæ Religioni addicti) emersit.

Anno 1561. *Carolus* IX. bella cum Hugenotis varia gerit,& tandem inauditâ perfidiâ Anno 1572. in nuptiis *Henrici* Regis Navarræ immanem eorum cædem per universam Galliam committit.Hæc cædes vulgo appellatur *Nuptiæ* Parisienses cruentæ.

Anno 1574. *Henricus* III. Ultimus Valesiorum *Poloniæ* Rex creatus, auditâ fratis morte clam ex eo regno aufugit, & bella contra Hugenotas movit, novum fœdus, Ligam Sacram, cum Guisiis contra Hugenotas init, cujus scopus erat Hugenotas exscindere. Interim *Guisii* seditiosi,studebant Henricum Navarræ Regem, qui proximus cognatus erat successione regni excludere. Inde *Henricus* III. cum se à Guisiis ludibrio videret haberi, deserta Liga ad Hugenotas se contulit,ac cum Lutetiam Parisiorum obsideret, à monacho quodam *Iacobo* Clemente cultro confossus periit. Ita extincta familia Valesiorum,*Burbonii* successerunt, ex quibus *Henricus* IV. Rex Navarræ Anno 1590. bellum contra *Ligistas* continuat; à Reformata Religione ad Pontificium deficit, totaque Gallia mirabili virtute pacata à nebulone quodam Francisco *Ravalliaco* Parisiis cultro confoditur.

Anno 1610. *Ludovicus* XIII. *Iustus* Ancreum tollit, bellum contra matrem & fratrem gerit,*Rupellam* expugnat, ductu Cardinalis Richelii maximus res in Italia, Germania,Hispania & Flandria perficit.

Anno

Anno 1644. *Ludovicus* XIV. domi bellis civilibus propter Cardinalem Mazarinum exercetur: Cataloniam, *Casalam* & pleraque Flandriæ amittit, Urbem *Atrebatum* obsidione felicier liberat.

MEMORABILIA

GERMANIÆ.

Extincta *Caroli* Magni familia, Germani exclusis Gallis imperium ad se suamque Nationem transtulerunt. Primus Germanorum Imperator fuit.

A. 912. *Conradus* Dux *Franconiæ*, cui successit *Henricus* Auceps Dux *Saxoniæ* sub quo plerique *Marchionatus* contra Hungaros Selenses instituti. Ex hujus Henrici Aucupis familia tres ordine *Ottones* imperarunt. Quorum *primus* dictus fuit *Magnus*: Secundus *Pallida* mors *Saracenorum*: Tertius *Mirabilia mundi*. Sub hoc septem *Electores* Imperii instituti putantur. Inde *Henricus* II. *Sanctus* sive *Claudus* Dux Bavariæ Imperator factus est. Hunc coronavit *Willegisus* Episcopus Moguntinus Plaustrarii filius, cujus insigne fuit *Rota*.

Anno 1106. *Henricus* IV. ad Imperium pervenit. Hic primus fuit Imperator, quem Papa Romanus excommunicavit, & qui pertuis æmulorum suorum bellis exercitatus fuit. Incredibile dictu quantas hic Imperator injurias à Pontifice Romano pertulerit. Asperrima hyeme nudis pedibus, intecto capite, fuit triduum jejunus in area areis *Canu-*

sinæ

sinæ absolutionem flebiliter petens. Tandem ab filio Imperio spoliatus est. Erat autem omnis inter Imperatores & Pontifices controversia de *investitura* Episcopatus. Neque ante Pontifices conquieverunt, quam eam Imperatoribus extorsissent.

An. 1125. *Lotharius* Secundus, sub quo Jus Romanum *Iustinianeum* in Occidente à quodam Irnerio restitutum fuit.

Anno 1138. *Conradus* tertius *Henricum* Superbum Bavaria spoliat. Sub hoc factiones *Guelpherum & Gibellinorum* exortæ. *Guelphi* dicebantur quicunque partes Pontificis Romani defendebant, à *Guelpho* Duce Bavariæ. Hic est ille *Guelphus*, quem cum Conradus III. in oppido *Winsberga* obsedisset, uxores raro erga viros fidei exemplo gratiam ab Imperatore impetrarunt. Cum enim iis indultum fuisset, ut quantum quælibet humeris suis posset, secum auferret opum, ipsæ maritos absportarunt, laudante factum Imperatore, & iracundiam suam gratia commutante. *Gibellini* autem erant, qui partes Imperatorum contra Pontificias tuebantur. Ita in duas has factiones tota Germania & Italia dividebatur.

Anno 1152 Fridericus Barbarossa Mediolanum funditus delevit, ab Alexandro III. Papa pedibus conculcatus fuit, cum dicto: *Super aspidem ambulabis & conculcabis colla Leonum.* Cumque Fridericus regereret: *Non tibi sed Petro.* Papa respondit. *Et mihi & Petro.* Extrema senecta Fridericus expeditionem in Terram Sanctam suscipiens, in

Cili-

Ciliciæ fluvio submersus, periit, ut aliqui tradunt. Propius vero, ægritudine & senecta obiisse. Hujus Friderici filii fuerunt Henricus Sextus & Philippus, qui ordine imperarunt, quorum hic ab Ottone Witelspachio nefariè trucidatus fuit. A. 1208. Ei successit A. 1212. Fridericus Secundus. Hic perpetuis Paparum odiis exagitatus magno animo æmulos suos debellavit, & Hierosolymam ab Ægyptio Sultano recuperavit. Contra eum creatus fuit Cæsar *Wilhelmus* Hollandiæ Comes, *Alphonsus* XII. Rex Castiliæ, *Richardus* Dux Cornubiæ. Necatur *Fridericus* à filio suo illegitimo *Manfredo*. Successorem habuit filium *Conradum*, sed & hic veneno necatus, *Conradinum*, ultimum ex hac familia reliquit: Qui quanto scelere à Carolo Andegavensi Neapoli decollatus fuerit, supra in rebus Siculis dictum.

Post obitum Friderici II. terribile interregnum in Imperio Germanico fuit, quod totis octodecim annis duravit. Nihil passim per omnes Provincias, nisi vis & devastatio, nulla legum reverentia aut cura, quisque sibi dux & author, ac amoto capite jus penes potentiores erat. Tandem Principes harum confusionum pertæsi, *Rudolphum* Comitem Habsburgensem Imperatorem crearunt.

Anno 1273. Hic est ille *Rudolphus* Conditor Familiæ *Austriacæ*, cujus hodie imperium toto orbe amplissimum est. Is igitur concussum longo interregno imperium justitia & pace iterum composuit, rebelles in ordinem

dinem redegit, latrocinia excisis passim arcibus extinxit. Ingens bellum cum Superbo *Ottocaro* Rege Bogemorum gessit, quem plurimis provinciis & simul vitâ exuit.

Ita *Rudolphus* vacuam nactus *Austriam* cum *Carinthiâ & Stiriâ*, eas tanquam feudum Imperii *Alberto* filio suo tradidit, atque ita potentiæ Austriacæ fundamenta posuit. Inter arcana ejus fuit, *non ingredi Italiam*. Quippe terrebant eum vestigia priorum Imperatorum, quibus Pontifices, non aliam ob causam, tum infensi fuerunt, quam quod jus in Italiam sibi asserent.

Anno 1291. Mortuo Rudolpho, *Adolphus* Nassoviæ Comes Imperator creatus fuit. Ei se opposuit *Albertus* dux Austriæ Rudolphi filius, à quo apud *Spiram* in prælio obtruncatus fuit Adolphus. Ita Imperium armis obtinuit *Albertus*, sed & ipse paulò post à *Iohanne* fratruele suo apud *Sthafusiam* Helvetiæ nefariè interfectus fuit. Ita anno 1308. Imperium ad Henricum VII. Comitem Luxenburhicum pervenit, quem in Italia monachus, dum Eucharistiam sumit, hostia veneno infecta sustulit.

Anno 1314. Electus fuit Ludovicus IV. Dux Bavariæ cui se opposuit Fridericus Pulcher Dux Austriæ, sed is à Ludovico victus in prælio, captusque juri suo imperium renunciavit. Hic Ludovicus ultimus fuit quem Papæ exagitarunt.

Anno

Anno 1346. Carolus IV. Rex Bohemiæ Imperator factus, imperium abalienatis reditibus vehementer debilitavit. Hic auream *Bullam* promulgavit: Ita vocatur *Lex imperii fundamentalis* secundum quam hodieque gubernatur. Filium & successorem habuit *Venceslaum* cognomine *Ignavum*, qui flagitiis & sceleribus adeo fœdus & maculosus fuit, ut Electores Imperio ipsum abdicare cogerentur. In ejus locum suffectus fuit Anno 1400. *Rupertus* Comes Palatinus: & huic, intra decennium defuncto, successit *Sigismundus*, sub quo exarsit bellum *Hussiticum* ob Religionem gestum; cum enim *Iohan.* Hus & *Hieronymus* Pragensis in Concilio Constantiensi combusti fuissent, Bohemi arreptis, Duce Joh. *Zisca*, armis, mortem eorum atrociter ulti sunt, occisis omnibus passim quos deprehendebant, Monachis, & Sacerdotibus. Hujus *Ziscæ* fortuna admirabilis fuit: Quippe ingentes Garmonorum exercitus parvis copiis multoties profligavit, tantusque terror nominis ipsius fuit, ut solo adventu hostes in fugam conjiceret.

Anne 1438. Sigismundo successit Albertus II. Austrius, à quo longâ serie decem ordine ex Austriaca familia *Imperatores* sibi invicem successerunt, nimirum.

Anno 1440. Fridericus III. pacis amator, qui tamen contra Carolum Audacem Burgundiæ Ducem bellum gerere coactus fuit. Ejus filius *Maximilianus* Primus, ducta Maria Caroli Audacis filia, dux Burgundiæ & Princeps Belgii factus, *Hungariam* quoque

& Bo-

& *Bohemiam* domui Austriacæ conciliavit; ingentia bella gessit; imprimis *Venetos* in tantas augustias redegit, ut omnibus in continente amissis, etiam de urbe sua defendenda desperarent, ac pacem supplices peterent. Ejus filius *Philippus* ducta *Iohannâ* Ferdinandi Catholici & Isabellæ filia, Rex Hispan. factus, successorem reliquit famosum illum Carolum V. cujus tanta fuit potentia, ut cuilibet veterum Imperatorum comparari possit. Hic *Franciscum* Regem Galliæ in prælio Ticinensi cepit, *Romam* expugnavit, maxima bella, in Germania, Gallia, Italia, Africa & America gessit, tandemque Imperio deposito, privatus obiit. Successorem Imperii habuit fratrem Ferdinandum I. in Hispania, Philippum II. filium, à quibus hodiernæ familiæ Imperatorum & Regum Hispaniæ descendunt Ferdinando successerunt, *Maximil.* II. & *Rudolphus* II. Sub quibus bellum in Hungaria Turcicum, domi res quietæ: donec A. 1612. *Matthias* & A. 1619. *Ferdinandus* II. succederet; Sub quibus ex Bohemico Bello, Garmanicum natum est, & nostro tempore pace terminatum.

Anno 1637. *Ferdinandus* III. Imperator factus pacem Monasteriensem init. Ei successit *Leopoldus* I.

MEMO-

MEMORABILIA
ANGLO-SAXONICA.

CUm *Romani* sub *Valentiniano* III. Imperatore A.430. Britanniam deseruissent, Rex Britanniæ *Vortigernus* à Scotis & Pictis afflictus *Anglo-Saxones* ex Germania contra eos evocavit. Illi ducibus *Hengisto & Horso* eò delati, pulsis *Scotis*, partem insulæ obtinuerunt, ejusque amænitate capti, evocatis ex Germaniâ majoribus copiis arma in *Britannos* verterunt, illisqe totâ ferè insula pulsis, & deletis, *Septem* regna Anglo-Saxonica constituerunt, *Cantium*, *Sussexiam*, *Vestsexiam*, *Merciam*, *Essexiam*, *East-Angliam & Northumbriam*, quæ tandem Anno 800. ab *Egberto* Vestsaxonum rege omnia in unum Angliæ corpus redacta sunt. Paulò post *Dani* excursionibus suis Angliam infestarunt, tandemque Anno 1017. eorum Rex *Canutus* tota Anglia potius fuit. Post quem *Haraldus & Hardicanutus* regnarunt. Donec Angli insolentiæ Danorum pertæsi, clandestina conspiratione universos una die trucidarunt. Ita extinctum fuit Danorum in Anglia Imperium, ac legitimo hæredi *Eduardo* Confessori restitutum.

Anno 1065. Eo defuncto absque prole, *Haraldus* Danus Regnum per vim obtinuit. Sed intra annum à *Wilhelmo* Normandiæ duce victus ac in prælio occisus fuit.

& *Bohemiam* domui Auſtriacæ conciliavit; ingentia bella geſſit; imprimis *Venetos* in tantas anguſtias redegit, ut omnibus in continente amiſſis, etiam de urbe ſua defendenda deſperarent, ac pacem ſupplices peterent. Ejus filius *Philippus* ducta *Iohannâ* Ferdinandi Catholici & Iſabellæ filia, Rex Hiſpan. factus, ſucceſſorem reliquit famoſum illum Carolum V. cujus tanta fuit potentia, ut cuilibet veterum Imperatorum comparari poſſit. Hic *Franciſcum* Regem Galliæ in prælio Ticinenſi cepit, *Romam* expugnavit, maxima bella, in Germania, Gallia, Italia, Africa & America geſſit, tandemque Imperio depoſito, privatus obiit. Succeſſorem Imperii habuit fratrem Ferdinandum I. in Hiſpania, Philippum II. filium, à quibus hodiernæ familiæ Imperatorum & Regum Hiſpaniæ deſcendunt. Ferdinando ſucceſſerunt, *Maximil.* II. & *Rudolphus* II. Sub quibus bellum in Hungaria Turcicum, domi res quietæ: donec A. 1612. *Matthias* & A. 1619. *Ferdinandus* II. ſuccederet; Sub quibus ex Bohemico Bello, Garmanicum natum eſt, & noſtro tempore pace terminatum.

Anno 1637. *Ferdinandus* III. Imperator factus pacem Monaſterienſem init. Ei ſucceſſit *Leopoldus* I.

MEMO-

MEMORABILIA
ANGLO-SAXONICA.

CUm *Romani* ſub *Valentiniano* III. Imperatore A.430. Britanniam deſeruiſſent, Rex Britanniæ *Vortigernus* à Scotis & Pictis afflictus *Anglo-Saxones* ex Germania contra eos evocavit. Illi ducibus *Hengiſto & Horſo* eò delati, pulſis *Scotis*, partem inſulæ obtinuerunt, ejuſque amænitate capti, evocatis ex Germaniâ majoribus copiis arma in *Britannos* verterunt, illiſqe totâ ferè inſula pulſis, & deletis, *Septem* regna Anglo-Saxonica conſtituerunt, *Cantium*, *Suſſexiam*, *Veſtſexiam*, *Merciam*, *Eſſexiam*, *Eaſt-Angliam & Northumbriam*, quæ tandem Anno 800. ab *Egberto* Veſtſaxonum rege omnia in unum Angliæ corpus redacta ſunt. Paulò poſt *Dani* excurſionibus ſuis Angliam infeſtarunt, tandemque Anno 1017. eorum Rex *Canutus* tota Anglia potius fuit. Poſt quem *Haraldus & Hardicanutus* regnarunt. Donec Angli inſolentiæ Danorum pertæſi, clandeſtina conſpiratione univerſos una die trucidarunt. Ita extinctum fuit Danorum in Anglia Imperium, ac legitimo hæredi *Eduardo* Confeſſori reſtitutum.

Anno 1065. Eo defuncto abſque prole, *Haraldus* Danus Regnum per vim obtinuit. Sed intra annum à *Wilhelmo* Normandiæ duce victus ac in prælio occiſus fuit.

Sic Anglia in poteſtatem Normannorum pervenit Anno 1066. *Wilhelmus* ob expugnatam Angliam, dictus *Conqueſtor* cum uno prælio ſexaginta Anglorum millia interfeciſſet, novam Imperii rationem, Leges, & Linguam Normannorum introduxit: Unde hodieque Lingua Anglica, plus quam dimidia ſui parte *Normandica & Gallica* eſt;

Wilhelmo ſucceſſit Anno 1094. filius *Wilhelmus II.* Rufus qui caſu in venatione telo transfixus fuit. Poſt quem Anno 1101. *Henricus I.* qui Roberto fratre capto Normandiam Angl. regno ſubjecit. Poſt eum civilia per Angl. pro regno bella inter *Stephanum* Comitem Bleſenſem & *Mathildim* Henrici I. filiam: Quæ tandem compoſita ſunt adoptione *Henrici II.* Mathildis filii. Sub hoc *Henrico II.* primordia belli inter Anglos & Gallos diuturni exarſerunt. Idem *Hiberniam* expugnavit, ejuſque Dominus factus eſt Anno 1172. Succeſſorem habuit *Richardum I.* cognomine *Cor Leonis*. Hujus Richardi maximę fuerunt res, quas in terra Sancta contra Saracenos geſſit. Sed in reditu à *Leopoldo* Duce Auſtriæ, cum quo inimicitias gerebat, captus, vix ingenti pecuniâ libertatem recuperavit, ac tandem in Pictonibus dum Caſtellum oppugnat, ſagitta percuſſus interiit, Succeſſore relicto fratre *Iohanne*, qui omnium Angl. regum infeliciſſimus fuit, à Papa & Baronibus ſuis miſerè exagitatus, tandemque veneno per Monachum interemptus. Anno 1217. *Henricus III.* ſuâ ſocordiâ civili bello occaſionem præbuit, quod ſimillimum

mum fuit illi cujus exemplum nostra ætas inter Regem & Parlamentum vidit. Post eũ *tres* Ordine *Eduardi*, quorum primus, Scotis ingenti prælio profligatis, totâ fere Scotiâ potitus fuit. *Secundus* maximis cladibus à *Roberto* Brussio Scotorum Rege affectus, omnia iterum amisit. Hic *Eduardus II.* propter malam & infelicem regni administrationem, ab uxore *Isabellâ & Eduardo* filio captus, & regno spoliatus, tragicum vitæ exitum habuit. Incredibile dictu! quantas ille in carcere miserias pertulerit: Nihil tamen sibi molestius fuisse dicebat, quam fœtorum cadaverum humanorum, quo ipsum hostes enecare conabantur. Tandem noctu à Sicariis quibusdam, adacto per inferiora candente ferro, ne ullum externæ mortis indicium esset, immaniter necatus fuit, & audito toto passim castello horrendi morientis clamores & boatus. Et tantarum calamitatum alia causa non fuit, nisi quod nimium addictus esset cuidam *Petro* Gavestono ejusque amicitiam præferret desideriis populi sui; Filium & successorem habuit *Eduardum III.* omnium Angliæ Regum maximum & invictissimum. Hic est ille qui *Philippo* Valesio de successione in regnum Gall. controversiam & bellum movit, eum maximis ad *Slusam* Flandriæ, & *Cressiacum* præliis vicit, ipsumque regem Gall. *Iohannem* in prælio cepit, de quibus supra. Sed quam felix bello Eduardus, tam infelix successore *Richardo* II. fuit. Hic nihil perterritus lamentabili morte *Eduardi* II. eadem planè

 negli-

negligentia Rempubl. administravit, & dum adulatoribus quibusdam, ex quibus præcipui erant *Spenseri*, patulas aures indulget, odium populi incurrit, & ab omnibus desertus, regno spoliatur, ac in carcerem conjicitur, in quo *fame* necatus fuit. Quippe cibus ipsi apponebatur, sed eum tangere aut gustare non licuit.

Ita *Tantali* instar miserè tortus & fame excarnificatus fuit. Alii referunt, *securi* percussum fuisse. Filius erat *Eduardi* nigri Principis Valliæ, illius qui in prælio Pictaviensi *Iohannem* Regem Franciæ ceperat, & ut patrem habuerat, summæ virtutis ac fortitudinis, ita ipso nihil ignavius & infelicius.

Richardo II. necato, Regnum Angliæ pervenit ad familiam Ducum *Lancastriæ*. Ex qua primus regnavit *Henricus* IV. Ei successit *Henricus* V. qui totam fere Gall. expugnavit, & ducta Catharinâ Caroli VI. filia heres regni Gall. declaratus fuit, tanto successu, ut *Henricus* VI. filius ejus Lutetiæ in summo templo Francorum Rex coronaretur.

Sed hic, ut optimus Princeps, sic bello infelicissimus fuit, omnibusque bonis spoliatus ab Eduardo duce Eboracensi captus, & in carcere necatus fuit.

Igitur Ann. 1460. familia Ducum Eboracensium, ad regnum pervenit, ex qua regnavit *Eduardus* IV. Hinc ingens civile bellum, inter duas has familias Lancastresem & Eboracensem. Eduardus IV. ab æmulis suis regno

gno pulsus in Hollandiam fugit, tam pauper, ut non haberet, unde mercedem solveret nautæ: Sed paulo post adjutus à Carolo Burgundiæ duce regnum recuperavit. Fratrem suum Georgium Clarentiæ Ducem in dolio Malvatici vini suffocavit. Filium reliquerat *Eduardum* V. sub tutela fratris sui *Richardi* Ducis Glocestriæ: Sed is oblitus omnis pietatis & fidei pupillum suum nefariè & crudeliter interficit, seque miris fraudibus regem constituit. Ann. 1482. Hic Richardus III. omnium Tyrannorum immanissimus, regni sui anno tertio, ab Henrico Duce Richmontiæ apud Lecestriam occisus, ejusque cadaver sanguine & luto deforme vili sepultura conditum fuit.

In A. 1484. Henricus VII. omnium Angl. regum Sapientissimus Regnum obtinuit, ac feralis Eboracensis & Lancestrensis familiæ inimicitias perpetuâ pace extinxit. Idem *unionis* Angl. ac Scotiæ fundamenta posuit. Sub eo famosi aliquot impostores, qui se pro *Eduardi* IV. sobole gerebant, emersere, regnumque miris modis perturbarunt: Inter quos famosissimus fuit quidam *Perking* Warbek.

Anno 1509. Henrico VII. successit filius *Henricus* VIII. Rex magnanimus, sed inconstans ac mulierosus. Hic uxorem suam *Catharinam* repudiavit. Quod factum cum Pontifex Romanus probare nollet, jugum ejus excussit, & omnia per totam Angl. Monasteria diruit, suasu imprimis Thomæ Cromwelli, quem ex fabri ferrarii filio Comitem

Essexiæ creaverat. Idem tres uxores suas capite plecti jussit. Cumque ante defectionem à Papa contra Lutherum scripsisset: *Defensoris fidei* accepit titulum. Filium reliquit *Eduard.* VI. incomparabilis pietatis & ingenii puerum, sub quo Anglia Reformat. Religionem accepit. Sed is maximæ spei rex anno ætatis decimo sexto obiit, veneno, ut putatur sublatus.

Post eum regnavit A. 1553. *Maria* quæ Papæ authoritatem in Anglia restituit, & ducto Philippo II. Hispan. rege, urbem *Caletum* amisit. Sic Angli omni Imperio transmarino exciderunt.

An. 1560. Ejus Soror fuit Elisabetha, quæ omnes Angl. reges rerum gestarum magnitudine superavit: Cujus præcipua opera fuere Reformatæ religionis, ejecto *Papatu*, instauratio: Belgarum contra *Philippum II.* regem Hispan. defensio: Classis Hispan. profligatio.

An. 1588. Ejusdem jussu, Maria Scotorum Regina capite plexa fuit, cujus tamen filium *Iacobum* VI. Scotiæ regem, quod ipsa improlis decederet, hæredem instituit. Sic extincta familia regum Angl. *Anglia*, *Scotia* & *Hibernia* sub unius Regis Imper. concesserunt, de qua conjunctione, antequam agamus, præmittenda sunt quædam memorabilia ex historia Scotor. & Hibern.

MEMO-

MEMORABILIA

SCOTIÆ.

SCoti primo suas sedes in Hiberniâ habuere: ex ea trajecere in eam Septentrionalis Britanniæ partem, quæ hodieque *Scotia* dicitur. Primus ipsorum rex *Fergusius* appellatur, Alexandro Magno coætaneus, à quo ad Carolum II. infelicem regem hodiernum *centum* sexaginta quatuor reges numerantur; sed illa antiqua, merito fabularum suspecta habentur. In Britanniam delati Scoti Pictos penitus delevere circa An. 900. Anno vero 800. *Achæus* rex Scotor. fœdus cum Carolo Magno perpetuum inivit, quod inter ipsos & Francorum Reges multis seculis continuatum, nostra memoria abruptum fuit.

Anno 1285. Alexander III. Rex Scotorum sine prole obiit, ex quo maxime contentiones propter successionem ortæ sunt. Duo autem prætendebant jus in regnum, *Johannes* Balcolus & *Robertus* Brussius. His inter se litigantibus, *Eduardus* I. Rex Angliæ, Scotiam fere totam expugnavit, delitescente interea in sylvis & speluncis Roberto, qui post mortem Eduardi, successore ejus Eduardo II. duobus maximis præliis victo, Anglos tota Scotia ejecit, ac successorem reliquit filium Davidem. Quo absque prole defuncto familia *Stuardi* ad regnum pervenit A. 1320. Ex hac sex Ordine Jacobi regnavere, quinque violenta morte extincti, imprimis infelix fuit Jacobus II.

Jacobi V. filia fuit Maria, illa feculi fui furia: Quæ cum Scotiam cæde & sanguine replevisset, ac maritum suum *Henricum Stuardum* noctu per Sicarios strangulari curasset eversa domo pulvere pyrio, ut casui vel hostium insidiis ea cædes imputaretur: tandem in Anglia & ipsa jussu Elisabethæ decollata fuit relicto filio Jacobo VI. Scotorum rege.

MEMORABILIA
HIBERNIÆ.

Hibernia olim in *quatuor* regna divisa fuit. Sic tamen, ut semper penes unum aliquem ex his monarchia esset. Ultimus Hiberniæ Monarcha fuit *Rodericus*, qui cum reliquos Regulos durius tractaret, ipsi Anglos auxilio evocavere. quorum rex *Henricus* II. Hiberniam expugnavit A. 1172.

CONJUNCTIO
ANGLIÆ, SCOTIÆ & HIBERNIÆ.

ANno 1603. Cum *Elisabetha* absque prole obiisset, *Iacobus* VI. Scotiæ rex, ei tanquam proximus agnatus, in *Angliâ* quoque successit, omniumque Insularum Britannicarum primus *Monarcha* factus est, ac se regem magnæ *Britanniæ*, *Franciæ* & *Hiberniæ* appellari voluit. Initio Monarchiæ suæ conjurationem pulverariam feliciter evasit, ac toto

toto imperii sui tempore paci deditus, à bellis in totum abstinuit, unde pro ignavo habitus & contemptus fuit: imprimis tamen naso adunco eum suspendit *Gondomarus* Regis Hispan Legatus, qui ipsi quodcunque vellet facile persuasit. Veneno necatus putatur, & suspectus ob ipsius mortem fuit Dux *Buckinghamiæ*. Hujus filius & successor fuit *Carolus* I. Regum omnium *infelicissimus*, qui cum initio regni negligentior fuisset, ac Parlamenta sua vili penderet, proque Episcopis extollendis nihil non ageret, populo suo exosus primo à Scotis, deinde ab Hibernis, denique àb Anglis, bello petitus, victus, captus, venditus, tandemque capite plexus fuit, relicto successore & infortuniorum Regnorumque hærede *Carolo* II. Ita *Stuardorum* domus longa successione perpetua infelicitatis & tragœdiarum exempla suppeditavit.

MEMORABILIA SCLAVONICA.

I. DALMATICA.

Sclavones in *Dalmatiâ & Illyrico*, Croatiam, Serviam, Russiam, Bosniam & Bulgariam, singula regna constituerunt circa Annum Christi 548. Horum res pleræque sunt obscuræ. Circa A. 1340. *Stephanus* Sclavorum rex ad tantum potentiam pervenit, ut se Imperatorem Græciæ, Serviæ, & Bulgariæ appellaret, sed paulò post circa A. 1460. omnia hæc regna in Turcarum potestatem pervenerunt.

ex familia Ducum *Lutzenburgicorum*, *Iohannes*, à quo ordine tres regnavare Imperatores *Carolus*, *Nentzlel*, *Sigismund*, *de quorum rebus supra*.

Ab his Bohemia ad domum *Austriacam* pervenit, quanquam aliquoties interrupta serie. Ex hac primus fuit Albertus, qui mox defunctus reliquit filium posthumum Ladisslaum, quem in ipso nuptiarum apparatu cum Magdalena Caroli Octavi regis Galliæ filia, Concubina ipsius pomo venenato sustulit. Ita Georgius Podjebratius nobilis Bohemus regnum occupavit, & Hussitarum doctrinam nihili æstimata Papæ excommunicatione in Bohemia defendit, quem Poloni excepere *Ladislaus* & *Ludovicus*.

Anno 1526. Cum *Ludovicus* à Turcis in prælio ad Mohatzum occisus esset Bohemia A. 1619. ad Austriacos rediit, quorum successio non nisi semel à Friderico Electore Palatino interrupta fuit.

MEMORABILIA
POLONICA.

I. ANno 550. Polonorum Dux fuit *Lechus* à quo ipsi Poloni *Lechi* dicuntur. Cujus Lechi familia extincta successit *Cracus*, A. 700. à quo Cracovia structa.

II. Anno 830. Principum familiam fundavit Rusticus quidam *Piastus*. Primus Poloniæ Rex creatus fuit ab Ottone III. *Boleslaus* Chrobrius, sub quo Poloniæ fines longe latéque

téque prolati. Cum vero *Boleslaus* Audax S. Stanislaum Episcopum Cracoviensem nefariè obtruncasset, Poloni per 215. annos titulo Regio abstinuerunt, Ducali dignitate contenti. Ex his celeberrimus fuit *Boleslaus* III. Princeps bellicosissimus.

An. 1103. Hic quadragesies septies prælio cum hostibus conflixit.

Anno 1294. *Premislaus* Posthumus denuò Regium diadema recepit, & ad Successores suos transmisit.

Anno 1320. *Silesia* à regno Poloniæ ad Bohemos defecit, neque ab eo tempere Poloni Silesiam recuperare potuere.

Anno 1386. Extincta Piasti familia, Poloni, *Iagellonem* magnum Ducem Luthuaniæ, regem crearunt, hac duplici conditione: ut fidem Christianam amplecteretur, ut Lithuaniam Poloniæ perpetuo fœdere jungeret. Ita Jagellorum familia in Polonia per 190. annos regnavit. Hic *Iagello* cum baptisaretur, *Ladislaus* dictus fuit, abolitaque per Lithuaniam idololatria gentili, religionem Christianam ibi strenuè propugnavit. Hujus filius fuit Ladislaus V. qui cum Polonia Hungariam conjunxit, & in famoso illo ad Varnam cum Turcis prælio occisus fuit A. 1444.

Anno 1466. *Casimirus* Borussiam regno Poloniæ subjecit.

Anno 1492. *Iohannes* Albertus Infelicissimus Polonorum Rex, sub quo Tartari ingens damnum Poloniæ intulerunt; *Sigismundus* Augusti, Divoniam subjecit, & Go-

& Gothardum Kethlerum ducem Curlandię constituit.

Anno 1573. Sic extincta Regia familia Poloni regnum ad exteros detulerunt, & *Henricum* Ducem Andegavensem Caroli Noni regis Galliæ fratrem elegerunt, sed hic re male gesta, fratris morte audita sexto mense clam aufugit, in cujus locum subrogatus fuit *Stephanus* Bathoreus Transylvaniæ Princeps, qui maxima & felicissima bella contra Dantiscanos & Moscovitas gessit. Eo sine prole mortuo, *Sigismundus* Johannis III. Suecor: regis filius à Polonis Rex electus fuit, cujus posteritas hodieque regnat. Hic regnum Poloniæ & Sueciæ conjunxerat, sed dum in Suecia Consilio Jesuitarum religionem turbat, ejectus est, & amisso patrio Regno solam Poloniam tenuit.

Ei successit *Uladislaus* IV. qui memorabilem illam de Muscovitis ad Smolenskum victoriam obtinuit. A. 1634.

Anno 1647. Polonia ingenti motu à Cossacis & Tartaris concussa, bellum in hunc usque diem horrenda totius regni vastatione continuatur, Moscovitis Smolenscum expugnantibus, Suecis irrumpentibus & expulsis.

MEMORABILIA

RUSSIÆ.

Tres fratres *Czechus*, *Lechus* & *Russus* fuere, à duobus prioribus Bohemi & Poloni, à tertio Russi conditi perhibentur.

Ipsi

Ipsi Russi primum Ducem suum vocant Ruricum famosæ illius & magnæ Novogardiæ conditorem. Ex ejus filiis celeberrimi fuere Suætoslaus, quem Græci in Annalibus suis vocant Sphentostablum, qui domita Bulgaria, Imperium Russiæ, usque ad Pontum Euxinum & Thraciam propagavit.

Anno 989. *Uladimirus* dux Russorum religionem Christianam secundum ceremonias Græcorum in Russiam introduxit. Hic urbem *Wlodimirizm*, quæ diu caput Imperii Russici fuit condidit ac totam Russiam, pro numero filiorum suorum in duodecim Ducatus divisit. Ex quibus hi tres præcipui fuerunt, Wladimirius, Naugardensis & Kioviensis. Hæc divisio Russiam civilibus bellis inter cognatos mirum in modum involvit, quæ etiam extingui nequivere, donec Russia in unius Monarchæ potestatem iterum veniret.

Anno 1224. Tartari duce *Bathi* universam Russiam servituti suæ & annuo tributo subjecerunt, quæ duravit usque ad A. 1300.

Anno 1324. *Georgius* dux Wladimiriæ, regiam urbem Moscoviam ad flumen Moscum struxit, quæ imposterum totius Imperii caput toti insuper genti nomen dedit, ut hodie Moscovitæ in universum Russi appellentur.

Anno 1500. *Johannes* dux Moscoviæ Tartarorum jugum penitus excussit, & reliquis ducibus oppressis, omnium Russorum Regem sive Imperatorem se appellavit, ac Im-

perium

perium longè lateque propagavit, & latius adhuc ejus Successor *Basilius*, qui Provincias glaciali Oceano vicinas usque ad fluvium Obium & novam Zemblam recuperavit, atque insuper Lithuaniæ Ducatus *Smolensko & Pleskoviæ* eripuit. Hujus filius fuit *Johannes* Basilides, famosus ille Russorum tyrannus, qui expugnatis duobus Tartarorum ad Volgam Regnis Cazano & Astracano, limites Imperii sui usque in Persiam & ad mare Caspium produxit. Idem atrocissimo bello Livoniam afflixit, ibique magnis cladibus acceptis, in furorem versus horrendas passim suorum pariter ac hostium strages edidit, & optimum filium suum Johannem, sua manu occidit. Inaudita fere & incredibilia sunt, quæ de ejus tyrannide à Paulo Odenbornio, qui tum temporis in Muscovia fuit, referuntur.

Anno 1604. Ei successit filius *Theodorus*, Princeps simplicis ingenii, quo sine liberis defuncto, *Russia* inauditis malis propter successionem exercita, & tantum non pessundata fuit. Quippe cum *Johannes* Basilides duos habuisset filios Theodorum & Demetrium, hic clam fraude quorundam ante patris obitum interfectus fuerat: cum vero Theodorus absque prole obiisset, Poloni quendam impostorem, cui nomen erat Gregorio Strepio, subornarunt, qui se pro Demetrio Basilidis filio gereret, adeoque Patrium Imperium suo jure posceret: Tanto autem artificio hic fictitius *Demetrius* Personam suam egit, ut nemo omnium Russorum dubi-

dubitaret, quin legitimus Johannis Basilidis filius & Imperii hæres esset. Certatim igitur ad ipsum defecere, quod cum videret Borisfederovicius, qui Russorum dux interea creatus erat, mœrore animi, sive veneno extinctus fuit. Ita hic Pseudo *Demetrius*, magno applausu receptus Imper. Russorum obtinuit, sed paulo post Russis fraus subolere cœpit, quippe Polonorum potius quam Russorum mores sequebatur. Quapropter conspiratione initâ, eum obtruncant, & Imperium ad quendam Basilium Zuski deferunt. Sed mox novus iterum erumpere Demetrius, & post hunc tertius, ut toties occisus Demetrius, semper iterum resurgeret, & turbas in Russiâ daret: Longa est Tragœdia, longæ ambages: denique Russia inter illas commotiones, miserum in modum afflicta & exhausta fuit, hinc Polonis, inde *Suecis*, alibi *Cossacis & Tartaris* prætextu auxilii, irrumpentibus. Poloni ipsam Urbem Moscoviam direptam & spoliatam combusserunt, in cujus urbis casu ducenta millia Russorum periere; & veteres Ducum Thesauri, inæstimabiles planè, direpti sunt, tantâ militum prædâ, ut pretiosissimas margaritas & gemmas pro plumbeis pilis per bombardas suas ejacularentur. Inter hæc mala ambigui Russi & tot passim erumpentibus Demetriis, quo se verterent incerti, tandem alii Uladislaum Poloniæ principem, alii Carolum Philippum, Gustavi Adolphi regis Sueciæ fratrem, ducem poscere. Sed & horum mox pertæsi tandem Imperium detulere.

Anno

Anno 1612. *Michaeli* Federovicio principi laudatissimo, qui confusam & exhaustam civilibus turbis Russiam beatâ pace instauravit, una tantum clade.

Anno 1634. Ad urbem *Smolensko* à Polonis acceptâ.

Ei successit Anno 1645. filius *Alexius* Michalovitius, qui Anno 1654. cum exercitu 40000, in Lithuaniâ irruptionem fecit, & urbem Smolensko obsidione pressam cepit.

MEMORABILIA UGRICA SIVE HUNGARICA.

Anno 400. *Hunni* ex Scythia in Europam migrarunt, & creato rege Attila in Galliæ campis Catalaunicis à Romanis, Francis & Vest-Gothis superantur: Quo in prælio, 180000. suorum amisit. Inde vastata Italia in Pannoniam rediit, ibique nuptiis indulgens, profluvio sanguinis repentè extinctus fuit. Post ejus mortem rebellibus passim Provinciis & accedente Hunnorum discordiâ, concidit magnum illud Imperium, ita quidem ut Chaba Attilæ filius vix reliquias aliquas in Scythiam reduceret.

Anno 744. Secunda Hunnorum in Pannoniam migratio sub septem ducibus accidit. Contra hos Hunnos Carolus M. ejusqe successores gravia bella gesserunt.

Anno

Anno 100. Ugri siue Juhri, quos hodie Hungaros vocamus, ex ultima Scythia & à Glaciali Oceano in Pannoniam venere, deletisque & extinctis Hunnis, Hungariæ regnum ibi constituerunt. Hi Ugri sive Ungari horrendam Germaniæ ac Italiæ vastitatem stragemque intulerunt, donec multoties contusi mitescerent, & fidem Christianam susciperent. Stephanus Sanctus Rex ipsorum primus Christianus fuit, cujus posteri longa serie regnarunt.

Ann. 1242. Tartari Hungariam destruxerunt, quæ quidem destructio miserrima fuit, ita ut tres hæ vastationes, nimirum regni Congensis, Pegu & Hungariæ inter se comparari possint. Post illa tempora Hungaria externos reges habere cœpit, ex quibus maximè famosi Sigismundus, qui à Turcis ad Nicopolim cæsus, deinde *Mathias* Corvinus Hunniades, qui priscis heroibus comparari potest, & Turcarum terror atque fulmen fuit. Hic Mathias ex carcere ad regnum mirabili fortunæ inconstantia, promotus fuit, cum Ladislaus posthumus Pragæ veneno necatus fuisset; sicut supra dictum.

Anno 1524. *Ludovicus* Rex Hungariæ à Turcis ad Mohazum cum exercitu cæsus periit. Unde Turcæ longè maximam Hungariæ partem occuparunt, dum inter se de Regno *Ferdinandus* Austriacus & *Iohannes* Zepusiensis certant, quippe hic in Solimanni Turcarum Imperat. clientelam sese dediderat, unde Solimannus A. 1529. ipsam Viennam Austriæ metropolim innumerabili

cum

cum exercitu obſedit; Sed re infecta diſcedere coactus fuit. Ab eo tempore Auſtriaci Reges Hungariam inter perpetua cum Turcis bella obtinuerunt. Tranſſylvani vero deſciſcentes ab Hungarorum Imperio peculiarem principatum Turcæ obnoxium condiderunt, cui primo Familia Bathoreorum præfuit, deinde famoſus ille *Bethlehem* Gabor, qui velut alter Attila, terrorem toti Germaniæ ſuo nomine incuſſit. Poſt eum Georgius Rakoſci factus princeps Traſſylvaniæ, cujus filius ejuſdem nominis hodie rebus feliciter præeſt.

TURCICA.

ANno 1038. Turcæ occupata Perſia regem crearunt *Togrulbekum*, quem Græci & Latini vocant Tangrolipicen. Mox emerſit aliud Turcarum regnum in Aſia minore, cujus metropolis erat Nicea Bythiniæ, ejus regem Solimannum *Godefredus* Bolioneus in Sacra illa ad recuperandam Hieroſolymam expeditione ſuperavit, & Niceâ captâ regno exuit.

Sed paulo poſt iterum Turcæ in Aſia minore emerſere, regia ſede *Iconii* poſita. Anno 1290. obiit *Aladinus*, Sultanus Turcarum Iconienſium. Cumque nullam reliquiſſet prolem, imperium ejus inter ſeptem duces diviſum fuit, quorum præcipuus Oſman, à quo hodierni Turcarum Imperatores deſcendunt.

Hic

Hic *Osman* sive Ottomannus fundamenta hodierni Imperii Turcici posuit.

Ei successit filius *Urchan* Anno 1328. qui *Brusam* Bithyniæ urbem expugnavit, ibique sedem Imperii posuit.

III. Fuit *Morad* sive *Amurad* I. qui ex Asia in Europam per Hellespontum corruptis nautis Genuensibus copias trajecit, & Serviam ac Bulgariam occupavit.

IV. *Bajazes*, quem famosus ille Tartarorum Imperator Tamerlanes maximo prælio victum & captum in cavea ferrea per Asiam omnibus spectaculo circumduxit, in qua etiam ex dolore animi exspiravit. Hac tempestate Tartarica penitus destructum videbatur Turcarum Imperium, quod tamen paulo post iterum emersit, & Machomed primus amissis recuperatis Adrianopolin præcipuam Thraciæ, post Constantinopolin urbem expugnavit, ibique sedem Imperii posuit.

VI. *Amurad* II. qui prætorianos milites, quos Janizaros vocant, instituit & Thessalonicam cepit.

VII. *Machomed* II. qui A. 1453. Constantinopolim expugnavit, & Imperio Græcorum finem imposuit. Sub hoc Mahumed Turcarum Imperium maxima incrementa sumpsit. Quippe II. Imperia Constantinopolitanum & Trapezuntinum XII. regna, & ducentas urbes subjungavit.

VIII. *Bajazet* II. Quem jam senem filius *Selimus* regno exuit, & veneno necavit.

IX. *Se-*

IX. *Selimus* I. qui Syriam & Ægyptum domuit victis ultimis Mamalocorum Sultanis *Campsone & Tomumbajo*, atque hoc etiam sub porta urbi, Alcairæ unco suspenso. Hunc finem habuit præpotens Mamalucorum in Ægypto Imperium A. 1518.

X. *Solimanus* qui Insulam *Rhodum* & magnam Hungariæ partem subegit, sed Viennã Austriæ frustra obsedit, ut supra dictum.

XI. *Selimus* II. qui famoso illo ad *Naupactum* prælio navali, à Christianis victis, insulam Cyprum Venetis eripuit, & urbem Tunetum in Africa ab Hispanis recuperavit.

XII. *Amurates III.* & *XIII. Machomed III.* Hi bellis contra Persas & Hungaros varia fortuna occupati fuerunt.

XIV. *Achmed* cum quo Hollandi fœdus pepigerunt.

XV. *Osman*, qui cum contra Polonos infeliciter pugnasset, & sedem Imperii Constantinopoli Cairum transferre moliretur, à seditiosis Janizaris captus & publicè strangulatus fuit. Ab eo tempore authoritas Imperatorum Turcorum apud suos evilescere cœpit.

XVI. *Amurates IV.* qui Urbem *Begdad*, quam vulgo Babylonem vocant, amissam, incredibili apparatu & continua octo annorum obsidione ac bello recuperavit.

XVII. *Ibrahim*, qui bellum Venetis propter Candiam movit, ac quod male rem gereret, & imperio uxorum obnoxius esset, à suis strangulatus fuit, cui Anno 1648. successit Machomet IV. puer decennis, qui hodie-

hodieque imperat, & bellum contra Venetos continuat.

MEMORABILIA

PERSICA.

ANno 1500. *Schah Ismael Sophi* Regnum Persiæ pulsis Turcis occupavit.

Anno 1524. Ei successit *Scha Thomas*, cui regiam urbem Taurini Turcæ eripuerunt, unde sedem suam Casbinum transtulit.

III. *Scha Machomet* Chodabenda, cui Turcæ provinciam Schirvan ad mare Caspium eripuerunt.

IV. *Scha Abas*, qui urbem Taurim & reliqua amissa à Turcis recuperavit, domi infelix, ut qui unicum filium maximæ spei principem ex suspicione falsa interfecit.

V. *Scha Sephi*, cui urbem Bugdad Turcæ eripuerunt, princeps supra modum iracundus, & in suos crudelis, cujus multa facinora in Itinerario Persico Olearii describuntur.

VI. *Scha Abas*, puer hodieque regnat

MEMORABILIA

TARTARICA.

CIngis Chan amplissimum Tartariæ Imperium fundavit, à quo tempore universa Scythia, Tartaria & Scythæ Tartari, sive ut vulgo loquuntur Tartari vocati fuerunt. Ejus filii diviso inter se terrarum orbe cum quatuor exercitibus versus omnes mundi plagas

plagas eruperunt, unus in *Orientem* versus Chinam, alter in *Indiam*, tertius in *Persiam* & IV. in ipsam *Europam*. Dux exercitus Europæi fuit *Bathi*, qui universam Russiam, Hungariam, Poloniam & Silesiam vastavit, ut supra diximus. Et hi Tartari amplissimum regnum, quod *Tartaria* deserta vocatur, condiderunt, & alio nomine *Zavolhense* sive *Transvolganum*.

II. Imperator Tartarorum fuit *Oktai*, sive ut alii vocant *Occata*, qui totam Persiam domuit.

III. *Mango*, qui Christianam religionem amplexus amplissimum imperium Chinense expugnavit.

IV. *Kublai*, sive *Cobila* qui maximam Chinensium Urbem *Cambalu* sive *Peking* exstruxit.

V. *Ulacucan* sive *Allau*, qui urbem *Bagdadum* necato in thesauris suis Califa ultimo, expugnavit, ut supra dictum.

Post hos Imperium Tartarorum intestinis dissidiis collapsum & dilaceratum fuit, usque ad tempora *Tamerlanis*, qui A. 1370. ex latrone rex factus, incredibili felicitate ab extremis Chinarum oris Constantinopolim usque & in Ægyptum omnem Asiam domuit, & fulminis instar victoriarum suarum citatissimo cursu pervasit. Hic est ille qui Bajasetem Turcarum Imperatorem cavea ferrea clausum circumduxit, ut paulo antè dictum.

Sed hæc Tartarica gloria iterum in Tamerla-

merlano defecit, ejusque posteri reliquis regnis amissis solam hodie obtinent Indiam, quod Magni Mogolis regnum appellatur, cui potentia ac opibus extra Chinam in tota Asia par non est.

Anno 1600. Tartari *Orientales* supra *Chinam* hactenus in septem Principatus divisi, in unum regnum *Niuchæ* evaluerunt.

Anno 1616. Hi *Tartari*, quod ipsorum mercatores male à Chinensibus tractati fuissent, superato ingenti illo muro in Chinam irruperunt, neque ab eo tempore destiterunt, donec totum Imperium Chinense, quod amplitudine sua Europam superat, expugnarent.

Anno 1644. Quipde Regiam Urbem *Peking* expugnarunt, & cunctas Tartarorum nationes in Chinam evocarunt, incredibile dictu, quantæ cædes & urbium excidia in amplissimo Imperio patratæ. Denique hoc anno Tartari Universam quam latè patet Chinam Imperio suo subjecerunt, creato Imperatore *Xunchio* sexdecim annorum juvene. De hoc bello Tartarico legatur historia nuper edita à Martino Martinio.

MEMORABILIA CHATAICA.

I. CHINENSIS HISTORIA.

REgnum *Chinense* antiquissimum censetur, ita quidem ut annales ipsorum continuam

tinuam regum ſeriem ab ipſo diluvio ad noſtra tempora exhibeant, diximus vero ſupra cum de Seſoſtris expeditione ageremus, Chinenſes Ægyptiorum Coloniam videri; ſed de priſcis Chinenſium rebus parum nobis conſtabat, donec Martinus Martinius ipſorum annales ex oriente allatos edidit. Imprimis memorabilis eſt ingens ille murus, quo *Tartaria & China* diſterminantur, quem à Rege *Trintzoum*, vel ut alii, ſed male, Criſagnol ſtructum perhibent.

Circa Ann. 1206. *Cingis* Chan primus Tartarorum Imperator, ſuperato muro Chinenſibus bellum intulit, quod per ſeptuaginta tres annos continuatum fuit, donec totam Chinam expugnaret, quod factum Anno 1278.

Ita novem ordine Tartari reges in China regnarunt, ſpatio 90. annorum.

Anno 1368. Quidam ex infima plebe Chinenſis bello moto Tartaros univerſa China expulit, & Imperio potitus *Hunguum* ſive *Homvu*, id eſt magnum bellatorem ſe appallavit, & regiam ſedem in urbe *Nanking* poſuit. Hujus poſteritas regnavit ad noſtra uſque tempora.

Anno 1616. Regnante in China *Vanileo* Tartari Orientales irruperunt, & diuturno bello univerſam *Chinam* expugnarunt, ſicut ſupra dictum.

Anno 1644. Quidam *Xunnang* latro Chinenſis maximam urbem *Pekinh* proditione cepit. Imperator Chinenſium *Zungchinius* ne vivus in poteſtatem hoſtium veniret, arre-

pto gladio filiam nubilem obtruncavit, se ipsum deinde ex arbore pruno suspendit. Ejus exemplum uxor & reliqui proceres secuti. Hic fuit ultimus Chinarum Imperator ex familia *Hungui*. Electi quidem alii post ipsum, sed qui non nisi provincias aliquot obtinuerunt. Qualis fuit *Hunbquangus*, qui à Tartaris Anno 1645. captus, & in urbe *Peking* strangulatus fuit.

Ei Anno 1649. successit *Iunglieus*, sub quo quicquid in China restabat Tartarorum potentiæ subjectum fuit.

II. COREANA.

DE horum rebus nihil nobis constat. Perpetuis *Iaponensium, Sinensium* & *Tartarorum* bellis exercentur.

III. JAPONICA.

JAponenses à Chinensibus originem trahere perhibentur. Quippe Chinensium exules & proscripti, eas insulas multitudine sua impleverunt, quæ jam antiquissimo ævo unum semper Monarcham, quem *Dairum* vocabant, agnoverunt.

Anno 1600. Horum *Dairorum* potestas defecit. *Tajco*, qui Imperium totius Japoniæ Dairo sponte se abdicante, ad se transtulit & novam Monarchiam condidit, cujus incredibilis potentia atque magnificentia est. Qui hodie in Japonia imperat *Chiongon* vocatur.

MEMORABILIA

ÆTHIOPICA.

I. ARABICA.

ANno 612. Quidam impoſtor & pſeudopropheta *Muhammed* Arabes & Saracenos novâ religione imbutos, ad ampliſſimi Imperii ſpem excitavit Igitur Arabes ex deſertis ſuis innumerabili multitudine prorumpentes, primo vicinam ſibi Syriam, inde Ægyptum, Perſiam & denique quicquid ab extremis Sinarum oris, in Hiſpaniam uſque terrarum ſitum eſt, fulminis inſtar occuparunt, ipſorum Imperatores ſummi ſimul in religione Pontifices erant, unde appellabantur Imperatores fidelium & Chaliphæ ſive vivarii & Succeſſores Machometis.

Anno 713. *Arabes ex* Africâ in Hiſpaniam evocati debellato Roderico ultimo Weſt-Gothorum rege, totam Hiſpaniam occuparunt, ut ſupra dictum. Ex Hiſpaniâ in Galliam erumpentes, totius occidentis dominium animo & ſpe jam dudum devoraverant, ac procul dubio ipſis negotium ſucceſſiſſet, cum univerſam jam Galliam uſque ad Ligerim & urbem Turonum ſua multitudine inundaſſent, niſi inſuperabilis Caroli Martelli Brabantiæ Ducis & Majoris domus, virtus obſtitiſſet, qui eos ingenti prælio ſuperavit, ac omni iterum Galliâ feliciter ejecit.

Anno 656. Ingens inter Arabes ob successionem in Imperium controversia. Duo enim prætendebant jus, *Aly* gener Machometis, cujus filiam *Fatimam* uxorem duxerat, & *Mujavia*. Hoc dissidium ab eo tempore extingui nunquam inter Saracenos potuit, sed in hanc usq; diem inter eos non tantum scriptis, sed armis & bello disceptatur, uter horum duorum fuerit legitimus Mahometis Successor: Turcæ Mujaviam, Persæ Alin defendunt. Cum verò convenire inter hos duos non posset, tandem visum fuit utrumque imperio abdicare, & electi ab utraque parte duo, quorum singuli suum Principem abdicarent. Is qui pro Muaviâ erat, callidus veterator, quasi per speciem honoris prærogativam illam indulsit Legato Alis, ut primus Alin imperio exueret, cumque ille simplicior fraudem nullam suspicaretur, & abdicationem Alis perageret, sperans idem cum Mujavia facturum alterum, is etiam se abdicationem Alis probare dixit, atque ita discessit: Sic excidisse Imperio *Alis* jure videbatur & in eo confirmatus Mujavia. Hic *Mujavia* bellicosissimus fuit Princeps, qui etiam Constantinopolin obsidere aggressus fuit. A. C. 660. Actumque de illâ urbe fuisset, nisi quidam *Callinicus*, repertis ignibus qui sub aquis arderent, Classem Saracenicam combussisset. Circa A. C. 750. Vastissima Imperii Saracenici moles in quinque Imperia, quæ ipsi *Califatus* dicunt, divelli ac dilacerari cœpit: alius enim fuit Saracenorum Hispanorum Califa, alius Mauritanorum,

norum, alius Afrorum, alius Ægyptiorum & Syrorum, alius denique Babyloniorum & Persarum. Inde mira in Imperio Saracenorum confusio, intestina bella & novi hinc inde erumpentes Reges ac Principes, qui ita omni potestate civili spoliarunt *Califas*, ut non nisi nudam Califatum, ex antiquâ majestate retinerent, adeoque fiscellis contexendis vel alio vili opificio, se sustentarent. Ultimum *Califam* Saracenorum *Allau* Imperator Tartarorum anno 1260. in urbe Bagdad cepit, & apud thesauros, quos ingentes collegerat, inclusum fame enecavit. Ita desiit & nomen & Imperium Califarum, ac Saraceni in Persarum & Turcarum famosa sceptra divisi sunt.

AFRICANA.

I. ABYSSINA.

DE *Abyssinorum* in Africa rebus, pauca nobis hactenus innotuerunt. Tempore Justiniani Imperatoris Rex Adad sive David fuit ad fidem Christianam conversus. Deinde Judæi regno potiti, sed quorum potentia paulo post à Persis iterum eversa. Tempore Eugenii IV. Papæ Zara Jacob Legatos in Italiam pro pace Ecclesiastica misit A. 1400. Circa A. 1500. Abyssinorum Imperatores, sub titulo Presbyteri sive Papæ Johannis, propius à Lusitanis in Indiam navigantibus detecti sunt.

Eorum Imperator erat David, qui Legatos ad Papam Clementem VII. misit, illi in-

numera de regis sui potentia & immensis opibus confinxerunt. Circa Annum 1550. Imperium Abyssinum, à Turcis, Saracenis & Barbaris Afris ita debilitatum & exhaustum fuit, ut ex viginti septem amplissimis Provinciis vix quatuor & ægrè tuerentur. Hodie verò ita defecisse dicuntur, ut parum de iis constet.

NIGRITICA.

DE *Nigritarum* rebus, qui in XV. regna dividuntur, nihil memoria dignum extat: ad eos referuntur Insulæ Fortunatæ, sed harum etiam res antiquæ ignotæ sunt, id solum constat, circa An. Ch. 1430. in Magna *Canaria* duos fuisse Reges, quorum uni nomen *Doramas*, alteri *Guanartema*, qui dum civili bello colliduntur, occasionem Hispanis præbuerunt expugnandæ Canariæ: reliquas Insulas paulo ante Franci occupaverant, qui tandem jussuum in Hispanos venditione transtulerunt.

CONGENSIS.

CIrca A. 1400. VII. Regna *Congo* in unius Monarchiæ potestatem concedunt. Circa A. 1500. quidam nomine *Angola* deficiens à rege *Congo* Monarchiam Angolensem constituit; quæ regio ab ipso inposterum Angola dicta fuit. A. 1560 Regnum Congo à Barbaris, qui Jachæ sive Agages dicuntur, miserrimè destructum fuit. Ab eo tempore parum de rebus Congensium innotuit.

MONOMOTAPANA.

ILlorum res etiam incognitæ ſunt: id ſolum conſtat ſuperiori ſeculo Imperatorem ampliſſimi illius tractus, qui à montibus *Lunæ* ad Caput Bonæ Spei & extrema Africæ protenditur, Imperium in quatuor regna diſtribuiſſe, quorum præcipuum eſt, quod hodie vocatur Monomotapa. De cæteris Afrorum rebus, nihil memoria dignum exſtat.

INDICA.

CIrca A. 1500. Quidam *Schabeck* potentiſſimum in India Imperium condidit, dictus alio nomine Schacholam, id eſt Rex mundi, poſt cujus mortem vaſtum illud Imperium in ſex Regna minora diviſum fuit, ex quibus præcipuum hodie ſupereſt regnum *Decan*. Circa A C. 900. Ultimus imperator regionum Malabar fuit Sarama Perimal, qui amplexus religionem Machometicam cum liberis careret, ſtudio religionis peregrinationem Mecham ſuſcepit, & ante obitum regnum ſuum inter fidiſſimos miniſtrorum ſuorum diviſit, de quo plura *Scaliger lib. 3. de Emendatione temporum.* Sunt & alia plura ampliſſima atque potentiſſima per Indiam regna, ſed de quorum rebus nihil ordine nobus innoteſcit, tantum ſparſim quædam in Itinerariis hinc inde traduntur. Memorabilis eſt deſtructio Regni Pegu à Rege Bramæ Anno 1600. cui vix ſimilis in tota hiſtoria occurrit. Qui in

Magna Java Imperium obtinet Magnus Mataran appellatur & Anno 1635. obsedit Urbem Novam *Bataviam*, quæ obsidio memorabilis est.

OCCIDENTALIS SIVE AMERICANA.

I. MEXICANA.

ANno 820. *Navatlacæ* ex Septentrione versus Austrum in septem divisi gentes totidemque castra & duces migrare cœperunt, donec post diuturnam in itinere moram, ad amœnissimum lacum pervenirent, cujus ripam structis urbibus, occuparunt. Postremi omnium advenerunt mexicani, ita à Duce suo Mexio appellati. Anno 1325. Hi Urbem *Tenoxtitlan*, quæ vulgo Mexico dicitur, in medio lacu exstruxerunt. Annô 1375. Primus ipsorum Rex fuit *Thenueh*, cui successit *Acamapixtli*, quem Acosta falso primum fuisse regem statuit, cumque Mexicani initio tributum vicinis penderent, quintus Regum *Iscoalt* circa An. 1437. armis pro libertate sumptis jugum excussit. Ab eo tempore ita Imperium amplificatum fuit, ut à *Motesuma* I. utrinque Oceano terminaretur. Ultimus Regum fuit *Motesuma II*. An. 1519. Cujus tempore Ferdinandus Cortesius cum Hispanis regnum Mexicanum detexit, & intra biennium immensa hominum cæde Carolo V. subjecit.

PE-

PERUANA
SIVE
CUSCONICA.

CIrca A. 1200. Urbs *Cusco* ab *Incis* condita fuit.

Primus *Cusconis* Rex fuit *Mango*, cujus successores longè lateq; rerum potiti vastissimum Imperium constituerunt, quod magnificentia & opibus pleraque regna superavit.

Circa A. 1500. regnavit *Guainacapa*, qui universum Imperium admirandis structuris & molibus exornavit, obiit An. 1523. relictis duobus filiis *Guascare & Attabualpa*, quem vulgo Attabalibam vocant.

Hi inter se discordes, occasionem Hispanis invadendæ Peruviæ prebuerunt. Quorum dux Franciscus Pizarrus, capto *Attabualpâ* Imperium Cusconicum Ann. 1533. Hispanis subjecit.

CHILENSIA.

EX *Chilensium* rebus imprimis memorabile est bellum *Araucanum*, quod Chilenses pro libertate contra Hispanos gesserunt, plenum Heroicorum facinorum, quod Alphonsus Ercilla. Hispanus eleganter descripsit.

Anno 1567. Chilenses *Franciscum* Baldivinum Hispanorum Ducem ceperunt, & lique-

quefactum aurum rictui ejus infuderunt, ad exprobandam avaritiam, & auri sitim restinguendam.

Anno 1644. Societas Indiæ Occidentalis misso cum classe *Brauero* fœdus contra Hispanos cum Chilensibus moliebatur, ad invadendam ab illa parte Peruviam & montem Potosi Hispanis extorquendum, sed cum Chilenses nostros quoque auri cupidine flagrare deprehendissent, Brauerus re infecta discedere coactus fuit, Apud reliquos Americanos, nihil memoria dignum occurrit.

De rebus Australium, nihil adhuc nobis innotuit, quippe totus ille amplissimus terrarum tractus, non nisi obiter & hinc inde secundum littora detectus est; interiora autem adhuc incognita etiamnum & inaccessa manent.

Finis memorabilium ex historiâ universali.

Nomi-

Nomina Præcipuorum *tam* veteris *quam* novæ *historiæ* *Scriptorum.*

HIstoriam *Veterem* tradunt *Justinus Diodorus* Siculus & Historici *Latini* simul impressi in folio. Recentiorem à tempore declinantis Imperii Romani tradit *Carolus* Sigonius: Et in specie *Vandalicam & Gothicam*, Procopius, Agathias. *Hispanicam* Johannes Mariana. *Gallicam* Paulus Æmilius, Philippus Comineus. *Anglicam* Polydorus Virgilius. *Scoticam* Georgius Buchananus. *Hibernicam* Jacobus *Wareus* & Richardus *Stanihurstius*. *Danicam* Joh. Isacius Pontanus. *Suecicam* Joh. Loccenius. *Germanicam* Scriptores rerum Germanicarum simul impressi. *Sclavonicam* Petrus Lucari in Annalibus Ragusinis, qui Italicè extan. *Bohemicam* Joh. Dubravius. *Polonicam* Martinus Cromerus & Petrus Piasecius. *Russicam* idem Piasecius & Paulus Odebornius. *Siculam* Thomas Fazellus. *Cypriam* Nicolaus Giblet Italicè. *Saracenicam* sive Arabum Historia Saracenica *Elmacini* Latinè edita à Thomâ Erpenio, & Petri *Texeiræ* compendium historiæ Persicæ, quod extat Hispanicè. *Turcicam* Annales & Pandectæ Johan. Leonclavii. *Tartaricam* Texeira & Historia de bello Tartarico Martini Martinii. *Chinensem* Annales M. Martinii. *Japonicam* Franciscus Caron. *Africanam* Leo Africanus *Conchensem* Pigafetta. *Abyssinam* Nicolaus Godignus. *Indicam* J. Petrus Maffeus

feus & Petrus Jarrige. *Americanam* Josephus Acosta. *Mexicanam* idem & annales Mexicanorum picti apud Purchasium. *Peruanam* Garcilasso de la Vegâ.

In universum autem Historiam recentiorem ab Anno 1600. Jacobus Augustus *Thuanuus* tradit, & qui eum hactenus continuarunt.

UNIVERSÆ HISTORIÆ

Brevissima Series.

V*Niversam Historiam*, in duas quasi partes & ætates, diluvium dispescit, quarum una res ante illam Orbis inundationem complectitur; altera postgesta, ad nostram usque memoriam, contexit. At res quidem ab Orbe condito ad diluvium, Græcorum annalibus ignotas, solus Moses, divinis monumentis, posteritati consecravit. Nam veteres Ægyptiorum, Indorum & Sinensium gloriæ, qui ut antiquitatis sibi nobilitatem atque decus adstruant, æternitatem temporum mundo, vel longissimum spatium tribuunt, inter inania transmittuntur. Neque tamen dubium esse debet cuiquam, quin jam ante fatalem illam humani generis submersionem, urbibus, oppidis, pagis, provinciis, cultissimus fuerit Oriens, & hinc inde, in regna atque Imperia divisus, quanquam nihil earum rerum, ex illo communi velut naufragio,

gio, ad notitiam noſtram, enatarit. Nam cum jam illa ætate, omnes pene, & civiles & mechanicæ artes exercerentur, ingemerentque homines agris, illaborarent domibus, inſuper in voluptates ac ſuperbiam effuſi, quæ magnificis operibus hortamenta eſſe ſolent, quis dubitet, quin cultiores orbis provincias urbium arciumque multitudine, frequentarint? Ac ſi quis animo concipere velit, qualis ante diluvium terrarum facies fuerit, is ſecum par poſtexiccatum iterum orbem, temporis intervallum reputet, & percurſo obiter ejus ſtatu, præſentia vetuſtis contendat. Mille ſexcentos quinquaginta ſex, à creatione ad diluvium, & totidem fere conſtat uſque ad Nebucadnezarem, effluxiſſe annos, cujus ætate univerſus orbis antiquus, hominum multitudine, & cultior ejus pars, magnis urbibus, repleta fuit. Quare idem ante diluvium duce & authore Kaino, factum, non eſt quod ambigamus, cum natura mortalibus inſitum ſit, properè ſequi, quæ inchoata ab aliis vident. Atteſtatur quoque Moſes, detorto jam pravitatibus humano genere, potentiſſimos ante diluvium Tyrannos, floruiſſe. Hi enim ſunt illi Nephelim, illi non tam corporum quam rerũ geſtarũ magnitudine, formidati Heroës. Quales, Auguſtino teſte, ſeptem ex Kaini proſapiâ, quos penes urbis Hanochiæ imperium. Cæterorum omniũ memoria intercidit. Nam quod Apollodorus & Abydenus, aliam Regum Chaldæorum, qui ante diluvium regnarint, ab Aloro uſque ad Xiſuthrum, quem Noachum eſſe putant, ſeriem con-

contexunt, tanto ſtudio, ut non annos modo, verum etiam menſes, & dies, quibus regnarint, annotent, Vanitatis manifeſtum putidumque eſt. Niſi inſpexiſſe eos annales, prima mundi ætate ſcriptos, vel ex Sethianis Columnis, quas in Syria ſuperſtites adhuc ſuo ævo fuiſſe, Joſephus, incredibili audacia, vel futili credulitate, refert, tempore digeſta, exiſtimandum videatur.

Quare ad diluvium accedimus, ſub quo, cuncta terrarum & altiſſimorum montium ſtagnantibus aquis, una, cum paucis animantibus, ſupernatante arca lignea, horrida toto orbe facies & formidoloſa. Nihil, totum cœlum circumſpectantibus, conſpicuum aut ſupereminens, niſi piceæ nubes, immenſam undarum vim, inexhauſta largitate, fundentes. Hinc Sole reſtituto, fœda paſſim illuvies, & noxia tabo humus, ſtrataque inter ædificiorum ruinas, ſubmerſorum cadavera, tum terrebant ſolitudo & tacentes loci. Noachus, cum arca, montibus Armeniæ Gordyæis, qui omnium in illo tractatu altiſſimi eriguntur, impactus, aliquandiu immobilis hæſit, cum nondum penitus evaneſcente diluvii metu, plana & jacentia formidarentur. Donec divinis promiſſis, moderandas impoſterum exundationes, iridis ſacramento audentiores facti montes migrarent & in circumfluos amnibus Syriæ campos, deſcenderent. Structam tum à Noacho, ad Libanum montem, urbem Tſemanina Judæorum & Arabum Magiſtri, ambigua fide, tradunt. Id certius, multas, quæ ante diluvi-

um fuerat, urbes à Noachi posteris, eruderatas potius atq; instauratas, quam denuo conditas, quas inter Joppe, à P. Mela, aliisque recensetur. Non enim penitus omnia ædificia, præsertim ex solido Saxo, undis absorpta & proruta, quæ multis seculis perdurare posse, clarissimum vicina nobis, ubi Rhenus olim Oceano miscebatur, nunc arenarum congestu abditus exarescit, Britannica arx, documentum præbet, ut nihil nunc de Rugiæ Arcona, Vandaliæ Wineta, Frisiæ Stavera, Zelandiæ Arnemuyda, dicam, quarum magna cadavera, turrium murorumque minæ, ædiumque moles subinde quoties altius maria subsidunt, eminent atq; conspiciuntur.

Antequam vero destinatas quisque sedes peteret, Noachus, numine plenus, fata singulorum, omniumque Imperiorum Origines & successionem, his verbis aperuit: *Maledictus Chanaan, servus servorum erit fratribus suis. Benedictus Jehova Deus Semi, eritq; Chanaan servus illius. Dilatabit Deus Iaphetum ut habitet in tentoriis Semi, eritque Chanaan servus illorum.* Quo vaticinio, Sanctissimus Vir, imperium orbis, & supremam dominationem, primo quidem Semi, inde Japheti posteris, tribuit, Chamæis perpetua, vel sua, vel aliena, servitute pressis. Idq; ad nostra usq; tempora constanter duravit. Nam principio penes Assyrios & Persas, id est Semi progeniem, summa potestas fuit. His Japhætei, Græci, Romani, & qui hodie rerum toto orbe potiuntur, Scytharum nationes, successerunt. Quod si interdum, sive

Ægy-

Ægyptii ſub Rhamſe & Seſoſtri, ſive Æthiopes ſub Tirhaka vel Tearcone, ſive Karthaginenſes & Pœni, potentatum in Semi & Japheti prolem exercuiſſe videantur, id breve ac tumultuarium, fulgetri inſtar, mox evanuit, & nec populorum multitudine, nec terrarum ſpatio, nec diuturnitate temporis, cum illorum majeſtate, comparandum. Non nunc id commemorabo, quod magnum ſanè ſervitutis argumentum eſt, viliſſima ſemper Æthiopes mancipia fuiſſe, quos inſuper natura nigro, & noctis colere, tinxit, ſive id eſt divina maledictione, ſive peculiari corporis habitu, ac nobis penitus incognita ratione, neque enim ſuper hoc à naturæ conſultis conſentitur, originem traxerit.

Diviſo in nationes provinciaſque, poſt disjectam fulminibus, ſi Abydeno fides, & terræ motu Babylonicam turrim, cætero orbe, mox, ut cunctis affectibus flagrantior dominandi cupido, homines ambitioſi, & potentiæ avidi, emerſerunt, unde bella & dominationes. Nam hactenus intra ſuam cuique patriam regna finiebantur. Primus, æqualitate exuta, Nimrôd, Græcorum Bacchus, venationis obtentu, ex Arabum deſertis, in amœniſſimos Babyloniæ campos, progreſſus, cum vires ſuas circumſpiceret, ejus urbis imperium rapuit, ac brevi magnum regnum conflavit. Hoc auctore adductius regnari coeptum, & ut in prærupta atque urgente ſervitute, captivitates urbium ac provinciarum ſequebantur. Neque tamen diuturna Nimrodo potentia. Quem, vel ejus filium aut

aut successorem, mox illo fastigio demovit Assur, qui & Thurras, Belus, ac Ninus, Ninives conditor, atque etiam in prælio obtruncavit. Cujus quidem memorabilis expeditionis Moses meminisse videtur cum inquit: *Inde egressus Assur ædificavit Niniven. Nam Assur Semi filium esse, non regionis nomen, multa arguunt, quæ prolixius commemorare, instituti operis brevitas non permittit.* Idem ex Julio Africano, & Diodoro Siculo, haud obscurè colligitur, quorum ille, *distincta initio Imperia fuisse Assyrium & Babylonium,* tradit, *ac Belum Assyriorum Regem, Babyloniis debellatis, suæ eos potestati subjecisse:* alter, *Ninum Assyriæ Regem Babylonios invasisse sibique Rege eorum interemto, tributa pendere coëgisse.* Qui quidem Babyloniorum Rex, alius quam nimrod, vel ejus Successor, quod nobis in ambiguo, ut temporum series ostendit, esse non potest. Ita Nimrodi potestas cito in Assurem, & ad Semi, cui debebatur, familiam, jugumque Chamo impositum fuit. Longo inde apud Assyrios regnatum ordine, fama & scriptores vulgarunt, tantâ amplitudine, ut ab Indis, ad Europæ terminos, cuncta terrarnm nationumque, imperio complecterentur; & extat prolixa sane atque magnifica Regum series, quæ non nisi legentium credulitate hactenus defensa, & sub antiquitatis nomine, excusatius accepta fuit. Nam neque tam vasta, illis jam temporibus, Assyriorum dominatio erat, neque ea, quod ex sacris manifestum, in vicinos potentia. Quippe nullum in Chananæos, Damascenos,

nos, Syros interamnates, & contiguas gentes, Assyrios, per multa secula, ab Abrahami ævo, usque ad Phul Assuris tempora, exercuisse imperium, satis constat. Quin ipsi sub Persis aliquandiu Assyrii & Babylonii, ut ex Kedorlahomeris bello patet, qui militantes in castris suis, sibique obnoxios, Babyloniæ, Ponti & Pamphyliæ Reges, habuit, ac terminos Imperii sui, usque in Chananæam, Pentalopi tributum pendente, extendit. Judicum ævo, prævalidi in vicinos, Mesopotamiæ, Moabitidis & Palæstinorum Reges. Davidis temporibus, amplæ Tyriorum res; inde Damasceni latè regnantes. Quæ omnia liquido probant, nullam adhuc, illis antiquissimis seculis, Assyriorum Monarchiam fuisse, ac ne Homero quidem cognitam, qui cum undique, ex toto quasi orbe, ad Trojanum bellum, Reges nationesque convocet, alto tamen silentio Assyrios cum Imper. Teutamo, cujus fuisse clientem Priamum volunt, involvit, non dissimulaturus utique maximam rem, qui levissimis etiam animum advorterat. Nam si Teutami, Assyriorum Imperatoris, cliens Priamus, cur non totius regni mole, in Græcos, ab ipso itum, præsertim bello in decennium protracto? Et ignorare ne potuit diligentissimus scriptor, totius Asiæ Monarcham, qui etiam Memnonem, ex Susiana, in commilitium traxit? Quare, quæ de antiquissimis Assyriorum rebus traduntur, in majus, scribentium vanitate aucta sunt, ac imprimis fœdatus Fastorum Siculorum, sive Chronici Alexandrini,

authori

author, qui Italiæ Reges, Picum & Lamem, Aſſyriis ante Belum regnantibus, admiſcet, & octavum à Semo, Sardanapalum ſtatuit, quô nihil dici potuit inſubidum magis. Mihi vero Herodotus, princeps procul dubio, inter profanæ Hiſtoriæ ſcriptores, ipſos omnium errorum fontes, aperuiſſe videtur, qui à Nino ad Sardanapalum, non niſi quingentis & viginti annis, regnatum tradit, cũ vulgo mille trecentos annos imperium illud ſtetiſſe, velint. Initia igitur Nini, id eſt primi Aſſyriorum Monarchæ longe, quam putant, recentiora ſunt, nec illa tam adulta potentia, ut cunctas imperio, ab Indis ad Helleſpontum, complecteretur nationes, ſed anguſtius ferè, antiquiſſimi illi Aſſyriorum & Babyloniorum Principes regnabant. Quod rectiſſimè, Vir magni judicii, Dionyſius Halicarnaſſeus, obſervavit, *per vetuſtum illud Aſſyriorum Imperium, & quod ad fabuloſa uſque tempora revocetur, exiguam quandam Aſiæ portionem obtinuiſſe.* Donec, quod initio debile ac inglorium erat, lento gradu, ad celebritatem nominis, & potentiam, emergeret. Neque Semiramidis res majorem fidem merentur. Nam teſtatur apud Strabonem & Arrianum Megaſthenes, ante Indicam expeditionem, illam viraginem, exceſſiſſe. Falſum igitur univerſum illud, cum Staurobate Indorum Rege, bellum, quod tanto terrore exaggerat Diodorus, & in quo deſcribendo, immane quantum ampullatur. Deinde muros Babylonis ab ea conditos, rumor vulgaris & arguendus eſt, cum illud Nebucadne-

zaris,

zaris, & nurus ejus Nitocridis, opus fuisse, sanctissimus Testis, & omni exceptione major, Daniel fit. Ac mihi quidem universa Nini & Semiramidis historia, ex Nebucadnezaris & Nitocris rebus, per errorem, indiligentia temporis, expressa videtur. Nam Nebucadnezar, ille primus Asiæ Imperator ac Monarcha Assyrorum fuit, quem pro Nino acceptum, ad antiquissima tempora, retulerunt, decepti etiam aliqua Mimrodi fama. Nitocris vero Semiramidem, non discreto in illis Imperii sexu, refert. Sic omnis Assyriorum antiquitas, fabulis polluta, ac maculosa, deprehenditur.

Neque certiores aliarum gentium primævæ & vetustissimæ dum suos adulantur, res sunt. Nihil nunc de Germanorum, qui à Tuiscone, Suecorum, qui à Magogo, Gallorum, qui à Samothe, Hispanorum, qui à Tubale, Italorum, qui à Noacho sive Magno Vandimone, Abissinorum, qui à Chuso, Arabum, qui à Juktane, Indorum, qui à Baccho, Sinensium, qui à Vitey, ut alios nunc omittam, longissimos, perpetua successione, Regum Catalogos, texunt. Non enim diu suis imponere, erutido orbi, commentis Annius Viterbiensis, & alii, potuerunt, quorum studium fuit, vana sub celebri nomine, & in ostentationem composita, vulgare. Sola Antiquitatum Etruscarum fragmenta, ex monte Vulterrano, ante hos viginti annos eruta, vel circumspectissimi cujusque judicium alternare possunt, quæ si non laborent à veritate, ingens vetustatis monumentum & Italicæ

licæ

licæ Hiſtoriæ theſaurus cenſeri debent. Superſunt Græcorum & Ægyptiorum antiquitates. Et illorum quidem laudanda ingenuitas, qui ultro fatentur, nihil in ſuis hiſtoriis, ante Olympiades, certi; pleraque fabulis, & contradictionibus, dum ſe mutuo ſcriptores obtrectant, contaminata. Unde & mundi ætates, in tempus ignotum, fabuloſum, Hiſtoricum Varrone & Cenſorino teſtibus, diſtinguebant. Quare quicquid Olympiadum initia ſuperat, Poëticum potius quam Hiſtoricum eſt, & illi Sicyoniorum, Argivorum, Athenienſium aliorumque Græciæ populorum primi Reges, mera figmenta & Hiſtoriarum dehoneſtamenta ſunt, nullusque vel Cranaus, vel Cecrops, vel Ægialeus, vel Inachus fuit, quanquam ea perſuaſio, pleriſq; ſcriptorum, ne magnis quidem argumentis, eximatur. Haud majori adſenſu Troianum bellum recipiendum, ex quo infinita fabularum examina, in Hiſtoriam veterem fluxere. Et quanquam Ilium nunquam captum, vel exciſum, Dion Chryſoſtomus, ejuſmodi rationibus oſtenderit, quibus vix refragari dicet, tamen, quæ gens & natio, ſuas ex Trojæ incendio & ruinis, non deduxit Origines? Brittanni à Bruto, Galli à Franco, Romani ab Ænea, Germani ab Ulyſſe, & nulla fere civitas celebrior, quæ non, evolutos ſede patria Ilienſes, inter conditores ſuos, referret, ſive invita vanitate, ſive ut gloria ſtirpis poſteri incenderentur.

De Ægyptiorum vetuſtiſsimis, paucæ, velut ex vaſto naufragio, tabulæ, ad nos, eæq; lace-

ceræ

ceræ admodum & hiulcæ, enatârunt, ipsorumque omnes antiquitates, quasi cum Rhamse (siquidem is fuit) in rubro mari, submersæ videntur. Magna inter Herodotum & Diodorum, ac irreconciliabilis discrepantia. Chronicon Alexandrinum, *in quo Faunus, sive Mercurius, post Italiæ Rex, proximus à Mestremo,* non nisi gerras Siculas habet. Laterculum Manethonis Sebennitæ, rubigine fœdum, & ab Africano & Eusebio miserè excarnificatum est. Ipsæ Regum Dynastiæ, quovis labyrintho confusiores, in quibus extricandis, maxima ingenia, hactenus frustra laborarunt, ac nisi plures subinde diversis locis, simul in Ægypto regnasse statuas, ipsa mundi ætas, omnibus digerendis, non sufficit. Quid Athanasius Kircherus, cujus magnifica in antecessum extant promissa, tanto dignum apparatu daturus sit, serus vesper docebit, in arduo tamẽ spes, ipsum, quod ne Memphitici quidem sacerdotes lætum antiquitatibus suis genus, potuerunt, ex fragminibus quibusdam hieroglyphicis, vetustate ambesis & mutilis, effecturum: nam adeo & illi diversè sua interpretabantur, & deinde, cuncta, oblivio, vel longa dies, obruit.

Omnis igitur vera Historia, ab orbe condito, ad Persarum & Cyri tempora, non aliunde quam ex Sacris literis, iisque solis, petenda est, quæ ostendunt, senescente jam & ad interitum inclinante Iudæorũ Repub. Assyrios, ductu Phul Assuris (ad quem Ionas missus) amplissimum Imperium condidisse. Hujus & filius, & successor, fuit Tonoscon-

coleros

coleros Sardanapalus, quanquam vulgus Chronologorum, omnia more solito, hic conturbent. Quem luxu pudendum, & muliebribus blandimentis ultra modum assuetum Regem, quod timidis & ignavis receptum, formidine pessimi exitus, ad desperationem & vivicomburium, Arbaces belli concitor, compulit, ex quo magna Imperii Assyriaci conversio secuta. Quippe Medis libertas reddita, qui absque Regibus, sub Judicum potestate, (quos tamen ex Persicis membranis Reges Ctesias Cnidius apud Diodorum appellat,) usque ad Dejocem vixere. Assyriæ autem, jam ad proprios redactæ terminos, regnum obtinuit Tiglath Pileser, Æliano Thilgamus, qui, ut ex Castore Rhodio Eusebius refert, Nini Junioris cognomentum assumsit. Huic ordine successerunt Salmanasar, qui & Sargon, Senacherib, Herodoto memoratus, & Esar haddon.

At Babylonicum regnum Beleses, Arbacis, in bello contra Sardanapalum, socius & commilito, obtinuit, quem Esaias Baladan, Ptolemæus & Censorinus Nabonassarum, vocant, à quo celeberrima Chaldæorum Epocha, cujus vel filius, vel nepos, Mardocempadus, in Sacris Merodach. Post quem, deficiente regiâ stirpe, Babyloniam Assyriæ iterum junxit Esarhaddon, cujus in utroque regno successor fuit Saosduchinus, qui in libro Judith, à Babyloniensi aliquo Chaldaicè scripto, Nebucadnezar appellatur. Hunc excepit, ultimus Assyriorum Im-

Imperator, Chiniladanus, Alexandro Polyhistori Saracus, à Cyaxare Medorum Rege, & Nabopalaſſare Babylonio defectore, expugnatus. Et tum demum, maxima urbium Ninive, ſive Ninus, ſolo æquata, ac Nabopalaſſar Chaldæorum & Babylonis regnum ſuſcepit, cujus filius & hæres, incomparabilis, & ſine ullo tum exemplo, Dux Princepſque Nebucadnezar, Rex Regum fuit, in quo Babylonicam Monarchiam cœpiſſe, divina oracula docent. Hoc enim aureum illud rerum humanarum caput, cui Deus omnia regna dedit. Hujus opus ſunt Babylonis mœnia, unde in cetera imperium. Hic, præter innumeras alias nationes, ipſam Ægyptum domuit, ac Chamum Semo ſervire coëgit; quanquam id Ægyptiorum apud Herodotum ſacerdotes, ut obſervatè curioſeque Scaliger animadvertit, ſummo ſtudio velut ſibi probroſum diſſimulent. Poſt Nebucadnezarem, illi ſacris parirer & profanis ſcriptoribus notiſſimi, Evilmerodach, Neriglisſorus, Laboroſoarchodus, Nabonidus, Danieli Belſſazar, cujus necem urbiſque captivitatem, cum nox eadem junxiſſet, Cyrus Perſa, Babylonicum regnum, Dario Medo ſive Cyaxari, Aſtyagis filio, tradidit, eoque brevi defuncto, Monarchiam Aſię, ad ſe Perſaſque tranſtulit. Hæc paulo prolixius prodendi arguendique cauſa fuit, ut falſæ auditiones depellerentur, atque certam rerum, ab orbe condito, ad Perſarum initia, remotis omnibus fabulis & confuſus traditionibus ſeriem haberemus. Sicut enim multum, ad iter cum faci-

facilitate prosequendum, facit, si omnes ex via salebræ tollantur: ita nihil hoc Historicum stadium decurrentibus magis noxium, quam ignorantia veri fabulosa conquirere, & fictis vel incertis animos discentium oblectare.

Igitur, à Persarum & Cyri temporibus, profana Historia certior incepit. Mox enim, ubi Sacræ Literæ narrandi finem faciunt, Herodotus, omnium Græciæ scriptorum, quorum ad nos monumenta pervenerunt, antiquissimus, rerum gestarum initium, ordinem, finem, curatius differit, a quo etiam tempore, impensiorem veri rationem cæteri habuerunt. Neque vero absque singulari divinâ providentia, hoc ita contigisse, censendum est, quod, dum omnes ferè aliarum gentium antiquitates, longa ætas obliteravit, sola Mosis & Prophetarum volumina, inter tot vastitates ac incendia, nulla nec vetustas obruere, nec delere oblivio, nec multilare incuria, nec corrumpere fraus vel neglectus potuit. Quare, ne quidem sanctimoniam eorum, fabulis gentilium intexi, & quasi contagione ludicrum in morem; infici, DEUS voluit; quemadmodum referunt Theopompum, cum quædam ex S. Scripturis Historiæ suæ insereret, diebus triginta mente fuisse turbatum, & Theodectem Tragicum, idem molientem, visu orbatum, utrumque autem liberatum, cum à proposito destitissent. Post Herodotum, quæsitioris Historiæ clarissimi Scriptores, Xenophon, Diodo-

Diodorus, Arianus, & alii, longo ordine, Græci pariter & Latini, res persequuntur. Non enim alia extant, rerum antiquarum monumenta, quam quæ vel Hebræorum, vel Græcorum, vel Latinorum, literis ac lingua, conscripta sunt. Perierunt Phœnicia Sanchuniathonis, Chaldaica Berosi, nihil Karthaginensum Pœnorum superest. Si quæ extant Ægyptia, in pyramidum ac obeliscorum rudere, ea interpretis opem adhuc expectant. Scandinaviæ Runica & Helsingica, quæ gentes, ut & aliæ, casus suos in saxis exprimebant, nisi quæ nuper Olaus Wormius publicavit, non nisi in Daniæ, Suediæ & Norwagiæ rupibus, longâ senectute & imbribus ac injuria temporum, exesa, & confracta, & nulli intellecta, reperiuntur. Sicut igitur ab Assure ad Elamum sive Persas, sic ab his, convulsa Cyri domo, ad Javanem id est Græcos & Romanos, summa potestas translata fuit. Javan Græcorum conditor: inter ejus filios Kittim à quo Macedones & Itali. Duplex enim antiquitus Græcia, major & minor fuit: illa Italiam, hæc Helladem & Peloponnesum, complexa. Quæ etiam nationes ordine imperarunt. Quippe Alexander Macedo, cujus intra triumphalem longè latèque juventutem, tot victoriæ fuerunt, quot prælia, vix adulescens rebus admotus, se atque annos, ipse antecessit, post debellatum triplici prælio Darium, ab Adriatico mari, ad Gangem & Oceanum Indicum, à Scythia, usque in Æthiopiam, spatio terrarum, & multitudine

dine gentium, ingens, & cui hactenus par nullum, Imperium infatigabili celeritate condidit. Ita dilatavit Deus Japhetum, ut habitaret in tentoriis Semi, factusque est Chanaan servus illorum. Ei inani Principatus fama, post Philippum Arridæum fratrem, tres impuberes liberi, Alexander Ægus, Hercules, & Cleopatra, vulgo scriptoribus prætermissi, successerunt. Quibus extinctis, vasta Imperii Macedonici moles, quasi fulgur coruscans, in varias partes Asiam, Ægyptum, Syriam, Thraciam, & Macedoniam dissiliit. Mox inter illos tumultus, & concertationes, minora etiam emerserunt regna, Bithyniæ, Cappadociæ, Ponti, Pergami, Indiæ, Bactrianæ, & quod omnium postea amplissimum potentissimumque fuit, Parthorum. Qui dum Assyrios penes, Medosque & Persas, Oriens fuit, despectissima servientium pars, sive à Madye vel Indathyrso, in celebri illa Scytharum, sub Cyaxare, expedione Asiatica, relicti, sive à Sesostri & Janduso, ut Arrianus vult & Chronici Alexandrini author, in ea loca translati, sub Seleuco Callinico, Duce Arsace Sapur, qui primus Imperium in familiam intulit, Persiam invaserunt. Sed certa Regum Arsacidarum series non extat, quam ex Græcis & Latinis Leonclavius & ex Arabum ac Persarum monumentis, Schickardus ac Elichmannus, integram restituere frustra laborant. Donec fundatam longo Imperio Arsacidarum domum, vetusta Persarum stirpe prognati Reges Cosroes, exscinderent.

Ita decurso Græcæ Monarchiæ spatio, Romani, imperator ille populus, æmula virium suarum Karthagine excisa insurgere, & caput toto orbre efferre, & qua Sol, à Gadibus ad Indos, omnia collustrat, potestatem suam & authoritatem diffundere. Qui cum initio, virgas suas & secures, principibus ac regibus, tanquam pueris quibusdam, ad Euphraten usque & Istrum impingerent & intentarent, postea, civilibus acti furiis, eosdem emancipare, & vindicias secundum libertatem, suo sanguine, dare videbantur, nisi Cæsares, cuncta discordiis fessa sub imperium accepissent. Unde longus ac præpotens, in quadringentesimum & amplius annum propagatus, continua successione, Imperatorum Augustorum in Occidente Cæsarumque ordo fluxit.

Hactenus penes Assyrios, Persas, Græcos & Romanos antiqui Orbis Imperium fuit. Sequuntur nunc Barbaricæ tenebræ & quæ omnem illum vetustatis spendorem, omnivis humanitatis culturam penitus exstinxerunt ferocissimarum & inauditarum hactenus nationum irruptiones, quas cognoscere non fuerit sine magno usu. Quippe cum gentes immanitate Barbaras, multitudine innumerabiles, locis infinitas, in ultima terrarum sepositas, natura, mutuo metu, aut montibus & fluminibus, seclusisset, Japhetæi Scythæ, circa Annum Christ. 300. Semæi Arabes circa Annum 600. velut claustris perruptis, illi à Septentrione & Ri-

& Riphæis nivibus, hi ab auſtro & Arabum ferventibus arenis, ut demota alveo flumina, cuncta ſanguine, ferro, flammis miſcentes, Occidentem pariter & Orientem, inundarunt; ac velut longæ peregrinationis injurias deſiderata quiete mutaturi, nova paſſim per ampliſſimas Græcor. Romanorumque Provincias regna excitarunt. Unde ſecuta florentiſſimi Rom. Imperii, ſed feſſi jam ætate, & ſua mole fatiſcentis, dilaceratio, ac cultiſſimis quondam regionibus, patienda barbarorum fuerunt imperia. Et ex Scythia quidem, ac ab ultimo Septentrione, triplex Barbarorum exercitus erupit, Italiamque ſibi, & cæterum orbem, quaſi fortibus viris natura omnes terras aperuiſſet, in prædam & vaſtitatem deſtinarunt.

Nam cunctæ Scytharum nationes, tribus quaſi caſtris, *Germanorum, Hunnorum, Sarmatarum*, continentur. *Germani* enim fuerunt Gotti, Vandali, Anglo-Saxones, Franci, Gepidæ, Heruli. Turcilnigi, Allemanni, Longobardi, Burgundiones, Normanni, qui omnes, potentiam ſuam, ruinis Imp. Rom. ſuperſtruxerunt. Sic Hunnorum ambitu Avares, Alanos, Ugros, Turcas, Tartaros, complectimur. Sub Sarmat. autem omnes Slavorum nationes Ruſſi, Obotritæ, Wiltzi, Sorabi, Zechi, Lechi, Crobatæ, Venedi, Moravi, Boſni, Raſcii, Servii, Tzirkaſſi, Bulgari. Ab his tota mole ingruentibus, cum jam Imperii fata urgerent, extincto Romano no-

mine, nova per universum orbem regna & dominationes originem traxerunt.

Gottorum primæ in Scythia ad Tanain & in Taurica Chersoneso quæ antiqua Gottia, sedes: deinde in Thraciam & Pannoniam migrarunt: hinc diviso agmine pars Galliam Hispaniam & Mauritaniam, quæ Vestgottia; alii sub Theodorico magnæ claritudinis Principe Odoacri Heruli debellatore Italiam, quæ Ostgottia, raptarunt: donec illi quidem à Saracenis ex Africa transvectis; hi à Narsete Juliani Duce exscinderentur; quibus mox Longobardi, Pannonia sub Alboino Rege evocati, successerunt, ac Cisalpinam Galliam nomine pariter atque imperio complexi sunt.

Vandali primo in Hispania Bætica, quæ Vandaluzia dicta: deinde relictis commilitonibus suis, Suevis quidem in Gallætia, Alanis in Lusitania, Africa potiti Karthagine regnarunt, usque dum Bellisarius Gilimere Rege triumphato, superbam & Italiæ totique occidenti formidolosam barbariem domaret. *Burgundiones* in Gallia Lugdunensi & Narbonensi ad Rhodanum, Arelati, Augustoduni, Cabilloni & tandem Divione, regiam sedem collocarunt, *Francorum* postea facti accessio & pars. Qui omnium Germanorum magnitudinem toto in nomen ditionemque pertracta Gallia, supergressi, principem in orbe Christiano locum per Merovingos, Karolingos & Capetingos, ad nostra propagati tempora, hodie obtinent. Britanniam vero insularum maximam

in

in Septentrione. *Picti* & *Scoti* ex Hibernia transvecti turbarunt : quidquid in austrum, Cambria excepta protenditur, Anglo-saxonibus in septem divisis Reges, cessit, donec in unum Angliæ nomen sceptrumque cuncta coalescerent. Amplum quoque *Frisiorum* & latè patens dominium, qui maritimas inter Visurgim & Rhenum ditiones complectebantur. Medio temporis Normanni, exundante domi multitudine, cum militares viri essent, luctuosis tota Europa facinoribus clarescere, in Danos, Norwagos & Suedos postea divisi.

Et hæc à Germanis regna condita. Haud obscurior *Sarmatarum* sive *Slavorum*, amplissimæ gentis & validissimæ potentia, qui cum immensum terrarum spatium à Riphæis montibus ad Adriam inplerent, tandem in Russorum, Polonorum, Moravorum, Bohemorum, Serviorum, Crobatarum & Dalmatarum inclyta septra coaluerunt.

In hoc concussi orbis motu, omnium immanitatem *Hunni*, atrocissimum hominum genus superarunt. Qui cum duplices fuerint, Orientales, albi, Euthaliæ, Persis supra Oxum contermini; & Occidentales, nigri Nomades : hi *divina destinatione, instar fulminis*, ex Scythia sub Balambere & Mundzucho progressi, *adscitis in Commilitium obviis quibusque & prædæ cupidis*, ac inde creato Rege *Attila*, qui flagellum Dei dictus, vastissimum Imperium condiderunt, quod brevi & internis dissidiis & vicinorum conspiratione ita *labefactum fuit*, ut

Ut Chaba Attilæ filius, cum reliquiis Hunnorum in Scythiam rediret, paucis quibusdam *Siculorum* nomine in Daciâ alpinâ hærentibus. Deinde nova Hunnorum & Avarum in Pannoniam suscepta expeditio, quam Chagani ipsorum, immensa omnium circumcirca populorum, strage, trecentis pene annis obtinuerunt. Tandem *Ugri vel Jubri*, alia longe ab Hunnis natio, *ex Russiæ silvis & ab ipso glaciali* Oceano progressi, Hungarorum qui hodie supersunt, gentem regnumque condiderunt.

Sed longè immanior fuit Saracenorum *Arabum* eruptio, *qui velut Oceanus quidam*, non imperio modo, verum etiam Christianæ Religioni, interitum & excidium *ex vastis solitudinibus suis* attulerunt. De quorum antiquis Tobbais sive Imperatoribus Regibusque, diligentissimus Pocockus nuper ex professo egit. Perniciabilis vero Muslimorum secta, cœpit, primum levibus, ut videbatur, initiis à *Muhammede*, qui genus suum ad Keidarem Ismaelis filium referebat, à successoribus ejus *arroganti Chalifarum nomine* tanto successu propagata fuit, ut *ab ultimis Sinarum oris, ad Hispaniæ & orbis tum cogniti fines, Herculis columnas, cuncta* terrarum gentiumque in Saracenorum ritus, mores, linguam corrumperentur. Ac ni insuperabilis Karoli Martelli virtus obstitisset *raptæ impetu* Galliæ totusque occidens fuissent & Christianum nomen penitus deletum: cum jam *cis Pyrenæos innumeris* copiis effusi, usq; ad Ligerim & Turonum urbem cuncta

cuncta Francorum occupassent. Donec & ipsi inter se discordes & att ritis interno bello viribus, in *quinque Imperia* sive Chalifatus, Bagdadi, Andaluziæ, Fezzæ Kairawani & Ægypti scinderentur. Quorum tres priores Persarum Turcarumque potentia absorpsit. Andaluziam verò *succrescens in Asturiæ* & Soprarbiæ, montibus Gothorum fortitudo ita debilitavit ut novis Legionis, Navarræ, Aragoniæ Castiliç & Portugalliçregnis emergẽtibus, Maurorum reliquiç in *Bætisæ angulum compulsæ*, Granada capta, penitus exscinderentur. Solus in Mauritania *Fezzæ Chalifatus* hodie superest *regnantium vicissitudine celebris*, cum post Ædrisi familiam *Zeneti* Mecnasæ & Magraoæ, regnarent: his *Luntunii* Almoravidæ, deinde Almohadæ, *Merini* & Scherifii, mutuis cladibus infames, succederent, cætera Barbaria in Tremezenum & Tunetanum regnum divisa.

At vero *Turcæ*, ex remotissimis ultra Jaxartem terris progressi, mox dum dissentiunt Saraceni Orientales, acciti in partes, ex *desertis mapalibus suis & armentis*, in Persiam magna copia venerunt, ac cum adversum omnes valescerent. creato ex Selschukidarum familia Rege Togrulbek, tanta felicitate victricia arma circumtulerunt, *ut ab Indorum finibus Constantinopolin tenus*, cuncta terrarum nationumque imperio complecterentur. Unde in duo regna *Nicenum & Bagdadinum* divisi, quorum illud à Godefrido BullionæoHierosolymorum vindice excisum, mox in Iconiense & Sebastiense

coaluit, donec totum redintegraret Azattines, cujus progenie in ultimo Aladino deficiente, *Osmannidarum regnatrix domus bello victoriisque* clarescere, quæ infractis cæterorum viribus *hodie vastum illud à Borysthene ad Tigrim, per Europam, Asiam & Africam exercet imperium.* Qui vero Persiam tenebant Turcæ sub Muhammede Abulcasimo in varia distracti dominia, & ab Iberis debilitati, penitus defecissent, nisi *Nuradin* ejusque successor Saladin Curdus, non jam ruentem sed collapsam & penitus confractam instaurassent potentiam. *Cujus tanta fuit rerum gestarum magnitudo, ut omnes nostrorum illius temporis Imperatorum, omnes exterarum gentium ac clarissimorum Regum, & contentionum vehementia & numero prœliorum & celeritate conficiendi*, longissime superarit, pulsisque in Cyprum & ardua Libani Christianis, Palæstinam recuperarit. Ita *Saladini* posteritas per Ægyptum & Syriam prævalidas quâ extinctâ *Turcomanni*, post hos *Mamaluci* Tzerkassi regnarunt, donec servilem dominationem *Selimus*, *necato Tomambeio*. *exscinderet.*

Omnium atrocissime orbis inhorruit, *cum fatale illud ab ipsis quasi naturæ deficientis finibus & truculento Massagetarum cœlo, turbinis in morem omnia evertentis*, erumperet Tartarorum nomen. Qui cum hactenus vel Turcarum vel Nestorianorum ex familia Karai circa Sinam potentissimæ Regibus obnoxii fuissent, quidam Tamachin, excusso jugo & in Tenduccanis campis superato Johanne

hanne Imp. Nestorianorum, compositis domi rebus, *cuncta Tartarorum per Scythiæ solitudines dispersas hordas, ad signa & commilitium evocavit*, ac cum innumerabili exercitu, fugatis Bagdadum Chorasmiis, in Persiam irrupit & tota fere Asia perdomita, *Chingis Khan*, id est Rex Regum appelatus fuit. Cujus filii Ducesque, quadripartito agmine universo orbi excidium minabantur, cunctaque terrarum, *ab Oceano Indico usque ad Germaniæ fines, atque Ægyptum versus, velut fulmen, quoddam belli & tempestas Martia, cædibus, incendio, terrore, perruperunt* & in quatuor Imperia, Destense, Schagatajense, Kitainum & Persicum, divisi sunt. Ex Schagataiæ metropoli Samar Kand, audentissimus præliator Temurlenk, claris majoribus ortus, collapsam ferè Tatarici Imperii Majestatem, domitis Persis & Indis, *contracta* Turcarum potentia *ipso fulmineo Bajazete in ferrea cavea, Asiæ ludibrium, circumducto*, stupenda fortuna, & admirabili successu instauravit. In qua expeditione, cæso Tuktemischo florentissimum hactenus *Tartariæ desertæ regnum* in solitudinem redactum fuit: ipsis *Tataris, qui albi dicuntur*, partim in Lituaniam à Vitoudo translatis, quorum etiamnum *circa Vilnam* supersunt reliquiæ, partim in Romaniam Adrianopolin profugis & tandem fraude à Timuro deletis. Cætera Destensis Imperii Zavolhensia regna, *Cazan* & *Astracan* sive

Naga-

Nagaiam. Ruſſi tandem expugnarunt, ſolis in Taurica *Krimenſibus*, in quos Kirei dominantur, & ad *Caucaſum & Caſpium mare* Dageſtanis Leſgis, quorum Princeps *Schemchal dicitur*, loci potius ingenio & *ob inacceſſa montium* libertatem ſuam quam virtute tutantibus. Poſt Timuri obitum novi tota Aſia motus. Quippe Perſiam Turcomanni *Karacojonlu* invaſerunt, pulſi paulo poſt à contrariâ factione *Accojonlu*, & hi iterum Sefianis *Kiſilbaſileris* in prædam ceſſerunt. Mogoli vero ab *Usbecis Ketziebaſſis ex trans* Oxiana fugati ampliſſimum & ditiſſimum Indiæ intra Gangen imperium obtinuerunt.

Sic omnia verti
Cernimus atque alias aſſumere robora gentes,
Concidere has. Sic magna fuit cenſuque virorum.
Perque decem potuit tantum dare ſanguinis annos,
Nunc humilis veteres tantummodo Troja ruinas,
Et pro divitiis tumulos oſtendit avorum.
Clara fuit Spartæ, magnæ viguere Mycenæ,
Nec non & Cecropis, nec non Amphionis arces,
Vile Solum Spartæ eſt, altæ cecidere Mycenæ:
Oedipodioniæ quid ſunt niſi nomina Thebæ.
Quid Pandioniæ reſtant, niſi nomen, Athenæ.

Oſtenſum hactenus quæ Origo Imperiorum, quæ incrementa & viciſſitudines fuerint, & *quorum hodie potentia juxta prævalida ſit ſpatio terrarum & multitudine gentium.*

Quæ:

Quae omnia curatius universalis Historia edisserit, ex qua id quoque discitur: *inesse cunctis rebus quendam velut orbem, ut quemadmodum temporum vices, ita Imperiorum vertantur.* Quo quidem studio nihil excellentius illoque dignius qui supra vulgum assurgere & cum aestimio publicis aliquando negotiis praeesse cupit. *Nemo in Ecclesia nemo in Rep. Magnus erit* qui suam tantum aetatem novit. *Redeundum in praeterita ac quae transacta & decursa sunt recordatione ad usum revocanda* atterendaque pectora cum aliis artibus & disciplinis, tum hac imprimis imbuenda quae omnium temporum populorumque notitiam evolvit, *cui non Oriens non Occidens sed hoc uniuersum* sufficit. Si quem sacra delectant, habet in quo ingenium suum industriamque occupet. *Exhaurienda* sunt Ecclesiarum monumenta, quidquid olim, quidquid hodie contigit circa Religionem ejusque ritus memorabile, penetrandum est. *Occurrent legentibus* longa serie & Sanctitate conspicui *Aarones*, quos inter Jadduam, sacris indutum infulis, & *victrices Alexandri iras Majestate sacerdotali* frangentem; mirabimur. Tum foeda Pontificum scelera & contentiones sacerdotum, *pollutae caerimoniae, corrupta Sacra, scissus Religionibus orbis*, vexationes Ecclesiarum, *certamine Martyrum, & supremae necessitates laudatisque antiquorum mortibus pares exitus.*

Si quos actuosa vita & Rip. charitas tangit, qui ostendant patriae oportet in-

gra-

graviſſimis negotiis, *lumem animi, ingenii conſiliique ſui*, unde potius præcepta prudentiæ quam à tot Imperatoribus maximiſque viris petent, quorum arcanas artes, & quidquid ſive exemplo illuſtre ſive facto memorabile, ſola hiſtoria pandit.

Nunquam ſine hac quisquam *vel cum dignitate in curia vel cum authoritate in legationibus vel cum ſucceſſu* in bello verſabitur, niſi vitam moreſque & conſilia ſua ad inſtar magnorum illorum qui antiquis ſeculis velut *Soles* & inter minores ſtellas *Lunæ* præfulſerunt, Curiorum inquam & Fabiorum & Catonum & Epaminondæ & Alexandri & Annibalis componat, ut infinitos alios prætercam, ne ſingula vetuſtatis lumina percurrendo ſim prolixior. Neque noſtra ætas adeo virtutum ſterilis, ut non & magna protulerit exempla viroſque, quorum virtutes ac facinora *iiſdem quibus ſolis curſus regionibus ac terminis continentur, qui & rerum agendarum uſu & magnitudine cogitationum*, & *ſanctitate vitæ & rectitudine conſiliorum res humanas illuſtrarunt.* Quos ſola ab interitu & oblivione Hiſtoria vindicat, cujus amor non niſi in generoſas mentes cadit & quæ divinitatis ſuæ ſibi conſciæ, altiſſima quæque & excelſiſſima affectant. *Ut quantum vitæ hujus* brevitas anguſtis nos ſpatiis coarctat, per plurium ſeculorum ætates eam prorogemus, & cum priſcis qui vel in Eccleſia vel in Rep. æternam ſui memoriam reliquerunt Heroibus jucundiſſime

me versemur. Ita & in prosperis *modestiæ* & in adversis *constantiæ*, quibus animum affirmemus, documenta suppetent: ac quamvis hic ad Oceanum sepositi, non remotissimum Orientem, non quidquid in altero orbe & extra anni solisque vias geritur, ignorabimus. Tot Rerump. *regnorum*, *& illustrium virorum casus* nos humanæ fragilitatis & vicissitudinum admonebunt ac quam brevibus momentis summa verti possint; ne quæ nostris accidunt temporibus, quanquam atrocia & immanitate horrida, nova planè & inusitata videantur. *Turbidæ omnium pene gentium res, cælo terraque prodigia; omnis versus ad bellum orbis, passim albentia per* præliares campos exercituum ossa, *fumans etiamnum & æstuans* incendio classium Oceanus, magnarumque urbium disjecta vel aggerata cadavera: *alicubi fames & pestilentia in* humanum genus; gravia hæc sunt & perpessu aspera & omnibus seculis communia. quorum non aliunde rectius quam ab Historiis levamentum peti potest.

Ex C. Tacito de Christianis & statu Romæ sub Nerone.

IN Judæorum antiquitatibus summam V. Historiarum, industriam ostendit. Quippe ad Titi in Judæos urbemq; sacram expeditionem delatus, ea occasione de gentis origine, mori-

moribus, Religione, urbis ipsius opere atque situ, accuratius & uberiùs disserit. Non enim in eorum opinione sumus, ut malitia accuratissimum scriptorem peccasse existimemus, dum subinde fabulas inserit: sed secutus est monumenta publica, imprimis Ægyptios, Apionem aliosque, ignarus ipsos odio invidiaque in Judæos, plurima contumeliosissime mentitos. Summa tamen, ut in re sibi haud adeo comperta, circumspectione usus est. Nam opiniones vanas, ab Ida monte dictos Judæos, vel à Solymis Pisidiæ Hierosolymam, vel ex Æthiopiâ profectos, ipse, prudens talium arbiter recenset, non approbat. Cætera ferè cum sacris Scripturis consentiunt, ex Assyria in Ægyptum, inde in Hebræas terras concessisse. Nam & ortæ per Ægyptum tabis quæ corpora fœdaret, & Mosis, & sitis in deserto, meminit. Imprimis magnificum est quod de unius Dei cultu refert.

Iudæi mente sola unumque numen intelligunt; Profanos qui Deûm imagines, mortalibus materiis. in speciem hominum effingant. Summum illud & æternum neque mutabile neque interiturum. Igitur nulla simulachra urbibus suis, nedum templis sunt. Non Regibus hæc adulatio, non Cæsaribus honor.

Ac ipse eorum fabulam confutat, qui effigiem asini à Judæis penetrali sacratam tradidere. Nam Cn. Pompeium domita urbe templum iure victoriæ ingressum, *nulla intus Deum effigie, vacuam sedem & inania*

arcana

arcana reperisse, magno veritatis argumento fatetur.

De *Christianis* & authore nominis ejus Christo, luculentum extat testimonium quintodecimo Annalium. Nam cum Nero Romani incendii invidia vulgo conflagraret, abolendo rumori subdidit reos & quæsitissimis pœnis affecit Christianos. Hac occasione noster de Christo disserit: Eum Tiberio imperante, per Procuratorem *P. Pilatum* supplicio affectum. Sectatores ejus haud perinde in crimine incendii quam odio humani generis convictos esse. Hæc est prima ex decem quibus Christiani afflicti, persecutionibus, ab authore nostro tam significantibus descripta verbis, ut ipsi postea Christiani illis usi fuerint, quod vel ex Tertulliano, Severo, Sulpicio aliisque apparet.

Longè illi uberiorem materiam Resp. præbuit. Itaque non amplissimas tantum Romani orbis res, quicquid pace, bello, domi, foris, gestum; sed & Germanica, Scythica, Parthica, Garamantica, cum cura & ingenio conscribit. Hic, igitur, thesaurus ille Prudentiæ Civilis latet. Ex hoc fonte summi Rerumpubli. moderatores, consilia rebus dubiis & in tantâ seculi corruptelâ, petunt. Quicquid publica spectat, uno ambitu complexus, ingenia moresque Principum, populi, quid bene, quid infeliciter gestum, nec casus eventusque tantum sed causas etiam occasionesque,

ea

tanium sed causas etiam occasionesque, ea qua valebat prudentia, enarrat. Equidem cum Resp. vel civilem spectet administrationem, vel Belli negotia, utrumque ita executus partem est, ut Principem æquæ ac Ducem, præceptisque suis consiliisque formet.

ORBIS POLITICI

PARS QUARTA,

COMPLECTENS

GEOGRAPHIAM

VETEREM & RECENTEM.

ORBIS POLITICI

PARS QUARTA,

COMPLECTENS

GEOGRAPHIAM

VETEREM & RECENTEM.

GEOGRAPHIA.

G*Eographia* eſt deſcriptio Orbis terreſtris.

Ejus partes ſunt *Chorographia* & *Topographia*.

In *globo* ſpectantur *Axis*, *Circuli*, *Zonæ* *Climata*, *Gradus*, *Cardines*, *Venti*.

Axis eſt linea recta per centrum terræ ducta. Conſtituit globi terreſtis *Diametrum* & circa eam globus volvitur.

Extrema axis vocantur *poli*, quorum duo ſunt *arcticus* & *antarcticus*.

Circuli ſunt *majores* & *minores*.

Majores globum ſecant in duas partes æquales.

Suntque duo *fixi*, æquator & Zodiacus: duo *mobiles* Horizon & meridianus:

Minores ſunt duo *Tropici*, Cancri & Capricorni: duo *Polares*, Arcticus & Antarcticus.

Zonæ ſunt quinque, duæ *frigidæ*, quarum ſingulæ graduum 23. ubi *Priſcii*, duæ *temperatæ* ſingulæ grad. 43. ubi *Heteroſcii*, & una

una *Torrida* graduum 47. ubi *Amphiſcii.*

Climata vocantur ſpatia terræ duobus *parallelis* incluſa.

Periœci habent eundem *parallelum* & oppoſitos *meridianos.*

Antœci habent eundem *meridianum* & oppoſitos *parallelos.*

Antipodes habent oppoſitos *meridianos & parallelos.*

Gradus ſunt *trecenteſima ſexageſima* pars circuli. Singuli dividuntur in *ſexaginta* ſcrupulos, & quindecim milliaria Germanica conficiunt.

Suntque alii *Longitudinis*. alii *latitudinis.*

Longitudinis numerantur in *Æquatore*, & oſtendunt diſtantiam locorum à primo meridiano verſus orientem vel occidentem.

Latitudinis numerantur in *Meridiano* & oſtendunt diſtantiam locorum ab æquatore verſus polos, quæ vocatur *elevatio* poli.

Cardines ſunt *Oriens*, *Occideus*, *Meridies*, *Septentrio*: quibus reſpondent quatuor Venti, *Eurus*. *Zephyrus*. *Boreas*, *Notus*, Latinis, *Subſolanus*, *Favonius*, *Aquilo Auſter.*

Menſura locorum apud Græcos fuerunt *Stadia* 125. paſſuum apud Perſas *Paraſangæ* 30. ſtadiorum, apud Romanos *lapides* 1000. paſſuum, apud recentiores *milliaria*: quorum minima ſunt *Anglica* 1250. inde *Scotica* 1500. *Gallica* 2500. *Hiſpanica* 3400. *Germanica* 4000. *Suedica & Helvetica* 5000. *Hungarica* 6000. paſſuum.

Globus

Globus terreſtris complectitur *Terras* & *Aquas*.

Terra eſt *Continens* & *Inſula*.

Continens eſt quæ mari non cingitur.

Eſtque *peninſula* quæ majori ſui parte mari cingitur: *Iſthmus* terra anguſta inter duo maria.

Promontorium conſpicua pars terræ in mari prominens.

Inſula eſt quæ mari cingitur.

Terra complectitur planitiem, colles, montes, valles, ſylvas, portus, littora.

Aquæ ſunt Oceanus, Maria, Archipelagus, Sinus, Freta, Lacus, Paludes, Flumina, Fontes.

Oceanus eſt aqua totam terram ambiens. Eſtque *Atlanticus*, *Æthiopicus*, *Indicus*, *Scythicus* ſive Glacialis.

Mare eſt aqua littoribus circundata. *Mediterraneum* ſive Internum, *Caſpium* & *Balticum*.

Archipelagus eſt mare inſulis refertum, ut Mare Ægeum h. *Archipelagus* Græciæ, Mare Album, *Archipelagus* Sancti Lazari.

Sinus eſt pars maris inter duas continentes. Eſtque *Codanus*. *Adriaticus*, *Arabicus*, *Perſicus*, *Corinthiacus* ſive *Lepanto*, Mare de *Marmora*, *Pontus* Euxinus ſive Mare *Nigrum* *Botnicus*, *Finnicus*, *Mexicanus*.

Fretum eſt pars maris inter duas terras vicinas.

Eſtque *Herculeum* ſive *Gaditanum*, *Siculum*, h. Farodi Meſſina, *Boſphorus*, *Balticum*. *Sundanum*, *Byzantium* ſive Brachium S,

Georgii,

Georgii, *Magellanicum*, *le Maire*, *Davis*, *Hudson*, *Vaygatz*, *Babelmandel*, *Dardanelles*.

Lacus est pars maris undique terris clausa: Suntque *Caspius*, *Palæstinus* sive mare mortuum, *Lemanus*, *Constantiensis*, *Wener*, *Earne*, *Ladoga*, *Vastan*, *Kithay*, *Chiamay*, *Zaere* & *Zambere*, *Mexicanus*, *Mechoacanus*, *Nicaraguanus*, *Titicaca*, *Eupana* sive *Xataies*.

Palus est colluvies aquarum lutosa.
Suntque *Mæotis* & *Babylonia*.
Flumen est aqua inter ripas decurrens.

Tagus, *Bætis* h. Guadalquivir, *Iberus*, *Rhodanus*, *Garumna*, *Ligeris*, *Sequana*, *Mosa*, *Scaldis*, *Rhenus Visurgis*, *Albis*, *Viadrus*, *Vistula*, *Duna*, *Borysthenes* h. Nieper, *Dwina*, *Volga*, *Tanais*, *Angermannus*, *Tamesis*, *Tayus*, *Schennon*, *Danubius*, *Padus*, *Arnus*, *Tiberis*, *Eufrates*, *Tigris*, *Indus*, *Ganges*, *Oxus*, *Iaxartes* h. Chihun, *Oby*, *Nilus*, *Gir*, *Senega*, *Nigir*, *Chelapeas* sive Pawhatan, *Canada* sive S. Laurentii, *Orenoque*, *Orellana* sive Amazonum, *Maranhon*, *Paraguay* sive de la Plata.

Fons est aqua scaturiens.
Libethra, fons *Solis* apud Ammonios.

GEO-

GEOGRAPHIA ORBIS VETERIS.

Geographia *est vel orbis* veteris *vel* novi.

ORbis *veteris* partes tres sunt *Europa Asia Africa.*

EUROPA.

Europa continet Insulas *Britannicas*, *Hispaniam*, *Galliam Germaniam Magnam Rhetiam*, *Vindeliciam*, *Noricum Pannoniam*, *Illyricum*, *Italiam*, Insulas maris Mediterranei, *Baleares*, *Corsicam*, *Sardiniam*, *Siciliam*, *Cretam* & quæ circa *Græciam* sunt: *Sarmatiam Europæam*, *Tauricam Chersonesum*, *Jazyges*, *Mæsiam*, *Traciam*, *Græciam.*

INSULÆ BRITANNICÆ, sunt *majores* vel *minores.*

Majores sunt duæ *Britannia* & *Hibernia.* *Britannia* dividitur in *Albionem*, quæ & *Britannia* Major, hodie Anglia, & *Caledoniam*, quæ & *Britannia* Minor, hodie Scotia.

Albion sive Britannia Major divisa fuit in Britanniam primam ubi Cantii hodie Kent, Trinobantes hodie Middelsex & Essex urb. Venta, Regni, Attrebatii, Durotriges, Damnonii.

In *Flaviam* cæsarienſem, ubi Catieuchlæni Simeni ſive Iceni, Coritani, Gornavii, Dobuni.

In *Britaniam* ſecundam, ubi Silures, Demetæ, Ordovices.

In *Maximam* Cæſarienſem, ubi Brigantes, urb. Eboracum h. Jorck, Pariſii, Otadeni.

Britannia Minor diviſa fuit in Pictos, quorum regio Romanis Valentia, ubi Selgovæ. Novantæ, Damnii urb. Alata caſtra h. Edenburgum.

In *Caledoniam*, ubi Caledonii, Cantæ, Cornabii, Carini, Gadeni.

In *Scotiam*. Fluvii: Glotta, Tina, Varar Mons: Grampius, Sylva Caledonia.

Hibernia, ubi Cauci, Menapii, Brigantes Iverni. urb. Eblana h. Dublin, Menapia h. Waterford.

Minores ſunt, *Eludæ* ſive *Hebrides* quinque præcipuæ.

Orcades h. Orckney, ubi Pomona, *Thile* h. Heytlant, vel Schetlandt, aliis Iſlandia, aliis Tilemarkia Norvegiæ.

Caſſiterides ſive Sillynæ.

HISPANIA diviſa fuit in Citeriorem & Ulteriorem. Citerior in Tarraconenſem, Carthagienſem & Gallæciam.

In *Tarraconenſi* duo conventus Juridici, *Tarraconenſis* ubi P. Laletani, Cerretani, Auſetani, Indigetes, Coſetani, Ilercaones, urb. Tarraco, Dertoſa, Barcino, Emporiæ, Auguſta Cerretanorum, Auſa, Gerunda Cardona.

Cæſar Auguſtanus P. Vaſcones, Celtiberorum, Carpetanorum, Edetanorum pars, Ilergetes,

getes, urb. Ilerda h. Lerida, Osca, Pompelo, Jacca. Calagurris, Bilbilis, Complutum, Cæsaraugusta h. Saragossa.

In *Carthaginensi*, ubi Conventus Juridicus *Carthaginensis*. P. Oretani, Bassitani, Contestani & ex parte Edetani, Carpetani, urb. Saguntus, Toletum, Castulo, Basta, Acci, Carthago Nova, Dianium, Valentia, Sætabis.

Bæticam, *& Lusitaniam.*

In *Tarraconensi* sunt urb. *Cæsar Augusta*, h. Sarragossa, *Taraco* h. Tarragona, *Saguntus* h. Morvedre, *Numantia*, *Pallantia*, *Carthago* Vetus & Nova h. Carthagena *Pompejopolis* h. Pampelona, à Pompejo conditore sic dicta, *Ilerda* h. Lerida.

Fluvii *Iberus* h. Ebro, *Sicoris* h. Segre. Gentes, *Cantabri* h. Biscai, *Astures*, *Celtiberi* h. Castiliani.

Bætica h. Granadæ Regnum: urb. *Hispalis* h. Sivilia, *Corduba*, *Asiigi*, *Granada*.

Fl. *Bætis* h. Quadalquivir, *Ana* h. Quadiana.

Lusitania. Urbes *Augusta* Emerita *Conimbrica.*

Fl. *Tagus* h. Tejo, *Durius*, *Minius*. Insulæ ad Hispaniam sunt, *Gadira* sive Gades h. Cadizmalis, *Pytiusæ* duæ. *Baleares* duæ h. Majorca & Minorca.

Montes Hispaniæ *Pyrenæi*.

GALLIA dividitur in *Aquitaniam*, *Lugdunensem*, *Belgicam & Narbonensem.*

In *Aquitania* urbes *Burdegala* h. Bordeaux *Mediolanum.*

Fl. *Garumna* h. Garonna, *Ligeris* h. Loire, ad

ad quem hodie maximæ pleræque Gall. urbes sitæ.

In *Lugdunensi* urb. *Augustodunum, Geneva* ad Lacum Lemannum, *Lugdunum* h. Lions. à quâ urbe Celeberrima Lugdunensis Regio nomen suum sortita est, *Aurelia* hodie Orleans.

Fl. *Sequana* h. le Seine.

In *Belgica Samarobriga* h. Amiens, *Rhotomagus* Roüan, caput hodie Normanniæ *Augusta* Trevirorum h. Trier, quæ olim totius Belg. imo Gall. & occidentis caput fuit. *Eburones* h. Luyck, *Lutetia* Parisiorum h. Paris Gall. Metropolis, *Divodurum*, Durocortorum.

Fl. *Mosa* h. Maas, & *Rhenus*. Portus *Icius* h. Calais.

In *Narbonensi* urb. *Massilia* h. Marseille, instructa portu, cui parem in universa Europa vix invenias; *Narbo* Martius h. Narbona *Tolosa, Vienna*. *Nemausus* h. Nismes *Arelate* h. Arles.

Fl. *Rhodanus* h. Rhone.

GERMANIAM MAGNAM incoluere *Batavi* h. Hollanders, *Sicambri* h. Gelri, *Frisii*, *Longobardi* h. Marchici, *Catti* h. Hassi, *Vangiones* h. Alsatii, *Angli* h. Westphali & Holsatii, *Saxones*, *Quadi* h. Silesii, *Boemi*, *Cherusci* h. Brunsvicenses.

Urb. *Mattium* h. Marpurch.

Fl. *Rhenus*, *Visurgis* h. Weser, *Albis* Elve.

Sylva *Hercynia* Harts vel Bemerwaldt.

RHETIA h. Riese continet urb. *Brigantium* h. Bregents.

Fl.

Fl. *Danubius* h. Donauw.

VINDELICIA h. Suevia.

Urb. *Augusta* Vindelicorum h. Augſpurg.

Fl. *Licus* h. Lech.

NORICUM h. Carinthia.

Urb. *Julium* Carnicum.

PANNONIA h. Auſtria & Hungaria, dividitur in ſuperiorem & inferiorem.

Superior. h. Auſtria, urb. *Pætovium*.

Inferior. h. Hungaria, urb. *Syrmium*, *Cibalis*.

Fl. *Dravus* & *Savus*.

ILLYRICUM h. Dalmatia & Sclavonia urb *Jadera* h. Jayza, Salone.

ITALIA dividitur in *Magnam Græciam* h. Regnum Neapolitanum, *Latium* h. Statum Eccleſ. ſive Patrimonium Petri, *Tuſciam* hodie Magnum Ducatum Florentiæ, *Liguriam* hodie Territorium Genuenſe, *Galliam Ciſalpinam* hodie Lombardiam, *Iſtriam* hodie Iſterrerch.

Urb. *Ticinum* h. Pavia, *Parma*, *Mantua*, *Genua*, *Brixia*, *Ravenna*, *Patavium* h. Padoa, *Tridentum* h. Trent, *Forum Julium* h. Friuli, *Florentia*, *Piſa*, *Ancona*, *Spoletum*, *Roma*, *Aretium*, *Præneſte*, *Lavinium*, *Neapolis* h. Napoli, *Cumæ*, *Capua*, *Puteoli* h. Puzzalo, *Hydrus* h. Otranto.

Fl. *Padus* h. Po, *Atheſis* h. Etſch, *Addua*, *Rubicon*, *Arnus*, *Tiberis*, *Liris* hodie Garigliano.

Regiones, *Inſubria* h. Ducatus Mediolanenſis, *Umbria*, *Samnium*, *Campania*, *Apulia*, *Lucania*, *Calabria*.

Montes, *Alpes*, *Appenninus*.
CORSICA urb. *Aleria.*
SARDINIA urb *Calaris.*
SICILIA urb. *Syracusæ* h. Saragossa, *Messana*, *Agragas*, *Enna*, *Panormus* h. Palermo, *Lilybæum.*
Fl. *Himera.*
Mons, *Æthna.*
SARMATIA EUROPÆA h. Polonia & Russia, quæ & olim *Scythia* Europæa dicta.
Urb. *Olbia* sive *Borysthenes.*
Fl. *Borysthenes* h. Dniper.
Populi, *Essedones*, *Agathyrsi*, *Sauromatæ*, *Hamaxobii*, *Nomades*, *Georgi*, *Axiobhi*, *Antropophagi*, *Geloni*, *Neuri.*
TAURICA CHERSONNESUS sive *Bosphorus* Cimmerius h. Tartaria Præcopensis sive Tartaria minor.
Urb. *Theodosia* h. Caffa, *Panticapæum.*
IAZYGES, urb. *Bormanum* Jazygum.
MOESIA est vel *superior* vel *inferior.*
Superior, urb. *Rhætiaria*, *Scupum.*
Inferior, urb. *Odescus*, *Oescus.*
THRACIA, ubi in *Posphoro.* urb. *Byzantium*, quæ & *Constantinopolis* h. Stambolda.
In *Propontide* urb. *Selymbria* & *Perynthus*, *Lysimachia*, *Preconnesus*, *Ænus*, *Apollonia*, *Amphipolis*, *Stagyros. Heracilia*, *Philippopolis*, *Hadrianopolis*, *Abdera*, *Potdæa.*
Montes, *Hæmus*, *Rhodope*, *Athos.*
Fl. *Hebrus*, *Strymon. Chersonnesus* Thraciæ, Thraciæ peninsula, ubi urb. *Sestos* Fl. *Ægospotamos.*
GRÆCIA dividitur in *Macedoniam*, *Epirum*, *Achajam* & *Peloponnesum.*

Maceodnia, ubi urb. *Edessa*, *Pella*, *Thessalonica* h. Salonica, *Dyrrachium* h. Durazzo, *Amphipolis*, *Cassandria*, *Berrhœa*.

Montes, *Olympus*, *Pelion*, *Ossa*, *Oeta* Saltus, *Tempe*.

Fons, *Libethra*.

Epirus h. Albania, ubi urb. *Ambracia*, *Actium*.

Achaja, urb. *Thebæ*, *Athenæ*, *Megaræ*, *Thespiæ*.

Montes, *Helicon*, *Parnassus*,

Fl *Ismenus*, *Sperchius*.

Peloponnesus, ubi urb. *Corinthus*, *Argos*, *Megalopolis*, *Sparta* h. Misitra, *Messana*, *Mycenæ*.

Fl. *Peneus*, *Inachus*.

Montes *Stymphalus*, *Taygetus*.

Insulæ ad Græciam, *Corcyra* h. Corsu, *Cephalonia*, *Zazynthus* h. Zante, *Cyclades*, *Sporades*. *Creta*, omnium harum Insularum celeberrima, quæ hodie Candia vocatur, ubi urb. *Gnossus*, *Gortyna*, *Lyctus*.

Mons, *Ida*.

Atque hæc Descriptio Geographica *Veteris Europæ*, sequitur nunc *Asia*.

ASIA.

Asia *dividitur in* Minorem & Majorem.

ASIA MINOR.

Asia Minor h. Natolia, continet Regiones, *Bithyniam*, *Asiam* propriam, *Lyciam*, *Galatiam*, *Pamphyliam*, *Cappadociam*, *Armeniam Ciliciam.*

BITHYNIA h. Osmania, urb. *Chalcedon*, *Nicodemia Apamia*, *Nicea*, *Prusa* h. Bursia.

ASIA PROPRIA h. Aidinelli, ubi urb. *Cizycus Pergamus*, *Smyrna*, *Ephesus*, *Miletus*, *Gnidus*, *Sardis*, *Mytilene*, *Chios*, *Rhodos.*

LYCIA ubi urbs *Patara.*

GALATIA ubi urb. *Sinope*, *Amisus*, *Ancyra Pessinus.*

PAMPHYLIA ubi urb. *Sida*, *Perga*, *Termessus.*

CAPPADOCIA h. Aladeule, ubi urb. *Trapezus*, *Cesarea*, Comana Pontica.

ARMENIA, quæ dividitur in *Majorem* & *Minorem.*

Minor, quæ & hodie idem nomen retinet, ubi urb. *Nicopolis*, *Satalia*, *Comana* Cappadociæ.

Ma-

Major h. Turcomannia, ubi urb. *Artaxata Adana*, *Pompejopolis*.

Asiæ minoris fluvii sunt: In Bithynia, *Sangarius*: In Lycia, *Hermus*, *Mæander*: In Galatia, *Halys*: In Cilicia, *Cydnus*.

ASIA MAJOR

Asia Major, continet Regiones, *Sarmatiam* Asiaticam, *Colchidem*, *Iberiam Albaniam*, Insulam *Cyprum*, *Syriam*, *Judæam*, *Mesopotamiam*, *Babyloniam*, *Assyriam*, *Susianam*, *Mediam*, *Persidem*, *Parthiam*, *Hyrcaniam Carmaniam*, *Arabiam*, *Margianam*, *Bactrianam*, *Sogdianam*, *Scythiam*, *Ariam*, *Paropamisum*, *Drangianam*, *Arachosiam*, *Gedrosiam*, *Indiam*, *Sinas Taprobanam* Insulam.

SARMATIA ASIATICA h. Tartaria deserta, ubi urb. *Tanais* h. Thana, emporium ante duo secula celeberrimum.

Fl. *Tanais* h. Don.

Terminus Europæ & Asiæ fl. *Rha* h. Volga

COLCHIS h. Mengrelia, ubi urb. *Dioscurias Phasis* h. Fasso.

IBERIA h. Gurgestan, ubi urb. *Gatocra*, *Alcana*.

Fl. *Cyrus* h. Cor. *Araxes* h. Aras.

INSULA CYPRUS, ubi urb. *Paphus*, *Amathus*, *Salamis* h. Famagusta.

SYRIA h. Soria vel Scham, ubi urb. *Antiochia* h. Antakia, *Loodicea*, *Hierapolis*, *Apamia* h. Halep. *Palmyra*, *Paneas*, Cæsarea, *Damascus* h. Damas sive Scham.

Fl. *Orontes*.

JUDÆA h. Terra Sancta, ubi urb. *Hierusalem* sive *Ælia* Capitolina h. Baitel Mukaddes sive Domus Sanctificata, *Ascalon*, *Cæsarea*, *Neapolis*.

Fl. *Iardanes*.

MESOPOTAMIA h. Jezira sive Diar-Becr ubi urb. *Edessa* h. Roha, *Nisibis* h. Nesibin, *Nicephorium*, *Seleucia* h. Bagdad, totius Asiæ hodie Metropolis, *Carræ Amida* h. Caramid.

Fl. *Euphrates* h. Frat. *Tigris* h. Dighlito.

BABYLONIA h. Irac El Arab, ubi urb. *Babylon*, cujus ruinæ hodie tantum supersunt, *Urchoa*, *Teredon* h. Basora.

ASSYRIA h. Aderbeizan, ubi urb. *Ninus* sive *Ninive* h. Mosul, *Arbela*, *Ctesiphon*, *Seleucia*.

SUSIANA h. Cusestan, ubi urb. *Susa* h. Sus.

MEDIA h. Schirvan, ubi urb. *Ecbatana* h. Tabritz *Arsacia*, *Cyropolis*.

PERSIS h. Fars, ubi urb. *Persepolis* h. Schiraz.

PARTHIA h. *Irac* El Atzem sive Algebal, ubi urb. *Hecatompylos* h. Isphahan sive Spahan.

HYRCANIA h. Kilan, ubi urb. *Hyrcania* h. Tritzan.

CARMANIA h. Kirman, ubi urb. *Armusa* h. Ormutz, *Carmana* h. Tzirgiam.

ARABIA, quæ triplex, *Deserta*, *Petræa* *Felix*.

Ara-

Arabia *deserta*, ubi urb. *Maccaraba* hodie Mecca.

Petræa, ubi urb. *Petra*, *Bostra*.

Felix h. Aliemen, ubi urb *Maza*, *Sabe*, *Sapphar* h. Doffar.

MARGIANA h. Chorassan, ubi urb. *Anteochia*.

BACTRIANA h. Tartaria Schagatai, ubi urb. *Bactra* h. Buccara, *Maracanda* h. Semircanda, patria Tamerlani.

Fl. *Oxus* h. Jehun.

SOGDIANA, ubi urb. *Oxiana*, *Drespa*, *Alexandria*.

Fl. *Iaxartes* h. Sihun.

SCYTHIA h. Tartaria: est *duplex*, vel *intra Imaum*, vel *extra Imaum*, ubi urb. *Issedon* Schytica h. Cambalu vel *Peking*. *Serica* h. Cattai.

ARIA h. Herat, ubi urb. *Aria* h. Herat, *Alexandria* Ariæ.

•PAROPAMISUS h. Seschisthan, urb *Naatibis*, *Caruta*.

DRANGIANA h. pars Seschisthan, ubi urb. *Ariaptha*, *Prophtasia*.

ARACHOSIA h. Mecran, ubi urb. *Cani Musarna*, *Arbis*.

INDIA h. Indostan, quæ est vel *intra* vel *extra* Gangen.

Intra Gangen, ubi urb. *Palibothra*, *Bucephala*.

Fl. *Indus* h. Hind vel Sind.

Extra Gangen h. *Bengala*, ubi urb. *Tacola*, *Rhan-*

Rhandamarcotto.

Fl. *Ganges* h. Pang-ab.

SINA h. China meridionalis, sive Nanking ubi urb. *Asphitra*, *Sinæ Cattigara.*

TAPROBANA Insula h. Ceilon, ubi urb. *Talajori*, *Maagran.*

Et hæc Descriptio Geographica Asiæ: restat Africæ.

AFRICA.

Africa continet Regiones *Mauritaniam sive Africam* Minorem *Cyrenaicam Marmaricam Lybiam* exteriorem & interiorem *Ægyptum Thebaidem & Æthiopiam.*

MAURITANIA h. Fezz. & Marocco, est vel *Tingitana*, vel *Cæsariensis.*

Tingitana, ubi urb. *Tingis* h. Tanger, *Lixa*, *Volubilis*, *Zilia.*

Mons, *Abyla* & *Atlas.*

Fl. *Mulucha.*

Cæsariensis sive *Numidia* h. Biledulgerid, id est, Regio Dactylifera, ubi urb. *Iol* sive Julia Cæsarea, *Saldæ*, oppidum Novum.

AFRICA MINOR, & olim Africa *proprie* dicta, h. vero Regnum Tuneranum terminatur ad aras Philenorum, ubi urb. *Carthago*, *Utica*, *Adramyttum*, *Leptis Cirta Julia*, *Sicca* Venerea, *Thysdrus*, *Tabraca*, *Hippo* Regius *Capsa*, *Clupea*, *Thunisa*, *Aphrodisium* h. Algier.

Fl.

Fl. *Bagradas*, *Senus*, *Syrtis* Parva & Magna. Insulæ adjacentes in Syrri minore, *Meninx* h. Gerbe, *Melite* h. Malta, *Cosyra*.

CYRENACIA h. Barca, ubi urb. *Berenice*, *Arsinoë Ptolemais*, *Apollonia*, *Cyrene*.

MARMARICA. h. comprehenditur sub Barca, ubi urb. *Chersonesus* Magna.

LYBRIA. duplex vel *exterior* vel *interior*.

Exterior ubi urb. *Catabathmus* Magna. *Parætonium*.

Interior sive Mediterranea, ubi urb. *Garama*.

ÆGYPTUS h. Misr vel Copht, ubi urb. *Alexandria*, *Memphis* h. Alcahira, *Arsinoe*, *Babylon* h. Bulac., *Leontopolis*, *Thunis*, *Heliopolis*, *Pelusium* h. Damiata.

THEBAIS, ubi urb. *Diospolis*, *Tentyra*, *Coptos*. *Syene* h. Asna.

Fl. *Nilus*, cui septem sunt Ostia.

ÆTHIOPIA h. Abyssima, sive Regnum Presbyteri Joannis sub Ægypto, ubi urb. *Meroe*, *Napata*.

Montes *Lunæ*, ex quibus oritur Nilus.

Finis Geographiæ Veteris Orbis.

EUROPA.

EUROPA partium orbis minima, sed cultissima, *Longitudinem* habet inter Hispaniæ Promontorium *S. Vincentii*, & Russiæ Fluvium *Obi*, milliarium Germanicorum 900. *Latitudinem* a *Tænaro* Peloponnesi promontorio ad *Northin* Schricksinniæ, milliarium 550.

ISLANDIA, extrema Europæ Insula *Longitudine* 140. milliarium, *Latitudine* 65. tota montosa est, frigida, atque glacialis. Montes tres habet perpetuis flagrantes ignibus, *Heclam*, montem *crucis*, & *Helgam*. De monte *Hecla* mirabilia narrant, & vulgus putat ibi Januam sive Ostium inferni esse. Per octo continuos menses Insula glacialibus montibus undique obsessa est: Pascua uberrima & supra fidem cæterarum regionem sunt. Hinc ingens pecorum copia, sed *boves* & *vaccæ* cornibus carent. Mare piscosissimum, atque hæ opes & divitiæ sunt. Frumenti haudquaquam ferax propter ingentes Boreæ flatus. *Fontes* duos habet disparis naturæ; quorum unus lanas albas *denigrat*, alter nigras *dealbat*: est & alius injecta in *lapidem* indurans.

Incolæ ejus sunt ex *Norvegia*, & linguam moresque Norvegorum, nisi qua peregrinatione corrupti sunt, adhuc retinent. Hi diviserunt Insulam in quatuor partes, à quatuor plagis mundi denominatas, *Austlendinga* Fiordung; *Nordlendinga* Fiordung; *Westlendinga* Fiordung; *Sudlendinga* Fiordung: *Urbes* ac oppida nulla: Sylvas dispersi ac montes colunt. *Episcopatus* duo recensentur, *Holum* & *Scalholt*; Subest Regi Daniæ.

HIBERNIA sive *Irlandia*, inter Angliam & Hispaniam sita *Longitudine* 70. milliarium Germanicorum, *Latitudine* 23. *Regio* montosa, sylvestris, paludosa, adeo ut lacus atque stagna in altissimis quoque reperiantur montibus, aëre temperato & suavi, sed admodum humido, Animal noxium atque venenosum

ſum præter *Lupos* & *Vulpes*, neque produci, neque illata patitur. *Ligna* ad ſtructuram toto orbe optima profert, quæ neque cariem contrahunt neque à vermibus arroduntur, adeo ut, ne quidem aranearum texturæ aut filamenta illis adhæreant. *Frumenti* parum ferax: Sed paſcuis uberrima. *Equos* præſtantiſſimos alit, & qui apud exteros in pretio habentur.

INCOLÆ. *Irlandi* corpore agili, curſu velociſſimi, animo audaciſſimi, moribus tam contrariis ut proverbio dicatur; *Bono Hiberno non poſſe inveniri meliorem, nec malo deteriorem.* In univerſum pigritiam atque otium ſupra omnia ſua vitia amant, adeo ut omiſsâ agriculturâ ne cordus quidem contra imbres, nives aut aëris inclementiam tueri curæ habeant. Omnis ipſorum voluptas atque vita in Latrocinio conſiſtit, de die ſomno & ebrietati indulgent, noctem in prædis agendis conſumunt, & dedecus apud eos habetur ſi quis noctem ſomno impendat. *Veſtitus* ex vili lana, capite ſemper intecto, niſi quando in prælium prodeunt. *Belli* avidiſſima Gens. Suos ad prælium non tubâ vel tympano, ſed *utriculo* animant: hoſtes non ante occiſos putant, quam *caput* illis amputarint. Ipſi adeo vitæ tenaces, ut quanquã pluribus contrucidati vulneribus atque affecti pro mortuis habeantur, repente vulnera comprimentes curſu velociſſimo ſeſe iterum in fugam conjiciant; hinc mos fluxit capita illis amputandi. Ritus barbaros & antiquos pertinaciſſimè retinent, neq; ab illis ullâ ratione ſeſe abduci patiuntur. Et hi ſunt Hiberni

berni *Barbari.* Magna eorum pars commercio *Anglorum & Scotorum* cultiores facti fuut, atque hi linguâ & moribus Anglorum utuntur.

Divisio. Dividitur Hibernia in quinque partes: *Langeniam* sive *Lemster*, ubi urb *Dublin* totius regni metropolis, & *Wexford. Ultoniam* sive *Ulster* ubi urb. *Armach* Archi Episcopi Sedes, & *London-Derry. Connachtiam* ubi urb. *Galveya. Momoniam*, ubi urb. *Waterford & Limerik.* Et *Mediam*, ubi urb. *Kilkenny.*

BRITANNIA Magna dividitur in Regna duo, Scotiam & Angliam.

SCOTIA Borealem Britanniæ partem complectitur & ab Anglia fluvio Tueda ac Solveia dividitur: mediam interfecat mons Grampius.

INCOLÆ. *Scoti* sunt duorum generum *Montani* qui *Highlanders* dicuntur & linguâ ac moribus fere Hibernorum vivunt, & *Campestres*, qui provincias australes incolunt. Linguâ & moribus haud multum Anglis dissimiles. In *Bellum* aut ad *venationes* prodeuntes in facciperio aliquid farinæ avenaceæ secum ferunt, ubi ad rivum devenere, facta exinde massa crudum comedunt, atque ita famem suam per multos dies tolerant. Ingenio subtili, atque omnium artium capaci, sed factioso atque in seditiones prono. Fides eorum commendatur, atque hinc inter custodes Regum Franciæ primum olim locum tenuere.

Nobilitatem suam supra omnes gentes iactant, adeo ut etiam mendici plerumque di-

cant

cant ſeſe *Regio* ſanguine prognatos eſſe.

Diviſio *Provinciæ* in Scocia XXXII. numerantur, quarum aliquæ *Meridionales*, aliæ *Septentrionales* ſunt.

Meridionalium præcipuæ, *Laudonia*, ubi *Edenburgum*, Regni Metropolis; Longitudine ab Oriente in Occidentem unius milliaris Italici, latitudine dimidii, deinde Caſtrum *Dunbriton. Strivilingia*, ubi *Sterling* & *Dumblain. Clideſdaliæ*, ubi *Glaſquo* Academia *Priſa* ubi *Fanum S. Andreæ*, oppidum *S. Iohannis. Perthia*, ubi *Dunkelden*.

Septentrionales, Anguſia ubi *Brecchin*, *Abrenethia* nunc Strath, ubi *Aberdein* Academia, *Matria*, *Atholia*, *Moravia*, *Argathelia*, *Loghnhabria*, *Roſſia*, *Sutherlandia*, *Cathaneſia*, *Stranavera* ſingulæ Provinciæ ſunt.

INSULÆ. Inſulæ circa Scotiam dividuntur in *Orcadas* triginta, quarum caput *Pomonia* & in *Hebrides* XLIV. ex quibus *Læviſſa*, *Eaſt*, *Skye*, *Mula*, *Eſla*, præcipuæ.

ANGLIA Meridionalis *Britanniæ* pars complectitur Regnum *Angliæ*, quod terrarum amplitudine *Scotiam* vel *æquat*, vel etiam *ſuperat*.

Aër Suavis, ſed admodum *humidus pluviis* & ventis frequenter obnoxius, *Salubris* tamen ut rari morbi graſſentur, niſi quod plerumque intra quadriennium *Peſtilentia* magnam ſtragem faciat. Regio ad miraculum *fertilis*, ovium præcipuè innumerabilis copia, hinc *lana* toto orbe præſtantiſſima, ex quâ panni omnium optimi conficiuntur, neque alia mercatura majores in Angliam opes intulit. Adeo ut

ut legibus gentis capitale sit; unam *ovem* aut *lanam ex* Insula absportare. *Hispani* cum ante seculum, & quod excurrit, indulto *Henrici VII.* aliquod paria ovium transportassent in *Andalusiam* ingẽtes exinde divitias conquisiverunt. Auget gregum copiam quod nulli tota Anglia *lupi* reperiuntur, non certè, quod Regio illos non ferat (ut vulgo existimatur) sed quia *Molossorum* cura hæc fuit, ut propositis præmiis; undique conquirerentur, ita totum genus defecit. *Cygnorum* innumerabilis copia, neque alia Regio tantam *cornicum* multitudinem profert, quæ ingentia satis & arboribus damna inferunt. *Ranas* non fert.

INCOLÆ. Anglis gravis ut plurimum animus se & suæ gentis mores eximiè mirantur, Bello aptissima gens, & si tam bene incomoda perferre possẽt, vix alius miles Anglis pręferendus foret, contemptores vitæ & periculorum. Latrocinio multum dediti, & ad *furta* propensi. Vulgus animo *irritabili*, atque hinc peregrinis *ferociores* esse videntur.

Cæterum *nobiles* atque *cives* honesti aliarum gentium humanitatem æquant, *hospitales* atque *benefici*; Quod, si quis peregrinorum flagitium admittat, quanquam illud fortè capitale fuerit, non aliam fere pænam ipsi irrogant, nisi quod *Insula* excedere jubent.

Religionibus nulla gens adeo exagitatur, in quibus nihil *mediocre* possunt. Suas pro *Oraculis* opiniones habent, & illas summa *pertinaciã* defendunt. Hinc una sæpè *familia* in complures divisa *sectas*, multum inter se doctrina moribusque diversas.

Quæ *insania* ab aliquot retro annis in inmensum crevit, adeo ut Sectarum numerus, vix numerari queat, quæ omnes uno nomine, INDEPENDENTES appellantur.

DIVISIO. Regnum *Angliæ in tres* partes dividitur, in *Angliam Walliam*, & oppidum *Barwijck* ad Teudam.

Comitatus, sive Provincias in universum L. complectitur, quarum *XIII* ad Walliam pertinent: præcipuæ sunt, *Kent* ubi *Kanterburie*, sedes Archiepiscopalis, & *Rochester*, sive Rossa. *Middlesex* ubi *Londinum* regni metropolis. *Essex*, ubi *Kolchestria*. *Suffolcia*, ubi *Ipsuicum*. Norfolcia ubi *Nordovicum*. Sussexia ubi *Cicester*. Northumbria ubi *Novocastrum*, Somersetia, ubi *Bristol*. Salopia ubi Schrowsbury, Devonia ubi *Exonium* sive Excester. Reliquæ Provinciæ urbes habent, iisdem nominibus nuncupatas: Eboracum sive Yorck, *Lancastria*, *Cestria*, *Darbya*, *Nottinghamia Lincolnia*, *Lecestria*, *Worcestria*, *Glocestria*, *Wintonia*, sive *Wincestria*, *Dorcestria*.

Academiæ duæ celeberrimæ. *Oxonium* sive Oxford, & *Kantabrigia* sive Cambridge. Ex hisce omnibus Provinciarum urbibus Londinum, Eboracum, Nordovicum & Bristolium, urbes quatuor totius Angliæ celeberrimæ & maximæ.

Wallia dividitur in Meridionalem, ubi Herefordia, Monmouthia: & Septentrionalem, ubi Montgomeri, Bangor, Canarvan.

Portus in Anglia celebres sunt: versus Hiberniam *Westchester* & *Milfordhaven*: versus Franciam *Pleimouth* & *Portsmouth*: versus Orien-

Orietem *Yarmouth* & *Hull*. totius Angliæ portus celeberrimus,

INSULÆ. Insulæ circa Angliam sunt, *Mannia*, *Anglesey*, *Vectris* sive Wicht *Gernesey*, *Iersey* & *Sorlinges* sive Syllyes.

HISPANIA. *Prima* versus *Occidentem* Europæ continens. *Hispania* undique mari alluitur, nisi qua per *Pyrenæos* montes Galliæ adhæret. Figura ferè *quadrata* est. Versus *Septentrionem* frigidior, propter asperos montes temperatior, qua Mediterraneo mari alluitur. Solum haud usque adeo fertile, steriles hinc inde solitudines, & vasta loca jacent, sed ubi natura culturam admisit, veluti redemptura aliorum locorum sterilitatem in omnia frugum genera sese effundit. Ventis non adeo obnozia, ut Gallia: Aër quoque purior & minus nebulosus. Equos imprimis velocissimos producit, & quibus similes vix alibi toto orbe reperias, unde Antiquitas à vento genitos existimabat.

Andalusia Granada, *Valentia*, *Estremadura*, fertiliores provinciæ sunt. *Aragonia*, *Castilia*, *Biscaja Gallicia*, propter lapidosum atque arenosum solum steriliores habentur.

Flumina sunt, *Tagus*, *Anas*, *Iberus*. *Anas* per aliquot millia passuum à terra absorbetur donec iterum emergat. Hinc vulgo dicitur, Hispaniam maximum totius orbis terrarum pontem habere.

INCOLÆ. Hispani omnium gentium superbissimi, singularem quandam, & ridiculam exteris gravitatem affectant. Hinc aliis ferè nationibus universis exosi atque intolerabiles

red-

redduntur, Ingenio sagaci & ad Rempubl. gerendam in illis gentibus quæ servitutem pati possunt, aptissimi.

Cum *duo* simul versantur, utcunque ex infimâ plebe sint, de *Republicâ* & rebus seriis loquuntur, qua ratione hostes debiliari, Majestas Regis augeri queat. Actiones ipsorũ lentę sunt atq; constantes, nihil temeritati, cuncta judicio tribuunt. Vestitu imprimis *magnifico* utuntur, & in eam rem omnes ferè opes impendunt, Victu *tenuissimo* contenti, si de *proprio* solvendum sit, at ubi alienis sumptibus aluntur, voracissimi atque delicatissimi. Literis parum incumbunt, & rari in tanta gẽte mediocriter docti, in Religione sua ad miraculum *superstitiosi*, & ejus *prætextu* ambitionem suam & crudelitatem palliare solent. *Titulorum* appentissimi, & quanquam *Veteramentarii* sint, atque *sordidarum* domi artium, in exteris Regionibus *magnifici*, *Nobiles*, *atque* potentes videri volunt, atque Dons appellari. Omnes ipsorum actiones à naturali quadem *melancholiâ* procedunt. Bello paucis gentium cedunt, *peditatu* optimi, *equitatu* vix quicquam valent, plerunque *cunctatores*, neque alia arte exactius *Gallorum* levitatem atque *præcipitantiam* castigant, & quanquam bello *inferiores*, ut plurimum tamen amissa *conditionibus* atque *pactis* recuperant. Tali ingenio cum sint, mirum non est, eos Imperium totius orbis affectasse, & ex parte obtinuisse; cætera in irritum ceciderunt.

DIVISIO. Hispania XIV. Regna minora complectitur, quæ omnia titulo trium majorum

rum continentur, *Aragoniæ, Castiliæ, & Portugalliæ.*

Sub ARAGONIA sunt ipsa *Aragonia*, ubi metropolis *Saragossa*; Catalonia, ubi *Barcelonia, Taragona, Tortosa*; Comitatus *Russilion*, ubi *Perpiniam*, *Valentia* cum urbe ejusdem nominis, *Navarra* ubi *Pampelona.*

Deinde CASTILIA in *veterem & novam* dividitur. In veteri sunt, *Burgos, Salamanca, Valadolid, Segovia* in nova; *Toledo*, *Madril* Regum sedes *Calatrava*, & *Alcantara*, Utriq; Castiliæ annumerantur Regna, *Leon* ubi urbs *Leon* Asturia, ubi *Oviedo*, *Biscaia*, ubi *Bilbao*; Guipuscoa, ubi *S. Sebastian*, & *Fuentarabia* Gallicia ubi *Bajona*, & portus la *Corunna.* Audalusia, ubi *Sevilia* & *Corduba*; Estremadura, ubi *Badajozi*, Murcia ubi urbs *Murcia* & portus *Cartagena*; Granada ubi urbs *Granada, Almeria* & *Malaga.*

In PORTUGALLIA, Metropoli, *Lisbona* inde *Coimbra, Lamego Elvas* & *Olivensa* complectitur Ducatum Braganza, & Regnum *Algarviæ.*

INSULÆ. Insulæ ad Hispaniam sunt *Gades Majorica, Minorica* & *Ebussa.*

GALLIA. Omnium in Europa Regnorum Princeps *Gallia* est, & inde omnis humanitas, omnisq; morum cultura fluit. *Longitudo* ejus 350. milliarium. *Latitudo* 200. est. In ea regione natura ostendisse videtur, quidquid alibi pulchrum aut amabile est. De fertilitate aut natura soli non opus est quicquam dicere, cum nulla regio magis frequentetur ab omnibus, & cognita sit.

IN-

INCOLÆ *Gallorum* natura ad omnem humanitatem facta est;& hoc magnum quale orbis *Theatrum*, in quo omnis sese Europa excolere moribus solet. Non alia gens cum Gallis ea in re comparanda. Ipsam linguam, mores vestium tota æmulatur communi censensu Europa exceptis Hispanis: quicquid *Gallicum* pulchrum videtur atque egregium.

Regum semper maximi æstimatores sunt suorum, & bona libertatis fere ignorant; nisi quoties exterorum injuriis eo adiguntur. Mutabiles atque rixosi, supra communem Europæorum consuetudinem, levissima quæque injuria duello vindicatur: non interdicta Regum. non præsens mors eos ab ea insania avocare potest: sed quam prompti sunt injuriam inferre, tam prompti si vim opponas eam patiuntur. Nulli confidere, semper armatam manum habere, summa apud eos prudentia habetur. Adulatores maximi, & ea inprimis astutia exteros plerunque sinceriores fallunt atque decipiunt.

Hæc vulgi vitia præcipuè in magnis urbibus. Cæterum nulla regio dignior spectatu, si quis sibi in gente illa cavere sciat.

DIVISIO. *Gall.* dividitur dupliciter, vel secundum *Provincias*, vel secundum *Parlamenta*. *Provinciæ* Majores numerantur XV. Parlamẽta vero VIII. quæ divisio utilior & receptior.

PARLAMENTA illa sunt, *Paris*, *Thoulose*, *Roan*, *Bordeaux*, *Rennes*, *Dijon*, *Grenoble*, *Aix*, quibus adduntur duo minora, *Bearnense* in Navarra, & *Metz* in Lotharingia.

Sub Parlamento PARISIENSI sunt, *Picardie*

die, ubi *Abbeville*, *Amiens*, *Corbie*, *Calais*: Francia ubi *Paris*, Fanum *S. Dionysii*: Belsia, sive *la Beausse*, eaque triplex *Superior*, ubi *Montfort*, *Chartres* Media, ubi *Tours* & *Blois*, Inferior ubi *Orleans*: *Andegavum*, sive Anjou ubi *Angiers* & *Salmuricum* sive Saumeur. Le Mayne, ubi *Mans*: Campania sive *Champagne*, ubi *Tricassium* sive Troyes, *Remi* sive Reims, *Catalauni*, vulgo Chalons. Ad eam refertur *Metz*, *Thoul* & *Verdun*: Lugdunensis Provincia, ubi Lugdunum vulgo *Lions*: Bituriges sive *Berry*, ubi *Bourges*: Borbonii, ubi *Borbon*: Pictones, sive *Poitou*, ubi Pictavum sive *Poitiers*: Angulesme, ubi urbs ejusdem nominis, Avernia Superior, nunc Auvergne, ubi *S. Flour*, & Inferior, ubi *Clermont*.

Sub Parlamento THOLOSANO *Quersy*, ubi *Cahors* & *Montalbanum*, sive Nontauban: Rovernia, ubi *Rhodes*: Languedoc, ubi *Thoulouse*, *Narbonne*, *Mompellier* & *Nismes*, Guasconia, ubi *Nerac*, ad eam referuntur Regiones *Armenac*, *Bigorre*, *Agen*, Ducatus *Albret* & *Comingois*

Sub Parlamento RHOTOMAGENSI sive *Roan*, est sola *Normannia*, *ubi Roan*, *Alencon*, *Longeville*, *Harcourt*, *Mongomery*, *Diepe*, *Havre de Grace*, *Cadomum* sive Caen, *Constantin* ubi Regnum *Yvetot*.

Sub Parlamento BURDEGALENSI, sunt Limosin, ubi *Limoges*: Perigort, ubi *Perigeux*, & *Bergerac*: Bordelois, ubi *Bordeaux*: Bazadois, ubi *Basas*: Labourd, sive Lourde, ubi *Bayonne*: Santones, sive *Xantoigne*, ubi *Jean d'Angeli*, & Rupella sive *Rochelle*.

Sub

Sub Parlamento de RENNES, est Britannia. ubi *Nantes, Rennes, Vannes & Brest*, portus celebris.

Sub Parlamento DIVIONENSI est Burgundia, ubi Dijon, Chalons & Masconne la Bresse, ubi Bellay.

Sub Parlamento de GRENOBLE, est Delphinatus, sive *Dauphiné*, ubi Embrum & *Vienne*.

Sub Parlamento de AIX est Provincia sive *Provence*, ubi Aquæ Sixtiæ sive *Aix*, Massilia, sive *Marseille*, & Arelate, sive *Arles*.

Sub Parlamento BEARNIENSI, est Bearnia, ubi *Pau, Orthes, Navarin*, ad eam pertinet pars Regni Navarræ.

Sub Parlamento METENSI sunt Episcopatus *Thoul, & Verdun*: Metropolis est *Metz*.

INSULÆ. Insulæ ad Galliam pertinent in Oceano Aquitanico duæ, *Oleron* sive Isle d'Oleron, & Isle de *Rhetz*.

GERMANIA *Germania* in Europa Regionum fere maxima, sicut *Imperii* dignitatem sibi vindicat atque *Primatum*: Ita terrarum fertilitate ac amœnitate nulli Regionum quidquam cedit. Olim quidem tristis atque aspera, cœlo soloque inamœna, sylvis ac paludibus fœda, gentium immanitate barbara: at hodie adeo exculta, urbibus oppidisq; exornata, ut *Italiæ* nihil quicquam concedat. Non alia Regio majoribus & pluribus irrigua fluminibus, quorum quidem præcipua duo *Rhenus* atque *Danubius*: cæterorum innumerabilis multitudo.

In tam vasta Regione vix sterilis gleba da-

tur,& si quando arenæ aut saxosum solum,industria hominum, cogitur esse fertile. *Sylvæ* magnam partem longitudine temporum excisæ,montes collesq; vitibus & agris exornati,ut vini & frumenti ad totius Europæ satietatem abundantia producatur.

Regio præsertim interior magnam partem *montosa:* qua mari proximat, in campos atq; planitiem diffunditur. Sed ipsi montes incredibilem metallorum copiam producunt, & quo asperiores sunt,eo præstantius aurum,argentumve in illis reperitur.

INCOLÆ. *Germani* in universum robore *corporis*, & *animi* fortitudine, plerasque gentes vel æquant,vel etiam superant. Hinc vultus atq; artus illi Romanis adeo formidati.Fides inprimis apud eos ac constantia commendatur,ut in proverbium abierit,*More Germanico*,id est bona fide aliquid agere;Medium inter *Gallorum* levitatem, & *Polonorum* pompam, temperamentum obtinent,& quanquã singularem in actionibus gravitatem præ se ferant, procul tamen ea ab *Hispanorum* aut *Polonorum* jactantia abest.Artium præsertim Mechanicarum supra cęteras Gentes periti, & ab illis universus fere orbis didicit metalla tractare,ac subtilissimo artificio in quam libet figuram efformare,quę laus imprimis *Noribergensibus* & *Augustanis* debetur.*Peregrinandi* gens avida,& dedecus apud eos habetur, nisi quis exteras Regiones diu multumq; visitarit. In peregrinos mores atq;vestitum imprimis proni ac faciles,& quidquid peregrinum,ac à patrio instituto alienum, id *pulchrum* videtur atq; egregium.

um. Hinc illa in moribus ac vestitu à patria simplicitate degeneratio, ut non modo virtutes, verum etiam vitia ipsa, domum reportent. *Verecundia* ipsis *domi* singularis, quã, nisi conversatione temperetur, in vitio ponere possis, *Extra* patriam versantibus, amicitia inter se *fraterna* atque arctissima consistit, ut quanquam ex longe dissitis orti Provinciis, veluti sub eodem nati tecto, atq; educati essent, sese ament, atque injurias defendant, contra quam Gallorum mos est, qui raro vel nunquã extra patriam concordant. Laborum tolerantissimi & sive literis incumbant, sive aliis artibus animum erudiant, quicquid agunt magno conatu, ac indefesso studio agunt. *Raro* in *seditiones* ac bella exardescunt, sed ubi semel exarserint, longa eos tempestas & digna viris ira exercet, & arma semel sumpta vix deponere sciunt. Inter tot virtutes unico & veluti proprio dehonestantur vitio, quod ebrietati (supra quam dici potest) plerunq; indulgeant; Nihil vel publicè vel privatim rectè peragi posse putant, nisi quod inter pocula tractatur, & illud vitium præcipuè Saxonum genti familiare est. Illa demum fides inviolabilis existimatur, quæ inter comessationes sancita est.

Divisio. Dividitur Germania in *decem circulos*, sub quibus plurimi continentur Principatus atque Comitatus.

Circulus primus est *Franconiæ*, ubi Bamberga, Wurtzbergum, Noriberga, Sweinfurtum.

Circulus secundus est *Austriæ*, ubi *Vienna* Imperatoris sedes, *Stiria*, ubi *Cretium*: *Carinthia*

thia ubi *Villach*: *Carneola* sive Crain ubi Laubach, *Tyrol*, ubi Inspruck.

Circulus tertius est *Bavariæ* ubi Saltzburg Passau, Ratisbona, Frisinga, Ingolstadium Monachium, Straubinga, Landshuth, Amberga.

Circulus quartus est *Sueviæ*, ubi Ducatus Wurtemburgensis, in quo Stutgardt, Tubinga, Marchia Badensis, ubi Baden & Durlach.

Civitates liberæ, *Augusta* Vindelicorum, Ulma, Memminga, Constantia, Uberlinga; Norlinga.

Circulus quintus est *Rheni* sive *Alsatiæ*, ubi Alsatia duplex, superior, in qua Ensisheim, Rufach, & Slestadium: Inferior ubi Zaberen & Hagenoa; Brisgoa ubi Freiburg & Brisach, Lotharingia, ubi Nancy. Ducatus Bipontinus, ubi Zweybrucken, Hassia, ubi Cassella, & Marpurgum.)

Comitatus sunt Nassovia, Solms Hanou, Rheni Sarbruck.

Civitates liberæ. Colmaria, Strasburgh, Speir, Wormbs & Franckfurt.

Circulus sextus Electorum Rheni, Ubi Mentz, Trier, Ceuln. Palatinatus Rheni, ubi Heydelberga, Manheim, Franckendal Oppenheim, Bacharach, Crucenacum, Alzea, Lutra.

Circulus Septimus est *Westphaliæ*, ubi *Leodium* sive Luyck, *Paterborn*, *Munster*, *Osnabrug*, Verden, Minden.

Ducatus Juliæ ubi Gulich & Duren. *Cliviæ* ubi *Cleve*, *Wesel*, & *Emmerich*. *Bergæ* ubi *Dusseldorp*. Comitatus *Waldech*, *Lippe*, *Marck*, *Schaum-*

Schaumburgh, *Bentheim*, *Oldenburgh*, *Emden*, ſive *Ooſtfrieſlandt*.

Civitates liberæ, *Aquiſgranum*, ſive Aach, *Dordtmundt*, *Suſatum* ſive Souſt.

Circulus Octavus eſt *Saxoniæ* Superioris ubi *Saxonia* in qua *Wittenbergh*, & *Torgau*, Thuringia, ubi *Erfurt*, *Wermar*, *Lena* & *Gotha*. Miſnia ubi *Lipſia*, & *Dreſda*.

Marchia *Brandenburgenſis* in *Veterem*, *Mediam*, *Ukeriam*, & *novam* diviſa, ubi *Berlin*, *Frankfurt* ad Viadrum, *Cuſtrin*, *Pomerania* cum Caſſubia atque Inſula *Rugiæ*, ubi *Stetin* & *Wolgaſt*. Anhalt, ubi *Deſſau*, *Serveſta* ſive Zerbſt, *Bernburg*, *Cothen*.

Comitatus *Mansfeldt*, ubi *Eiſleben*.

Circulus nonus eſt Saxoniæ Inferioris, ubi Principatus Brunswicenſis, ubi Goſlar, Hannover, Helmſtadt, Wolfenbüttel: Luneburgum, ubi urbs Lüneburgh, Cell, Saxen Lauenburgh, Mechlenburgh ubi Wiſſmar, Roſtoch, Guſtrau Swerin. Holſatia, ubi Kyel, Renſiburgh, Krempen, Gluckſtad.

Ditmarſia ubi Meldorpo, Lunden.

Civitates liberæ Magdenburg, Halberſtat, Hildesheim, Bremen, Lubeck, Hamburgh.

Circulus decimus eſt Burgundiæ, ubi Dola & Veſontio ſive Beſanzon. Ad hunc Circulum olim referebantur Septendecim Provinciæ Belgii, omnibus notiſſimæ. Extra decem hos Circulos ad Germaniam pertinet Regnum Bohemiæ, Helvetia, Rhetia & Valleſia.

Bohemia, in decem quoque Circulos diviſa ubi Praga, in tres diſtincta civitates, in veterem, novam & parvam; Budweis, Pilſen Ta-

bor ; Leuthmeritz , & Egra.

Ad Bohemiam pertinent Moravia, ubi Olmutz, Brin,Snain,& Silesia in XV. Principatus divisa, ubi Breslaw, Glogau, Lignitz, Schwainitz, & Lusatia Superior, ubi Bauzen & Gorlitz. inferior ubi Cotbus.

Helvetia sive Sweitzerlandt, divisa in XIII. pagos sive Cantones, Zurich, Bern, Lucern, Urii, Schwytz, Underwalde, Clarifs, Basel; Fryburg, Soloturn, Schafhusen, Appenzel.

Rhetia, cujus Incolæ Grisones, die Graubunder, ubi Chur, Clavenna, & Vallis Tellina, sive Veltliin.

Valesia, sive Wallis, ubi Sedunum sive Sitten & Martinach.

Italia *Italiam* naturæ situs ac Alpes ab aliis Regionibus dividunt, ut seclusa quasi undique novum aliquem Orbem, non minus soli genio quam moribus gentium constituat. Tellus supra cæteras ab omni antiquitate celebrata, & totus *Occidens* inde humanitatem suam cum Imperio accepit, & quanquam felicissima videatur Regio, plus tamen famæ quam suæ dignitati debet. Montibus aspera ac nimio ac sterili æstu torrida: solum in plerisque locis adustum, segetes vel non patitur vel rubigine adurit, Nec pascua magno numero felicia. Et nisi vicinarum Regionum fertilitas Italię subsidio veniret, suis ipsa alendis incolis vix sufficeret Urbes eximiæ, quas antiquitas inprimis & majorum monumenta commendat. Ingens lapidum ac statuarum numerus & expressi Marmoribus Priscorum Romano-

Romanorum vultus, tacitam spectantibus venerationem & horrorem incutiunt. Imprimis Roma post tot seculorum lapsus, antiquam in ruderibus Majestatem conservat, ut vel illius videndi studio, ex universo Occidente peregrini Italiam frequentent. Sed ædificia plerumq; cultu Germanię & Galliæ cedunt. *Fenestræ raro vitr*eæ, plerumque *Carbasus* aut inuncta oleo charta lumini obtenditur. Hospitia privata ut plurimum sordida & egena, quemadmodum Italorum genio conveniunt, ita peregrinos lautius vivere assuetos, haud rarò destituunt.

Incolæ. Itali in amorem atque Odium nimii: semel offensi implacabiliter irascuntur, nec ultionis animum nisi cum vita deponunt. Levi joco & innoxio sæpè verbulo offensi, quod tristissimum, amicitiam simulant, & non aliâ arte impunius nocent, quam speciæ amicitiæ, ut multi ante se perisse intelligant, quam hostes noverint. *Nictus, Oculos, gestus*, (adeo non sola verba inter eos noxia sunt) in suspiciones & crimen detorquent, ut illis gentibus, quæ remissiori animo sunt & candidiore, periculosum sit in Italia versari. Hinc Regio *Latrociniis* infesta & peregrini inter hospites, non tutiùs quam inter apertos hostes versantur, nemo, nisi armis & viribus suis tutus & quanquam vim ipsorum prudentia vel animi magnitudine eludas, occultiores tamen fraudes, venena, Philtra, ac Sicarios, raro quibus illa destinantur effugiũt. Ibi hominis Vitia exiguo pretio æstimatur, & in publico reperias, qui veluti ad id destinati accepto pretio & per

nici equo ad fugam instructi, parricidium, vel in medio templo, & ad Aras facere sustinent; tuto plerumq; scelere, cum divisa in tot Principatus Regione, intra brevissimum tempus ex una in aliam ditionem, ubi inviolabiles sunt, pervenire possunt, sed non ea ubique Italiæ barbaries est.

Nam, modestius Veneti vivunt, ubi major virtuti, atque integritati honos habetur. Omnium pessimi *Longobardi* ac *Neapolitani* sunt, quos ipsa servitus, quam sub Hispanico sceptro agunt, asperat. Gens prudentiæ nomine celebris, & ad Imperium gerendum aptissimi inter Gallorum levitatem, & Hispanorum fastum, medio temperamento, qui minimum casui & fortunæ, plurimum consilio tribuunt, nec aliter inter tot infensos Principes, ac mutuis distractos factionibus Italiæ pax conservari possit.

Divisio. Italia complectitur *Ducatus*, *Respublicas*, Statum *Ecclesiæ*, Regnum *Neapolitanum*.

Ducatus sunt *Mediolanensis* complectens majorem partem *Lombardiæ*, ubi *Mediolanum Pavia*, *Cremona*,

Ducatus *Mantuanus* ubi *Mantua*, *Casal*, & Ducatus *Montferrat*.

Magnus *Ducatus* Hetruriæ sive *Toscana*, ubi *Florentia*, *Pisa*, *Livorno*, *Sena*, *Viterbo*, *Arezzo*.

Principatus *Pedemontanus*, sive *Piemont*, spectant ad Ducem *Sabaudiæ*, ubi *Turino*, villa *Franca*, *Asti*, *Vercelli*, & *Marchionatus Saluzzo*.

Duca-

Ducatus *Parmæ & Placentiæ.*

Ducatus *Urbino.*

Ducatus *Medena.*

Respublicæ, Respubl. tres sunt.

Veneta, quæ complectitur Marcam *Trevisanam*, Longobardiæ partem, Forum *Julii* sive *Friul*, & *Istriam*.

Urbes sunt Venetia, Padua, Verona, Brixia, Aquileja, Pola, & Palma.

Genuensis, Complectens Liguriam, ubi Genua, & Savano, Lucensis ubi Lucca.

Dominium *Ecclesiæ*. Sive Pontificis Romani, complectens Latium, sive Patrimonium Petri, ubi Roma. Ducatum Spoletanum, ubi Spoleto.

Marcam Anconitanam, ubi Ancona & Loretta.

Romandiolam, ubi Ariminum, Ravenna & Imola.

Ducatum Ferrariensem, ubi Ferrara.

Regnum Neapolitanum divisum in VII. provincias, quarum prima.

Terra di Lavora, ubi Neapolis, sive Napoli, Capua, Caseta, Nola.

Principado, ubi Amalfi, Salerno, Noceræ.

Basilicata, ubi Potenza; Calabria, ubi Cozenza.

Otranto, ubi Otranto, sive Tarentum.

Apulia, nunc Puglia Piana, ubi Manfredonia, Ascoli. Abruzzo, ubi Beneventum, & Aquilia.

Insulæ ad Italiam. Insularum ad Italiam aliæ sunt Majores, aliæ Minores.

Majores sunt tres, Corsica, Sardinia, Sicilia.

nici equo ad fugam instructi, parricidium, vel in medio templo, & ad Aras facere sustinent; tuto plerumq; scelere, cum divisa in tot Principatus Regione, intra brevissimum tempus ex una in aliam ditionem, ubi inviolabiles sunt, pervenire possunt, sed non ea ubique Italiæ barbaries est.

Nam, modestius Veneti vivunt, ubi major virtuti, atque integritati honos habetur. Omnium pessimi *Longobardi* ac *Neapolitani* sunt, quos ipsa servitus, quam sub Hispanico sceptro agunt, asperat. Gens prudentiæ nomine celebris, & ad Imperium gerendum aptissimi inter Gallorum levitatem, & Hispanorum fastum, medio temperamento, qui minimum casui & fortunæ, plurimum consilio tribuunt, nec aliter inter tot infensos Principes, ac mutuis distractos factionibus Italiæ pax conservari possit.

Divisio. Italia complectitur *Ducatus, Respublicas, Statum Ecclesiæ,* Regnum *Neapolitanum.*

Ducatus sunt *Mediolanensis* complectens majorem partem *Lombardiæ*, ubi *Mediolanum Pavia, Cremona,*

Ducatus *Mantuanus* ubi *Mantua, Casal,* & Ducatus *Montferrat.*

Magnus *Ducatus* Hetruriæ sive *Toscana,* ubi *Florentia, Pisa, Livorno, Sena, Viterbo, Arezzo.*

Principatus *Pedemontanus,* sive *Piemont,* spectant ad Ducem *Sabaudiæ,* ubi *Turino,* villa *Franca, Asti, Vercelli,* & *Marchionatus Saluzzo.*

Duca-

Ducatus *Parmæ* & *Placentiæ*.

Ducatus *Urbino*.

Ducatus *Medena*.

Respublicæ, Respubl. tres sunt.

Veneta, quæ complectitur Marcam *Trevisanam*, Longobardiæ partem, Forum *Julii* sive *Friul*, & *Istriam*.

Urbes sunt Venetia, Padua, Verona, Brixia, Aquileja, Pola, & Palma.

Genuensis, Complectens Liguriam, ubi Genua, & Savano, Lucensis ubi Lucca.

Dominium *Ecclesiæ*. Sive Pontificis Romani, complectens Latium, sive Patrimonium Petri, ubi Roma. Ducatum Spoletanum, ubi Spoleto.

Marcam Anconitanam, ubi Ancona & Loretta.

Romandiolam, ubi Ariminum, Ravenna & Imola.

Ducatum Ferrariensem, ubi Ferrara.

Regnum Neapolitanum divisum in VII. provincias, quarum prima.

Terra di Lavora, ubi Neapolis, sive Napoli, Capua, Caseta, Nola.

Principado, ubi Amalfi, Salerno, Noceræ.

Basilicata, ubi Potenza; Calabria, ubi Cozenza.

Otranto, ubi Otranto, sive Tarentum.

Apulia, nunc Puglia Piana, ubi Manfredonia, Ascoli. Abruzzo, ubi Beneventum, & Aquilia.

Insulæ ad Italiam. Insularum ad Italiam aliæ sunt *Majores*, aliæ Minores.

Majores sunt tres, Corsica, Sardinia, Sicilia.

Corsica sub Genuensium ditione minima ex majoribus tribus, Sylvestris, & magnam partem inculta, vino tamen bona est.

Incolæ. Corsi antiquam ferè retinent barbariem. Natura crudelissimi, ultionis avidissimi adeo ut Itali proverbio dicant, Corso neque vivo neque mortuo fidendum esse.

Divisio *Corsicæ* hodie in *quatuor* partes dividitur, in Latus *exterius*, sive Occidentale, in Latus *interius*, sive orientale, in *Cismontanam*, & *Transmontanam*, quarum illa *Italiam*, hæc *Sardiniam* respicit. Civitas *Ajazzo.*

Sardinia. *Sardinia* dimidiâ sui parte montosa est & aspera versus *Septentrionem*: plana & campestris versus *Africam* sive Meridiem. Hinc *aër* fere *pestilens*, & quanquam fertilissima sit, peregrinos tamen pestilentiæ illi non assuetos interficit. *Plantam* producit, quæ comesta nervos adeo contrahit, ut specie ridentium homines enecentur, unde Risus sardonius.

Æstate rarò pluit, hinc hibernæ pluviæ per totum annum asservantur, cæterum *argenti* atque *auri* dives est.

Incolæ. *Sardi* robusto corpore sunt, *colore* ex vicina Africa *fusco*, laboribus dediti, & venationibus, & quod rarum in tanta barbarie maximè *hospitales*.

Divisio. *Dividitur* Insula in duas partes, in caput *Calaris*, sive Capo di Cagliari, & in caput Lugodori.

Metropolis est *Calaris.*

Sicilia. *Sicilia* Insula Maris Mediterranei maxima, & celeberrima; trianguralem formam

mam refert, & tribus *Promontoriis* insignis est. Solum crebris ac æternis ignibus scatet, totaque Insula cavernosa, sulphur ac bitumen affatim producens.

Æthna mons ab omni antiquitate horribilem in modum arsit, & vicinas sæpe Regiones incomparabili damno afficit. Cæterum non alia toto orbe *fertilior* Regio: adeo quidem, ut *horreum* populi Romani & totius Italiæ penû fuerit, unde *Cicero* eam *urbis* Romæ *animam* appellavit; Abundat etiam optimo vino, *Saccari* quoque & *Serici* copia.]

Incolæ. *Siculi* ingenio subtili & *amœno* sunt, singulari *facundiâ*, & ferè in *Loquacitatem* degenerante. Animo *suspicioso* atque *invido*, unde illud *Invidiâ Siculi*. Multum Neapolitanis, quibus proximi, similes.

Divisio *Siciliæ* hodie dividitur in *tres* valles, in vallem *Demonæ*, quæ *Pelorum* Promontorium, vallem *Nezri*, quæ *Pachynum*, & *Mazaræ*, quæ *Lilybæum* spectant.

Metropolis *Panormum*, vel *Panormus*, nunc *Palermo*, sedes Proregis: *Messana*, *Syracusæ*, nunc *Saragosa*; *Catana*, & memorabilis cæde Gallorum sive Vesperis Siculis *Sperlinga*. In universum urbes ac oppida *centum & septuaginta* complectitur. Minores sunt *Elba* sub Ducatu Florentino, ubi *Cosmopolis*. Mons *Christi* rupes potius, quam Insula *Ischia* è regione Neapolis, *capreæ* livi capriè infamis successu Tiberii, *Lipara* perpetuis ignibus scatēs.

Dalmatia. E regione Italiæ, secus mare Hadriaticum, *Illyricum* jacet, regio vasta, & in totum barbara.

Incolæ.

Incolæ. Incolæ sunt ex diversis gentibus, sed in universum *Sclavoni.*

Divisio. Dividitur in IV. Provincias, *Sclavoniam, Croatiam, Bosniam & Dalmatiam.*

Sclavonia, sive Windischlant, inter Dravum ac Savum amnes sita, ubi Gadiska, Copranitz, Zagrabria seu Sagrabiz. Croatia, ubi Sisac, & Wihitsch, Bosnia, ubi Jaitra, Vaybosenia & Arhy, Dalmatiæ ubi Comitatus Jadera, ubi Zara, Sebenico, Spalato, & Reipublicæ nomine Insignis Ragusa. Deinde Castellum Novum firmissimum Turcarum propugnaculum.

Hungaria. Hungaria ad utramque Danubii ripam amænissimè jacet, cœlo soloque beata, & fertilissimis in Europa Regionibus præferenda. Immensa *boum* agmina in vicinas Regiones quotannis emittit.

Aëris tamen temperies, exteris præsertim adversa, quod noctu nimio frigore inhorrescat, media vero luce omnia comburat. Vix ulla regio magis metallorum ferax, & pisces ipsa copia similes facit: sunt etiam præstantissimæ Thermæ, & multa Naturæ miracula in ea reperiuntur.

Incolæ. Perpetua cum *Barbaris* bella Hungarorum nativam indolem multum ab origine sua mutarunt. Vulgus prædæ avidum: Hinc intuta itinera, & nullo discrimine amicos atque hostes habent.

Equorum studiosissimi, vestes quoque atque arma ad pompam exigunt. Vestitus illis Scytharum atque orientalium more: Togis & Tunicis delectantur, acinace ad latus appenso.

so. Nobiles excelso animo, & pro tuenda majorum prærogativa accerrimi, sed Germanos supra alias gentes odere, sive bellum, quod vel inter se vel contra Turcas gessere, æmulationem accendit, sive ipsa Naturâ, quod & alibi fecit, Hungarorum & Germanorum naturam discrevit.

Divisio. Dividitur Hungaria in duas partes. *Superiorem & inferiorem.* Comitatus in universum quinquaginta complectitur.

Superior, ubi Posonium sive Presburgh, Villeck, Varadin, Agria & quæ uno nomine civitates montanæ appellantur, quales sunt Cassovia, Tyrna Tokay & aliæ.

Inferior, ubi Buda sive Ofen, totius Regni metropolis, Alba Regalis, sive Stulreissenburg coronatione & sepultura Regum olim insignis, Strigonium sive Graen, Alba Græca, sive Belgradum, hodie Griecks-Weissenburgh. Vesprin. Siget, Komorra, Javarin, sive Raab, Nieu Serin.

Transylvania. Transylvania, veteris Daciæ pars proxima Hungariæ, atque olim ejus Provincia: Regio perpetuis quasi Sylvis ac montibus instar Bohemiæ cincta, unde etiam Latinum nomen obtinuit. Germanis Siebenburgen à septem castris priscorum Hunnorum appellatur solum Hungarico simile.

Incolæ. *Incolæ* trium sunt generum, ex *Hungaris, Saxonibus, & Siculis.*

Hungari eosdem mores sequuntur cum reliquis regni Hungariæ incolis.

Saxones autem Germani, sive *Westphali* sunt, non à *Carolo* magno eò in Coloniam missi,

ſi, vel miraculo traducti, (ut vulgò fabulantur) ſed vel *Indigenæ*, vel antiquiſſimi ſaltem *Daciæ* habitatores. cum Ammianus Marcellinus jam ſuo tempore circa annum Chriſti 300. id eſt 500. ante Caroli Magni Imperium, annis habitaſſe in Dacia, inter alias Germanicę originis gentes, *Oſtphalos* meminerit, à quibus reſpectu ſitus *Weſtphali* diſtinguuntur.

Siculi, quanquam & ipſi Hungarorum pars, propius tamen ad antiquorum Hunnorum mores & inſtituta accedũt. Inter eos nulla diſtinctio, omnes æquè nobiles habentur, quamquam paulatim antiqua illa ſimplicitas, admixtione Hungarorum corrumpatur.

Diviſio. Urbes præcipuæ ſunt, quæ *Saxoniæ* appellantur, *Cibinium*, ſive Hermanſtadt, Caput Provinciæ, *Claudiopolis* ſive *Coloſvar* vel Clauſenburgh, *Corona* ſive Parſſovia, vel *Cronſtaet*, Alba-julia, ſive Waiſenburg, & ſeptem *Siculorum* Sedes, ex quibus *Kyldi*, Orbay, *Sepſi*, &c.

Polonia. Poſt Hungariam *Polonia* ſequitur. Regio ingens, ſed tota ferè *campeſtris & plana* unde etiam nomen obtenuit. Nam *Pole* planitiem *Scythæ* appellant. Acres ibi Hyemes, ſed *ſegetes* in immenſum profert, adeo frumenti ferax, ut totus ferè Septentrio inde ſibi alimenta quærat. Ampliſſimæ *ſylvæ & apum* in arboribus innumera agmina; Hinc *mellis* atque etiam *ceræ* copia. Domus pleræque ex *ligno*, vili ſtructura, ex lapide rara ædificia: per *campos* atque *ſylvas* plerunque diſperſi habitant.

Incolæ. *Incolæ* duorum generum ſunt. *Poloni*

loni & *Lituani* lingua moribusque diversi. *Polonis* sævius sub aspero cœlo ingenium, & nisi externis moribus excolantur, parum ad seculi nostri humanitatem vulgò accedunt. *Hospitia* vacua commeantibus præbentur, lectum & alimenta secum ferant necesse, nisi quis *famem* & *frigus* in nudis illis parietibus experiri velit: sed *Nobilitas* generosa atque magnifica, & libertatis suæ contra dominationem aliorum *tenax*. In se privatis plerunque dissidiis grassantur, nulla penes *Regem* coercendi tantam licentiam potestate.

Lituani Polonis *ferociores*, vastissimas habitant *sylvas* & *paludes*, à mari Baltico usque ad Pontum Euxinum protensi. Hinc *æstate* ferè inaccessi, donec hyems glacie constratam Regionẽ perviam faciat. Multa inter eos gentilium morum vestgia supersunt, maximè in rustica gente, quæ perpetua servitute à Nobilibus pressa, ferè instar brutorum agit. Qui aliquid capitale commisit, se ipsum suspendio afficere jubebatur. Cædes pauculis nummis expiata. Hæc superioribus annis: nunc paulatim in desuetudinem abeunt. Ex hac servili gente nascuntur famosi illi Turcarum, Russorum & Polonorum prædones, quos Cosackos appellant. Quippe ex Polonis, Lituanis, atque Russis qui vel capitale facinus admisere, vel nimia servitute à Dominis opressi sunt, in patentes, vastosque ad Borysthenem campos se recipiunt, tuti ab aliorum invasione, & omnium circumcirca gentium terror. Ducem illi ex suo ordine præstantissimum creant, qui pleno in eos Imperio utitur. Ita perpetui in ar-

mis, ex prędâ undique congesta vivunt. Venalis exercitus, qui raro Moscovitas vel Polonos patitur esse quietos. Interdum conjuncti Tartaris Præcopensibus, quod nuper factum, ingentem Regionibus vastitatem inferunt, barbarie plusquam ferina in quosvis utentes. Ingens eorum numerus, & ad centum millia equitum armis exercitatorum in aciem producunt. Turcæ non alios vehementius exhorrescunt. Quippe paucæ Cosackorum Scaphę audent pontum Euxinum deprædari, & ipsi urbi Constantinopolitanæ terrorem ex propinquo inferre.

Divisio. Polonia complectitur ipsam Poloniam, & Lituaniam. Polonia dividitur in *majorem & minorem.*

In *Majore* sunt *Posna*, Gnezna, *Calisia*, sive *Calo*, & *Warsovia*, ubi Comitia Regni celebrantur.

In *Minore*, *Cracovia*, & *Lublin*.

Lituania. Magnus *Ducatus* complectitur sub se *Russiam* nigram sive *minorem*, in qua urbes *Vilna* sive die *Wilde*: *Novogard* & *Kiovia* ad Borysthenem. Huc pertinet *Podolia*, ubi *Camieniez*, Podolsky. *Volhinia* ubi *Luizko*: *Polockzkia* ubi *Bielzlo*. *Samogitia* nullo oppido aut castello insignis. Referuntur etiam ad Poloniæ Regnum *Livonia*: sed eam *Sueci tenent.* Et *Prussia*, quæ in *Ducalem*, & *Regalem* dividitur. *Ducalis* ad Marchionem *Brandeburgicum* spectat, ubi *Konigisbergen*. Regia vero *Polonorum* est, in qua *Dantiscum*, sive *Dantzich*, *Elbinga*, & *Thorunium*, sive *Thoren*.

Tria *Regna* Septentrionalia, *Dania*, *Norvegia*, *Suecia*. Hæ Regiones olim *vagina* gentium appellatæ, *tribus* hodie distinguitur Regnis, *Daniæ*, *Norvegiæ*, *Sueciæ*.

Dania. Regnum Daniæ magnam partem maritimas *Regiones*, & *Insulas* complectitur. Regio maxime *pascua est*, & *fertilis*, unde magnam armentorum copiam maxime in viciniam Germaniam emittit.

Incolæ. *Incolæ* parum à *Suedis* & *Norvegis* lingua differunt, moribus propius ob viciniam ad *Germanos* accedunt. Perpetuas cum *Suedis* simultates exercent, sive ob frequentia superioribus annis bella, sive peculiari naturæ ingenio.

Divisio. Dividitur in *Juthlandiam*, *Fioniam*, *Sialandiam* & *Scandiam*.

Jutlandia est vel *septentrionalis* ubi Ripa, sive *Ripen*, *Arhusen*, *Alborg*, & *Wyborg*; *Australis*, sive Suder-Jutlandt. Olim *Nord-Albingia*: in qua Ducatus *Slefwyck*, & *Holstein*, Urbes, *Slefwyck*, *Kyel*, *Rensborg*, *Segeberg*, *Krempe*, *Gluckstadt*.

Huc pertinent *Ditmarsia*, ubi *Meldorf*, & *Londen*, & *Stormaria*, ubi *Hamborgh*.

Fionia, sive *Funen*, ubi *Ottonia*, sive *Odemsee*, *Nyborgh*, & *Middelfar*. Ad *Fioniam* pertinent *nonaginta* parvæ Insulæ, quarum præcipuæ *Lalandt* sive *Langelandt*, *Falstria*, sive *Falster*, & *Femeren*.

Sialandia, sive Selandia, ubi Metropolis Regni *Coppenhagen*, cui adjacet insula *Amacher* Batavorum colonia, dein *Elsenoer* cum Castello *Cronenborgh*, *Roskildia* Regum Priscorum

scorum sepultura insignis. *Scandiæ* sive *Schonen*, sub qua *Hallandia*, & *Bleking*: Urbes, *Lundon*, & *Malmuyen* aliis *Elbogen*. Huc pertinebant Insulæ *Bornholm*, & *Gotlandt* quas Sueci Danis eripuerunt.

Norvegia. Vastum *Norvegiæ* Regnum est, sed *Saxosum*, *Sylvestre*, *sterile*, ac rarò habitatum.

Nullibi commodiora navibus struendis *ligna* reperiuntur. *Piscatura* quoque uberrima, atque hæ Norvegorum opes. Atroces *hyemes* apud illos, & plerunque incautis infestæ. Torpens *aër* nullo penè *sensu* vitalia occupat, & emorientibus membris decidunt contactæ frigore partes, antequam sentias: sed incolis promptum contra eam perniciem remedium: *Nivibus* & acerrimo *frigore* morientem *carnem* perfricant, donec *doloris* sensus revertatur.

Incolæ. Rari per *Norvegiam* incolæ. *Venationibus* & *piscatura* vitant tolerant.

Gens inops & *veneficiis* infamis. Venales habere *ventos* fama est, sed id pro fabuloso habetur: cætera *probi*, sine *fuco*, exterorum amantes *inediæ* & *laboris* patientissimi.

Divisio. Dividitur in *quinque* provincias, singulis *Castellis* insignes.

Bahusen, ubi *Christiani* sive Christianopolis, Christian-stadt. *Aggerhusen* ubi *Ansloe*, *Friederick-Stadt*, Saltzburgh, *Hammaria* Magna & parva.

Bergerhusen, ubi urbs *Bergen*, totius Norvegiæ Metropolis, & Emporium celeberrimum, & *Stafanger*.

Nidro-

Nidrosia, sive *Dronthim*, cum urbe cognomine, quæ priscorum Norvegiæ Regum sedes fuit, & splendidissimo per universum Septentrionem templo olim insignis.

Wardhusen, ultimum totius Europæ oppidum in extremâ *Lappiâ* situm, cujus Præfectus totam *Finmarchiam*, & Septentrionalem *Oceanum* gubernat.

Suedia. Omnium Septentrionalium Regnorum amplissimum, & fertilissimum *Suedia est*. Ingentes in eâ lacus, crebra flumina, montes, *Sylvæ*. Sed Australior pars bonitate soli cæteras longè superat; Septentrionalia frumento carent. Sed pabulo, feris præstantissimarum pellium & piscibus abundat. *Metallorum* feracissima, & *ferri* ac inprimis *cupri* inexhaustæ venæ, sed pro magnitudine Regionis rarius habitatur.

Incolæ. Suedi bello aptissimi, & vix alia Regio meliorem militem producit, quod expeditiones ipsorum hodiernæ satis comprobant Miles & Equitatu, & Peditatu, & navali quoque certamine præstans.

Divisio. Dividitur regnum Sueciæ in Gothiam, Sueciam ipsam, & Finlandiam. Gothia est vel Occidentalis, ubi Scara, & Gothenborg, vel Orientalis ubi Lincopen: vel Australis, quę & Smalãt dicitur, ubi Kalmar & Wexo.

Suecia, ubi Provinciæ; Uplandia, in qua Upsal. Helsingia; Dalecarlia: Vermelandia Gestricia: Middelpadia-Jemplia, Angermannia. Metropolis & Regia sedes Stocholm. Boddia, nullâ urbe vel oppido insigis. *Lapponia*, regio vasta, inculta, barbara, cujus Incolæ per

sylvas

sylvas & speluncas in tuguriis habitant, de quibus alias mira & plura.

Finlandia, ubi *Abo* & *Wyborgh*.

Russia, sive Moscovia. Russia ad Caspium usque mare extensa, immani terrarum tractu inter *Polonos* & *Tartaros* jacet. Regio frigida, & longa hieme damnata, sed æstates calidissimæ sunt. Perpetuæ *sylvæ* ac frequentes *paludes* Vastissimam Regionem undique obsident. Ceræ, mellis, & pretiosarum pellium ingens proventus. Ædificia omnia ex ligno. Urbes, quamquam magnæ, incultæ tamen & Barbaræ.

Incolæ. Russi ad omnem servitutem nati, libertatem nullo modo ferre possunt. *Oculos*, habent *cæsios*, prolixam *barbam*, brevia *crura*, ventrem *protensum*, ocreis utuntur rubeis, *tunicâ*. oblongâ *cærulei* coloris, vel *albâ* sine *plicis* Gens omnium literarum rudis, adeo ut pauci vulgares preces, *Pater noster*, memoria teneant, sed astutissimi, & ad fallendos incautos exercitatissimi. Ferũt uxores amorem maritorum ex verberis stulta opinione æstimare, & lepida eam in rem fabula refertur. Sed hoc ita se non habere, qui gentem perlustrarunt, prodidere. Nemini licet Regno excedere absque permissu Principis, quem Russi non secus ad DEUM aliquem terrestrem colunt. Nec majorem illo in Orbe Dominum esse arbitrantur. Perpetuis contra *Tartaros* bellis exercentur, *equitatu* valent, *peditatus* ipsis vel nullus vel exigui roboris, sed magno impetu hostem adoriuntur, & ubi semel pavere inceperunt, fuga ipsorum sisti non potest, adeo ut in-

insequentibus hostibus, ne resistere amplius ausint, & ita se victoribus dedant, ut nec mortem deprecentur Religio *Christiana* ipsis quidem, sed secundum *Græcorum* opiniones innumeris & barbaris superstitionibus fæda, *Pontificem* Romanum imprimis execrantur.

Divisio. *Provinciæ* à singulis denominatæ urbibus sunt; *Moscovia*, Imperii caput & Magni Ducis sedes: Wolodimeria, sive Wolodimir: *Novogardia*, sive Novoghrod: *Smolensko* : *Pleskovia* : *Tweria* : *Reran*: *Susdalia* : Tum provinciæ Septentrionales; *Permia*: *Petzora* : *Opdora* : *Condora*; & *Dwina*. Duo item Tartarorum Regna *Casan* & *Astracan*: Emporia celeberrima sunt; *S Nicolai*, & *Michaelis* Archangeli.

Flumina sunt *Wolga*, sive *Rha*, Tartaris *Edel*, quod flumen immani ostio in Mare *Caspium* sese evolvit: *Borysthenes* sive *Dniper*.

Tartaria Præcopensis, inter *Tanaim* & *Borysthenem*. Tartaria *Præcopensis* sive *Crimensis* jacet in Pontum Euxinum extensa, Regio *campestris*, & *pascua*; sed nullis vel paucis oppidis exculta.

Incolæ. Incolæ *Tartari* sunt qui ex Schytiâ Asiaticâ in hanc Europæ partem ante tria circiter secula venere. Hi *Scytarum* mores in totum retinent; pro domibus *plustra* habent; perpetuo vagi. Penè omnes *mediocris* sunt staturæ, barba rasa, in *vertice capitiis* more Clericorum rasi, Victus ex pecore, sed imprimis *lacte* acido & *equinâ* carne delectantur. In bello admirabili celeritate utuntur, vix ullus militum est quin *tres quatuorve* equos secum ducat,

cat, ut nocte dieque summa celeritate incitent & incedentes fessos cum intactis permutent; Hostem sagittarum incredibili multitudine obruunt, & non minus in fugâ metuendi sunt, quam ex adverso pugnantes. *Poloniam* imprimis & *Moscoviam* creberrimè infestant, illarumque gentium *pavor*, atque *flagellum* sunt.

Turcia. Tellus omnium optima, & olim totius orbis celeberrima, sed jam propter *Turcicam* barbariem minus exculta. Rari Agricolæ, raræ segetes, pascua tamen & armenta, magnarum urbium cadavera, confractæ in montibus arces, horrendæ solitudines, ostendunt, & quam culta olim fuerit & quantam cladem Scythica illa tempestas attulerit.

Incolæ. Hanc Regionem duplex imprimis gens hodie tenet, *Græci* Indigenæ, atque advenæ *Turcæ*. Hinc illa morum diversitas, nihil *Græcis* adjectius, nihil insolentius *Turcis*. Illi servire, hi dominari & insultare nati. Adeo degenerant ab antiqua illa Generositate *Græci* ut nihil illis magis barbarũ, rude, levi, omnibus denique vitiis corruptum reperiri queat. Sed Turcarum potissima habenda ratio, quæ gens ex intima progressa Scythia, primo universan Asiam, mox magnam etiam Europæ partem, horribili victoriarum cursũ, pervasit. *Pastores* olim erant inopes, contempti, alieno dominio subjecti, armenta in patentibus sequebantur campis, & in plaustris ab uno in alium locum perpetuo migrabant. Postea à *Muchammede* Persarum Rege in Persiam evocati, ab eo tempore arma nunquam depo-

deposuerunt sed evocatis suorum pluribus, primo Persiam, mox Asiam universam Imperio suo subjecerunt, & quanquam aliquoties à Tartaris fracti, iterum violentius emersere, donec ante duo secula vastum illud Imperium in *Asia, Europa & Africa* constituerent. Turcæ igitur ferum hominum genus, ad urbium & scientiarum perniciem nati; Rustica illis ac demissa indoles. Vilia ædificia, & nihil minus quam splendorem in ædibus curant. Scythicam suam barbariem, ne incultissimis quidem Regionibus deponunt. Itaq; nullum apud eos vitium exulat, projecti in omnem libidinem, sola erga pauperes benignitas ipsorum commendatur, à qua ne *Christianos* quidem, quos tamen canes appellant, excludunt. Sed pauci vera origine Turcæ pleriq; ex diversissimis gentibus in unam Religionem & Principis Imperium coaluerunt. Breves ipsis arcus, inflectique difficiles, cæterum majore impetu tela expellunt, quam, quo machinæ nostræ plumbeas glandes ejiciunt. *Chalybem* tres digitos altum à Turcicâ sagitta pertransiri certum est. Sed hæc ars, quoniam non nisi multo labore comparatur, in totum penè apud *Turcas*, magno nostro beneficio exstincta est, ut in tam vasto imperio vix duo tresve supersint: cæteris laxi arcus, & arcus, & armatis contemptibiles, omnis ipsorum militia in Prætorianis, quos *Ianizeros* vocant, consistit, & hi frequentibus assueti seditionibus audent etiam violentas Imperatori suo manus inferre, ac intra hos triginta annos, duo ab ipsis, *Osman*, & nuper *Ibrahim* strangulati,

gulati. Provinciæ plerunque à *servis* administrantur. Pueri ex *Illyrico*, *Circassiâ* vel *Dalmatiâ* capti per Turcarum Gymnasia, in armis & Religione exercentur: qui adultiores facti maximis admoventur Regni ministeriis adeo ut ipsorum affinitatem ne ipse quidem Imperator refugiat, hi generi Imperatoris, hi summi *consiliarii*, hi *Bassæ*, & maximorum Regnorum Præsides.

Divisio. Complectitur *Romaniam* sive *Romuliam*, quæ vetus *Trhacia*, ubi Metropolis & sedes totius Imperii, *Istambol* sive *Constantinopolis* Hæc urbs à Pausania Spartanorum Rege condita, à *Constantino* postmodum gloria opibusque aucta atque renovata, & à nomine suo *Constantinopolis* dicta, circiter 1150. annos Sacratissimi Imperii sedes totiusq; Orientis caput fuit. Nunc tamen fædissimæ atque impurissimæ Turcarum gentis Imperio subjacet. Inde *Adrina* sive *Adrianopolis*, *Nicopopolis* sive *Varna*, & *Philippopolis*.

Græcia, cujus partes, *Macedonia*; *Albania*, *Livadia*, *Morea*, *Macedonia*, ubi *Salonichi* olim Thessalonica, *Durazo* olim Dyrrachium.

Albania, ubi *Croja* & *Scodra*. Livadia, olim *Achaja*, ubi *Setines*, olim *Athenæ*, *Stibes*, olim *Thebæ*.

Morea, olim *Poloponnesus*, ubi *Misitra*, olim Sparta, *Malvasia*, *Neapoli*, *Modon*. Sinus *Golfo* di *Lepanto*, olim Sinus *Corinthiacus*

Insulæ. Insulæ circa Græciam quam plurimæ sunt; præcipuæ, *Mitylene* sive *Metellino*, olim *Lesbos*, *Stalimene* olim Lemnos, *Samo*,

Scio,

Scio, olim *Eubœa*; & omnium maxima *Candia*, olim Creta; cujus urbes *Candia*, *Retimo*, *Sittia* & *Canea*; Zanthe, ſive Zazinthus, *Cefalonia*; *Corfu* olim Corcyra; *Maltha* olim Melita, & ad Myricum in Mari Adriatico complures, ex quibus præcipuæ *Laguſta*, *Curſola*, *Leſſina*, *Arbæ*, Phegia, Chenſo, & innumeræ aliæ pleræque ſteriles, aſperæ, & ſaxoſæ.

Finis Europæ.

ASIA.

SUmma *Aſiæ* longitudo inter *Helleſpontum* & *Maleceam* eſt milliarium Germanicorum 1200. Latitudo ab *Aden* ad Promontorium *Tabyn* milliarium 1220. Regio inter cultiores totius orbis, melior Africa, ſed cum Europa haudquaquam comparanda. Univerſa dividitur in quinque magna Imperia *Turciam*, *Perſiam*, *Indiam*, *Sinam* & *Tartariam*.

Turcia Aſiatica. Turcia Aſiatica complectitur *Aſiam* minorem, quæ hodie appellatur *Natolia*, *Armeniam*, *Meſopotamiam*, hodie *Chezira*, id eſt Inſula, *Syriam* hodie *Schan*: *Arabiam* & *Palæſtinam*: Regiones illæ olim inter cultiores Aſiæ fuerunt, hodie parem cum reliqua Turcia barbariem patiuntur & vaſtitatem.

Innumeræ olim urbes, hodie non niſi rudera, ac ruinæ conſpiciuntur: ſuperſunt tamen velut ex magno naufragio, *Purſia*, hodie *Pru-*

sa, olim prima Imperatorum Turcicorum Regia sedes; *Ephesus*, *Smyrna*, *Amasia*, *Iconium* hodie *Goma*, Sultanorum *Aladimorum* sedes; Sebastia, hodie Sivas: Hæma olim Tarsus in Cilicia, quæ hodie Caramannia appellatur. In universa autem Turcia Asiatica sex eminent urbes, toto Orbe propter Mercaturam celeberrimæ.

Prima omnium *Haleb* sive Aleppo.

Altera *Damascus*.

Tertia *Antiochia*, nunc ruinis fœda.

Musul, quæ prisca Ninive ad fluvium Tigrim, & totius Asiæ ac Saracenorum omnium *Metropolis* atque caput *Bagdad*, ad Fluvium *Tigrim* in ripa Persica, haud procul à ruinis priscæ *Babylonis*, exstructa à Calipha Sarracenorum Abujaphar eo ferè in loco, ubi olim *Seleucia* sita fuit. Hæc urbs perpetuum belli inter Turcas & Persas præmium fuit, & de ea occupanda tanto studio utraque gens certat, quasi Imperium Asiæ penes eum esset, qui illâ potitur. Fuit enim sedes Caliphæ sive summi Pontificis Mahumedanorum, qui solus jus ac potestatem habet *coronandi* ac *declarandi Imperatorem* fidelium, quem ipsi vocant *Emirelmu*, *Menina*, ex quo vocabulo natum est monstrosum illud Admiralii Murmelii, quod occurrit frequenter in historiis Christianorum. Hæc urbs *Bagdad* corruptè ab Europæis vocatur *Beldach* vel etiam *Babylon*, obsessa fuit à Turcis & etiam expugnata A. 1629. quæ obsidio tres continuos duravit annos, & totius Asiæ viribus vel oppugnata fuit vel defensa. Imperator Turcarum 1300. hominum millia in castris

castris suis habuit. 300. millia in oppugnatione perierunt, tandem proditione illa potitus fuit, eaque quotidianis Persarum expeditionibus iterum reposcitur. Recuperavit *Sha Sesi* iterumque amisit.

In *Arabia* duæ imprimis urbes sunt magni nominis, nimirum *Mecca*, quę sedes prima est Religionis Mahumedanæ & ad quam ex universa Asia & Africa peregrinationes suscipiuntur ab illis, qui singularem quandam Sanctitatem affectant. Non quod ibi sepultus sit magnus *Pseudo*-propheta *Mahomed*, quem admodum Europæi Fabulantur, multo minus, quod corpus ejus vi magnetica in aëre & in cista ferra pendeat, sed quod ibi *templum* vetustissimum, & in eo lapis *niger*, quem *Caabam* vocant, & qui summa quadam religione ab illis colitur. Altera urbs est *Medinatalnabi*, id ist civitas Prophetæ, in qua *Mahomed* sepultus, ideo illa quoq; sanctitatis ergo frequentatur. Sed qui sepulchrum Pseudoprophetæ inspiciunt, illi se ipsos excæcant, existimantes nullam mortalem rem imposterum dignam esse ab ipsis conspici, postquam aspexerint sepulchrum Prophetæ sui.

In Palęstina eminet *Hierusalem* communis Christianorum in Oriente *Metropolis*, qui ab omni parte confluunt ad spectandum sepulchrum Christi. Hæc urbs à *Turcis* appellatur *Kodsch*, id est Sanctitas: Ab Arabibus, qui hodie inhabitant appellatur non Jerusalem, sed *Bäit-el-mukaddes*, id est *domus sanctificata*. Est hodieque magna urbs, sed *vilissimè* exstructa.

Fuerunt etiam in hac Asiæ parte urbes olim celebres duæ. *Cupha*, olim sedes Calipharum, urbs ingens in Arabiâ deserta, haud procul ab Euphràte flumine sita.

Et altera *Basora* sive *Basra* in ripa Persica, sed utraque hodie destructa est, inprimis tamen *Cupha*, cujus vix ruinæ aut vestigia supersunt. *Basora* hodie alio in loco instaurata est, & ab omnibus illis frequentatur, qui per Sinum *Persicum* in regnum *Ormus*, atque in *Indiam* Orientalem navigant.

Persia sive Imperium *Sophorum*. Tigris & Euphrates à Turcis Asiaticis in Occidente *Indus*, ab Oriente *Oxus* & mare Caspium, hodie mare *Colsum*, à Septentrione, à Meridie Sinus *Persicus*, Imperium *Sophorum* terminant. Idem olim limites antiqui Persarum Imperii fuerunt. Solum ad mare *Caspium*, & Sinum *Persicum* fertile, ac crebris fluminibus irriguum: interiora perpetuis *caloribus* adusta, sabulosa, sterilia ac deserta sunt. Non per universam Asiam majus desertum occurrit, quàm quod per mediam *Persiam* usque ad *Indos* extenditur. Commune illud vitium per interiorem regionem obtinet, ingens *aquarum* penuria, cætera omnia more Orientalium, *hospitia*, peregrinandi ratio.

Incolæ. *Persarum* hodie mores longè cæteris Orientalibus cultiores sunt. Nihil iis tota *Asiâ* humanius, & à *Turcicâ & Scythicâ* barbarie longè absunt. Apud eos demum virtuti & humanitati locus est, ut cultissimis gentibus vel præferri, vel saltem conferri queant. Imprimis *vestitu* magnifico delectantur sed in volupta-

voluptates nimium quantum profusi sunt. Ingens ac inexpiabile inter eos ac *Turcas* odium est, atque hinc æternum bellum. Diversa Sacra in causa sunt, & quanquam utrique Mahumedem colant, diversas tamen sectas sequuntur. Insigne ipsorum *Tiara* coloris rubri est, duodecim *tænis* ornata, unde à Turcis *rubræ* capita vocantur..

Divisio. Tota *Persia* in has majores partes dividitur, in *Crack, Aderbigham, Schirvam, Kilan, Corasan, Cusistan, Farsi, Kermon & Sigistan.*

Crack duplex est, *Arabica*, in qua sita est urbs *Bagdad*; & *Persica* sive *Aghemica*, ubi est Metropolis totius Imperii Isfahan. Hæc urbs in plano posita, montium aspectu 3. aut 4. leucarum spatio fruitur, ab uno enim latere, ad Noti & Africi flatum, monte *Demavent* versus Malanderan, Beilaci, & Periam circumdata quinque milliarium Germanicorum ambitu civitas integra cum suburbiis. Alluitur ad Africum & Notum amplo flumine *Senderad* ex collibus *Demavend* diversis manante rivulis. Hujus urbis mœnia sunt duntaxat terrea, infra sex cubirorum, supra in apice unius densitate, lunatis propugnaculis, lapidibus *sole* tostis decorata. Fossæ ruinam minantur, sic ut singulis anni temporibus siccis pedibus vadari possint. Bis à *Tamerlano*, tertio *Reschid*, à Chotra, quod civium & ædificiorum mirum in modum inopem illam reddidit. Verum sub Schach *Ismaele*, hujus nominis primi, & Schach *Abbasi* Imperio primum vigorem resumpsit, sedes magni Sophi sive Imperatoris

polis *Schiraz* urbs populentiſſima,& amæniſſima,ad fluvium *Bendimor* ſita, à qua haud longè abſunt ruinæ *Perſepolis* ab Alexandro Magno deſtructæ; deinde *Lay* urbs, quæ proprium olim Regem habuit, Mercatura celebris.

Kirman, vetus *Caramania* eſt, metropolis *Schirtzan.*

Segiſtan, inter maximas Orientalis Perſiæ Provincias, in qua metropolis *Segiſtan*, deinde *Boſcht* & *Tarang*, ſive *Sernich.* Ad Auſtrum hujus Provinciæ in Inſula *Gibun* ſita eſt urbs *Harmuz* caput Regni; *Armuz* mercatura imprimis margaritarum ditiſſima, quam ante aliquot annos Angli penitus deſtruxerunt. Sunt ad Orientem aliæ quædam Provinciæ, quæ aliquando ſub Imperio Regum Perſiæ fuerunt, interdum autem proprios Dominos habuerunt. Illæ communi nomine vocantur *Usbeck* & *Nawarenacher*, id eſt regiones trans fluvium *Oxum*, ad quas pertinent ingentes Regiones. Urbes præcipuæ ſunt *Balch* regia magni Imperatoris Usbeck, *Kandahar, Buccara* Avicennæ, Medici & Philoſophi clariſſimi Patria; *Samacand*, patria Tamerlanis, Tartarorum Imperatoris, & *Keshar*, unde præſtantiſſimum ad nos defertur Rhabarbarum.

Regiones inter mare Caſpium & Pontum Euxinum ſunt, *Meugrelia*, olim *Iberia*, ubi urbs Faſſo olim Phaſis; Kirkaſſia, ubi urbs *Terkus*. Dageſtan, ubi *Tarku*, Gurgeſtan olim *Georgia* ubi *Tiſlis*.

Montes Montes omnium tota Aſia altiſſimi nomine *Elburs*, & *Agri* olim Caucaſus, in

Sacrâ Scriptura *Ararat*, ubi Arca Noë substitit. Hæ Regiones inter Mare *Caspium* & Pontum *Euxinum*, à variis & parvis gentibus, sed bellicosis habitantur: quarum quædam Christiani sunt, *Armenii*, *Megrelii*, *Gurgestani*, *Kircassii*.

Gentiles alii, ut *Dagestani*.

Mahumedani nonnulli.

Regiones illæ in universum fœdæ atq; horrendæ aspectu, latrocinio infames & inexpugnabiles sunt.

India. Quicquid inter Sinam & Persiam Terrarum restat *India* apdellatur, divisa in complura regna. Solum plerumque fertile, Regio mercatura dives, atque hinc tantæ in universum orbem opes petuntur.

Incolæ. Incolæ magnam partem adhuc gentiles sunt, Dęmones colunt, & multis in locis Veterem Pythagoræorum superstitionem sequuntur: Animam de corpore in corpus transmigrarę credunt, atque hinc *bruta* animantia ipsis in honore, *carnibus* abstinent, ac conjugia boum vaccarumque ingenti magnificentia celebrant. *Brachmanes* ipsorum Sacerdotes ac Religiosi sunt. Defuncti uxor, nisi perpetuam infamiam contrahere malit, sese simul vivam comburit.

Divisio. Regna præcipua à singulis urbibus denominata sunt, *Siam*, *Pegu*, *Malacca*, *Bengala*, *Grixa*, *Norsinga*, *Calecut*, *Goa*, *Decan*, *Gusurratte* sive *Cambaja*.

Reliquę regiones, quæ immenso tractu inter *Gangen* fluvium, hodie *Pangab*, & fluvium *Indum* jacent, *Indostam* appellantur, sive Re-

gnum

gnum magni *Mogol*, qui ex potentissimis totius Asiæ regibus est: *Mogoles* origine Tartari sunt. Nam *Babur* ex posteris Tamerlanis Mawarnachera, sive Regionibus trans Oxum ab *Usbekiis* ejectus *Indiam* occupavit circa annum Christi 1525. cujus posteri adhuc appellantur Magni *Mogoles*. Urbes præcipuæ sunt *Lalor*, *Citor*, *Delli* & *Agro* Imperator. sedes.

Sina. A *Tartariâ* longo 500. milliarium muro Sina separatur, maximum in universa Asia Regnum, omni deliciarum genere plenum & adeo excultum, ut nihil toto orbe ei simile reperiatur. *Urbes* ingentes & admirabili artificio structæ, viæ magnificæ, montes, valles, campi, omnia exculta, ut in tanto terrarum tractu, vix sterilis, aut inculti soli vestigium restet.

Incolæ. Omnes *Shinenses* laboribus quisque suis exercentur, otium ibi plusquam Spartana severitate damnatum. Statura *Tartaros* superant, facie illis similes, *barbam* non alunt, sed aliquot tantum pilos; Ungues manus sinistræ prolixos alunt, dextræ decurtant. Vestes illis ex *Serico*, ingenio omnes Asiaticos superant. *Typographiam* & artem *tormentariam*, recens apud nos inventum, à multis retro Seculis habuere. *Religio* ipsis vel *nulla* vel *arbitraria*, atque hoc solum mirandum, quod gens cætera tam prudens ac erudita nihil de numinis cultu, vel animarum post hanc vitam statu, sive invenerit ipsa, sive tradita ab aliis acceperit. In scribendo non literis utuntur, sed *tortuosis* Characteribus, quibus non singula verba, sed *integras* Sententias exprimunt, at-

que hæc summa ipsorum eruditio, *characteres* illos nosse. Est enim immensi laboris, tot figurarum millia levi interdum ductu vel lineola discriminata mente concipere in eo studio ætatem pertinacissimè traducunt; Ac ubi in *Academiis* gradum doctrinæ consequuti sunt, *Mandarini* fiunt, id est Provinciarum & Urbium potentissimi præfecti, & à Plebe non secus ac *Dii* immortales coluntur. Itaque majus nihil in vita affectant, quam ut *Mandarini* fiant. In conviviis singuli separatim sedent, & cibos non digitis, sed duobus *lignis* stultè capiunt. Peregrinos neque admittunt in Regionem suam, neque admissos unquam dimittunt, & ipsis quoq; omnis peregrinatio extra regnum interdicta est; unde terram præterquam suam nullam noverunt, & eam universum orbem complecti arbitrantur. Illud inter prima Imperii conservandi fundamenta habent; *Non affectare aliena*: Neque *bellum* cum exteris gerere: sua tantum conservant ac tuentur.

Divisio. Dividitur China in Septentrionalem, quæ Paquin, & Meridionalem, quæ Nanquin appellatur.

In septentrionali, Metropolis est urbs Paquin, quæ & Cambala. Ea urbs incredibilis dicitur esse magnitudinis, adeo ut expeditus eques vix integræ diei spatio illam transire possit. In eâ Rex Chinensium habitat, propter periculum ac metum Tartarici belli, qui perpetuo ab ea parte superato muro invasionem moliuntur, quam etiã nostro tempore consecuti sunt, ita quidem, ut superatis prælio Si-

nensibus, urbe Paquin obsessa, & expugnata, ipsum Regem Chinensium strangularint, & nunc universa Sina potiantur, animo nunquam eam deserendi. Hinc publico Tartarorum Imperatoris mandato omnes Sinenses pristinos exuere mores jubentur, & more Tartarico capillos alere vestitumque gerere. In Meridionali *Sinâ* Metropolis est *Nanquin*, quæ illa videtur esse urbs, quam Marcus Paulus Venetus, & ex eo alii appellant *Quinzay*. Universa autem China XV. *Provincias* complectitur, in quibus Urbes magnæ ducentæ quadraginta, sed non nisi littora Chinæ tum comperta fuerant. Urbes quas Lusitani propter Mercaturam frequentant duæ sunt *Macao & Canton*.

Tartaria Magna. Quicquid supra mare *Caspium & Oxum* terrarum jacet, inter *Russiam & Chinam*, Tartaria *magna* vocatur. Hæc vetus illa *Scythia* est, barbara & inculta in universum Regio, nunquam ab externo debellata: ipsa totius Asiæ multoties *victrix*, regio ingentis magnitudinis *tertiam* universæ Asiæ partem complectitur.

Incolæ. Innumeræ *gentes* illam partem habitant, *linguâ*, moribusque diversis, sed in universum Scytharum, quos hodie Tartaros vocamus, naturam referunt. Rara illis barba, facies lata, oculi parvi, nasus simus, statura media. Nunquam vel raro pedibus incedunt, perpetuo *equis* vel bobus vecti, illorum domus *plaustra* sunt, quæ perpetuo secum circum vectant. Nullæ illis *urbes*, in patentibus campis inter *armenta* sua & *plaustra* quæ *filtro* sive

crassa

crassa lana sunt contecta, degunt. *Tribus* suas instar *Iudæorum & Arabum* habent, quæ simul vivunt, & matrimonia inter se contrahunt. Olim Dominum & Principem communem non agnoscebant, donec tandem *Zingiskhan* Princeps *Mogolum*, qui Tartarica tribus sunt, reliquas omnes familias sibi subjugaret, circa annum Chr. 1200. & *Imperium* amplissimum conderet, quod Europæi uno nomine *Tartaricum* magni *Chami* appellant. Gens perpetuis dedita *latrociniis*, nunquam ab armis quieta, & quoties ingruunt, tanta ipsorum *multitudo* est, ut *nullæ* vires *humanæ* vim ipsorum sustinere queant, omnia velut *tempestas* prosternunt sicque relicta post se *vastitate* cum prædâ domum revertuntur.

Divisio. Dividitur in *Tartariam Desertensem* sive *desertam*, quæ complectitur Regiones à *Volga usque* ad fluvium *Iaxarten*, nunc *Schikum*, qua parte plurimæ Tartarorum familiæ sive Hordæ degunt, quarum præcipua *Zavolhensis* olim omnium maxima, ex qua prodierunt Tartari *Astracan, Kazan, Nagaian* & *Kalmuki*, *Siberia* hujus partis præcipua jam Provincia censetur, ex qua ad nos advehuntur pretiosæ pelles, quas Zabellinas vocamus cum Siberinæ dicendæ fuissent. Hi *Desertenses* Tartari usque ad Novam *Zemblam*, & mare glaciale habitant, ex quibus etiam sunt *Lucomores*, *Samojedæ*, *Molgumzæi*, & innumeræ familiæ aliæ, nobis parum adhuc, nisi ex quorundam relatione notæ. Ad Orientem est *Karakithai*, quæ vulgò ab Europæis Cathaya appellatur, regio apud nos fama magis

& scri-

& scribentium mendaciis, quam veritate cognita.

Hæc est cultissima totius Tartariæ regio, & Sedes Magni *Tartarorum* Imperatoris. Metropolis ejus Cambalu, quæ eadem urbs est cum *Pequin*, Septentrionalis Chinæ Metropoli. Quod cum pauci observassent, mirum in modum ridicula de *Kathay* tradiderunt, quærentes eam, ubi nuspiam erat, cum evidentibus constet argumentis Cathayam non esse aliam regionem, quam Chinensis Regni Septentrionalem partem, & Cambalu non esse aliam urbem, quam *Pequin*. Supra *Cathay* versus Septentrionem, regio *Mogolum*, ex qua primum *Tartari* progressi sunt, sita est: Sed ea adeò, vel adhuc incognita nobis est, vel tam fabulosè descripta, ut satiùs si de illa tacere, quam non satis explorata referre. Ille enim Septentrionalis Asiæ angulus, nullis humanis *viribus* hactenus rectè explorari potuit: & incertum etiamnum est, ubinam Asia versus illam partem terminetur, & quæ terrarum supra Chinam facies sit.

Turckestan, potior Tartariæ jam regio est, sita trans fluvium Sihum, qui veterum Jaxartes. Hæc vetus Turcarum Patria. Ibi ante multa sècula Turcę vixerunt ac règnaruntantequam magna ipsorum pars primo in Persiam, inde in Asiam minorem, & tandem etiam in Europam sese effunderet. *Metropolis* est *Ocerra*.

Tartaria Schagatay. Intra Jaxartem & Oxum fluvios sita est Tartaria Schagatay, ita appellata à Schagateo filio Schingyis Khan, primi

mi Tartarorum Imperatoris, cui pater hanc Regionem teſtamento legaverat. Hujus Metrodoles ſunt, quas etiam in Mawaranacher retulimus, Samarchant, Buccara, Fargana Vicina Schagatay, Chowarazmia, Priſcorum Choraſmiorum Regio eſt; hi Choraſmii aliquoties ſedes ſuas mutarunt. Primo enim habitarunt in Mawaranacher, ſive regione Tranſoxiana. Hinc expulſi à Tartaris regiones occuparunt mari Caſpio vicinas, & metropolis ipſorum fuit Tchirzan. Tandem etiam hinc ejecti primo in Indiam, ex Indiâ in Perſiam, hinc Babyloniam, tandem in Syriam venerunt donec paulatim conſumpti, & in totum deleti ſunt. Ut hodie nulla ſuperſit memoria.

Inſulæ. Orientalem Aſiæ partem innumeræ cingunt Inſulæ, quas inter celebriores, Japan, complectens quinquaginta tria Regna quæ hodie uni ſubſunt Imperatori. Regia ſedes Jedo, hinc Bungo, Oſſakaia, & aliæ urbes nondum ſatis cognitæ ſunt. Nam incertum etiamnum eſt, Inſula ne ſit Japan, an terra continens; & reperta nuper à Belgis terra Eſo incognitæ magnitudinis, fidem facit, illam vel cum Tartaria vel cum America propius conjungi. Japanenſes à Sinenſibus originem trahunt, & ipſorum hoſtes perpetui ac infenſiſſimi ſunt, undè etiam contrarios planè mores ac diverſiſſima ſuſceperunt inſtituta.

Philippinæ. Luconia, ſive Luzon, ubi Metropolis *Manilla*, ſubſunt Imperio Hiſpanorum; Hinc *Mindanao*, *Borneo*, *Celebes*, *Gilolo*, *Ceyram*, & ex minimis celeberrimæ Moluccæ numero quinque, *Tidor Ternate*, *Machian*,

chian, *Bachyam*, *Motyr*, ex quibus immensa aromatum vis ad nos defertur.

Iava major ingenti Magnitudine Insula, urbes habet *Bantam*, *Jacatran*, & à Belgis conditam *Bataviam*, quæ omnium Belgicarum in Orientali India metropolis est. In Mediterraneis præterea *Matharan*, cujus Rex omnium per Insulam potentissimus censetur.

Sumatna, in qua urbes Achen, Pedir.

Cylon, Incolæ appellantur Cengales, Priscorum Taprobana, in qua urbes Candi, Chilao & Lusitanorum arx Columbo.

Maldivæ, Insulæ minimæ, & quam plurimæ, quarum numerus 11000. superare creditur.

Finis Asiæ : sequitur Africa.

AFRICA.

L*Ongitudo* Africæ inter fretum *Gaditanum* & promontorium Bonæ spei 1200. mill. Regio in universum, *calidissima*, arenosa *deserta*, & cæteris orbis partibus deterior, plena *Elephantum*, *Draconum* & *Serpentum*, ad *Littora* : qua fluminibus irrigatur, ad miraculum usque *frumenti* ferax, ut ex ea olim *Romani* toti Imperio suo *alimenta* subministrarint. Raras *pluvias* habet, earum loco *flumina* statis temporibus inundatione solum fœcundant : Populus *fusco* in universum colore, maxima

xima pars *nigerrimo*, sive ea solis vis sit extremam *cutem* adurentis, sive peculiaris quędam & nobis *incognita* ratio: Solitudines in ea immensæ & tanta *sabuli* copia, ut *marium* instar *ventis agitetur* & *tempestatibus*, integrasque sæpe *acies*, & commeantium magna agmina *obruat*, unde mare Sabulosum, sive arenosum ibi collocatur.

Divisio. Dividitur in *Misr* sive *Ægyptum*, Barbariam, *Fezz*, & *Marocco*, *Biledulgerit* sive *Numidiam*, *Nigritarum* Regionem, Congo, Angola, Monomotapę, & *Habassiam* sive Abyssinam.

Misr, sive Ægyptus; A mari rubro Regnum Misr, olim Ægyptus, ad utramque Nili ripam jacet, totius Africæ cultissima & ditissima Regio. Præcipuum in ea miraculum Nilus exhibet, qui ex intima ortus Africa quotannis circa *medium Augusti* universam Regionem inundat, & si ad cubitos 20. vel ad summum 22. excrescat, certissimum *fertilitatis* argumentum præbet. Itaque in Ægypto *agricultura* omni labore caret, & solius cœli beneficium est.

Incolæ. Tam spontanea felicitas populi animum ad *segnitiem* & *otium* corrumpit, ut propterea *imbelles*, & *garruli*, *serviles*, Ægyptii censeantur, externumque jugum facile suscipiant.

Sed mores populi inter tot mutationes, cum modò *Kircassis* subessent, modò *Turcis*, & *Arabibus*, vix certò designari possunt. Hodie triplex omnino gens inter se permixta eam colit, Prisci *Ægyptii*, quos *Elcopos* vocant,

cant, deinde Arabes, & denique Turcæ.

Divisio. Dividitur Ægyptus in quinque Provincias: In Sahid, Tennes, Resid, Alexandriam & Damiatam. Metropolis est Alcahira, maxima totius fere Orbis urbs, triplo major Lutetia Parisiorum. Longitudo ejus ad tria milliaria Germanica extenditur, ædium *ducenta millia* sunt, platearum *millia* sedecim. Templa majora septem mille, Incolarum ad *septem* milliones, adeo ut frequentior *Pestis* uno die *viginti* hominum millia absumat, & non *urbs* sed *Orbis* videatur.

Proxima post eam *Alexandria* est, olim totius Orbis post *Romam* maxima, hodie ferè *deserta.* Sequitur *Damiata*, quam Priscorum *Pelusium* esse credunt. Totius Ægypti *claustrum* munitissimum, adeo ut Ægyptus non nisi capta *Damiatâ* expugnari queat.

Hęc est ea urbs in cujus expugnatione ante quatuor circiter secula *Harlemenses* Batavi magnam gloriam reportarunt.

Pagorum hodie infinitus numerus, solum *Delta* id est *Regio* inter *Nilum* viginti mille pagos complectitur, & in tractu Alcahiræ ad quadraginta millia sunt.

Barbaria. Ab Ægypto ad usque Regnum *Fezz* & Marocco *Barbaria* jacet: in regna majora quatuor dividitur, *Barka*, ubi Zereni, *Kairowan*, olim Caliphæ, sive Pontificis Africani sedes, sub qua urbs *Mahdia.*

Regnum *Tunetanum*, in quo metropolis, *Tunis* Regum sedes, & *Tripolis.*

Tremizen, sive *Telmesinum*, ubi *Tremizen* *& Al-*

& *Alger* hodie ob pyraticam famosissima.

Regnum Fezz & Marocco; hoc Regnum complectitur Mauritaniam veterem; Metropoles duæ, Fezz & Marocco. Aliæ urbes Tanger, Seuta, olim Septa & Taradante.

Vicinum est Datense Regnum à Metropoli Dara sic dictum.

Biledulgerid sive *Numidia*. *Biledulgerid* id est Regio *Dactylifera*, à copioso *dactylorum* proventu, magnam partem deserta est.

Nigritarum Regio. *Nigritarum* Regna XV. recensentur, ex quibus præcipua *Gualata*, *Tombuto*, *Senega*, *Melli* & omnium hodie notissimum *Guinea*; Fluvius Senega, Nilo similis, hanc regionem inundat.

Congo. *Congo* Regnum dividitur in Provincias sex *Bambam*, *Sunda*, *Pango*, *Batta* & *Pemba*, ubi metropolis Congo, sive Sancti *Salvatoris* civitas. Vicini Congonis Populi ferocissimi, *Anzygos* & *Jacchæ* sunt; qui barbarie sua quoscunque barbaros superant.

Angola. *Congo* vicinum Regnum *Angola*, & aliquando tributarium, nomen accepit ab *Angola* Rege, qui eo tempore regnabat, quo Lusitani in Africam navigare cœperunt. Urbs ipsius est *Loanda*.

Monomotape. Quicquid hic in Austrum protenditur *Monomotape* est, magnum Imperium, sub quo complura regna.

Metropolis ejus *Monomotape* sive *Benomotape* & *Butua*.

Ad hoc pertinet promontorium totius Orbis

bis maximum, & celeberrimum Bonæ ſpei. Sequuntur ingenti juxta Littus tractu regna, *Cefala*, *Moçambique*, *Quiloa*, *Melinde*, *Magodoxo*, à ſingulis urbibus denominata.

Habaſſia ſive *Abiſſina*. Vaſtiſſimum Abiſſinum tota Africa Imperium eſt, quod *Æthiopes* ſub Ægypto tenent. Complectitur Regna quam plurima, ut alii volunt XXXIV. Alii XIII. Sed hodie ob Turcarum invaſionem, & Æthiopum rebellionem multum decrevit. Præcipuæ Provinciæ ſunt, *Bernagaſſo*, ad quam pertinet portus celeberrimus *Arcocco*; *Dancali*, ubi *Amara*, *Xoa*; *Fatigar*, *Damut*: Metropolin alii vocant *Caſcumo*: alii *Barnam*: alii *Baymaleck*, ſed fruſtra. Quoniam Imperator Æthiopum in *tentoriis* degit, quem Europæi vocant *Presbyterum* Joannem, & vulgari linguâ *Paep-Ian*, cujus nominis origo vera hæc eſt: Perſæ & Arabes eum vocant ſua lingua *Preſtegan*, id eſt *Regem* mancipiorum, quoniam pleraque mancipia in illis partibus ex Abiſſina petuntur, quam vocem, cum Europæi non intelligerent, ex *Preſtegan*, id eſt, *Rege* mancipiorum, fecerunt *Presbyterum* ſive Sacerdotem Johannem. *Abiſſini* autem Chriſtiani ſunt qualeſcunque.

Nubia. *Nubia* cujus metropolis *Nuba*.

Inſulæ. Inſulæ circa Africam ſunt *Zacotora*, olim *Dioſcurias*, ex qua præſtantiſſimum *Aloë* ad nos defertur.

Madagaskar ſive Inſula S. *Laurentii*.

Inſula S. *Helenæ*.

Insula *Annabon.*

Insula *S. Antonii.*

Insula *Ascensionis.*

Insula *S. Thomæ.*

Insula de *Cabo-Verde*, olim *Hesperides* sive *Gorgades.*

Insulæ Canariæ, olim Fortunatæ, quarum septem præcipuæ.

Magna *Canaria.*

Tenerifa.

Palma.

Gomera.

Ferro.

Lancerota.

Madera.

Porto *Santo.*

Et hactenus Africæ *Descriptio Geographica: sequitur tandem America.*

AMERICA.

SIVE

NOVUS ORBIS.

TRajecto mari *Atlantico*, ad parum cognitam priscis Regionem pervenitur quæ propter magnitudinem suam novus *Orbis* appellatur.

Complectitur duas maximas *peninsulas*, quarum unam *Americam*, alteram *Magellanicam* appellamus.

America, alio nomine *Indiæ* Occidentalis, inter Mare *Atlanticum*, sive del *Nort*, & Oceanum Pacificum sive del *Zur* ingentis peninsulæ forma jacet; Ipsa natura exiguo *Isthmo* ad *Pananam* & nombre *de Dios* ipsam in Septentrionalē & Meridionalem distinxit. Universa Regio fertilitate ac divitiis cæteras orbis partes ferè superat: Sola Barbaries superiorum Seculorum eam immanem reddidit. Quippe gentes Americanæ omnes velut seclusę à cultiori humanitate barbaram immanitatem per multa secula exercuere.

Nudi, velut *Bruta* pecora, distributi in *familias*, degebant.

Nulla *Religio*, nisi plusquam *detestanda*. *Literas* ignorabant, & in tam vasto terrarum spatio, inque innumerabili hominum multitudine, duo tantum reperta sunt Imperia; eaque

que non *admodum* antiqua. Unde illa hominum multitudo, quibus primum viis ad incognitam nobis terram devenerit, ambiguè disseritur: Sed ex Asia septentrionali, nondum explorata nostris temporibus, quæ vel cum America jungitur, vel exiguo freto ab ea distinguitur atque etiam ex Africa & Europa casu vel consilio primas incolas eò venisse, ipsa ratio credere suadet; *Longitudo* Americæ inter frætum Aniam, & fretum *Magellanicum* continet 2300. *Latitudo* maxima 1300. circiter milliaria.

Divisio. Dividitur in *Septentrionalem & Australem.*

Septentrionalis. Septentrionalis complectitur Novam *Franciam*, quæ nunc nova dicitur *Britania*; Novam Sueciam, Novum *Belgium*; *Virginiam*; *Floridam*, Californiam & Novam *Hispaniam.*

Nova Francia. Sub hac est terra Cortercalis, Canada, Terra *nova*, Terra de *Baccaleos & Norumbega*, sed hæc nomina jam in desuetudinem abivêre, ita quidem ut illæ regiones, quæ ante 30. circiter annos nova *Francia* appellabantur, ab aliis nova *Britannia*; sub hac sunt nova *Anglia*, & Nova Scotia.

Nova Anglia. Nova *Anglia* inter cultissimas totius Americæ Regiones censetur. Ea originem sumpsit circa annum 1634. quo anno & sequentibus plusquam ducenta millia hominum ex *Angliâ* in illas partes migrarunt ibique & passim per InsulasAmericę ab *Hispanis* desertas, suæ gentis Colonias duxerunt, quarum præcipua sedes in Insula Bermuda

Nova

Nova Anglia, & Insula Trinitatis; In nova Anglia metropolis est novum Londinum, deinde Boston, Novum Plymmouthum, & nova Cantabrigia, quæ urbs Academia insignis est, & quã Angli Studiorum causa frequentare solẽt.

Hæc est illa Regio, ex qua *Independentes*, hoc proximo bello, in Angliam regressi sunt.

Nova Scotia. Nova Scotia colonos habet Scotos.

Nova Suedia. Nova Suedia sequitur: Nam & Suedi Coloniam eo duxerunt, de qua terra adhuc parum nobis constat.

Novum Belgium. Novum *Belgium* in eodem tractu: ubi urbs novum *Amstelodamum* & aliæ.

Virginia. *Virginia* iterum est Anglorum colonia, temporibus Elisabethę eo deducta.

Florida. In *Florida* oppidum sive propugnaculum est Gallorum Carolina, olim plane destructa.

Supra *Floridam* versus Septentrionem omnia adhuc incognita & inexplorata sunt: Regiones tamen quasdam novimus, veluti novam *Granadem*, quæ etiam nova *Mexico* appellatur, vel Cibola, deinde *Totonteac*, *Quivira.* Sed omnia sunt vel fabulosa vel incerta.

California. California sequitur vel ingẽs Insula, vel Peninsula, nulla re memorabilis. Inter eam & continentem mare Vermejo, ingens Sinus est.

Nova Hispania. Cultissima Septentrionalis Americæ Regio *Hispania* Nova censetur, quæ complectitur antiquum Imperium Mexicanum

num. Hæc eſt illa Regio,ex qua Hiſpani tantum *auri* atque *argenti* ad nos deferunt Tota Colonis Hiſpanorum occupatur,qui indigenis vel extinctis,vel iiſdem permixti eam pro altera patriâ ſuâ habent. Metropolis eſt urbs Mexico, ingens & ſplendidiſſima. Reliquæ Tlaſcala, ſive civitas Sanctorum Angelorum, & Mechoacan, & ad utrumque Littus *Aquapulco. Guatimala, Segovia, Granada, Panama,* Nombre de *Dios*, ſive nomen Dei, *Karthago,* la vera *Cruz*, *Panuco.*

Regiones ad Hiſpaniam novam ſpectantes ſunt, *Jucatan, Nicaragua, Honduras.*

Inſulæ. Inſulæ ad Americam Septentrionalem ſunt innumeræ, quæ diſtinguuntur in *Barlovento & Sotovento.*

Sotovento: ex hiſce majores ſunt Cuba, in quâ portus celeberrimus, *Havana & Matanza*, famoſa Petri *Heynſii* Batavi ineſtimabili victoria,qui ad *Matanzam* claſſem Hiſpanorum *Auriferam* cepit.

Hiſpaniola. In qua urbs S. Dominici, Jamaica ab Anglis capta.

Inſula S. Joannis de Puerto Rico. Reliquæ minores,& magnam partem deſertæ.Notandum hic pleraque Regionum nomina ab Hiſpanis caſu quodam impoſita eſſe: cum enim ignari eſſent linguæ,malè intellecta vocabula Regionibus impoſuerunt. Advecti in Terram quærebant ex Incolis, quod nomen Regioni eſſet. Illi non intelligentes quid vellent, reſpondebant, *Tectetan*, id eſt *quid Jut?* quod vocabulum Hiſpani detorſerunt in nomen *Iucatan*, illudque Regioni impoſuere. Ita cum

quæ-

quæsivissent ex *piscatore* nomen Regionis, & ipse existimaret eos quærere nomen suum, respondit se appellari *Peru*, unde Hispani ingentem illam Regionem Americæ Meridionalis appellarunt *Peru*.

America Meridionalis. America Meridionalis inde usque ab Isthmo Panamæ ad fretum *Magellanicum* eztenditur. Partes ejus sunt, Terra *Firma*, Nova *Granada, Popajan, Peru, Chile, Magellanica*, Provinciæ ad *Rio de la Plata, Brasilia*, Provinciæ *Maranthon*, Provinciæ *Cajana, Gujana*, Provinciæ ad *Rio de Orenoque*, Nova *Andalusia, Venezuela*.

Terra Firma. Terra Firma olim Castella aurea, complectitur Provincias; *Panaman*, ubi Panama, & Nombre de *Dios*.

Darienem, cujus oppida omnia nunc deserta sunt; velut S. *Sebastiani*, S. *Mariæ* del Darien.

Cartagenam, sub qua *Uraba, Mopox*, ubi urbs *Cartagena*, portu longe optimo. Dein S. *Iago* de *Toln*.

Gubernationem vel Præfecturam *S. Marthæ* ubi urbs *S. Marthæ*.

Gubernationem fluvii de la *Hacha*, ubi urbs Rio de la *Hacha*.

Nova Granada. Novum Regnum Granadæ complectitur Provincias, *Bogota, Thuniam & Panches*. Metropolis est *S. Fe* de *Bogota*, deinde *Thunaja, Merida, Pamplona*.

Popaian. *Popaian* complectitur Provincias Los *Pastos*, Los *Patias, Quambaia* & alias, Metropolis *Pompajan*, deinde Sancta *Fe* de Antiochia, *S. Iago* de Cali, *S. Iago* de Arma.

Peru. Vastissima & nobilissima Meridionalis Americæ Regio *Peru* est, quæ ab ipso Æquatore ad Tropicum Capricorni protenditur, & à mari usque ad altissimos montes, qui Andes appellantur.

Partes ejus magnæ III. sunt. *Quito*, de los *Rejes*, sive *Lima*, de los *Charcas*, sive de la *Plata*. Regio auri atque argenti feracissima, sed parum fertilis, nisi quâ in planitiem vel valles protenditur, Montana Peruviæ editissima sunt, præsertim *Pariacacca*. Pyrænei montes & Alpina cacumina, cum iis collata, sunt velut *casæ* turribus comparatæ, adeò ut in toto urbe non sit *altior* locus.

Quito. *Quito* complectitur Provincias Popajan, de qua jam diximus, los *Cuinos*, la *Canela*, Juan de *Cardinas*. La *Cacameras* & *Iegualzongo*. Metropolis *S. Francisco* del Quito, inde Rio *Bamba*, Cuenza, *Loxa*, *Ramora*, *Iaen*, S. Jago de *Quelaquia*, Puerto *Vejo*, *S. Michael* de Piura, Pieca. *Valadolid*.

Lima, sive de los *Reyes*. In hac metropolis *Lima*, sive civitas de los Rejes, id est Civitas Regum, Academia illustris, ubi amplius *mille* studiosi, Collegia *tria* Doctores *ducenti* Deinde Cusco priscorum Provinciæ Regum, quos antea *Incas* vocabant, sedes, & totius quondam Imperii Metropolis, sita in Mediterraneis admirabili structura & cui nuspiam similis in toto orbe reperiebatur. Ab ea quatuor viæ per totum Imperium Incarum decurrebant, ex lapide stupendo artificio structæ. Sed omnia hæc Romanis longè præferenda operibus *Hispanorum* furor ante seculum

lum circiter auri cupidine destruxit, ut nunc nisi vasta rudera, & immensæ molis saxa reperiantur. Hodie *Academiam* habet, in qua collegia *duo*, studiosi circiter *sexcenti*.

Aliæ urbes sunt *Truxillo*, *Guamanga*, *S.* Francisco de la *Vittoria*, *Arequipa*, Carnetta sive *Guacio*, Leon de *Guanuco*, *Valverde*, *Arnedo*, Caxamalca.

De los *Charcas* sive de la Plata. Hæc complectitur Provincias, S. Cruz de la Sierra, *Tucuman*, los *Iurcas*, Dia Chuchos, & los Charcas, Metropolis Civitas de la Plata, Neustra Senhôra de la Paz, Oropeza, & omnium celeberrima, propter inæstimabiles Argenti fodinas, Potosi ad radices montis Potosi, qui totus ex argento constat, & ex quo tantas opes Hispani quotannis petunt. Portus celebris est Arica.

Chile. *Chile* Regio Europæ simillima, & omnium frugum, quas nos habemus, ferax. Cæterum parum habitata propter continua bella. Hæc est illa Regio, quæ sola ex omnibus Americanis Hispanorum dominationem fortissime repulit, & in qua maximas accepere clades, præcipue ab *Auracanis*, adeo quidem, ut non nisi partem ejus occupare potuerint.

Complectitur valles aliquot nobiles, quales sunt Copiapo, la *Guasco*, Chile, ubi Metropolis *S. Iago*, de los Infantes, *Imperial.* villa *Riche*, *Baldivia* quod Chilenses Anno 1599. destruxerunt, & Gubernatori Hispano Aurum *Liquefactum* in *os* & *aures* infuderunt ex ejus *cranio* poculum, ex *cruribus* tubas, in

 victo-

victoriæ signum fecere.

Provinciæ vicinæ sunt Cajo sive Cuenito, ubi *oppida Mendoza*, & S. Jan de la *Frontera Tucuman*, ubi Metropolis S *Iago* del *Estero*. alia oppida *S. Michael* de Tucuman. *Neustra*, Segnora de *Tala Vera*, Corduba, *S. Bernhardo* de la *Frontera*, *Lerma* seu *Salvator*.

Magellanica. Magellanica inculta & Barbara Regio. Incolę sparsim per sylvas & speluncas habitant, ferinoritu, pellibus amicti. Nulla ibi urbs, quamvis Hispani conati fuerint in faucibus freti Magellanici urbem struere, ad inhibendas *Anglorum & Batavorum* navigationes, quam vocarunt *Nombre* de *Iesus* sive Civitatem Philippi, sed illa mox iterum *destructa* ac *diruta* fuit. Portus celebris in ipso *freto* porto *Desiro*.

Provinciæ ad Rio de la *Plata*. Provinciæ ad Rio de la Plata sive Paraquay sitæ sunt ad utramque ripam maximi fluminis de la Plata ita dicti, quod primum inde *Argentum* in Hispaniam delatum fuerit. Nam Plata Hispanis argentum significat. Provinciæ sunt *Guirandies* sive Moroccoles, *Timbues*, Mojas, *Ganesses*, *Itahim*, Carios.

Urbes, nostra Segnora de Bunas *Acras*, sive Civitas de la *Trinitat*, Nostra Segnora de la *Assumsion*, sive Ascension, *Sant Fe* sive *Salvator*.

Brasilia, Inter Rio de la Plata & Rio Maranhan ingenti magnitudine sita est *Brasilia*, quam Coloniæ Portugallorum & Batavorum tenent, sed non nisi ad littora. Interiora à *Barbaris* feracissimis occupantur, & ideo nondum satis detecta sunt.

Dividitur in IX. Provincias, sive Capitanias, quarum prima Capitania de *S. Vincente*, ubi opidum *S. Vincentii*.

Capitania, Rio de *Ianero*, ubi S. *Sebastian*.

Capitania de *S. Spirito*, ubi oppidum *S. Spiritus*.

Capitania de Porto *Seguro*, ubi oppida tria *S. Maria*, *S. Cruz* & Porto *Seguro*.

Capitania de los *Ilsleos*, ubi oppidum los *Ilsleos*.

Capitania de Bahia de *Todos* los *Santos*, ubi *S. Salvator* toties Brasiliæ Lusitaniæ Metropolis.

Capitania de *Fernambuco*, ubi *Olinda*, *Mauritiinopolis* & *Reciff*.

Capitania de *Tamaraca*, ubi Insula *Tamaraca*.

Capitania de *Paraiva*, ubi oppidum est nomine *Paraiva*.

Brasilianorum præcipuæ gentes sunt, *Tapuyæ*, Hollandorum confœderati, *Tupinikini*, *Toupin-Imbæ*, *Quariones*, *Taupinam* baulti, *Goaymures*.

Provinciæ Maranhon. Provincia *Maranhon*, sitæ ad fluvium Maranhon, qui maximis totius Americæ fluminibus accensetur, & male cum fluvio *Amazonum* sive Orellana, & fluvio *Oronoque* confunditur.

Provincias Gentesque plurimas complectitur, quas, quia parum frequentantur, & admodum mutabiles sunt, recensere non opus: Nulla ibi urbs vel oppidum alicujus nominis.

Provinciæ Cajanæ. Provinciæ *Cajanæ* sitæ ad fluvium *Cajana*, etiam alio nomine ap-

pellantur *Caribania*. Populi *Caribes* sive *Canibales*, primi hemiedones, quorum notitia ad nos ex Americâ advenit, nihil vero in illis notabile, nisi mera barbaris, & frequentia flumina.

Guiana. *Guiana* sive *Eldorado* Provincia Mediterranea solis fabulis & quærentium eam studiis famosa. Infinita mendacia de ejus divitiis atque opibus sparsa sunt, præcipuè à Gualtero *Ralego* Anglo, qui deceptus illa divitiarum famâ, meritò, tandem *Londini* post diuturnum carcerem capite plexus fuit. Urbem in illâ confingunt Manoa, sive Eldorado, totam, si credere fas est, auream, populos quoque confingunt sine Capite, qui faciem in pectore gerant, quos *Epuremeos* appellant, sed de fabulosâ Guianâ satis.

Provinciæ ad Rio de *Orenaque*. Provinciæ ad Rio de *Orenoque*, sitæ ad fluvium maximum, & celeberrimum *Orenoque*, cui Hispani quoque nomen Orellanæ & Maranhon, sed malè, tribuunt.

Flumen hoc omnium totius mundi fluminum Imperator appellatur, & Mari potius quam flumini similius est. Multa quoque fabulosa de hac Regione traduntur: oppidum unicum ad flumen Caroli, S. Thomæ est.

Noua Andalusia. Nova *Andalusia* complectitur Provincias *Cumanam & Chiribi*, ubi oppida *Toledo*, & Santa *Fe*.

Venezuela. *Venezuela* olim dicta Provincia *Velzerorum*, quod *Velzeri*, mercatores Germani illam à Carolo V. acceperint. Complectitur oppida octo, ex quibus præcipua

Caro

Caro five Venezuela, Noſtra Segnora de Carveleda. S. Jago de *Leon*, Nova *Valencia*, Nova *Segovia*, Nova *Xerez*, *Tucujo*, five *Noſtra Segnora* de la *Paz*.

Lacus *Maracaibo*.

Inſulæ ad Americam Auſtralem ſunt.

Inſula Margarita, piſcaturâ Margaritarum celebris.

Inſula *Dominica*.

Inſula *Trinitatis*.

Inſula la Mocho ad Chylen in mari Pacifico.

Inſula *Canum*.

Inſula five *Fundo* procul à continente medio in mari ſita.

Inſula *Muſcarum*.

Magellanica, five Terra *Auſtralis*, five *Incognita*. Quicquid à freto Magellanico verſus Auſtrum terrarum jacet, Magellanica appellatur, à Ferdinando Magellano, qui primus partem earum detexit.

Regiones illæ fere in totum adhuc incognitæ ſunt, & non niſi Littora ipſarum à Navigantibus interdum conſpiciuntur. Sunt autem, quantum conjici poteſt, regiones maximæ & vaſtiſſimæ, à nudis & Barbaris hominibus habitatæ, quorum multi colore nigerrimo inſtar Æthiopum ſunt.

Diviſio. Quæ cognita ſunt, dividuntur in terram del *Fugo*, quæ propriè Magellanica, & in terram *Franciſci* del *Quir*, & in Novam *Guineam*.

Terra Delfugo. Hæc à crebris ignibus, quos in ea Magellanes conſpexit, denominata eſt.

Habita fuit pro continente usque ad annum 1617. Quo anno *Iacobis* la Maire *Batavus* eam deprehendit magnam Insulam esse, & omnem illum tractum non esse continentem, sed in plurimas *Insulas* divisum. Pauci in iis homines, ferino planè ritu viventes, crudam carnem vorantes, variis coloribus picti, in speluncis ac montibus, & sylvis brutorum instar degunt.

Terra Francisci del *Quir*. Terra Francisci del Quir, non nisi ex relatione ejus cognita est, & commemorat is, sese in eas Regiones delatum, reperisse innumerabilem hominum copiam, & summam auri atque argenti abundantiam; Populum nullo Imperio regi, divisum in familias & factiones, perpetua inter se bella gerere. Suadet igitur Regi *Hispaniæ*, ut eas occupet, quæ longè ipsi utiliores quam utraque *India*, futuræ sunt. Sed hactenus nihil de illis præterea innotuit.

Nova Guinea. Indiæ Orientalis Insula vicina est Nova *Guinea*, quam longo tractu *Batavi* superioribus annis detexerunt.

Extenditur ferè usque ad *Æquatorem*, sed non nisi littora adhuc nobis cognita sunt.

Incolæ, *Nigerrimi* & in totum Barbari. Regio ipsa insalubris, atque hinc frequentes in Populo morbi. Huic vicinæ sunt, Insulæ *Latronum*, ita appellatur, quod gens *latrocinio & furto* admodum dedita sit. Natandi peritissimi, ut perinde ipsis sit, in *terra* vivant, an in *mari*. Reliqua Orbis adhuc incognita sunt.

Finis Novi Orbis: Restat Orbis Borealis.

TER-

TERRA BOREALIS.

QUicquid supra Europam, Asiam, Africam & Americam jacet, *Borealis* Terra appellatur, eaque magnam partem adhuc incognita. Æterna ibi *Hyems*, glacies, nix, atque frigus, mare concretum & innavigabile, dies noctesque non ad nostrum morem sed ad aliquot menses protensi, ita ut sub ipso polo sex menses continuos perpetua veldies sit vel nox. *Glacies* si quando rumpatur, ingẽtium *montium* atq; *Insularum* speciem præbet, ad quam nautæ velut ad littus appellunt neq; ab aliâ re sibi timent, quamà fulgore nivium & glacierum, quæ sic officit luminibus ut plerosque obcæcet. Ibi non alia mercatura quam ex Balenis & Ursorum capturâ.

Incolæ. *Nulli* ubi *homines*, nisi qui ex nostro orbe *navibus* advehuntur.

Divisio. Dividuntur hæ Regiones, quantum exploratum est in *Spitzbergam*, *Groenlandiam*, & Novam *Zemblam*.

Spitzberga. Anno 1596. ab *Hemskerkio* Batavo detecta, & à præacutis montium verticibus, perpetua nive obsitis, ita appellata fuit. Ad hanc præcipuè circa æstatem captura *Balænarum* exercetur. Anseres *rubro;* alit regio, quos in *Scotia* ex *arboribus* nasci hactenus falso existimatum fuit.

Nihil in illo solo corrumpitur, non *Ligna* non *pisces*, non *humana* cadavera. Tantum ibi *frigus*, ut maris pars, in umbra montium constituta *tribus* horis ita concrescat, ut majora tormenta bellica possit ferre. Vicina est

Ursorum Insula, quam Batavi ita appellarunt quod *ursum* longum duodecim pedes hic occiderint.

Groenlandia. De *Groenlandia* ad Norvegiam actum est.

Nova Zembla. Supra *Russiam* Nova Zembla ingenti terrarum tractu jacet, Ursorum patria, quanquam per æstatem vel etiam hyemem illam interdum *Samojetæ*, suis rhedis ex Russiâ frequentent. Detecta fuit à Batavis Anno 1596. cum transitum ab illa parte in *Sinam* quærerent. Ad hanc Regionem Asia, Europa & America proximè coëunt, & hic ultimns Orbis habitati & cogniti limes atque Terminus est; Cætera ad Polum adhuc hominibus incognita atque inaccessa.

FINIS.

INDEX
RERUM & VERBORUM
MEMORABILIUM.

Prior Numerus Partem Orbis Politici, secundus Paginam designat.

A.

Alexan-

B.

Ca

I.

Java

M.

N.

Sara-

T.

Tzer-

FINIS.

